

**BE YÖSEKÖÇRETİM ENSTİTÜSÜ
KURUMUNUN BAŞKANLIĞINDA**

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

128808

KASTAMONU ÖRNEĞİNDE
ANADOLU KENTİ İMAJ ÖGELERİ VE
DEĞİŞİM SÜRECİ

Yük. Şehir ve Bölge Plancısı Nilgün Çolpan ERKAN BIÇER

F.B.E. Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Şehir ve Bölge Planlama Programında
Hazırlanan

DOKTORA TEZİ

Tez Savunma Tarihi : 24 Eylül 2002
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Zekiye YENEN (YTÜ)
Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Emre AYSU (YTÜ)
: Prof. Dr. Neslihan SÖNMEZ (YTÜ)
: Prof. Dr. Cengiz GİRİTLİOĞLU (İTÜ)
: Doç. Dr. Semra AYDINLI (İTÜ)

(Handwritten signatures and initials)

İSTANBUL, 2002

128808

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ŞEKİL LİSTESİ	i
ÇİZELGE LİSTESİ	iii
FOTOĞRAF LİSTESİ	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
1.1 Amaç ve Kapsam	2
1.2 Yöntem	3
1.2.1 Örnek kent seçimi	4
1.2.2 Analiz yöntem ve teknikleri	4
1.3 İçerik	8
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1 Çevresel Algı	12
2.2 Kuramsal Çerçeve	13
2.2.1 Gestalt Kuramı	13
2.2.2 Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram	20
2.2.3 Zihinsel Haritalar Kuramı	24
2.2.4 Kentsel İmaj Kuramı	30
2.2.4.1 Dokular ve bölgeler	32
2.2.4.2 Yollar	33
2.2.4.3 Kenarlar / Sınırlar	34
2.2.4.4 Odak noktaları ve açık alanlar	35
2.2.4.5 İşaret öğeleri (Referans noktaları)	36
2.3 Anadolu Kenti	37
2.3.1 Konut alanları	41
2.3.2 Çarşı	43
2.3.3 Donatı alanları	44
2.3.4 Yollar	45
2.3.5 Kentsel açık alanlar	47
2.3.6 Anadolu Kentinde imaj öğeleri	49
2.4 Değerlendirme	51

3.	KASTAMONU KENTİNDE İMAJ ÖĞELERİ	54
3.1	Kastamonu'nun Araştırma Örneği Seçilmesinin Nedenleri	54
3.2	Kastamonu'nun Konumu ve Gelişimi	56
3.3	Kastamonu'nun Tarihsel Gelişimi	60
3.4	Kastamonu'nun Kentsel İmaj Öğeleri Kapsamında Değerlendirilmesi	65
3.4.1	Dokular ve bölgeler	67
3.4.1.1	Konut alanları	67
3.4.1.2	Merkez dokusu	72
3.4.1.3	Donatı bölgesi	76
3.4.2	Yollar	76
3.4.3	Kenarlar / sınırlar	79
3.4.4	Odak noktaları	85
3.4.5	İşaret öğeleri (Referans noktaları).....	86
3.4.5.1	Yerleşme ölçeğinde işaret öğeleri	89
3.4.5.2	Mahalle ölçeğinde işaret öğeleri	100
3.5	Değerlendirme	101
3.5.1	Kastamonu'da imaj öğelerinin değişimi	101
4.	KASTAMONU'NUN KENTSEL İMAJ BAĞLAMINDA ANALİTİK DEĞERLENDİRMESİ	107
4.1	Kastamonu'da 1 no.'lu Ankete Katılan Yetişkinlere İlişkin Bilgiler	108
4.2	Kastamonu'da 2. no.'lu Ankete Katılan Lise Öğrencilerine İlişkin Bilgiler ...	111
4.3	İstanbul'da Yapılan 3 no.'lu Ankete Katılan Kastamonululara İlişkin Bilgiler	112
4.4	Kastamonu İle İlgili Yapılan Anketlerden Elde Edilen Sonuçlar	115
4.4.1	Birey etkeni ile ilgili sonuçlar	116
4.4.2	Mekan ile ilgili sonuçlar	131
4.5	Değerlendirme	136
5.	SONUÇLAR	142
5.1	Algılama ve Makroforma İlişkin Sonuçlar	142
5.2	İmaj Öğelerine İlişkin Sonuçlar	144
5.3	Kuramlara İlişkin Sonuçlar	153
5.4	Öneriler	155
	KAYNAKLAR	164

EKLER

Ek 1	Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anket Formu Örneği	171
Ek 2	Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli	175
Ek 3	Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anket Formu Örneği	184
Ek 4	Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli	186
Ek 5	İstanbul'da Yaşayan Kastamonulular ile Yapılan Anket Formu Örneği	193
Ek 6	İstanbul'da Yaşayan Kastamonulular ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli	197
Ek 7	Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Batı Yamaçları	201
Ek 8	Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Doğu Yamaçları	207
Ek 9	Kastamonu - Batı Yamaçları , Nisan 2000	210
Ek 10	Kastamonu - Doğu Yamaçları, Nisan 2000	213
ÖZGEÇMİŞ	217

Şekil 2. 1a	Gestalt kuramındaki yakınlık etkeni; eşit aralık	14
Şekil 2. 1b	Gestalt kuramındaki yakınlık etkeni; farklı aralık	14
Şekil 2. 2a	Gestalt kuramındaki benzerlik etkeni; nesnelere benzer	15
Şekil 2. 2b	Gestalt kuramındaki benzerlik etkeni; nesnelere farklı	15
Şekil 2. 3	Gestalt kuramındaki kapalılık etkeni	16
Şekil 2. 4	Gestalt kuramının devamlılık etkeni	17
Şekil 2. 5	Gestalt kuramının simetri etkeni	19
Şekil 2. 6	Mekansal algılamayı etkileyen faktörler	23
Şekil 2. 7	Ayvalıoğlu'nun çalışmasında bir reklamcının çizdiği harita	26
Şekil 2. 8	Ayvalıoğlu'nun çalışmasında bir işçi emeklisinin çizdiği harita	27
Şekil 2. 9	Milgram'ın Paris'te yaptığı çalışmada bir kasabın Paris'in ana mezbahasının bulunduğu La Vilette'i gösteren haritası	28
Şekil 2. 10	Paris'i grafik olarak yorumlayan bir mimarın haritası	28
Şekil 2. 11	Zihinsel harita tipleri	29
Şekil 2. 12	Mekansal algılamayı ve buna bağlı kentsel imajı etkileyen faktörler	30
Şekil 2. 13	Eğimli alandaki yerleşmelere örnek 14. -16. yüzyılda Niğde yerleşmesi	40
Şekil 2. 14	18. yüzyılda Tokat kenti yerleşme dokusu içinde cami minarelerinin etkinliği ve yerleşmeyi sınırlayan yamaçlar	45
Şekil 2. 15	Konut alanlarında çıkmaz sokak dokusu ve dokudaki açık alanlar, Ankara Kaleiçi	46
Şekil 3. 1	Kastamonu geleneksel dokusundan topoğrafya kesitleri	56
Şekil 3. 2	Kastamonu'nun Türkiye'deki konumu	57
Şekil 3. 3	Kastamonu Yerleşmesi'nin süreç içindeki morfolojik dönüşümü	59
Şekil 3. 4	Osmanlı Dönemi'nde Kastamonu Vilayeti ve sınırları	63
Şekil 3. 5	Kastamonu Vilayeti ve kapsadığı sancaklar	64
Şekil 3. 6	Kastamonu'nun geleneksel dokusundaki mahalleler	66
Şekil 3. 7	Kastamonu'da dokular, 2000	68
Şekil 3. 8	Kastamonu'da geleneksel dokusu yerleşme biçimi, yıl 1901-08	70
Şekil 3. 9	Kastamonu geleneksel dokuda kat adetleri artışının etkileri, yıl 1997	71
Şekil 3. 10	Kastamonu'da merkez bölgesi ve kenar öğeleri, 2000	75
Şekil 3. 11	Merkez'de Cumhuriyet Caddesi kesiti, 1927, 1977, 2000	78
Şekil 3. 12	Kalenin kuzeyinde yer alan Akmesic Mahallesi'nde konut dokusu, 1999	80
Şekil 3. 13	Akmesic Mahallesi konut dokusundan sokak kesitleri, 1999	81
Şekil 3. 14	Kastamonu İnönü Mahallesi uygulama imar planından bir parça	82
Şekil 3. 15	Gelişme konut alanından yol kesiti	82
Şekil 3. 16	Kastamonu'da odak noktaları, işaret öğeleri, 2000	91
Şekil 4. 1	Noktasal harita tipleri	116
Şekil 4. 2	Dağınık noktasal harita tipine örnek	117
Şekil 4. 3	Bağlantılı noktasal harita tipine bir örnek	117
Şekil 4. 4	Sıralı noktasal harita tipine bir örnek	117
Şekil 4. 5	Zincir harita tipleri	118
Şekil 4. 6	Sürekli zincir harita tipine örnek	118
Şekil 4. 7	Doğrusal / eğrisel zincir harita tipine örnek	119

Şekil 4. 6	Ağ tipi haritalar	120
Şekil 4. 7	Ağ tipi haritaya örnek	120
Şekil 4. 8	Zincir tipi ağ haritaya örnek	120
Şekil 4. 9	Mekandan bağımsız şemalara örnek	121
Şekil 4. 10	Resimsel çizimlere örnek	121
Şekil 4. 11	Kastamonulu erkeklerin zihinsel haritalarına göre kentin elemanları	130
Şekil 4. 12	Kastamonulu kadınların zihinsel haritalarına göre kentin elemanları	130
Şekil 4. 13	Kastamonuluların zihinsel haritalarına göre kentin elemanları	131
Şekil 5. 1	Kastamonu'da geleneksel dokunun topoğrafik durumu	145
Şekil 5. 2	Kastamonu'da toplu konut alanı Kuzey Kent'in topoğrafik durumu	145

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2. 1	Duyuların sınıflandırılması	22
Çizelge 2. 2	Duyuların algısal sistemi	22
Çizelge 4. 1	Kastamonu'da ankete katılanların yaş durumu, 2000	109
Çizelge 4. 2	Kastamonu'da ankete katılanların eğitim durumu, 2000	110
Çizelge 4. 3	Kastamonu'da ankete katılanların medeni durumu, 2000	110
Çizelge 4. 4	Ankete katılanların Kastamonu'da yaşama süreleri, 2000	110
Çizelge 4. 5	Ankete katılanlardan göçle Kastamonu'ya gelenler, 2000	111
Çizelge 4. 6	Lise öğrencilerinin cinsiyete ve sınıflara göre dağılımı, Kastmonu, 2000	111
Çizelge 4. 7	Lise öğrencilerinin Kastamonu'da yaşama süreleri	112
Çizelge 4. 8	İstanbul anketine katılan Kastamonuluların eğitim durumu	113
Çizelge 4. 9	İstanbul anketine katılan Kastamonuluların Kastamonu'yu ziyaret nedenleri	113
Çizelge 4. 10	İstanbul anketine katılan Kastamonuluların Kastamonu'yu ziyaret sıklığı	113
Çizelge 4. 11	İstanbul'da yaşayan Kastamonuluların 'Kastamonu' denilince akıllarına gelen kavramlar	115
Çizelge 4. 12	Yetişkinlerin zihinsel haritalarının tiplere göre dağılımı	122
Çizelge 4. 13	Lise öğrencilerinin zihinsel haritalarının tiplere göre dağılımı	123
Çizelge 4. 14	Kastamonu'da yaşayan kadın ve erkeklerin haritalarında yer alan ortalama kentsel imaj ögesi sayıları, 2000	123
Çizelge 4. 15	Kastamonu'da geleneksel dokuda ve yeni dokuda yaşayan kadın ve erkeklerin haritalarında yer alan ortalama kentsel imaj ögesi sayıları, 2000	124
Çizelge 4. 16	Kastamonu'da lise öğrencilerinin haritalarında yer alan ortalama kentsel imaj ögesi sayıları, 2000	124
Çizelge 4. 17	Kastamonu'da geleneksel dokuda ve yeni dokuda yaşayan kadın ve erkeklerin haritalarında yer alan kentsel imaj ögesi sayıları, 2000	125
Çizelge 4. 18	Kendi içlerinde değerlendirildiğinde Kastamonu'daki erkek ve kadınların çizdiği zihinsel haritaların gelişmişlik düzeyi, 2000	126
Çizelge 4. 19	İki grup karşılaştırılarak değerlendirildiğinde Kastamonu'daki erkek ve kadınların çizdiği zihinsel haritaların gelişmişlik düzeyi, 2000	126
Çizelge 4. 20	Kastamonulu öğrencilerin çizdiği zihinsel haritaların gelişmişlik düzeyine göre oranları, 2000	127
Çizelge 4. 21	Zihinsel haritaların yönü, Kastamonu, 2000	128
Çizelge 4. 22	Çizilen zihinsel haritalarda en çok tekrar eden imaj öğelerinin hatırlanma oranları, Kastamonu, 2000	129
Çizelge 4. 23	Kastamonu'da farklı dokularda yaşayan yetişkinlerin mahalleleri ile ilgili seçtikleri sözcüklerin olumlu – olumsuz anlamlarına göre dağılımı, 2000	133
Çizelge 4. 24	Kastamonu'da yetişkinlere yapılan ankette yer alan sıfat çiftlerinden mahalleler için seçilen sözcüklerin oranları, 2000	135

FOTOĞRAF LİSTESİ

Sayfa

Fotoğraf 2. 1	Gestalt kuramındaki yakınlık etkenine kent mekanından bir örnek, Paris	15
Fotoğraf 2. 2	Benzerlik etkenine İstanbul'un toplu konut alanlarından bir örnek	16
Fotoğraf 2. 3	Kent mekanında kapalılık ve simetri etkeni, Vatikan, 1997	16
Fotoğraf 2. 4	Kent mekanında devamlılık etkeni, İstanbul Boğazı	17
Fotoğraf 2. 5	Kent mekanında devamlılık etkeni, Akaretler sıra evleri	18
Fotoğraf 2. 6	Kent mekanında bölge etkeni, İstanbul	18
Fotoğraf 2. 7	Trabzon kalesi sur duvarları (çekim yılı bilinmiyor)	39
Fotoğraf 2. 8	Kütahya'nın geleneksel dokusundan mahalle meydanı ve yapı cepheleri 1957	48
Fotoğraf 3. 1	Yap-satçı üretim biçimiyle gelişen konut alanları, Kastamonu Çayı kıyısında yerleşmenin kuzeyindeki apartmanlar	72
Fotoğraf 3. 2	Toplu konut üretim biçimiyle gelişen alanlar 1997	73
Fotoğraf 3. 3	Kastamonu Çayı kıyısındaki yoğun yapılaşmanın geleneksel dokuya etkileri	74
Fotoğraf 3. 4	Kastamonu Çayı ve Cumhuriyet Meydanı	84
Fotoğraf 3. 5	Kastamonu Cumhuriyet Meydanı, 1928, 1977, 1997	87
Fotoğraf 3. 6	Nasrullah Meydanı ve Camii, 1950-1994	87
Fotoğraf 3. 7	İsmailbey Külliyesi ve Parkı	88
Fotoğraf 3. 8	Türkeş Parkı, 1997, 1999	88
Fotoğraf 3. 9	Kastamonu Kalesi, üzerinde yer aldığı tepe ve geleneksel konut dokusu, 1977, 2000	89
Fotoğraf 3. 10	Kastamonu Hükümet Konağı, 1999	92
Fotoğraf 3. 11	Kastamonu Saat Kulesi, 2000	93
Fotoğraf 3. 12	Yakup Ağa Külliyesi, 1999	94
Fotoğraf 3. 13	Atabey Camii (çatılı) ve Yakup Ağa Camii (kubbeli), 1930, 1997	94
Fotoğraf 3. 14	İsmailbey Külliyesi ve otopark, 1997	96
Fotoğraf 3. 15	Nasrullah Köprüsü ve Kastamonu (Karaçomak) Çayı, 1927, 1997	96
Fotoğraf 3. 16	Eski Belediye Dairesi'nin 1960 yıllarında arka cephesi ve 1999 yılında, otele dönüştükten sonra, ön cephesi	97
Fotoğraf 3. 17	Arkeoloji Müzesi	97
Fotoğraf 3. 18	Cumhuriyet Meydanı'ndaki Atatürk ve Şerife Bacı Anıtı	98
Fotoğraf 3. 19	Kastamonu kent merkezindeki hanlar ve Aşirefendi Hamı'nın zemin katındaki bozulma, 1997	99
Fotoğraf 3. 20	Endüstri Meslek Lisesi, 1935, 1997	99
Fotoğraf 3. 21	Kastamonu'da geleneksel dokuda çeşmeler, Mart 2000	100

ÖNSÖZ

Kent ve kentli iletişiminin temel ögesi olan imaj kavramından yola çıkan bu çalışmada Anadolu Kenti, kentsel imaj öğeleri ve çevre psikolojisi kavramları bir araya getirilmiştir. Bu konudaki uygulamalı çalışmalara temel oluşturması hedeflenerek hazırlanan bu araştırmada kenti algılama, tanıma, sevmeye ve benimseme duygularının, Anadolu Kenti'nin fiziksel süreç içinde oluşmuş, kentsel ortamı biçimlendiren öğelerinin bilinmesinin kent planlama ve kentsel tasarım çalışmaları açısından önemi vurgulanmaktadır. Bu konunun gerek Anadolu Kenti özelliklerinin korunması gerekse yeni tasarlanacak kent mekanları için ilkelerin hazırlanması ile ilgili çalışmalara kaynak olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın her aşamasında yapıcı eleştirileri ve değerlendirmeleri ile çalışmaya yön veren sayın danışmanım Prof. Dr. Zekiye Yenen'e, danışmanımın yanı sıra değerlendirmeleri ile bu çalışmada katkıları bulunan Tez İzleme Komitesi üyeleri Prof. Dr. Emre Aysu ve Doç. Dr. Semra Aydın'ya, destek ve katkılarından ötürü sevgili eşim Özcan Biçer'e, verdikleri doktora bursu ile sağladıkları maddi katkılarından ötürü Türk Amerikan İlimi Araştırmalar Vakfı'na ve bu çalışmaya Araştırma Projesi kapsamında maddi destek sağlayan YTÜ Araştırma Fonu'na, haritalar konusundaki yardımları için Kastamonu Valisi sayın Enis Yeter'e, alan çalışması sürecindeki yardımlarından ötürü Nilüfer Arda'ya, teknik konulardaki yardımları nedeniyle İlke Planlama çalışanlarına ve tez süreci boyunca desteklerinden dolayı başta annem olmak üzere aileme ve çalışma arkadaşlarıma içtenlikle teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışmanın ana amacı geleneksel kent dokularını kentsel tasarım ve çevre psikolojisi çerçevesinde inceleyerek öğrenmek ve buna bağlı olarak geleneksel dokuların kentsel imaj ve kentsel tasarım öğeleri konusundaki zenginliğini ortaya koymaktır. Ayrıca, yapı imar düzenleri ile gelişen konut alanlarının kentsel tasarım ve imaj konularındaki eksiğine dikkat çekmek ve gelişme alanlarının planlanmasında kentsel imaj faktörünün gözetilmesi amacıyla imaj öğelerinin tasarlanması konusunda ipuçlarını ortaya koymak da çalışmanın hedeflerinden biridir.

Bu amaca ulaşmakta kullanılan temel yöntem ise, kentsel ve dokusal ölçekte özelliklerini korumuş olan yerleşmelerden birini seçerek analiz etmek, seçilen bu yerleşmede geleneksel doku ve gelişme dokularını kentsel imaja katkı ve içerdikleri imaj öğeleri yönünden karşılaştırmaktır.

Bu çalışmada Anadolu Kenti'nin daha önce ele alınmamış olan 'kentsel imaj' boyutu algılama, öğrenme, sevmeye ve benimseme çerçevesinde incelenmektedir. Sözkonusu incelemede gözlem, sözlü sorgulama, çizili sorgulama, farklı dönemlere ait kent fotoğraflarını ve haritalarını karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu yöntemlerin uygulanması ve sunulmasında da konuyla ilgili Lynch, Appleyard, Milgram gibi bilim adamlarının kentsel imaj çalışmaları Anadolu Kenti kapsamında değerlendirilmiştir.

Araştırma örneği olarak Anadolu Kenti niteliklerini gösteren, günümüze kadar çok az değişikliğe uğramış geleneksel dokulara sahip olan Kastamonu kenti seçilmiştir. Bu kentin seçilmesindeki diğer önemli etkenler ise yerleşmenin kentsel imaj öğeleri açısından istenilen özelliklere sahip olması ve geleneksel yerleşmenin bir bütün olarak algılanmasını sağlayarak yerleşmenin görsel değerini arttıran (çanak biçimli) makroformudur.

Beş bölümden oluşan çalışmanın Giriş Bölümü'nde ülkemizdeki kentlerin çevre psikolojisi bağlamındaki sorunlarına değinilerek bu sorunlara neden olan kentsel tasarım çalışmalarının gerektiği anlamda uygulanmayışı konusu ele alınmıştır. Bu başlık altında çalışmanın amacı ve kapsamı irdelenerek araştırma örneği seçimine değinilmiş, analiz yöntem ve teknikleri açıklanmıştır. Son olarak çalışmayı oluşturan bölümlerin içerikleri özetlenmiştir.

Kavramsal Çerçeve konulu ikinci bölüm dört altbaşlıktan oluşmaktadır. Bunlardan ilki 'algılama kavramının' açıklandığı altbaşlıktır. İkinci altbaşlıkta ise çalışmaya temel oluşturan dört kuram ele alınmaktadır. Algı kavramına temellenen bu kuramlardan birincisi, özellikle çalışmanın gözlem sürecini yönlendiren 'Gestalt Kuramı'dır. İkinci kuram 'Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram' ile üçüncü kuram 'Zihinsel Haritalar Kuramı' çalışmanın sözlü ve çizili sorgulamalarının gerçekleştirilmesi ve yorumlaması süreçlerinde değerlendirilmiştir. Çalışmada inceleme konusu olan 'Kentsel İmaj Kuramı'ndan ise araştırmalar sonucunda elde edilen verilerin kent mekanı bağlamında yorumlanmasında yararlanılmıştır. Üçüncü altbaşlık ise tezin diğer temel kavramı olan 'Anadolu Kenti'nin tanıtılmasını içermektedir. Çalışmaya konu olan yerleşme özellikleri, çalışma içeriğinin gerektirdiği kapsamda, işlev alanları ve imaj öğeleri çerçevesinde ele alınmıştır. Dördüncü altbaşlık bölüm değerlendirmesidir.

Çalışmanın üçüncü bölümünün konusu Kastamonu kentinde imaj öğeleri incelemesidir. Bu bölümde öncelikle Kastamonu kentinin seçilme nedenleri açıklanmaktadır. Bunun devamında ise yerleşmenin konumu, tarihsel ve mekansal gelişim süreçleri ele alınmaktadır. Bu bölümün sonunda yerleşme ile ilgili bilgiler, gözlemler ve 'Kentsel İmaj Kuramı' ışığında uzman gözüyle kentin imaj öğeleri değerlendirilmektedir. Farklı dönemlere ait fotoğraf ve haritalar yardımı ile incelenen imaj öğelerinin değişimi bölümün değerlendirme kısmında sunulmaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümü bir önceki bölümde ortaya konan kentin imaj öğelerinin kentte yaşayan yetişkinler, lise öğrencileri ve İstanbul'a göç etmiş kişilerin düşünceleri ve bilgileri kapsamında test edilmesi sürecini içermektedir. Bu bölümde farklı grup ile yapılan görüşmeler sonucunda yerleşmenin algılanmasındaki farklılıklar ve bunları etkileyen etmenler ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde sıralanan Kastamonu yerleşmesi imaj öğeleri bu bölümün değerlendirmesinde zihinsel haritalardan derlenen imaj öğeleri ile karşılaştırılmaktadır.

Son bölümde çalışmadan elde edilen sonuçlar ele alınmıştır. Bunlara ek olarak bu araştırmanın ne gibi çalışmalara temel oluşturacağı ve ne tür çalışmaların başlangıcı olduğu konusuna da bu bölümde yer verilmektedir.

Anahtar kelimeler: Anadolu Kenti, çevre psikolojisi, algılama, kentsel imaj, Kastamonu.

ABSTRACT

This dissertation aims to study traditional urban patterns in the context of urban design values and environmental psychology and brings up the wealth of traditional urban patterns on urban image and design values. Moreover, to emphasize the deficiency of residential areas progressing by spatial development forms and to give the clues on design of image elements for considering urban image as development areas being planned are other objective of the study.

The basic method to achieve this purpose will be analyzing a settlement which conserved its urban form and characteristics and comparing the traditional and new urban patterns with respect to their contribution to urban image and the image elements they include.

This study examines the urban image of an Anatolian City in terms of attributes related to perception, adoption and appropriation. Techniques such as observations, questionnaires and mental maps had been employed and examination and comparison of photographs and maps belonging to different periods of the city under study were carried out. Methods drawn from the studies of Lynch, Appleyard and Milgram have been used in the context of an Anatolian City.

As a case study, a city that shows the characteristics of an Anatolian city and has good conservation of traditional urban fabric, Kastamonu is selected. The other factors effected on the selection are the essential properties of urban image elements that have been in demand and the bowl-shaped macroform of the settlement that makes the traditional city perceivable as an integrity and expands its visual value.

The study consists of five sections. Introduction deals with the problems faced in Turkish cities in the perspective of environmental psychology and discusses the importance of urban design as a key tool in solving these problems. The aims and the scope of the study, criteria used in selection of the case study, methods and techniques of analysis and other chapters of the study are summarized in this section.

The second section, which issued Conceptual Framework, consists of three subtitles. The first explains 'perception concept'. In the second, four theories that constitute the study are being treated. Gestalt Theory had been especially useful in guiding the observational aspects of this study; Ecological and Cultural Theory in Perception and Mental Maps Theory were used guiding the enquiries, both oral and in drawing, and their interpretation. Environmental Image Theory which is the research subject of the study was used in interpreting all data acquired by explorations in terms of urban space. The last subtitle includes the identification of Anatolian City which is the other main concept of the thesis. The settlement properties that issued the study are discussed in the context of functional areas and image elements as its necessity in the scope of study content.

The subject of the third chapter is a survey on the Elements of Urban Image in the City of Kastamonu. In this section, a detailed account of the criteria upon why Kastamonu is selected as a case study is given and the historical and spatial development process of the city is explained. In the conclusion of this section, in the light of information gained, observations carried out and the 'Environmental Image Theory', the elements of the image

of the city is evaluated. The transformation of the elements of image inspected by the photos and maps of various terms is taken up in the evaluation part of the section.

The fourth chapter focuses on the analysis of the perception of the elements of image of the city delineated in the previous chapter by high school students and adult residents of the city as well as those people who migrated from Kastamonu to Istanbul. In this section, as a result of the interviews with different groups, difference in the perception of the settlement and the causes effecting this result were discussed. The conclusion of the fourth chapter draws a comparative analysis between the elements of image of Kastamonu mentioned in the third chapter and the elements of image of Kastamonu compiled from cognitive maps in the fourth chapter.

The last chapter of the dissertation gives the results of the study. Moreover, the chapter closes with recommendations for possible researches driven from this study.

Keywords: Anatolian City, environmental psychology, perception, urban image, Kastamonu.

1. GİRİŞ

En eski yerleşmelerin üzerinde kurulduğu Anadolu toprakları yerleşmeler kültürü açısından zengin bir bölgedir. Anadolu Neolitik dönemden buyana yerleşmelere sahne olmuştur ve topraklarında kurulan medeniyetlerin en gelişmiş, en zengin kentlerinin kültür sentezini bünyesinde barındırmaktadır.

Oysa ülkemizde kentsel mekanlar son 30 yıldır imar yönetmelikleri ile gerçekleştirilmekte, yöresel coğrafi özellikler ve mekansal kültür birikimi yok sayılarak kentsel çevreler kentin hatırlanmasını ve öğrenilmesini sağlayacak yapısal öğelerden yoksun bir biçimde birbirinin taklidi ve tekrarı biçiminde ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde uygulanan mekan düzenleme teknikleri şehircilik açısından doğruları içermemektedir. Kentsel tasarım çalışmalarından kaçınılarak mekanların tip imar yönetmelikleri ve şablonlar halinde kullanılan yapı imar düzenleri ile oluşturulması kent mekanlarında önemli sorunları doğurmaktadır. Gerek sahip olunan mekansal kültürün uygulamaya yansıtılamaması gerekse yüksek rantın bu zenginliklere tercih edilmesi bu mekanlarda kimliksizlik sorununu beraberinde yaşam kalitesinin düşmesini getirmektedir.

Bu sorunların güncel yaşama yansımaları dikkate alındığında, oluşturulan bazı mekanların sağlıklı fiziksel koşullar yaratmamasının yanısıra yaşadığı ve çalıştığı mekanlardan tatmin olmayan, içinde yaşadığı mekanları benimsemeyen bir toplumun ortaya çıkmasına da neden olduğu görülmektedir.

Benimsenmeyen mekanların neden olduğu sonuçlar mekanlarda vandalizm ve mekanların amaç dışı kullanımı dolayısıyla fiziksel, görsel, kültürel kirlenme ve mekanların toplumsal yaşamdan soyutlanmasıdır. Vandalizm ve mekanların toplumsal yaşamdan soyutlanması sorunlarını sadece yanlış kentsel analiz çalışmalarına bağlamak doğru değildir. Ancak bu konularda varolan diğer unsurların etkilerini doğru mekansal analizlerle en aza indirmek mümkündür.

Sorun sadece geleneksel kent dokularının tahrip olması ya da yok olması değildir. Sorun yüzyılların birikimini değişen sosyo-kültürel yaşam ve değişen teknolojiye uyarlayarak değerlendirmek yerine geleneksel mekanları ortadan kaldırarak, kültürel ve fiziksel anlamda bir birikim ifade etmeyen mekanların yaratılmasıdır. Kısaca sorun yerel kimlik endişesi taşımadan gerçekleştirilen, ülkenin her yöresinde birbirinin benzeri olan kentsel mekanlardır.

Yerleşmelerin sahip oldukları kimlikleri sürdürebilmeleri ve kaliteli kentsel mekanların üretilebilmesi için tip imar yönetmelikleri ile kentsel mekan uygulamalarına son verilmesi gerekmektedir. Buna bağlı olarak yeni üretilecek mekanların tasarlanmasından önce yerleşmenin coğrafi ve kültürel özellikleri koşutunda imaj öğeleri ve tasarım özellikleri araştırılarak ortaya konulmalı, tasarım çalışmalarını, plan hükümlerini ve mekan organizasyonunu bu veriler yönlendirmelidir.

1.1 Amaç ve Kapsam

Çalışmanın amacı seçilen Anadolu Kenti özelinde kentsel imaj açısından önemli mimari ve kentsel öğeleri analiz etmek, yerleşmenin içinde bulunduğu coğrafya bağlamında bu öğeleri ve değişim sürecini inceleyerek yerleşme için yapılacak planlama ve tasarım çalışmaları için kentsel imaj kapsamındaki ipuçlarını ortaya koymaktır. Bu amaca bağlı yan amaçlar ise,

1. Kentsel ve dokusal ölçekte değerlerini henüz yitirmemiş kentler içinden örnek seçerek analiz etmek bu bağlamda seçilen yerleşmenin korunmasına ve tanınmasına bilimsel çerçevede katkıda bulunmak,
2. Örnek yerleşmenin içinde bulunduğu topoğrafya ve yüzey şekillerine ilişkin konumunu ve bu bağlamda geleneksel mekanlardaki kentsel imaj öğelerini değerlendirmek,
3. Sonuç olarak kentin geleceğine yönelik mekansal tasarım çalışmalarına imaj öğeleri bağlamında altlık oluşturacak verileri derleyerek değerlendirmektir.

Hedeflenen değişen çağ ve gelişen teknolojiyi görmezden gelerek çağlar boyu değişmez mekanlar yaratmak olmamalıdır. Amaç geleneksel mekanların yaratılmasında zamanın

koşullarını değerlendirerek kurallar bütününe ortaya koymak, bu kurallar bütününe bugünün koşullarına göre yorumlamak ve uygulamalar için çıkarımlar ortaya koymak olmalıdır.

1.2 Yöntem

Çalışma, konunun genel çerçevesi 'kentsel imaj kavramı ve Anadolu kentleri' olarak belirlendikten sonra kuramsal kavramların derlenmesi ve Anadolu kentleri ile ilgili bilgi toplanması amacıyla kaynak araştırmaları ile başlamıştır.

Kaynak araştırmaları öncelikle konu ile dolaylı dolaysız ilgili olan ve ulaşılabilen tüm tezlerin gözden geçirilmesini, konu ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar konusunda bilgi edinilmesini kapsamaktadır. Araştırmanın ilk aşamasında özellikle çevre psikolojisi ve imaj konusunda hazırlanmış olan tezler ağırlıklı ve öncelikle incelenmiştir.

Bunlara ek olarak ana konuya destek sağlayacağı düşüncesiyle bazı felsefe kitaplarına başvurulmuştur. Ayrıca çevre psikolojisi, algılama, imaj konularında yurtdışında yapılmış araştırmalar ve yazılmış bilimsel eserlere ulaşmaya çalışılmıştır.

Kavramsal çerçevenin ele alındığı ikinci bölümde yer alan kuramsal çerçevenin oluşturulmasında izlenen yöntem, çevre – insan ilişkilerini inceleyen kuramlar ile çalışmanın analiz aşamasında kullanılan analiz yöntemlerine ilişkin kuramların değerlendirmesi şeklindedir. Bu bölümde konu ile ilgili temel kuram olan 'Gestalt Kuramı', 'Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram', 'Zihinsel Haritalar Kuramı' ve 'Kentsel İmaj Kuramı'na yer verilmektedir.

Çalışmadaki temel kavramlardan biri olan Anadolu Kentinin tanıtılması kapsamında bu yerleşme tipi işlev alanları bağlamında ele alınmaktadır. Anadolu Kentinin kentsel imaj öğeleri yerine işlev alanları kapsamında ele alınmasının nedeni, analiz çalışmasının tek yerleşme ölçeğinde gerçekleşmesidir. Oysa Anadolu Kenti imajı bağlamında hazırlanacak bir değerlendirme için, genellemelerin yapılabileceği birden fazla yerleşmenin çözümlendiği, çok geniş kapsamlı bir çalışma gerekmektedir. Bu çalışma bu alanda ve

kentbilim ölçeğinde ilk olduğundan, bağılı olarak kapsamı Kastamonu kenti ile sınırlı tutulduğundan, Anadolu Kenti irdelemesi (kavramsal çerçeve başlığı altında), örnek yerleşmenin seçimine ve yorumlanmasına ışık tutacak bir içerikle çalışmada yer almaktadır.

Bu çalışma süreci içinde araştırılan bazı konular araştırmacının daha sonraki çalışmalarında detaylı olarak incelenmek üzere tezin kapsamı dışında bırakılmıştır. Bunlardan ilki Kastamonu koruma imar planının imaj öğeleri ve kentsel tasarım prensipleri yönünden irdelenmesidir. Bu çalışma imaj öğelerine tek tek işaret edilerek planda aranmasını ve bu öğelerin planda ele alınış biçimlerinin değerlendirmesini kapsayacaktır. Bu çalışmalardan bir diğeri ise tasarım amaçlı olarak 1/1000 ölçeğinin ötesinde ayrıntılandırılacak alanların saptanması ve bunlara işaret edilmesini içerecektir.

1.2.1 Örnek kent seçimi

Araştırma örneğinin seçimi aşamasında önce geleneksel dokusu korunmuş Anadolu kenti nitelikleri gösteren, kentsel imaj öğeleri açısından belirli elemanlara sahip olan bazı kentler (Afyon, Kastamonu, Kütahya,) saptanmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda bu kentlerin içinden Kastamonu kenti çalışılmak üzere seçilmiştir. Bunun nedeni bu yerleşmenin üzerinde yer aldığı topoğrafya ve sahip olduğu imaj öğelerinin yanısıra bu unsurların etkileşiminden ortaya çıkan özgün kentsel imajın incelenmeye değer özellikleridir. Kastamonu kentinin seçilmesinin nedenleri üçüncü bölümde ayrıntılandırılmıştır.

1.2.2 Analiz yöntem ve teknikleri

Çalışmanın yöntemi genellikle mimari ölçekteki çalışmalarda kullanılan yöntemlerin kent bütününe incelenmesine olanak tanıyacak biçimde uyarlanarak değerlendirilmesidir. Çalışmada yararlanılan analiz yöntemleri ise sırasıyla gözlem, anket ve çizili sorgulama olarak üç temel grup halinde uygulanmıştır. Bu üç grup analizin hepsi aynı anda ve birbirine koşut olarak yürütülmüştür.

Anket yöntemi

Görsel mekan analizi çalışmaları kapsamında yapılan anketlerde önemli olan konulardan birisi anketörün, cevaplayıcıların anlık tepki ve dolaylı cevaplarını yakalayarak konu ile ilgili detayları ilişkilendirebilme olanağının olmasıdır. Bu nedenle Kastamonu'da tümüyle araştırmacı tarafından gerçekleştirilen bu analiz çalışması sırasında,

- a. önceden hazırlanmış anketin uygulanması esnasında çevre-çevre, çevre-insan ilişkileri gözlenmiş,
- b. sadece Kastamonu'da yaşayan yetişkinlere uygulanan ankete başlamadan önce üç farklı dokuya (geleneksel Türk kenti konut dokusu, çok katlı apartman dokusu, az katlı çok ailelik konutlardan oluşan sokak dokusu) ait fotoğraflar gösterilerek hangisinde yaşamayı tercih edecekleri sorulmuş,
- c. görüşmenin akışı içinde ek sorular sorularak bireyin cevapları not alınmış,
- d. anket sorularının sonunda ankete katılanlardan araştırma örneği olarak seçilen kentin haritasını çizmeleri istenmiştir.

Bu türdeki anket çalışmaları 'sosyo-psikolojik yapı / davranış / mekan ilişkisi'ni sorgulayan çalışmalar olduğundan kullanılan ifadelerin yerelliği kadar kişiselliği de önemlidir. Bu nedenle sadece sözlü ifadelerle dayanarak değil, cevaplayıcının mekan ile ilgili kullandığı sözcükler, konuşmasındaki tonlamalar, vücut ve yüz ifadeleri de katılarak değerlendirme yapılmıştır.

Kastamonu'da uygulanan bu yöntemin İstanbul'da aynen tekrarlanmasında sorunlar yaşanmıştır. İstanbul'da gerçekleştirilen anketlerde Kastamonulular Derneği'nden yardım alındığından özellikle kadınlar ile yapılan anketlerde aracı kullanılmak zorunda kalınmıştır.

Anketin tasarımında benzer çalışmalardaki örnekler ışığında, açık uçlu sorular ve çoktan seçmeli sorular karışık olarak kullanılmış ve sorgulanan kişilerin samimi fikirleri alınmaya çalışılmıştır. Bu nedenle belirli konular ile ilgili açık uçlu sorular önce, çoktan seçmeli sorular daha sonra yer almıştır. Kastamonu'da yetişkinlere uygulanan ankette ayrıca üç

farklı yerleşme dokusundan fotoğraflar gösterilerek hangi dokuda yaşamayı tercih edecekleri sorulmuş, böylelikle nasıl bir yerleşmede yaşamaya eğilimli oldukları saptanmaya çalışılmıştır.

Konu ile ilgili yapılan toplam anket sayısı 131 anketir*. Kastamonu Merkezi'nde 50 yetişkin ve 56 lise öğrencisi ile, İstanbul'da ise Kastamonu'dan göç etmiş ve ailesi Kastamonu'lu olup orayı tanıyan 25 yetişkinle anket yapılmıştır. Kastamonu'da yapılan 50 anketin 25'i kadın, 25'i erkek Kastamonu sakini ile gerçekleştirilmiştir. Kadınların 13'ü, erkeklerin 12'si geleneksel mahallelerde, 12 kadın ile 13 erkek ise yeni gelişen mahallelerde yaşayanlar arasından seçilmiştir. Kentin yerlisi olmayanların kenti algulamalarının da dikkate alındığı bu çalışmada yetişkinler ile yapılan ankete katılan 19 denek göç ile Kastamonu'ya gelmiş kişilerdir. Lise öğrencileri ile yapılan anket ise 20 sosyal sınıfı öğrencisi (10 kız, 10 erkek öğrenci), 16 yabancı dil sınıfı öğrencisi (12 kız, 4 erkek), 20 fen sınıfı öğrencisi (11 kız, 9 erkek öğrenci) ile gerçekleştirilmiştir. İstanbul'da yapılan anket çalışması ise 13 erkek, 12 kadın deneye uygulanmıştır. Erkeklerle yapılan anketlerin 11'i Kastamonulular Derneği Yönetim Kurulu üyeleri ile yüzyüze, kadınlarla yapılan anketlerin 11'i ise derneğin halkla ilişkiler sorumlusunun aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

Anketler bilgisayarda 'access' isimli anket döküm ve istatistik paket programı ile değerlendirilmiştir.

Harita ve fotoğraf yöntemi

Anket yönteminin dışında, haritaların ve fotoğrafların karşılaştırıldığı harita ve fotoğraf yönteminde kullanılmak üzere aşağıdaki dokümanlar değerlendirilmiştir. Alan çalışmasında tarihi doku ile mevcut dokunun karşılaştırılması amacı ile Kutgün Eyüpgiller tarafından derlenen Mösyö Pekof isimli mühendis tarafından yapılmış 1925 tarihli, sadece yapı adalarının sınırlarını gösteren plan bilgisayarda bu çalışma için gerekmeyen

* Pazar araştırmaları, seçim araştırmaları ve benzeri niceliksel araştırmalarda tesadüfi örnekleme söz konusu olduğundan ilgili kişi sayısı içinden belirli oranda örnekleme yapılmalıdır (Fink, 1985:60). Ancak niteliksel araştırmalar tesadüfi olmayan örnekleme yapıldığı araştırmalar olduğundan belirli oranda örnekleme yapılması gerekmez. Bu araştırmalarda özellikleri önceden belirlenmiş, araştırma için gerekli nitelikleri sergileyen, sınırlı sayıda katılımcı ile örnekleme yapmak yeterlidir (Neumann, 2000:196).

ölçülendirmeye ve altyapıya ilişkin çizgiler silinerek, topoğrafik özellikler ve eski mevcut doku belirgin hale getirilmeye çalışılarak kentsel imaj analizi amaçlı kullanılabilir, günümüz dokuları ile karşılaştırılabilir hale getirilmiştir.

Yerleşme ile ilgili İller Bankası ve Kastamonu Belediyesi'nde bulunan halihazır haritaların güncel olmayışı ve elde edilen kopyaların kalitelerinin çok düşük oluşu nedeniyle çalışmada şemalara altlık oluşturacak haritalar da müellif tarafından üretilmiştir. Öncelikle topoğrafyanın okunamadığı durumlarda 1/1000 ölçekli haritalar yardımı ile 1/10.000 ölçekli topoğrafya altlığı hazırlanmıştır. Güncel haritalar üretilen altlık, halihazır haritalarda yer almayan Kuzey Kent'in nazım imar planı ve Kastamonu ili eski eserler ve turizm haritasının çalışmanın amacına uygun biçimde birleştirilmesiyle elde edilmiştir.

Söz konusu haritaya ek olarak kent görünümünde değişiklik yaratan öğelerin tespiti için Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden, Sebah ve Joaillier tarafından 1885 - 1908 arasında bir tarihte çekilmiş olan, Kastamonu yerleşmesinin batı ve doğu yamaçlarının o günlerdeki halini gösteren, dokuz adet panoramik fotoğraf elde edilmiştir. Elde edilen fotoğraflar ve haritalar yardımı ile imaj öğelerinin değişim süreci ortaya konulmuştur.

İmaj analiz yöntemi

Yerleşmenin imaj öğelerinin tespit edilmesinde izlenen yöntem şöyledir: öncelikle ikinci bölümde Lynch'in kentsel imaj öğeleri değerlendirilerek kuramsal bazda imaj öğeleri ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde bu kuramsal imaj öğeleri yöntemi kullanılarak uzman gözüyle Kastamonu merkez yerleşmesinin imaj analizi yapılmıştır. Dördüncü bölümde ise bir önceki bölümde yapılan imaj öğeleri analizinin sonuçları anketlerin aracılığıyla katılımcıların yerleşme ile ilgili görüşleri ve yorumlarıyla test edilmiştir. Anket, fotoğraf ve harita yöntemleri ile birlikte analizlerin yorumlanmasında ve sonuçların ifadesinde Lynch'in yanısıra, zihinsel haritalar ile ilgili tipolojilerin oluşturulmasında Appleyard, yerleşmenin imaj öğelerinin grafik sunumunda Milgram gibi araştırmacıların yöntemlerinden yararlanılmıştır.

1.3 İçerik

Beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde konunun amacı, kapsamı, içeriği, yöntemi açıklanmaktadır. Yöntem başlığı altında çalışma alanı seçimi ve çalışmada uygulanan analiz yöntem ve teknikleri açıklanmaktadır.

İkinci bölümde kavramsal çerçeve oluşturulmakta ve bu çalışmada ele alınan 'algılama' ve 'Anadolu Kenti' kavramlarının yanısıra faydalanılan tüm kuramlar sırayla ele alınmaktadır. Dört altbaşlıktan oluşan bu bölümde birinci altbaşlıkta çevresel algı kavramı incelenmekte, devamındaki altbaşlıkta ise bu kavrama bağlı kentsel mekanı algılama ve değerlendirmeye ilişkin kuramlar irdelenmektedir. Bu kuramlar sırasıyla Gestalt Kuramı, Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram, Zihinsel Haritalar Kuramı ve Kentsel İmaj Kuramıdır. Üçüncü altbaşlıkta 'Anadolu Kenti' kavramı tezin içeriğinin gerektirdiği kapsamda açıklanmaktadır. Bu çalışma Anadolu Kenti imaj öğeleri konusunda genelleme yapılabilecek kapsamda geniş ölçekli bir araştırma olmadığından Anadolu Kenti imaj öğeleri konusu 2. bölüm içinde altbaşlık halinde ele alınmaktadır. Bu bölüm sonunda araştırma ve değerlendirme sürecinde kullanılan yöntemlere de açıklık getirilmektedir.

Üçüncü bölümde çalışma alanı olarak seçilen Kastamonu kenti tanıtılmakta, Kastamonu'nun seçilme nedenleri, konumu, tarihsel ve mekansal gelişim süreci ele alınmaktadır. Buna ek olarak yerleşmenin kentsel imaj öğeleri uzman gözüyle incelenmekte, Lynch'in dokular ve bölgeler, yollar, kenarlar / sınırlar, odak noktaları ve işaret öğeleri olarak sıraladığı öğeler Kastamonu örneğinde irdelenmektedir. Ayrıca değerlendirme bölümünde yerleşmedeki imaj öğelerinin değişim süreci ele alınmaktadır.

Dördüncü bölümde bir önceki bölümde uzman gözüyle açıklanan imaj öğeleri kentte yaşayan halk ile kentten İstanbul'a göç eden kişilere uygulanan anket ve çizili sorgulama ışığında incelenmektedir. Aynı bölümde mekanı algılamada cinsiyet, eğitim faktörleri incelenmekte, Kastamonu'luların çizdikleri zihinsel haritalar yorumlanmakta ve elde edilen kuramsal çerçevede ele alınan kuramlar bağlamında değerlendirilmektedir. Bu bölümde ayrıca, yerleşmede yaşayanların açıklamaları doğrultusunda, kentteki geleneksel doku ve gelişme alanları imaj öğeleri kapsamında karşılaştırılmaktadır.

Beşinci bölümde bu çalışmadan elde edilen sonuçlara yer verilmektedir. Bu bölümde Kastamonu yerleşmesinin özellikli makroformu (kentin genel biçimi) ve buna bağlı algılanma özelliklerinin yanısıra yerleşmenin imaj öğelerine ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Bunlara ek olarak çalışmada kullanılan bazı yöntemlere ve sonuçlarına gönderme yapılmaktadır. Son olarak tarihi kent kesimlerinde ve yeni gelişen alanlarda yapılması gerekenler tez çerçevesinde erişilen bilgilenme ışığında ele alınmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmanın temelini oluşturan 'algılama kavramı' ile çalışmada faydalanılan kuramlar ve 'Anadolu Kenti kavramı' ele alınmaktadır. Kavramsal çerçeve başlığı altında toplanan kuramlar ve kavramlara çalışmanın gerektirdiği kapsamda yer verilmektedir.

Öncelikle algılama kavramı ve buna bağlı kuramların açıklanmakta, bunu Anadolu Kenti'nin yer aldığı coğrafi yapı ve işlev alanları bağlamında tanımlanması izlenmektedir; bu tanımlama çalışmanın öngördüğü kapsamda, bir altbaşlık halinde, imaj öğeleri çerçevesinde değerlendirilmektedir.

İnsanların en önemli gereksinmelerinden birisi de güvenlik duygusudur. Cüceloğlu'na göre kaygı ve korkunun en temel nedenlerinden birisi belirsizliktir. Buna bağlı olarak birey bilmediği veya deneyimlemediği bir mekanda kaybolma korkusu veya benzeri kaygılar taşıyabilmektedir. Bu duygularla başa çıkmanın en etkili yöntemlerinden birisi de **öğrenmedir** (Cüceloğlu , 1999: 276-278).

Bir mekanın kolay **algılanabilir** ve **tanımlanabilir** olması, aynı zamanda o mekanın kolay öğrenilmesini sağlamaktadır. **Öğrenme**, **bilmeyi** ve buna bağlı **korkmamayı** da beraberinde getirmektedir. Mekanda işlevsellik, ölçek, estetik ve benzeri koşullar sağlandığında mekanı **sevme**, bunun devamında **benimseme** duyguları da oluşmaktadır. Bu duygular da mekanın amacına uygun **kullanılmasını** ve **korunmasını** sağlamaktadır.

Yukarıdaki açıklamaya bağlı olarak kentsel mekanın başarılı olması ve kullanıcı tarafından benimsenmesindeki en önemli etkenlerden birisi mekanın okunabilirliğidir. Bu nedenle kentsel tasarım çalışmalarında çevrenin fiziksel niteliklerinin yanısıra sosyo-psikolojik nitelikleri de büyük önem taşımaktadır.

İnsan ve çevre arasındaki ilişkiler sisteminin araştırılması çevre psikolojisi, algı psikolojisi, kentsel tasarım gibi bir çok bilim dalına konu olmuş, özellikle sistematik bir biçimde ilk

olarak 1920'lerde Gestalt Psikolojisi kavramına bağlı olarak Levin'in *yaşam mekanı* kavramı ile ortaya çıkmıştır (Çakın,1988:10).

Üretilen mekanların amacına uygun kullanılması ve benimsenmesi için mekanın imajının ve anlamının en doğru şekilde ortaya konması, bunun gerçekteşebilmesi için kullanıcıların mekanı nasıl algıladığı ve değerlendirdiği konusunun çözümlenmesi gerekmektedir (bkz. s:4, 1.2.2 Çözümleme yöntem ve teknikleri). Bu çözümleme çalışması kullanıcıların mekanı algılama biçimleri ile algıladıkları dış dünyaya ait verilerin organizasyonunu kapsayan zihinlerindeki kentsel imajların sistematik bir biçimde incelenmesi sonucu ortaya konulabilmektedir.

20. yüzyılın başlarında kentler sadece matematiksel ve fiziksel yöntemler ile değerlendirilmekteydi. Ancak yüzyılın ortalarına gelindiğinde kentsel mekanların algılanıp biçimlendirilmesinde sadece fiziksel boyutların değil, yanısıra psikoloji, sosyoloji gibi boyutların da varolduğu kabul edildi. Bu dönemden sonra sosyoloji, psikoloji, antropoloji, semioloji gibi bilim dalları kentbilim ile birlikte çalışmaya başladı ve *anlamlı çevreler* kavramı kentbilimde yerini almıştır.

Gestalt Kuramından sonra da mekan-insan ilişkisini farklı boyutlar ve etmenler aracılığı ile inceleyen kuramlar üretilmiştir. Bunlar mekansal davranışı inceleyen Ekolojik Psikoloji Kuramı, kişisel özelliklere bağlı mekansal algılamayı inceleyen Algılama - Kavrama Kuramı, kişisel ve toplumsal özellikler ile fizik çevrenin yapısal özelliklerine bağlı olarak kentsel mekanı tanıma ve bilme kavramları çerçevesinde toplumsal-kentsel imajı inceleyen Zihinsel Haritalar Kuramı'dır. Bu kuramlar farklı araştırmacılar tarafından farklı isimlendirilmiştir. Bu isimler ile ilgili ayrıntılar her kuramın alt başlığı altında ele alınmaktadır.

Bu kuramların dışında çevre-insan etkileşimini ele alan çevresel anlam kuramı da söz konusudur. Ancak bu çalışma *mekanı algılamak* ile sınırlı tutulduğundan tez kapsamında *mekansal anlam* kavramına ilişkin kuramlara yer verilmemiştir.

2.1 Çevresel Algı

İnsanın mekanda yaşamını sürdürebilmesindeki temel etken mekanı algılamasıdır. Algı en yalın anlamıyla insanın çevreden bilgi alma sürecini ifade eder. Downs ve Stea'ya göre algı çevreden uyarıların alınması, yeniden hatırlamak üzere bu uyarıların kodlanarak saklanması, kodların çözülerek kullanılması sürecini kapsamaktadır (Downs ve Stea, 1973; Kahvecioğlu, 1998).

Başka bir deyişle algılama, çevreden gelen bilgilerin, bilgileri alan insanın zihninde gruplanarak organize edilmesine bağlı anlamlandırılması sürecidir. Bilgilerin zihinde gruplanarak organize edilmesine kadar geçen süreçte, biyolojik bir takım farklılıkların dışında, algılama hemen hemen her bireyde benzerdir. Ancak bilgilerin seçilip, organize edilerek depolanması sürecinde sosyo-kültürel ve psikolojik etkenler söz konusu olmaktadır.

Kahvecioğlu (1998: 7-8) algı konusundaki tanımlar paralelinde;

- algı insanın çevre ile iletişim sürecinin temelidir,
- algı, biyolojik süreci ifade eden duyumları ve devamında gelişen zihinsel süreçleri de kapsamaktadır,
- algısal süreçte uyarıma konu olan başlangıç süreci nesnel bir süreç iken, uyarımların kodlanarak organize edilmesi süreci öznel bir süreçtir,
- çevreden alınan uyarımlar süreç sonunda kavramlara dönüştürülürler,
- elde edilen deneyimlerin yeni algılarda da etkili olması, algının geriye dönük aktif etkinliğinin bir göstergesidir,

sonuçlarını çıkarmıştır.

Kenti algılamak ve öğrenmek bireyin o kent mekanı içinde davranışlarını organize edebilmesi, özetle daha rahat, daha özgür, daha az baskı altında hareket edebilmesi demektir.

Bu tezde ele alınacak olan konu insanların kent mekanında rahat hareket etmesini sağlayan ve yönlendiren algıya konu olan kentsel imaj elemanlarının ortaya konularak incelenmesidir. Çalışmada bu süreci etkileyen hem mekana ilişkin hem de kullanıcıya ilişkin olarak geliştirilen insan ve çevre etkileşimi ile ilgili kuramlar ele alınmaktadır.

2.2. Kuramsal Çerçeve

Mekanın algılanması ve tanınması ile ilgili çevre / insan etkileşimini irdeleyen birden fazla kuram söz konusudur. Ancak bu tez kapsamında sadece araştırmaya konu olan veya çözümlenmeler, gözlemler sırasında faydalanılan kuramlar ele alınacaktır.

Çevre-insan etkileşiminde algılama, bilme, değerlendirme ve davranış sıralaması ile gelişen sürecin davranışa kadar olan bölümü kentsel ölçekte detaylı bir şekilde incelenmektedir. Buna bağlı olarak değerlendirilecek kuramlar şunlardır: Gestalt Kuramı, Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram, Zihinsel Haritalar Kuramı, Kentsel İmaj Kuramı.

Çevre-insan etkileşiminde temel kuram kabul edilen, tüm kuramlar için kuramsal altlık oluşturan Gestalt Kuramı, temel kuram olmasının yanında, gözlemler bu kuram ilkeleri doğrultusunda yapılacağından, öncelikle ele alınacaktır.

2.2.1 Gestalt Kuramı

Gestalt kuramı algılama ve mekan konusundaki çalışmaların ilki olmasından dolayı öncelikle ele alınmaktadır. Bu kuram 19. yy. sonu, 20. yy. başlarında 1920'lerde bir grup Alman psikolog tarafından geliştirilen, mekanın görsel organizasyonunu irdeleyen, birçok kuramın temelini oluşturan bir kuramdır (Prak, 1985).

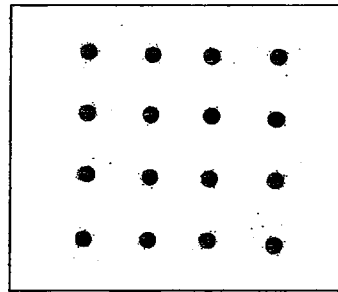
Bütünü oluşturan öğeleri incelemek bütün hakkında fikir vermez ve bir davranışı parçalara bölmek onun bütünlüğünü, anlam ve niteliğini değiştirir. Aynı parçalar yerine bu parçaların oluşturduğu biçim ve görüntü önemlidir (Ittelson, 1974), kısaca 'bütün kendisini oluşturan parçaların toplamından farklıdır' ilkesi kuramın temelidir (Atkinson, 1995).

Bu kuramda biçim temeldir ve formun görsel dünya içinde kapalı yapısal bir eleman olarak ayrı bir yeri vardır. Gestalt psikologları formun algılanması konusunda bazı algısal organizasyon kuralları sıralamışlardır. Bunlardan birisi şekil – zemin ilişkisidir. Gestalt Kuramı'na göre şeklin algılanmasında zemin faktörü büyük önem taşır. Şekil ancak arka

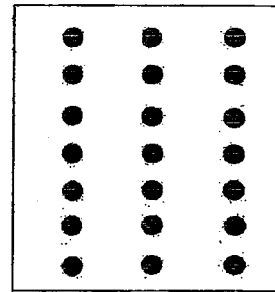
yüzeyi oluşturan zeminden farklı ise anlam kazanır. Şekil – zemin ilişkisi olarak adlandırılan bu olgu tüm duyular için söz konusudur. Saat kulesinden yayılan sesi dinlerken trafik gürültüsünün zemin oluşturması buna örnek gösterilebilir. Görsel alanda ise şekil daha yakın algılanır ve nesne olarak kabul edilir. Şekil zemin ile aynı oranda aydınlatılmış olsa bile daha aydınlıkmiş gibi algılanır ve daha etkili bir izlenim bırakır (Cüceloğlu, 1999:123).

Diğer kurallar ise algısal gruplama başlığı altında toplanan, algılamaya ilişkin yedi etkendir. Özellikle mekansal ölçekte bu etkenler yakınlık (proximity), benzerlik (similarity), tamamlama (closure), kapalılık (closedness), devamlılık (continuity), bölge (area) ve simetri (symmetry) olarak sıralanmaktadır. Bunlara bağlı olarak mekandaki fiziksel niteliklere ve özellikle şekil kavramına dayanarak geliştirilen kavramlar ele alınmaktadır. Bu kavramlar mekanlarda zemin döşemesinin sürekliliği, yol ve meydan gibi açık alanları sınırlayan cephe elemanlarının sürekliliği, ritmi, zıtlığı, simetrisi, kapanması, derecelendirilmesi, özgünlüğü gibi bütünsel ve fiziksel nitelermelerdir.

Yakınlık etkeni, organizasyonun basit bir durumunu ifade etmektedir. Gestalt Kuramındaki değerlendirmesi ise; birbirine yakın duran objelerin / nesnelerin görsel açıdan grup olarak kabul edilmesi ve göreceli olarak kapalılık duygusu uyandırması biçimindedir. Şekil 2. 1 a’da nesneler arasındaki eşit yakınlık / uzaklık nedeniyle nesnelerin bir bütün olarak algılanması söz konusuken Şekil 2. 1 b’de farklılaşan uzaklıklar nedeniyle nesneler sıra halinde algılanmaktadır. Fotoğraf 2. 1’de görülen birbirine eşit uzaklıktaki bloklar da doku içinde eşit uzaklık nedeniyle bütün olarak algılanmaktadır.

a. Eşit Aralık

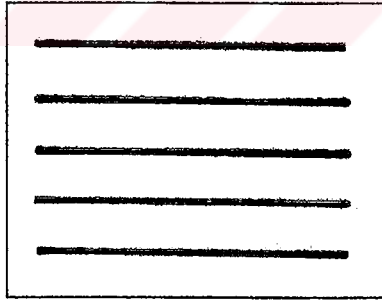
b. Farklı Aralık

Şekil 2. 1 a, b Gestalt kuramındaki yakınlık etkeni (Lang, 1987: 87)

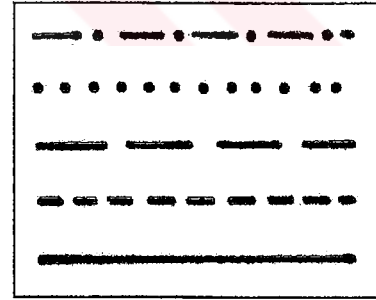

Fotoğraf 2. 1 Gestalt kuramındaki yakınlık etkenine kent mekanından bir örnek,
Paris (Dinçer, 1997: 55)

Benzerlik etkeni ise nesnelere benzer boyut, doku, renk v.b. özellikler taşıdıklarında tek ve bütün bir nesne olarak algılanmalarıdır. Şekil 2. 2 a'da nesnelere bütün olarak algılanırken, Şekil 2. 2 b'de bağımsız nesnelere olarak algılanmaktadır. Fotoğraf 2.2'de benzer boyut, doku, renk özellikleri nedeniyle bütün olarak algılanan toplu konut bloklarına İstanbul'dan bir örnek yer almaktadır.

a. Nesnelere Benzer

b. Nesnelere Farklı

Şekil 2. 2 a, b Gestalt kuramındaki benzerlik etkeni (Lang, 1987: 87)

Tamamlama etkeni ise uyarıdaki boşlukların tamamlanıp parçaların bütün olarak algılanmasını ifade eder. Şekil 2. 3'de görülen şekiller tamamlanmış birer daire, üçgen ve kare olmasalar bile daire, üçgen ve kare olarak algılanması buna örnektir (Fotoğraf 2.3).

Fotoğraf 2. 2 Benzerlik etkenine İstanbul'un toplu konut alanlarından bir örnek (Bölen, 1997: 19)

Kapalılık etkenine göre bir şeklin kenarları ne kadar kapalı ve belirgin ise o şeklin nesne olarak algılanması o derece kolaylaşır. Şekil 2. 3'teki daire daha kapalı olduğundan üçgen ve kare şekillerine kıyasla daha kolay nesne olarak algılanmaktadır.

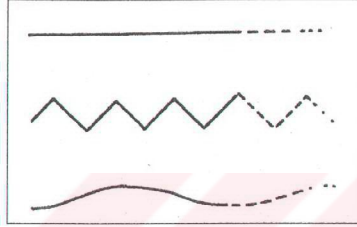

Şekil 2. 3 Gestalt kuramındaki kapalılık etkeni (Lang, 1987: 87, Prak, 1985: 19)

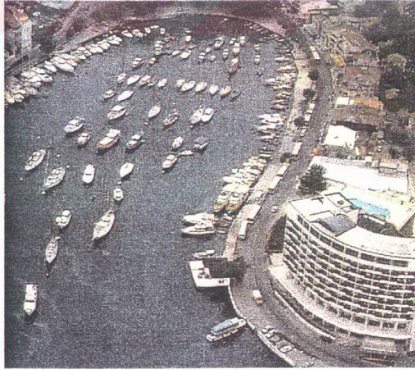
Fotoğraf 2. 3 Kent mekanında kapalılık ve simetri etkeni, Vatikan (1997)

Devamlılık etkeni ise insanların devam eden elemanları tek bir eleman gibi algılama eğilimini ifade eder. Şekil 2. 4'de doğru, zigzag ve eğri bir noktadan sonra aynı çizgi niteliğinde devam etmese de devam ediyormuş gibi algılanmaktadır. Fotoğraf 2. 4'te de koydaki tekneler ve Fotoğraf 2. 5'da ise sıra evler bir bütün olmasalar da devamlılık etkeni nedeniyle öyle algılanmaktadır.

Şekil 2. 4 Gestalt kuramının devamlılık etkeni (Prak, 1985: 19)

Bölge etkeni ise küçük şekillerin nesne olarak büyük şekillere kıyasla zeminde daha kolay algılanmasını ifade eder. Fotoğraf 2. 6'da Topkapı Sarayı yeşil doku içinde, Tarihi Yarımada dışındaki sınırlı yeşil alanlar ise yapılaşmış doku içinde nesne olarak daha kolay algılanmaktadır.

Fotoğraf 2. 4 Kent mekanında devamlılık etkeni, İstanbul Boğazı (Erdem Erbaş arşivi)

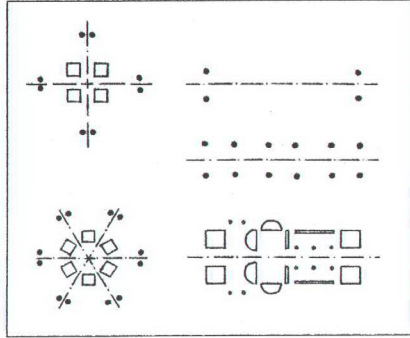

Fotoğraf 2. 5 Kent mekanında devamlılık etkeni, Akaretler sıra evleri
(Alpaslan, 1997: 72)

Fotoğraf 2. 6 Kent mekanında bölge etkeni, İstanbul
(Hatipoğlu, 1997: 53)

Simetri bir ya da daha çok eksen veya merkeze göre iki yada daha çok nesne arasında konum ve biçim açısından ölçü uygunluğudur. Gestalt Kuramındaki *simetri etkeni* ise simetrik kapalı bir parçanın nesne olarak daha kolay algılanması kuralıdır (Lang, 1985). Fotoğraf 2. 3'de eliptik biçimli simetrik meydan da kent dokusu içinde nesne olarak algılanmaktadır.

Şekil 2. 5 Gestalt kuramının simetri etkeni (Ching, 1979: 342)

Prak Gestalt ilkelerini tutarlılık ve zıtlık kavramları başlığı altında gruplayarak mekana uyarlamıştır. Bu kuralları,

Tutarlılık	Zıtlık
benzerlik	formda, yönde, boyutta ve yüzeyde benzemezlik
sürekliplik	süreksizlik
biçimde basitlik	biçimde karmaşıklık
yakınlık	uzaklık

biçiminde ele almıştır. Tutarlılık ve zıtlığı ortaya koyan kriterlerin, biçimde köşeli veya yuvarlak biçimler, yönde paralel, açılı veya dik yönler, boyutlarda küçük veya büyük boyutlar, yüzeylerde doku ve renk gibi özellikler olduğunu ifade etmektedir. Bir grup yapıda görsel tutarlılığın artması o yapı grubunun birbirine yakın aralıklarla, aynı doğrultuda, benzer yükseklik ve benzer çatı eğiminde (süreklilik ve benzerlik), benzer tuğla ile inşa edilmiş veya benzer renk ile boyanmış olmasıyla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Prak, 1985). Buna bağlı olarak Gestalt ilkelerinin kentsel mekanlardaki biçimler bağlamında değerlendirilmesi sonucunda benzerlik kavramı esasına göre, birey kent mekanında birbirine benzeyen yapı, doku, ağaç grupları ve benzeri elemanları zihninde bütünleyerek algılamaktadır.

Prak'ın ilke olarak ortaya koyduğu tutarlılık ve zıtlık diğer anlamıyla karmaşıklık kriterleri mimarlık ve şehircilikte dönem dönem birbirinin önüne geçmiştir. 1925-40 yılları arasında

Bauhaus Okulunun da etkisiyle sadelik / tutarlılık uluslar arası tarz haline gelmişken, 1955'den sonra 'monotonluğa' tepki olarak karmaşıklık tekrar gündeme gelmiştir (Prak, 1985). Cullen'e göre birçok mimar zıtlığın hatırlama konusunda daha etkili olduğu görüşünü paylaştıklarını da vurgulamaktadır (Cullen, 1971).

Lang (1987: 86, 89) Gestalt Kuramı ile ilgili üç kavrama dikkat çeker. Bunlar biçim (form), eşbiçimcilik (isomorphism) ve alan kuvvetleridir (field forces). Biçim şekil – zemin ilişkisi ve algısal gruplama kuralları ile ele alınmıştır. Eşbiçimcilik biçimin algılanmasındaki nörolojik süreç ve algısal deneyim arasındaki paralellik olarak tanımlanmaktadır. Alan kuvvetleri kavramına göre ise algılama sürecindeki çevresel güçler uygulama alanı, doğrultusu ve çekim gücü olan bir algısal alan oluşturur. Eşbiçimcilik ve alan kuvvetleri kavramları farklı bir araştırma gerektirdiğinden bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

2.2.2 Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram

Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram farklı araştırmacılar tarafından farklı isimlendirilen kuramlardandır. Lang bu kuramı Algılama Kuramları (Perception Theories) konusu içinde Algılamanın Gestalt Kuramı (The Gestalt Theory of Perception), Algılamanın İşlemsel Kuramı (The Transactional Theory), Algılamanın Ekolojik Kuramı (The Ecological Theory of Perception) isimleri ile üç başlık halinde incelemiştir (Lang, 1987). Ünlü ise Lang'den yaptığı çevirilerde bu kuramları Çevresel Algıda Gestalt Kuramı, Çevresel Algının İşlemsel Kuramı, Çevresel Algının Ekolojik Kuramı olarak isimlendirmiş ve bunlara ek olarak Çevresel Algının Kültürel Kuramı adı altında bir kuram daha ele almıştır (Ünlü, 1996). Çakın ise algılama ile ilgili bu kuramı Çevresel Algılama, Bilme ve Değerlendirme Kuramı olarak isimlendirmiştir (Çakın, 1995).

Bu çalışmada farklı farklı isimler ve alt başlıklar altında incelenen algılama kuramları, bu konuda temel kuram sayılan Gestalt Kuramı ayrı tutulmak koşulu, ile tek bir başlık altında ele alınacak ve değerlendirilecektir.

Çevreye ve kullanıcıya (insana) ilişkin araştırmalara başka bir boyut getiren Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram başlığı altında ele alınacak bu kuram Rapoport'un (1977) "çevrenin algılanması zihinsel davranışlar ve değerlendirmeler temeline dayanmaktadır" fikrine bağlı olarak gelişmiştir.

Bu kurama göre insan ile çevresindeki iletişimin temeli algıya dayanmaktadır. Belirli seçimler yapma, davranışlarda bulunma, kararlar verme süreci tümüyle çevrenin algılanma sürecinin bir parçası olarak tanımlanır.

Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram'ında çevre-insan ilişkisinin temeli çevresel özelliklerden çok kişisel özellikler ile tanımlanmaya çalışılmaktadır. Lang (1987), Algılamanın İşlemsel Kuramı (The Transactional Theory) başlığı altında ele aldığı algılama süreci konusunda bazı varsayımlar ortaya koymaktadır:

- algılama çoklu kipte gerçekleşen bir eylemdir,
- algılama pasif değil aktif bir süreçtir,
- algılama davranışı algılayan ve algılanan biçiminde ayrılarak açıklanamaz,
- algılama sadece uyarıcılara bağlı tepkiler olarak açıklanamaz,
- bu bağlamda birey ve çevre ilişkisi dinamikdir,
- gözlemcinin çevre imajı eski deneyimleri kadar o anki motivasyonu ve tutumuna da bağlıdır,
- geçmiş deneyimler kişinin o anki gereksinim davranışlarına da ışık tutmaktadır,
- algılama beklentiler ve eğilimler tarafından yönlendirilir (Lang, 1987: 89).

Baymur algılamayı sağlayan duyuları 11 grup halinde ele almaktadır. Bunlar aşağıdaki çizelgede ortaya konmaktadır.

Çevresel algılama, gerçek dünyanın, kullananın kültürel özelliklerinden oluşan kültürel filtre ile kullanıcının fiziksel özelliklerinden kaynaklanan kişisel filtreden geçirilmesi ile algılanan çevreye dönüşmesi ile oluşmaktadır (Şekil 2. 6).

Çizelge 2. 1 Duyuların sınıflandırılması (Baymur, 1994: 105'deki tablodan uyarlanmıştır.)

	DUYULAR	DUYU ORGANLARI	DUYUMLARIN ÇEŞİT VE ÖZELLİKLERİ
Uyarıcısı uzaktan gelen duyular	1. Görme	Göz	Renk ve ışık
	2. İşitme	Kulakta salyangoz	Yükseklik, yeğlilik, tını
	3. Koklama	Burun içindeki zar	Farklı kokular
Uyarımın cilt aracılığı ile sağlandığı duyular	4. Tatma	Dilde tat çukurcukları	Tatlı, ekşi, tuzlu, acı
	5. Dokunma	Deride basınç alıcıları	Basınç duyumu
	6. Isı duyusu	Deride ısı alıcıları	Isı duyumu
	8. Acı-sızı duyusu	Deride sinirlerin açık uçları	Acı – sızı duyumu
Uyarımın iç organlar ile sağlandığı duyular	9. Denge duyusu	Kulak içinde yarım daire kanalları	Denge, başın eğilmesi, dönmesi
	10. Kas duyusu	Kas mekikleri	Devinin ve yön
	11. Organik duyu	İç organlardaki sinirler	Sindirim, dolaşım, seks.

Aşağıdaki çizelgede algısal sistemlerin açıklamaları yer almaktadır:

Çizelge 2. 2 Duyuların algısal sistemi (Lang, 1985: 91'deki çizelgeden geliştirilmiştir.)

Sistemin Adı	Algının Tarzı	Alıcı Üniteler	Alıcı Organlar	Organların aktivitesi	Elde Edilen Uyarımlar	Elde Edilen Dışsal Bilgiler
Temel Denge Sistemi	genel denge duygusu	mekanik alıcılar	omurlilik ve iç kulak gibi içsel organlar	vücut dengesi	Yerçekimi, ivmenlenme hareketi	Yerçekiminin ve ivmenin yönü
İşitsel Sistem	işitme	mekanik alıcılar	kulak kepçesi, iç kulak, sinir sistemi	işitmek	Havadaki titreşimler	Titreşimin doğası, türü, yeri
Dokunma Sistemi	dokunma	mekanik ve ısı alıcıları	cilt, eklemler, kaslar, bağ doku, tendonlar	dokunmak	Eklemlerin biçimi, kasların gerilmesi,	Zemin ile ilişki, nesne yüzeyleri, katılık, yapışkanlık vb.
Tat Alma Sistemi	tat alma	kimyasal alıcılar	ağız dokuları	tat almak	Biyokimyasal ve besinsel değerler	Yenilir objelerin durumu
Koku Alma Sistemi	koku alma	kimyasal ve mekanik alıcılar	burun dokuları	koku almak	Uçucu kaynakları doğası	Kokusal ortamın durumu
Görsel Sistem	görme	görsel alıcılar	göz mekanizması baş, tüm beden	görmek (odaklamak, sabitlemek vb.)	Farklı ışıktaki farklı yapısal öğeler	Görme ile ayırt edilebilen optik yapılar

Bu kuram insanın algılama / bilme özelliklerini temel aldığından algılama ve öğrenmeyi etkileyen tüm etmenler mekansal davranışı da etkilemektedir. Buna göre kişinin, insanın biyolojik özelliklerinden, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, mekansal tecrübesine kadar tüm sosyo-psikolojik özellikleri çevreyi algılamasını etkilemektedir, dolayısıyla algıladığı dünyanın kişiye özgü olmasını sağlamaktadır (Şekil 2. 6).

Çevreden alınan bilginin ona anlam kazandıran sembolik yanları, duygusal sonuçlar uyandıran çevresel kalitesi ve uyarımların gereksindiği motivasyonel mesajları vardır. İnsanlar çevreyi anlamlı ilişkiler dokusu olarak yeniyi anlamak için eski deneyimlerden faydalanarak öğrenmek eğilimindedirler.

Şekil 2. 6 Mekansal algılamayı etkileyen faktörler (Rapoport, 1977: 38, 40, 131'deki şemalardan geliştirilmiştir.)

Algılama dolaylı bilgilenme yoluyla da olabildiğinden mekan konusu olduğunda yazılar ya da fotoğraf, resim gibi görsel malzemeler aracılığıyla da çevre algılanabilmekte, öğrenilebilmektedir.

Mekansal algıyı etkileyen etmenlerin tümü gerçek dünyanın algılanan dünyaya dönüşüm sürecinde etkindir. Çevreden gelen duyular belirsiz ve karışık olabilir, bu duyuların seçilmesi, algılanması ve organize edilmesi gözlemcinin nitelikleri ve amaçları ile doğrudan ilgilidir. Gözlemcinin çevresel algısını etkileyen etmenler özellikle doğum yeri, oturma

süresi, oturma hareketliliği, ulaşım tarzı ve bunlar gibi çevre deneyimine ilişkin etmenlerdir (Morval, 1985). Bunların dışında sosyal sınıfa ilişkin etmenler, grup tercihleri gibi sosyal etkenler ile yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, meslek, ihtiyaç, öğrenme, kavrama gibi kişisel etkenler de mekanın algılanmasında etkindir (Morval, 1985).

Kavrama simgesel değerleri algılamayı, hatırlamayı, öğrenmeyi içeren bir süreçtir. Daha önceden öğrenilmiş olan ve bellekte saklanan öğelerle yeni algıların ilişkilerinin kurulmasını kısaca ‘neyin neyle ilişkili olduğunun algılanmasını ve anlaşılmasını’ kapsar. Kavrama algı ve öğrenme sürecinin önemli bir parçasıdır (Cüceloğlu, 1999: 162).

Öğrenme yeteneğini pek çok faktör etkilerken, Morgan bunların içinde dört faktörün özellikle önemini vurgulamaktadır. Bunlar yaş, zekâ, genel uyarılmışlık hali ve daha önceki öğrenmelerden yapılan aktarmalardır (Morgan, 1995).

Bu kurama göre insanlar algılarını deneysel ve yapısal kapsamda iki biçimde tarif etmektedirler. Deneysel tanımlamalar ruhsal duruma, duygulara ve kişisel özelliklere dayalıdır. Yapısal tanımlamalar ise dünyanın fiziksel ve sosyal yapısından algılananlar ile yapılmaktadır. Çevre tasarımcıları dünyadaki diğer mesleklerdeki insanlara göre daha çok yapısal düşünmekte ve yapısal tanımlamalar yapmaktadırlar (Lang, 1985: 90). Bu çalışmanın müellifinin yaptığı yüksek lisans tez araştırmasında da benzer sonuçlar ortaya çıkmış, Mimarlık Fakültesi öğrencilerinin diğer fakültelerde eğitim alan öğrencilere göre mekanı daha yapısal bağlamda algıladıkları ve tanımladıkları görülmüştür (Erkan, 1996).

2.2.3 Zihinsel Haritalar Kuramı

Birçok çalışmada Zihinsel Haritalar Kuramı ve Kentsel İmaj Kuramı birlikte ele alınmıştır (Lynch, 1968). Ancak bu çalışmada bu iki kuram ayrı ayrı incelenmektedir. Bunun nedeni Zihinsel Haritalar Kuramının ‘mekanı algılayan faktörü’ olan bireye ilişkin özellikleri daha detaylı incelemesi, Kentsel İmaj Kuramının ise “mekanın algılanan faktörü” olan kent ve çevreyi ele almasıdır. İki ayrı başlık altında ele alınmakla beraber birbiriyle ilişkili olan bu iki kuramdan Kentsel İmaj Kuramında ‘algılayan faktörü’ Zihinsel Haritalar Kuramının

ilkelerine dayandırılmaktadır. Bu nedenle Kentsel İmaj Kuramında zihinsel haritalardan da faydalanılmaktadır.

Zihinsel Haritalar Kuramı veya Bilişsel Haritalar Kuramı (Cognitive Map, Mental Map Theory) olarak isimlendirilen kuram, Toplumsal - Mekansal Şema Kuramı olarak da isimlendirilmekte (Çakın, 1995) ya da Çevresel Bilişim Kuramları adı altında ele alınabilmektedir (Ünlü, 1996). Günümüzde 'bilişim' sözcüğü bilgisayar ortamında gerçekleşen bilgi alışverişini ifade ettiğinden bu kuram ile ilgili bilişim sözcüğü kullanılmamaktadır.

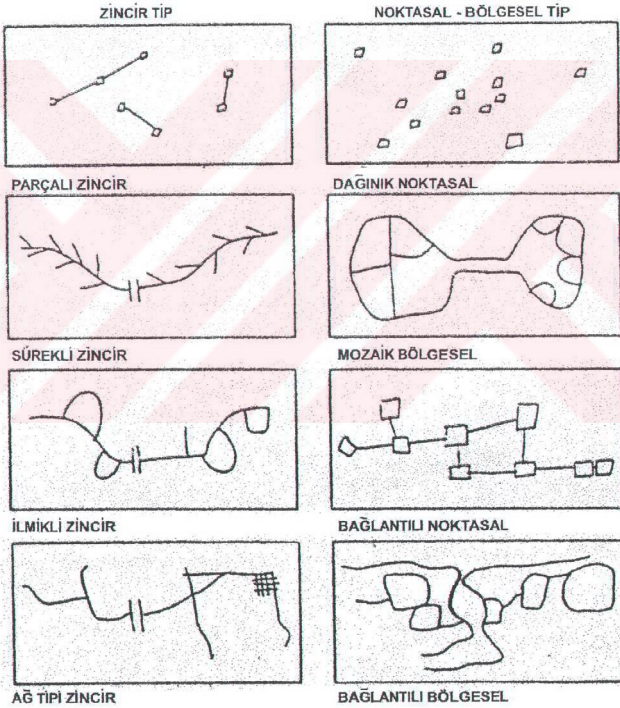
Zihinsel Haritalar Kuramı çevre ve insana ilişkin kuramların içinde çevrenin fiziksel özellikleri ve kullanıcının özelliklerini birlikte değerlendiren kuramdır. Bu niteliği Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram ile kullanıcıya ilişkin özellikler bağlamında örtüşmektedir. Örneğin Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuramda sözü edilen öğrenme olgusu zihinsel haritalar ve kentsel imaj açısından da insanın çevreye uyum sağlamasında etkinliği nedeniyle önemlidir (Lang, 1987).

Zihinsel harita, çevrenin kullanıcıların zihinlerinde oluşmuş haritası veya modeli olarak tanımlanır. Bu haritalar veya modeller çevrenin fiziksel ve sosyal özelliklerini taşımakla birlikte daha önce sözü edildiği üzere gözlemcinin niteliklerini de içinde barındırmaktadır. Şöyle ki kullanıcı / gözlemci mekanı algımlarken tüm kişisel özellikleri doğrultusunda çevreden gelen uyarımları seçerek mekanın zihinsel haritasını oluşturmaktadır. Zihinsel haritaların işlevi dolaysız olarak mekanda insan davranışlarını düzenlemeye yöneliktir.

Zihinsel haritaları oluşturan zihinsel öğrenme süreci açık ve gizil olarak iki türde gerçekleşmektedir (Kandel, 1992). Gizil öğrenme süreci açık öğrenme sürecine oranla daha yavaş ve çok tekrara bağlıdır.

Zihinsel haritalara sahip olmak için birey, mekanı doğrudan tecrübe etmek / yaşamak zorunda değildir. Değişik kaynaklardan öğrenilen mekanlar ile ilgili de zihinsel harita oluşturulabilir. Haritaların doğruluğu bireyin eğitim düzeyine, toplumsal konumuna,

Konu ile ilgili Appleyard'ın Venezuela, Guyana City'de yaptığı araştırmalar daha derin bilgi vermektedir. Bu araştırmadaki 211 kullanılabilir zihinsel haritadan elde edilen sonuçlara göre çizilen zihinsel haritaların % 33'ü sürekli zincir tipi harita, % 21'i ilimli zincir tip harita, % 15'i ise ağ tipi zincir harita niteliğindedir (Şekil 2.11), (Appleyard, 1970). Bu veriler değerlendirildiğinde katılımcıların % 70'inin "zincir tipi" haritalar çizdikleri sonucu elde edilmiştir. Bu da insanların çoğu için yolların ve izlerin kenti tanımak ve öğrenmede temel eleman olduğunun göstergesidir.

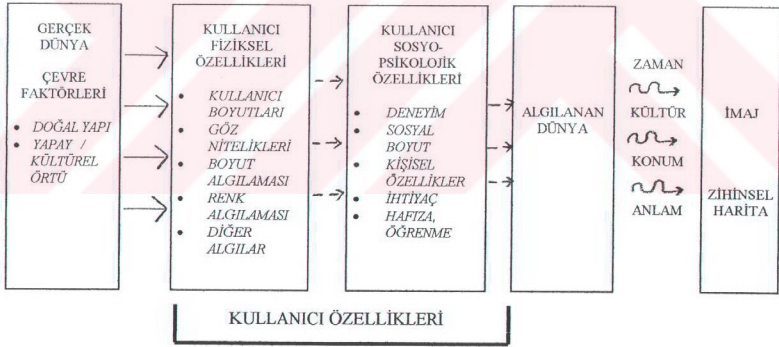
Şekil 2. 11 Zihinsel harita tipleri, (Appleyard, 1970: 104)

2.2.4 Kentsel İmaj Kuramı

Son olarak tüm ele alınan kuramların sentezi niteliğinde çevresel ölçekte kentin fizik mekan öğelerini içeren, bunların yanısıra sosyo-psikolojik ölçekte algılamaya etki eden etmenleri değerlendirmeye alan kentin algılanmasını açıklayan 'Kentsel / Çevresel İmaj Kuramı' incelenmektedir.

Boulding'e göre, yaşam boyunca zaman, mekan, ilişkiler sistemi ve duygular gibi faktörlerin etkisiyle edinilen deneyimler sonucu insan zihninde oluşan kalıplar kişinin dünya hakkındaki imajdır.

Kentsel imaj sadece bilince yansıyan yalın bir 'benzer' değildir. Algılanan kişinin yaşamı boyunca zaman faktörüne bağlı olarak, edindiği mekansal deneyim ve duygular ile öğrenme, kavrama, hatırlama, gibi zihinsel özellikleri ile yaş, cinsiyet, meslek ve benzeri kişisel özellikleri de kentsel imaja etkindir (Şekil 2.12).

Şekil 2.12 Mekansal algılamayı ve buna bağlı kentsel imajı etkileyen faktörler (Rapoport, 1977: 38, 40, 131'deki şemalardan geliştirilmiştir.)

Lynch'e (1962) göre kentsel imaj, çevrenin genelleştirilmiş bir zihinsel resmidir. Bu resim hem o andaki duyguların hem de geçmişteki deneyimlerin bir bütünü olup, edinilen çevresel bilgileri yorumlama ve davranışları yönlendirmede etkindir.

Çakın'a (1988) göre zihinsel haritaların, şemaların beyinde depo edildikleri yerden çıkarılarak davranış biçiminde ifade edilmeleri bu şemaların imajları ile mümkündür.

Zihinsel haritalar içerik ve fonksiyonları ile kentsel imaj kavramını tam anlamıyla karşılamaz. Ancak kentsel imajın açıklanması açısından önemlidir. 20. yüzyılın ikinci yarısında Lynch'in çalışmaları ile önem kazanan kentsel imaj kavramı, zihinsel haritalar kuramını temel almaktadır.

Lynch'e (1968) göre kentin aktif elemanları, özellikle insanlar ve onların davranışları, kentin fiziksel elemanları kadar önemlidir. İnsan kent içinde sadece bir gözlemci değil, kent ile birlikte yaşayan dinamik bir bütündür.

Kentsel imaj üç bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler kimlik, fiziksel yapı ve anlamdır. Kentsel imaj çözümlemesinde kullanılan yaygın yöntem görsel imaj veya zihinsel haritaların incelenmesidir. Konu ile ilgili Milgram Paris'te yaptığı bir araştırmada elde ettiği zihinsel haritaları değerlendirerek Paris için hatırlanan imaj öğeleri haritası oluşturmuştur. Bu harita hatırlanan elemanların adlarının, hatırlanma oranıyla paralel punto büyüklüğü ile kent haritası üzerine yazılmasıyla oluşturulmuştur (Milgram, 1976).

Kentsel imajın bireysel boyutunun yanısıra toplumsal grup boyutu da vardır. Benzer değer sistemleri olan, benzer toplumsal sınıflardan olan bireyler algılama özelliklerinin benzerliğinden kaynaklanan *benzer imaja* sahip olabilmektedirler. Bu benzeşen imajlara *grup imajı* adı verilmektedir.

Yerleşmelerin imajını etkileyen bir unsur o yerleşmenin görülebilir, anlaşılabilir ve tutarlı olmasıdır. Lynch konu ile ilgili, *The Image of the City* isimli kitabında Floransa'yı örnek gösterir. Yerleşme içinden Arno Nehri'nin geçtiği, tepeler ile çevrili bir çanakta yer almaktadır. Bu nedenle yerleşme ve tepeler her noktadan algılanabilmektedir, yerleşmeyi güney yönünde çevreleyen açık alanlar yerleşme dokusu ile zıtlık oluşturmakta ve yerleşme sınırının algılanmasını kolaylaştırmaktadır. Yerleşmede katedral ve çan kulesi ile yarışmayan bir yapılaşma olduğundan merkezdeki katedralin kubbesi ve çan kulesi işaret öğesi olarak

millerce uzaklıktan algılanabilmektedir. Ayrıca yerleşmeyi çevreleyen tepelerden birinin üzerinde kent merkezine iyi bir bakış açısı yakalanarak, bir seyir terası düzenlenmiş, bu görsel zenginliği bir çok kişinin algılaması sağlanmıştır. Bu nedenlerle Lynch Floransa'yı kentsel imaj açısından üstün derecede tatmin edici bir yerleşme olarak tanımlamaktadır (Lynch, 1968: 111,112).

Bir yerleşmenin imaj açısından iyi düzenlenmiş bir yerleşme olması için yukarıda sözü edilen imaj öğelerini içermesi yetmemektedir, bu imaj öğelerinin kullanıcı ve ziyaretçiler tarafından görsel anlamda algılanabilir ve anlaşılabilir olması da gerekmektedir.

Stea kentin yapısal elemanlarını nirengi noktaları, sınırlar, yollar, engeller olarak gruplamaktadır. Norberg Schulz (1971) ise bu elemanları mekanlar, yollar ve alanlar olmak üzere daha genel üç grup içinde incelemektedir.

Lynch ise kentsel imaj elemanlarını, çevrenin fiziksel yapısal elemanları ile tanımlamıştır. Bunlar dokular ve bölgeler, yollar, kenarlar (sınır), odak noktaları, işaret (simge / sembol, referans noktaları) öğeleridir (Lynch, 1968). Anadolu Kenti'nin Kastamonu örneğinde kentsel imaj öğeleri açısından değerlendirildiği bu çalışma, Lynch'in ortaya koyduğu imaj öğeleri çerçevesinde kurgulanmıştır. Buna bağlı olarak, söz konusu beş imaj öğesi özellikleri ve işlevleriyle aşağıda ele alınmaktadır.

2.2.4.1 Dokular ve bölgeler

Dokular ve bölgeler kentin, kent halkı tarafından daha kolay algılanmasında ve tanınmasında önemli etkinliği olan öğelerdir; kentsel doku içinde özellikleri, işlevleri, sosyal ve fiziksel yapıları ile kentin birbirinden ayrılabilen parçalarıdır. Konut alanları, sanayi alanı, ticaret alanı ya da bir liman birbirlerinden farklı özellikleri dolayısıyla ayırt edilebilen bölgelerdir.

Kullanıcının 'içine girdiği' ancak iki boyutlu olarak zihnine yerleştirdiği bu öğelerin tipik fiziksel özelliği tematik süreklilik ve homojenliktir. Bu sürekliliğe ve homojenliğe konu olan

unsurlardan bazıları eğitim, mekan özellikleri, biçim, detaylar, semboller, yapı tipleri, işlev, kullanım, kullanıcı tipi, topoğrafyadır (Lynch, 1960:84).

Dokular ve bölgeler karakteristik mekansal nitelikleri ile tüm kent halkı tarafından bilinen öğelerdir. Örneğin, İstanbul'da Kapalı Çarşı ya da Taksim Meydanı ve çevresi tüm İstanbullular hatta Türkiye'den genellikle hemen herkes tarafından bilinir ve tanınır (Giritlioğlu, 1991: 20).

Kentsel yerleşmelerde belirli sosyal gruplara, belirli gelir gruplarına, kültür gruplarına ait yerleşme alanları gözlenebilir. Bu konut bölgelerinin farklı nitelikleri, farklı örf, adet ve geleneklerin, farklı çalışma anlayışlarının, farklı gelir düzeylerinin ve farklı kültürün o yerleşme alanı dokusuna yansımaları sonucunda gerçekleşir.

Sonuç olarak şehirsiz bölgeler işlevsel olarak birbirlerinden konut alanı, rekreasyon alanı, çalışma alanı vb. gibi işlevsel nitelikleriyle ayrılırken, sosyal ve kültürel niteliklerin mekana yansınması sonucunda, sosyolojik olarak da birbirlerinden ayrılırlar. Bu farklılaşma kentin algılanmasını ve tanınmasını kolaylaştırmakta ve bölgeler kenti tariflerken kullanılan öğeler içinde yer almaktadır.

2.2.4.2 Yollar

Yollar üst yüzeyi (tavan) tanımlanmamış, karşılıklı iki yan yüzeyi kısmen tanımlanmış ancak genişliği sınırlanmış, yatay doğrultuda uzayan, zemini genellikle döşeli, kullanıcının üzerinde hareket ettiği kanal mekanlardır. Düşey doğrultuda hareketi sağlayan merdiven ve rampa gibi elemanları da kapsamaktadır. Bu kanal mekan sokak, bulvar, gezi yolu, demiryolu veya su yolu olabilir.

Kevin Lynch, yol mekanını, 'içinde yaşayan bireylerin rastgele alışkanlıklarla ve olanaklara bağlı olarak hareket ettikleri, yaşadıkları alanlar' olarak tanımlamaktadır (Lynch, 1960:60). Yol mekanları kentsel dokuyu oluşturan ve onun içinde olan bir ana aks ve o ana aksa bağlanan yan yollar ile kentli tarafından en iyi bilinen kentsel mekan öğelerindedir. Kentliler

kendi yakın çevresindeki yollar dışında, kentin diğer bölgelerindeki belirli bazı aksları da tanımaktadırlar. Bu da bazı kentsel mekan öğelerinin yerlerinin tanımlanmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin, İstanbul'da hemen herkes İstiklal Caddesi'ni, Barbaros Bulvarı'nı ya da Anadolu Yakası sakinleri Söğütluçeşme Caddesi'ni, Bağdat Caddesi'ni tanıır ve bilirler. Bu tür ulaşım akslarına değişik ulaşım araçlarıyla ulaşılabilirlik düzeyi, aksın önemini ve hareketliliğini artırır.

Yolların sürekliliği işlevsel bir gerekliliktir. Bu özelliği nedeniyle kullanıcı için diğer elemanların sürekliliği yolun sürekliliğinin yanında ikinci planda yer alır. Ancak kentsel imajda yolun mekansal sürekliliği de önemlidir. Yol en kesitinin aniden değişmesi ve mekansal sürekliliğin sona ermesi bir çok kişi için yolun devamının anlaşılmasını güçleştirir (Lynch, 1960:68).

Yollar kent imajının iskeletini oluştururlar. Bu nedenle kentin algılanabilmesi için yolların anlaşılabilir olması gerekmektedir. Yolların anlaşılabilir olabilmesi, kullanıcıya yön duygusu kazandırması tanımlı başlangıç ve bitiş noktalarına sahip olmasına bağlıdır. Anlaşılabilir bir başlangıçlı olan ve üzerinde hareket eden kişiyi nereye götürdüğü anlaşılabilen ulaşım elemanları kentin parçalarını birarada tutarken güvenlik duygusu da uyandıran mekanlardır. Yolun anlaşılabilir olması için belirli bir yönü olmalıdır; yol dönüşlerle farklı yönlere sapabilir ancak ana yönü şaşmamalıdır. Kullanıcı yolun kinestetik özelliklerini de dikkate aldığından dönüşler, yokuş inişleri ve çıkışları da önemlidir. Ayrıca görsel vurgular yolun imaj değerini artırır: bir köprü, aksiyel bir bulvar, içbükey bir düzlem veya vanş noktasının silueti gibi (Lynch, 1960:115).

2.2.4.3 Kenarlar / Sınırlar

Bu öğeler kent mekanı içinde farklı işlevleri veya farklı mekanları birbirinden ayıran sınır işlevi yüklenmiş öğelerdir. Ancak bu öğeleri sadece sınır sözcüğü ile tanımlamak bunların kentsel imaj açısından yükledikleri görevi tanımlamaya yetmemektedir. Bu öğeler farklı unsurların arasında sınır oluşturmakla beraber bir bitişi veya başlangıçlı vurgulayan, ayrıca bir çevrenemeyi ve kapalılığı da içinde barındıran öğelerdir. 'Sınır' sözcüğü bu özellikleri

tanımlamakta yetersiz kaldığından bu çalışmada bu öge için 'kenar' sözcüğü de kullanılmaktadır.

Kenarlar, farklı şehirselle bölgeleri birbirinden ayıran veya o bölgeleri sınırlayan ve kentin dokusu içinde kolayca seçilebilen, kullanıcılar tarafından ulaşım aksları gibi kullanılmayan doğrusal kentsel öğelerdir (Lynch, 1968:78). Bu öğeler doğal öğeler olabildiği gibi yapay öğeler de olabilir. Bunlar topoğrafyaya bağlı oluşan akarsu, yeşil alan, bir yamaç, kıyı olabilir. İstanbul Boğazı, Haliç İstanbul yerleşmesinde altbölgeler arasında doğal sınırlardır.

Yerleşme içindeki yapay kenarlar ise, insanlar tarafından oluşturulmuş öğelerdir. Bunlar bölgeleri birbirinden ayıran ya da sınırlayan demiryolları, su kanalları, duvarlar, surlar, geniş akslar, yapay yeşil bantlardır. Bu öğeler mekanda sosyo-kültürel, işlevsel birer sınır olduğu gibi aynı zamanda görsel sınır da oluşturabilirler (Giritlioğlu, 1991: 21).

2.2.4.4 Odak noktaları ve açık alanlar

Kentsel imaj açısından açık alanlar önemli kentsel öğelerdir. Bu alanlar üst yüzeyi (tavan) ya da yan yüzeyi kesin tanımlanmamış, kısmen sınırlanmış, biçimi yatay ve düşey elemanların birbirine uyumu ile tamamlanan hacimlidir. Açık alanlarda yatay boyutlar (uzunluk, genişlik), düşey boyuttan (yükseklik) daha fazladır.

Kent ölçeğinde açık alan kent insanın eylemlerini içeren, aydınlatma, havalandırma, iklim, ses düzeni, koruma, sığınma olanakları gözetilen, yapılar arasındaki her türlü üç boyutlu düzenlemedir. Mimari mekana kıyasla daha az geometriktir çünkü açık alanlar tam kapalı hacim değildir (Yenen, 1983:1).

Her kentsel açık alan imaj açısından eşdeğer değildir. Düğüm noktası olarak da ifade edilen odak noktaları kentli için diğer açık alanlara kıyasla daha farklı bir öneme sahiptir. Bu tip kentsel açık alanlar birçok kentsel işlevin birarada yer aldığı, kentsel mekan içinde çeşitli mekansal öğelerin biraraya geldiği odak noktalarıdır. Odak noktaları genellikle yoğun insan ve taşıt trafiğinin kesiştiği mekanlardır.

Bu alanlar hareketliliğin yoğun olduğu alanlar olduğundan toplanma ve dağılma noktaları olarak da tanımlanır. Odak noktaları kentliler için başka bir bölgeye geçiş noktası olarak düzenlenmişse bu durumda bu alanlarda duraklama çok uzun süreli olmaz; buna bağlı olarak bu tür odak noktalarında ulaşım sistemlerinin farklı yapısal öğelerini gözlemek mümkündür. Bunlar alt-üst geçitler, çeşitli ulaşım sistemlerine (dolmuş, otobüs, taksi, metro, denizyolu) ait duraklardır. Odak noktaları kentsel aktiviteyi arttıran, yaşatan alanlardır. Odak noktaları aynı zamanda kentsel ortama, yaşama katılma, açık havada vakit geçirme mekanı olarak da düzenlenmektedir. Bu durumda bu alanlar toplumsal yaşamın bazı önemli olaylarına (toplantılar, törenler) da tanık olan mekanlardır. İstanbul'da Eminönü, Taksim, Kadıköy meydanları böyle düğüm noktaları olarak tanımlanabilecek alanlardır (Giritlioğlu, 1991:23).

20. yüzyılda kentsel açık alanlar işlevsel değişimler sonucunda güncel ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte değişime uğramıştır. Bunun sonucunda bu alanlar pazar alanları, oyun alanları, toplantı mekanları, trafik meydanları, dini meydanlar, ticaret meydanları gibi işlevlerin yer aldığı ortak kullanım alanları, odak noktaları olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır (Giritlioğlu, 1991: 49-51).

2.2.4.5 İşaret öğeleri (Referans noktaları)

Bu mekansal öğeler yerleşmelerin içinde, mimari veya şehirselle boyutlarda olabilen, kendi nitelikleriyle mekan içindeki diğer elemanlardan ayırt edilebilen öğelerdir. Bu öğeler kentsel doku içinde açık seçik algılanabilen mimari elemanlar olabildiği gibi doğal elemanlar da olabilmektedir. Bunlar kent ölçeğinde yüksek yapılar, kuleler, eğitim yapıları, dini yapılar, daha küçük ölçekte açık alanlarda yer alan heykeller, mimari formlar, çeşmeler gibi elemanlar olarak sıralanabilir. Doğal işaret öğeleri ise izleyicilere unutamayacakları görüntüler sunan öğelerdir. Bunlar diğer kentsel öğelerin birbiriyle ilişkilerinin kurulmasını ve çevrenin kolay algılanmasını sağlar. Sıradağlar, yanardağlar, akarsu yatakları, çağlayanlar gibi elemanlar doğal işaret öğelerine örnek gösterilebilir. Bu öğelerin gündüz-gece, yaz-kış etkinlikleri farklı boyutlardadır (Giritlioğlu, 1991: 22).

İşaret öğeleri kentin sadece benimsenmesi görevi üstlenmezler. Bu işlevinin yanısıra, kent dokusu içinde sivrilen yüksek yapılar kişiye kentteki yönü ve yeri konusunda yardımcı elemanlardır. Bu öğeler, kentsel mekan içinde her yerden görülebilme özelliklerine bağlı olarak, yabancıların kaybolma korkularını azaltan, rahat dolaşmalarını ve buna bağlı olarak diğer kentsel elemanların daha kolay algılamalarını sağlayan önemli unsurlardır.

İşaret öğeleri o kent için 'benim kentim', 'bizim kentimiz' düşüncesinin oluşmasında etken olan, kenti ziyaret eden yabancıların o kentten semboller olarak hatırladıkları, unutulması güç, kente karakter veren, dolayısıyla kentin sevilmesi ve benimsenmesini sağlayan kentsel elemanlardır. Galata Kulesi, Sultanahmet Camii, Topkapı Sarayı, Boğaziçi Köprüsü İstanbul için sembolik anlamı da olan birer işaret öğesidir.

Bu çalışmada Lynch'in sıraladığı imaj öğelerinden işaret öğesi yerleşme ölçeğinde ve mahalle ölçeğinde olmak iki alt başlık halinde ele alınacaktır. Bunun nedeni, Lynch'in yerel işaret öğesi (local landmark - lokal Merkzeichen) olarak adlandırdığı bu öğenin örnek yerleşmede, yerleşme bütünü ve mahalle ölçeklerinde iki farklı değişim süreci göstermesi sonucu benzer işlevli ancak farklı ölçekteki öğelerin ortaya çıkmasıdır.

2.3 Anadolu Kenti

Anadolu yaklaşık 10.000 yıllık yerleşme kültürüne sahip olan bir bölgedir*. Bu süre içinde birçok kent devletin yanısıra Hitit, Roma ve Bizans gibi imparatorluk düzeyindeki uygarlıkların da kurulduğu Anadolu toprakları tüm bu uygarlıkların izlerini taşımaktadır. Orta Asya'dan göç ile bu bölgeye gelen Türkler yeni kentler kurmak yerine buradaki kentlere yerleşerek / yerleştirilerek** bunların süreç içinde değişmelerine ve dönüşmelerine

* Aktüre'ye (1997:25-27) göre Anadolu'daki en eski yerleşme Çatalhöyük Neolitik yerleşmesidir. Katmanlardan oluşan bu yerleşmenin en eski katmanı olan 10. tabaka'nın İ.Ö. 6500 yılına tarihlendiğini belirtmektedir. Ian Hodder başkanlığında yeniden başlayan Çatalhöyük kazılarında son yıllarda elde edilen bulguların radyocarbon testi sonuçları ise İ.Ö. 7300 yıllarına işaret etmektedir (<http://catal.arch.cam.ac.uk>). Bamberg Üniversitesi, Almanya tarafından yapılan Urfa Projesi isimli bir araştırmaya göre Urfa'daki Göbekli Tepe adı verilen höyükten neolitik bir yerleşmeye ilişkin veriler elde edilmiştir. Burada ortaya çıkan bulguların radyocarbon testi sonuçları ise İ.Ö. 9. - 10. yüzyıla tarihlenmektedir (www.uni-bamberg.de/~ba5vf99/urfa.htm).

** Türklerin fethedilen topraklarda yerleşmeleri merkezi ve planlı yer değiştirme hareketleri (sürgün kurumu) ile gerçekleşmiştir (Yenen,1988:17).

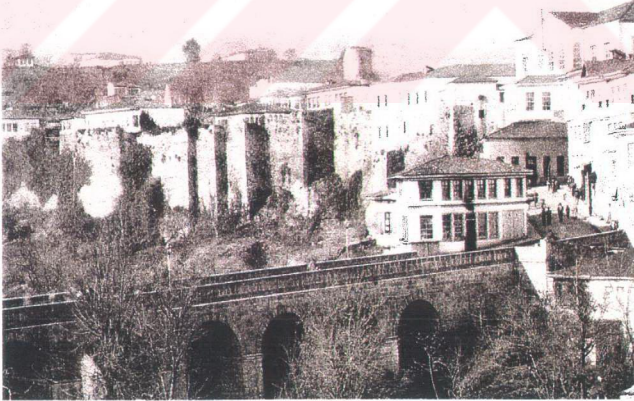
neden olmuşlardır. ‘Anadolu Kenti’ kavramı bu değişim ve dönüşüm sonunda ortaya çıkan, Roma ve Bizans etkileri de taşıyan Türk kentlerini ifade eder. Ancak bu tanımlamadaki ‘Anadolu’ sözcüğü yerleşmelerin yer aldığı coğrafi konumu belirtmekten çok değişim ve dönüşümün başladığı coğrafyayı ifade etmektedir (Tanyeli, 1986:5).

Anadolu Türk kentleri Türklerin göçle geldikleri Orta Asya yerleşmelerinin devamı niteliğindeki yerleşmeler olarak tanımlanmamalıdır. Aynı biçimde Anadolu Türk kentlerini Türklerden önceki Anadolu yerleşmelerinin devamı olarak tanımlamak da yanlış olacaktır (Tanyeli, 1986:8). Anadolu Kentini biçimlendiren birden fazla kültürün bileşiminden söz etmek doğru olur. Bunlardan birincisi Türklerin göçmen kökenini ortaya koyan Asya -Türk topluları kültürleri, ikincisi İslam dininin mekana yansıyan kültürel etkileri, üçüncüsü ise Türklerin yayıldığı alanların kültürel birikimidir (Yenen, 1988:19).

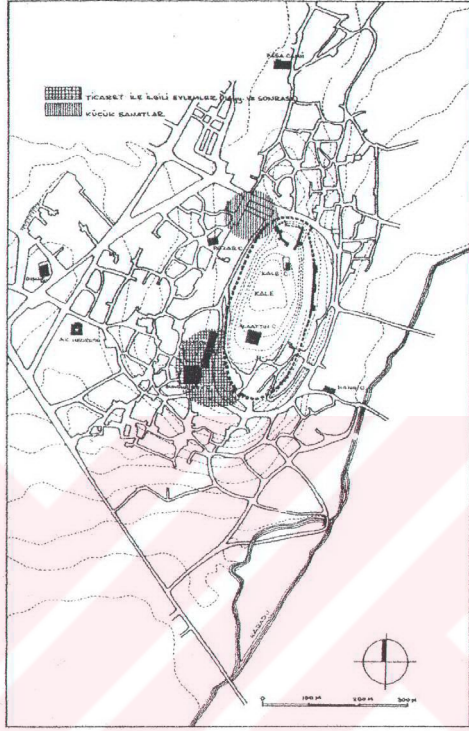
Roma İmparatorluğu döneminde tepelerdeki kalelerin eteklerine doğru yayılmış olan yerleşmeler Bizans döneminde kalelere doğru geri çekilmiş, bu süreç içinde ya tamamen terk edilmişler ya da kırsal yerleşme düzeyine gerilemişlerdir (Kuban, 1975:143-144). Bizans İmparatorluğu dönemi sonlarında çeşitli akınlara karşı devamlı savaş içinde bulunma hali nedeniyle, Anadolu’daki korunmaya uygun kale yerleşmelerinin dışındaki yerleşmeler gelişmemiştir. Türklerin ele geçirecek yerleştikleri bu kentler, bu nedene bağlı olarak, surların yerleşmenin etrafını çevirdiği kale içi yerleşmeler niteliğindedir. Türkler bu yerleşmelerde sur ile çevrelenmiş alan yeterliyse, - İstanbul, Selanik ve Diyarbakır örneğinde olduğu gibi -, kale içlerine yerleşmişlerdir. Osmanlı Devleti tarafından desteklenen göçlerle birlikte artan nüfus yerleşmenin surların dışına taşmasına neden olmuştur. Ele geçirilen kentlerde sur dışındaki gelişimi yönlendirmek ve denetlemek amacıyla surların yakın komşuluğunda, kervan yolu üzerinde yeni camiler yapılmış, çarşı ile pazar yerleri kurulmuştur. Kurulan bu merkezlerin çevreleri konut alanları ile kuşatıldığında, Osmanlı devleti döneminin güvenli ortamının da etkisiyle, surlar işlevsiz kalarak önemini yitirmiştir (Yenen, 1988: 20). Türk kentinde Bizans döneminden kalmış olan kale uc kentlerinde savunma amaçlı olarak, diğer kentlerde ise kültürel değer olarak korunmuştur (Yenen, 1988: 20). Kentlerin en eski ve en yoğun olan kaleiçi bölgeleri yerleşme için fiziksel ve sosyal bir öneme sahiptir (Fotoğraf 2.7).

Anadolu Kentini biçimlendiren önemli doğal unsurlar yöneliş, akarsular ve dik yamaçlar, vadiler gibi topoğrafik eşiklerdir. Yerleşmelerin su kenarında kurulması nedeniyle her Anadolu kentinde bir akarsu bulunmaktadır. Ovaya kurulmuş, duvarlarla çevrili Kayseri, Sivas gibi Selçuklu kentleri hariç genellikle eğimli yamaçlarda gelişen Anadolu Kenti ticaret merkezi ile ovaya kadar uzanan yerleşmeler biçimindedir (Cerasi, 1999:81), (Şekil 2. 13). Yerleşmenin eğimli alanda konumlanması konutlara ışık, manzara, suya doğal drenaj sağlama ve benzeri konularda büyük olanaklar sağlamakta, yerleşmenin algılanabilirliğini arttırarak imaj değerini yükseltmektedir.

Hristiyan kentlerin islamlaşması kiliselerin camiye çevrilmesi veya yerleşmenin gelişmesi öngörülen alanda yeni hizmet yapıları yapılması ve buralara müslüman halkın yerleştirilmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu gelişme sürecinde ve sonrasında çarşı caminin ve çarşının bulunduğu yer, kentin en önemli yeri olmuştur. Cami sadece dini yapıdan ibaret değildir, medrese ile eğitim tesislerinin yanısıra yardımlaşmaya yönelik birçok tesise ek olarak hamam, çeşme gibi yapıları da içermektedir. Buna bağlı olarak cami ve etrafında gelişen çarşı, birlikte kentin ticaret, eğitim ve sosyo-kültürel alanlarını oluşturmaktadır.

Fotoğraf 2. 7 Trabzon kalesi sur duvarları (çekim yılı bilinmiyor),
(K.E. Cacoulis, 1997 Kelebek Mobilya takvimi)

Şekil 2. 13 Eğimli alandaki yerleşmelere örnek 14 -16. yüzyılda Niğde yerleşmesi (Aktüre, 1975: 116)

Türkler kentlerini geliştirirken yerleşmeyi herhangi bir sokak sistemine bağlamayı gerekli görmemişlerdir. Ancak kentin işleyişi, kentlilerin emniyeti, sağlığı ve rahatı açısından kentler bölgelere ayrılmış, konut alanları her türlü rahatsız edici işlevlerden soyutlanmıştır (Eldem, 1987: 258). Buna bağlı olarak Anadolu Türk kentlerindeki etkin işlev alanları kale, konut alanları, çarşı ve pazar alanı, hizmet (donatı) yapıları, yollar ve açık alanlardan oluşmaktadır.

Ayrıca Tanzimat dönemine kadar, başkent işlevi gören kentler hariç, diğer kentlerin korunan kale yerleşmelerinde Bizans Dönemi (merkez işlevli) yönetim yapıları bulunmasına karşın kentin kale duvarları dışında gelişen kısmında yönetim yapılarına rastlanmamaktadır. Bunun

nedeni bu görevi üstlenen görevlilerin devlet işlerini genellikle evlerinde yürütmeleridir (Cerasi, 1999:106). Ancak 19. yüzyılda batılılaşma hareketleri ile birlikte kent merkezlerinde belediye binası, hükümet konağı gibi yönetim yapıları da yer almaya başlamıştır.

İzleyen alt başlıklarda Anadolu Kenti'ndeki işlev alanları tanıtılmaktadır.

2.3.1 Konut alanları

Anadolu Kenti'ndeki konut alanları mahallelerden oluşmaktadır. Mahalle birbirini tanıyan, bir ölçüde birbirinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerden oluşmuş toplulukların yaşadığı yer olarak tanımlanmaktadır (Ergenç, 1984:69). Konut bölgeleri müslüman Türklerin mahalleleri, Hristiyan, Rum, Ermeni, Yahudi ve diğer mahalleler şeklinde etnik gruplara göre, sur içi ve sur dışı olmak üzere konumlarına göre ayrılmıştır.

16. yy. sonuna kadar devletin yerleşme politikaları sonucunda aynı dinsel inanç ve gelenekte olanlar aynı mahalle biriminde yerleşmişlerdir. Buna bağlı olarak kale çevresi mahallelerde müslüman, merkeze yakın mahallelerde yabancılar, en dış mahallelerde ise çingenelerin yerleşmesiyle mahallelerde sınıfsal farklılaşmadan çok etnik bir farklılaşma söz konusu olmuştur (Yenen, 1988: 20). Ayrıca kimi zaman aynı meslek sahiplerinin kendi meslek adlarıyla tanınan mahallelerde yaşadıkları bilinmekte ancak bu mesleki gruplaşma her yerleşmede mahallelere yansımamaktadır (Ergenç, 1984: 70, 72). Anadolu Kenti'nde dinsel ve etnik gruplar İslam kentlerinde olduğu gibi katı kurallar ve sınırlar ile birbirinden ayrılmamakta, aynı dinden ve etnik gruptan olanların aynı mahalleleri paylaştıkları bilinmektedir.

Osmanlı Dönemi'nde eski konut alanlarının komşuluğunda yeni dinsel ve sosyal yapılar kümesi oluşturan külliyeler kurulmuş, bunların etrafında gelişen konutlar ile semt ve mahalleler oluşmuştur. 11. yüzyıl - 16. yüzyıl arasında kent arazisi yönetici sınıfın mülkü olduğundan değeri çok düşüktür ve konutlar genellikle geniş kullanım alanları üzerinde yer

almaktadır. Zamanla konutların içinde yer aldığı tarım amaçlı kullanılan bu alanlar üzerinde, genişleyen aile için yapılan konutlar ile mahalleler yoğunlaşmıştır (Cerasi, 1999: 102).

Bu dönemde mahalle sosyal bir birim olmanın ötesinde aynı zamanda temel yönetim birimidir. Vergi yükümlüleri oturdukları mahallelere göre tek tek vergi kayıtlarına geçirilmiş, oturdukları yapıların hangi mahallenin sınırı içinde bulunduğu belirtilmiştir (Ergenç, 1984: 72).

Tanyeli (1986) müslüman mahallelerinin fiziksel bir yapıdan çok sosyal bir yapı olduğunu vurgulamakta ve sınırların fizik boyutlara göre değil, hane sayısına göre tespit edildiğini ve esnek bir fiziksel sınır olduğunu açıklamaktadır*.

Konut alanlarında tarım ekonomisinin, toplumsal yapının, iklim koşullarının, göçebe yaşam felsefesinin etkisiyle yapılar malzeme ve büyüklük açısından benzer, sokak mekanına kapalı, içe dönük bir doku oluşturmuştur. Konut bölgelerini avlu duvarları ile sınırlanmış, topoğrafyaya bağlı, dar, eğimli sokaklardan oluşan organik ulaşım sistemi ile ekili alanlarla içiçe geçmiş konut dokusu biçimlendirmektedir. Bu mahallelerin geometrik merkezinde mescit, çeşme, eğer mahalle yeterince büyükse ve altbölge (semt) merkezinde bulunuyorsa cami, çeşme, okul gibi sosyal hizmet yapıları yer almaktadır (Yenen, 1988: 22; Cerasi, 1999: 7).

Anadolu Kenti'nde konut alanları bir işlev alanı olmanın ötesinde, sosyal ve yönetsel olarak yerleşmenin temel birimi niteliğindedir. Mahallede toplumsal merkez cami ya da mescittir, imam da mahallenin temsilcisi konumundadır (Ergenç, 1984: 73).

19. yüzyılın ikinci yarısında kent toprağının özel mülkiyete konu olması ve bunun yasalarla güvence altına alınması ile kent toprağında değer artışı söz konusu olmuştur. Bu da konutların yaşam sürelerinin arttırılmasını beraberinde getirmiş ve yangınların önlenmesi

* Osmanlı vakfiyeleri ve tahrir defterleri gibi güvenilir kaynaklarda mahalle sınırları yer almamaktadır. Vakfiyelerde vakfedilen mülkün sınırları bilinen hiç bir kaynaktan mahalle sınırları esas alınarak belirtilmemekte, bu işlem önemli yapı veya başka mülk sınırları esas alınarak yapılmaktadır (Tanyeli, 1987: 161).

çabaları paralelinde kargir yapı düzenine geçilmiştir. Nüfus artışıyla birlikte yapılaşma yoğunlaşırken konut alanlarının içindeki ekili alanlar giderek azalmıştır (Yenen, 1993: 28-32).

2.3.2 Çarşı

Kentlerde tarım dışı üretime ve ticarete ilişkin eylemler fizik mekana yansımıştır. Tarihsel süreç içinde incelendiğinde Anadolu Kenti'nde merkezler içkalede yer alan kentsel denetim etkinliğinin, zanaatkar ve esnaf eylemlerinin yoğunlaştığı ticaret bölgesini içermektedir (Yenen, 1993:11). Tarihsel gelişim içinde ticaret etkinlikleri kale ile kervan yolu arasındaki yol üzerinde, konut alanlarına kıyasla daha düz bir alanda yer almıştır. Bu durum kentin gelişim yönünü de etkilemiştir (Yenen, 1988: 23).

Osmanlı dönemi Anadolu kentinde iki tip ticaret merkezi gelişmiştir. Bunlar, işlenmiş eşya çarşısı ve pazar yeridir. Anadolu Kentinde doku olarak kolayca diğer dokulardan ayıdedilebilen çarşı bölgesi, tümüyle dükkan, işlikler ve depolama alanlarından oluşmaktadır ve içinde konut yapısı yer almamaktadır (Tanyeli, 1986: 161).

İşlenmiş eşya çarşısı, depolama ve alışverişin gerçekleştiği, kısmen imalatın olduğu han, kapan ve kapalı-açık çarşılarından oluşmakta ve varsa bedestenin yanında yer almaktadır. Çarşıda yol ve yapı bloklarında belirli bir düzen izlenmektedir. Bunun nedeni büyük ölçekli yeni yapıların inşasını kolaylaştıran vakıfların varlığı ve yerleşmenin konut bölgesini kamusal alan olan ticaret ve tarım dışı üretim alanından kesin olarak ayırma çabasıdır (Cerasi, 1999: 120).

Hanlar, kapanlar, bedestenler gibi ticaret, imalat ve depolama yapıları konut yapılarına oranla daha büyük yapılardır. Bunlar geometrik biçimleri, yerleşimleri ve yapı malzemeleri ile konut dokusundan kolaylıkla ayırt edilebilirler. Çarşının iç kısımları çoğu zaman örtülüdür. Örtü kentin önemine göre kargir ya da asmalı çardak şeklindedir. Önemli ticaret kentlerindeki çarşının ortasında 6, 9 veya 12 kubbeli bedesten vardır. İşhanları ve kervansaraylar bu çekirdek etrafında yer alır. Dönemin önemli özelliklerinden birisi çarşı ve

çarşı caminin birarada olmasıdır. Caminin dini işlevine ek olarak yanında yer alan medrese ile eğitim işlevi de merkezde bulunmaktadır. Cami çevresinde kitapçılar, ciltçiler ve benzeri birimler ile ticaret birimleri yanyana yer almaktadır (Eldem, 1987: 260). Çarşı mesleklerle göre örgütlenmiş bir mekan düzenine sahiptir, çeşitli işlikler farklı sokaklarda sıralanmıştır. Böylece çarşı içinde kantarcılar, fincancılar, urgancılar gibi uzmanlaşmış çarşılar oluşmuştur.

Kentteki diğer ticaret yeri ise pazar yeridir. Pazar yerleri yerleşme dışında büyük alan gerektiren saman, canlı hayvan, tahıl ve benzeri ürünlerin pazarlandığı açık mekanlardır. Bu pazarlara da Saman Pazarı, Odun Pazarı, At Pazarı gibi isimler verilmiştir (Yenen 1987: 23, 24; Sönmez, 1984). Küçük kentlerde pazar yerinde gıda maddesi satışı da yapılırken, büyük kentlerdeki han ve kapanların varlığı nedeniyle açık pazarlarda gıda alışverişine yer verilmemiştir.

2.3.3 Donatı Alanları

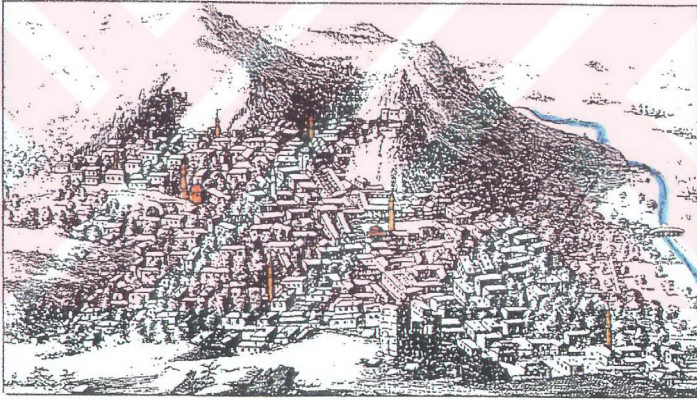
Donatı alanları mahalle donatıları ve semt donatıları olmak üzere etki alanlarına ve hizmet ettiği nüfusa göre kademelenmektedir (Yenen, 1987: 145). Mahalle donatıları mescit / cami, çeşme, gerekiyorsa okul gibi yapılardan oluşmaktadır (bkz. 2.3.1 Konut alanları).

Anadolu Türk Kentlerindeki donatıların başında camiye saymak yanlış olmaz. Bu yapılar farklı mimarisi ve minaresi ile fiziksel ve sosyal anlamda mahalle merkezlerini işaret etmektedir. Minareler ile zenginleşen kent silüetleri özellikle 16. yüzyıldan itibaren Bizans kent imajının ortadan kalkmasına neden olmuştur. Kuleleri, farklı yapıları ve çeşitli sembolleri (çan, haç vb.) ile kiliseler de bu kentlerde yaşayan azınlıkların dini yapıları olarak varlıklarını korumuştur.

Yerleşme içi kademelenmede mahallelerin birleşmesinden oluşan semt biriminin donatıları semtin merkezini tanımlayan külliyelerdir. Külliye bir cami çevresinde toplanmış hizmet yapılarından oluşmaktadır. Bu hizmet yapıları medrese, sıbyan mektebi, kütüphane, yemek pişirilen ve dağıtılan imarethane, misafir yurdu tabhene, hastane (tımarhane, darüşşifa), hamam, kervansaray, çeşme gibi dinsel, kültürel ve sosyal içerikli yapıları kapsamaktadır.

Bunlara ek olarak su yolu ve kanalizasyon gibi beledi yapılanma, bu yapıların hizmetlileri için yapılan konutlar ve bu kuruluşlara devamlı gelir sağlamak için yapılan han, çarşılar, işlikler, fırın ve pazaryerleri gibi gelir getiren yapılar ve alanlar da külliye kapsamı içinde yer alır (Yenen, 1999: 445; Barkan, 1962-63). Külliyeler yerleşme bütünü ile görsel ilişki kurabilen konumda, etrafına egemen şekilde yüksek yerlerde konumlanmıştır (Yenen, 1988: 146).

Anadolu Kentinde donatı yapıları sadece kentlilere ve çevreden gelen kırsal nüfusa hizmet vermek amacıyla yapılmamıştır. Bu işlevlerin yanısıra yerleşme biçiminin saptanması, konut alanları için hedef gösterilmesi ve kentsel gelişimin yönlendirilerek denetlenmesi konusunda da önemli bir işleve sahiptir (Yenen, 1987).

Şekil 2. 14 18. yüzyılda Tokat kenti yerleşme dokusu içinde cami minarelerinin etkinliği ve yerleşmeyi sınırlayan yamaçlar, (Aktüre, 1981:148; Tournefort, 1727: 301)

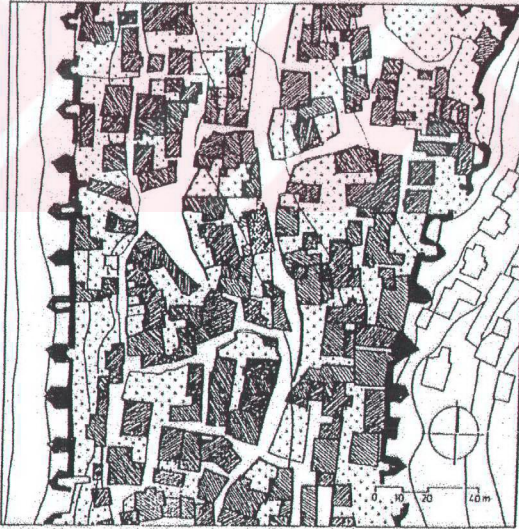
2.3.4 Yollar

Anadolu Kentinde yol ağı topoğrafya ile uyumlu bir yapıdadır. Ayrıca kent toprağında mülkiyet kavramının olmayışı, zaman içinde eklenti ve bölünmelere uygun büyüklükteki kullanım alanlarının varlığı da bu kentlerdeki organik yol dokusunun biçimlenmesinde etkindir. İslamiyetle bağlantılı bir mahremiyet, birlikte yerleşen ailelerin güvenlik etmeniyle

konutlarını çıkmaz sokak çevresinde yerleştirmeleri, konutların sokağa çıkmaz sokak ile bağlanması da konut dokusundaki ulaşım ağını etkilemiştir (Şekil 2.15).

Ulaşım teknolojisinin sınırlı olduğu dönemlerde kentiçi ulaşımında yaya ulaşımının ağırlıklı oluşu yolların insan ölçülerinde oluşmasına neden olmuştur. O dönemde taşımacılığın insan ve hayvan gücüne dayalı olması yolların biçimlenmesini etkileyen etmenlerden bir diğeridir (Kuban, 1974: 207).

Yol ağında işlevsel farklılaşmaya ve topoğrafyaya bağlı olarak belli bir kademelenme söz konusudur. Çıkmaz sokaklar ancak çevresindeki bir kaç yapıya ulaşmayı sağladığından ve sürekli olmadığından diğer sokaklara kıyasla daha alt kademedeki yollardır (Tanyeli, 1987: 157). Bunun yanı sıra eğimli alanda topoğrafyaya uyumlu bir biçimde gelişen yani eğime paralel yollar mahallenin üst kedeme yolları, bu yolları birbirine bağlayan dik yollar ya da basamaklı tali yol konumundadır (Eldem, 1987: 263).

Şekil 2.15 Konut alanlarında çıkmaz sokak dokusu ve dokudaki açık alanlar, Ankara Kaleiçi (Aktüre, 1981: 163)

Kentsel görünüm değerlerinin arasında, yola bağlı mekanlar kapsamına giren, konut duvarlarının görünümü, yöresel iklim ile ilgili olarak değişen çatı görünümleri büyük önem taşımaktadır. Anadolu Kentinde de konut alanlarındaki yollar mahremiyet olgusunun etkisiyle ve konutların avluya dönük olması nedeniyle zemin katın sokak duvarları sağır duvar ya da çok az açıklığı olan duvarlar niteliğindedir (Kuban,1973: 207), (Fotoğraf 2.8). Evlerin sokağa açılan kapıları ise büyük ve genellikle çift kanatlıdır. Üst katlarda yer alan cumbalar, bahçe ve ağaçların ardında evlerin renkli cepheleri sokak mekanının zemin kotundaki tek düzenliğini kırmakta, mekana görsel bir zenginlik kazandırmaktadır.

Organik dokusu, çıkmaz sokakları ile Anadolu Kentinin sokakları, iç bükey ve dış bükey dönüşler, odaklar, sapmalar, ışık / gölge ritimleri konusunda oldukça zengindir. Ancak 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerleşmelerin içinde at arabalarının kullanılmaya başlanması, su ve kanalizasyon gibi altyapı şebekelerinin gerekleri, giderek kent içi araçlı ulaşımın gündeme gelmesi nedeniyle bir çok yerleşmede dolaşım ağı farklılaşmıştır. Şöyle ki yaya ölçeğindeki yol dokusu yerini tekerlekli araçların gereksindiği genişliğe ve sürekliliğe sahip bir yol dokusuna bırakmış, düzgün, gönyeli ve kalıcı bir ulaşım sistemi biçiminde ortaya çıkmıştır. Edirne, İstanbul, Konya gibi kentlerde yangın nedeniyle boşalan alanların geometrik esaslarla, daha geniş, kaldırım taşı olan sokak düzeniyle yeniden yapılması Anadolu Kentinin kendiliğinden oluşan organik ve homojen dokusunun değişmesinde önemli olmuştur (Yenen, 1993: 32, 33).

2.3.5 Kentsel açık alanlar

Anadolu Kentinde yer alan açık alanlar iki türdür. Birincisi sokağın biraz genişlemesiyle ya da bir kaç sokağın kesişmesiyle kendiliğinden oluşan, amaçlanmamış açık alanlardır (Fotoğraf 2. 8). Bu tür ulaşım ağındaki küçük genişlemeler zaman sürecine bağlı kendiliğinden gelişen yapılaşma biçiminin sonucudur. Çoğu zaman bu açık alanlar cami ya da mescidin çevresinde oluşmakta, cenaze namazı ve benzeri işlevler için olanak tanımaktadır. Mahalle çeşmesinin önünde de yer alan bu tür açıklıklar mahallede sosyal ilişkilerin kurulmasında etkindir.

Mahalle ölçeğindeki bu açık alanların dışında kentsel ölçekte cami önü meydanlarına rastlamak mümkündür. Trakya'da böyle meydanların ortasına 'meydan şadırvanı' olarak adlandırılan ve arınmaya hizmet etmeyen çeşmelerin yerleştirilmesi ile meydanların fiziksel, işlevsel ve estetik değerleri artırılmaktaydı (Tanyeli, 1987: 166).

Fotoğraf 2. 8 Kütahya'nın geleneksel dokusundan mahalle meydanı ve yapı cepheleri, 1957 (Aru,1998:60)

Anadolu Kentinde batıdaki anlamıyla meydanlardan söz edilemez. Batıdaki örnekleri gibi en az üç yönden yapılarla kesin sınırlandırılmış, çoğu zaman geometrik düzende bir mekan olgusu Anadolu Kentinde yer almaz. Bu tür meydanlar Cumhuriyet Dönemi'nde ortaya çıkmıştır. Avrupa kentlerinin Ortaçağ'dan buyana meydana gelen ve kentin hayat merkezini oluşturan en önemli yönetim yapılarının sıralandığı anıtsal meydanlarına karşılık, Anadolu Kentinde külliye bahçeleri ve han avluları görülmektedir. Ancak ilgililerin kullanımına açık yarı-kamusal nitelikteki bu açık mekanlar sokak ağı dışındadır. Sokak bu alanların önünden teğet geçer.

İkinci tür açık alanlar ise oluşumu, yerleşimi açısından küçük ölçekli açık alanlar ile bir benzerlik göstermezler. Bu tür açık alanların işlevsel açıdan batıdaki örneklerinden pek farklı olmadığı izlenir. Bazı cezaların infaz edildiği, pazar yerinin bulunduğu, hatta cirit ve bunun

gibi atlı Türk sporlarının ve önemli törenlerin gerçekleştirildiği, ramazan ayı nedeniyle ya da bayramlarda eğlencelerin düzenlendiği bu açık alanlar kenti çevreleyen surların hemen dışında yer almaktaydı. Sıralanan bu işlevler bu dönemdeki açık alanların konumunu ve biçimlerini ortaya koymaktadır. Batıdaki meydanlar ile bu açık alanlar işlevsel açıdan bir benzerlik gösterse de en önemli farklılık bu açık alanların yapılar arasında bırakılmış bir meydan niteliğinde olmayışıdır. Aksine yapılaşmış dokuya dıştan eklenen bir kentsel öge niteliğindedir (Tanyeli, 1987: 169).

2.3.6 Anadolu Kentinde imaj öğeleri

Anadolu birçok kültürün ve uygarlığın beşiği olduğundan Anadolu Kenti de bu kültürlerin izlerini taşımakta, bu nedenle coğrafi ve etnik özelliklere bağlı olarak çok zengin bir mekansal yapı sergilemektedir. Ancak birçok mekansal özelliğin korunamaması, zaman içinde koybolması ve bu konuda yeterli araştırma ve belgelerin olmayışı imaj öğeleri konusunda derinlemesine bir irdelemeyi güçleştirmektedir.

Anadolu Kentinin insan ölçeğindeki boyutları, sadece yaya ve hayvan ulaşımına olanak tanıyan yol ağı, külliyele, camileri ve diğer kentsel elemanları ile imaj açısından etkili, algılanması ve değerlendirilmesi oldukça kolay, etkileyici kentsel mekanlar barındırmaktadır.

Anadolu Kentinde imaj öğeleri incelemesinde kentsel işlev alanlarının aynı zamanda *etkin doku ve bölgeler* olduğu görülür. Konut alanları, çarşı ve donatı alanları gibi işlev alanları konumları, yapı düzenleri ve malzemeleri dolayısıyla görünüşleri farklı olduğundan yerleşme içinde birbirinden kolay ayırt edilebilen dokulardır. Özellikle kale gibi yüksek yerlerden kente bakıldığında bu niteliklere bağlı olarak yerleşmenin içinde farklı bölgeler izlenebilmektedir.

İmaj değerleri açısından Anadolu Kentinin en özgün imaj öğesi olan *yol öğesi* irdelendiğinde bu öğenin insan boyutlarında olduğu, topoğrafyayı zorlamadığı, konut alanlarında sokaklar ve çıkmaz sokaklardan oluştuğu gözlenmektedir. Yüksek bahçe duvarları ile alt katları az açıklıklı, üst katları cumbalı ve kafesli ahşap konut cephelerinin biçimlendirdiği kıvrımlı

sokaklar, içinde hareket edildikçe, zengin perspektifler veren kanal mekanlardır. Topoğrafyaya bağlı olarak dikleşebilen yollar kentsel imaj açısından çok önemli unsurlardır. Bu yokuşlar inilirken her adımda başkalaşan manzaralar kentin algılanmasını kolaylaştırırken yürüyüşün yaya için daha çekici hale gelmesinde de etkindir.

Anadolu Kenti'nin *kenar / sınır elemanı* ise genellikle coğrafi eşiklerdir. Topoğrafya açısından yerleşmeyi zorlayan eğimli alanlar, akarsu yatakları, kıyılar, dik vadiler önemli kenar öğeleridir. Bunlara ek olarak yapay bir eleman olan sur duvarları da, varlığını koruyorsa, yerleşmenin görsel açıdan etkili, önemli bir kenar / sınır öğesi konumundadır. Sur duvarları aynı zamanda insanların zihinlerinde mekansal organizasyonu kurgulamaları açısından önemli bir işaret öğesidir.

Kentin önemli işlevlerinin keşiştiği *odak noktaları* Anadolu Kenti'nde mahalle ölçeğinde ve yerleşme ölçeğinde olmak üzere iki farklı ölçekte ele alınmalıdır. Mahalle ölçeğindeki odak noktası mahallenin donatı alanını da oluşturan mescit/cami, çeşme ve okul yapılarının yer aldığı mekandır. 'Cami' sözcüğünün anlamının 'halkın toplantı yeri' oluşu da bunu açıklamakta yardımcıdır (Yenen, 1987: 21). Sosyal ve dini amaçla erkeklerin toplandığı, eğitim amacıyla çocukların biraraya geldiği, kadınların su almaya geldiği bu mekanlar ve çevresi mahalle içindeki toplanma ve dağılma alanıdır ve güçlü bir odak noktası niteliğindedir. Yerleşme ölçeğinde ise çarşı alanı ve pazar alanları başlıca odak noktalarıdır. Bunun yanısıra çeşitli hizmetlerin verildiği külliyeler de halkın toplandığı kentsel mekanlardır. Yerleşme kıyıda ise liman veya iskele gibi aktarma noktaları da bu kentlerin odak noktaları içinde yer alır.

Anadolu Kenti'nde *işaret öğeleri* incelendiğinde, genellikle yerleşmeye hakim bir tepenin üzerinde yer alan kale, görsel imaj açısından çok önemli bir öğe olarak varlığını günümüze kadar koruyan mekansal unsurlardan biridir. Bunun yanısıra var ise içkale de bir işaret öğesi durumunda iken, kent içindeki Bizans döneminden kalan tarihi yapılar, varsa saray, akarsuların üzerinde yapılmış köprüler, kente giriş kapıları, kentin silüetini etkileyecek kadar yerleşmeye yakın olan değirmen ve benzeri yapılar da, Anadolu Kenti mekanında yer alan dikkate değer işaret öğeleridir.

Bunlara ek olarak su yapıları da kentte işaret ögesi oluşturup, ılıman bir iklimi yaratırken, akan suyun şırlıtısı ve seyri o çevrede yaşayan insanlar üzerinde olumlu psikolojik etkiler de yaratmaktadır.

Tüm kentlerde imaj öğeleri kullanıcıya göre değişken öğeler ve değişmez öğeler olarak ele alınmalıdır. Anadolu Kentinin değişmez öğeleri topoğrafik yapıdaki eğimli alanlar, vadiler gibi doğal kenar oluşturan unsurlar, etkin dokular ve bölgeler, kentsel odak noktaları, işaret öğeleridir. Değişken öğeler ise kullanıcının konumuna ve içinde buldukları duruma bağlı olarak değişen unsurlardır. Akarsu yaya için sınır ögesi iken sandaldaki kişi için bir yol ögesidir, sur duvarları sur içinde yaşayanlar için sınır ögesi iken surun uzağında ovada yaşayanlar için bir işaret ögesidir. Bunların yanısıra köprüler yolları, farklı bölgeleri birleştiren elemanlar, diğer yapılardan farklı biçime sahip olduğundan aynı zamanda işaret öğeleridir. Çarşı yapıları ve külliye yapıları ise bakış açısına göre birer etkin doku unsuru, içerdikleri anıtsal yapılar nedeniyle işaret öğeleri topluluğu, yer yer kapsadıkları açık alanlar nedeniyle kentsel açık alan öğeleri veya işlevleri nedeniyle insanların toplandığı odak noktaları olarak nitelendirilebilirler.

Anadolu Kenti kentsel imaj öğeleri açısından çok zengin bir yerleşme tipidir. Bu zenginlik sadece kentsel mekanda imaj öğelerinin yer almasından kaynaklanmamaktadır. Bu yerleşme tipinin konumlandığı alanların topoğrafik yapıları ve yapılaşma koşulları imaj öğelerinin kolay algılanmasını sağlamaktadır. Bu özellikler de yerleşmelerin bu konudaki zenginliklerini pekiştirmektedir. Anadolu Kenti'nin mekansal özellikleri sahip olduğu bu değerler ile bozulmadan korunmalıdır. Bu yerleşmeler, korunmanın ötesinde, gelecekte düzenlenecek kentsel mekanlar gerek kentsel imaj gerekse kentsel tasarım açısından anlamlı kılınabilmesi çerçevesinde araştırılmalı ve örnek alınmalıdır.

2.4 Değerlendirme

Bu bölümde ele alınan kavramlar çalışma içinde incelenen temel kavramlar, ele alınan kuramlar ise çalışmanın çözümleme ve değerlendirme aşamalarında kullanılan kuramlardır.

Bu çalışmada 'algılama' kavramına, bu kavramın devamında ele alınan algılama kuramları için kavramsal bir temel oluşturması amacıyla yer verilmiştir.

Çalışma alanının gözlem ve fotoğraflar yolu ile değerlendirme çalışmalarına ışık tutan Gestalt Kuramı aynı zamanda mekansal algılamaya ilişkin kuramların da temelini oluşturduğundan öncelikle ele alınmıştır. Algılamaya sosyo-kültürel etkilerin çözümlemesi ve yorumlanmasında ise Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram başlığı altında *algılayan* faktörü incelenmiştir. Anket formlarının oluşturulmasında, anketlerin uygulanmasında, birey ile ilgili bilgilerden elde edilen sosyo-kültürel verilerin değerlendirilmesinde bu kuramdan yararlanılmıştır.

Zihinsel Haritalar Kuramı'nda Appleyard'ın zihinsel haritalar tipolojisi ele alınmıştır. Bireyin mekanı algılaması, değerlendirmesi ve ifadesine ilişkin çizili sorgulamaların yorumlanması bu kuram ışığında gerçekleşmiştir. Yapılan çizili sorgulamalar sonunda elde edilen zihinsel haritalar dördüncü bölümde Appleyard yöntemi ile değerlendirilerek bu çalışmaya özgü zihinsel harita tipolojisi çıkartılmıştır.

Aynı kuram içinde Milgram'ın Paris'te gerçekleştirdiği çalışmadan örnekler verilmiştir. Paris'in hatırlanan imaj öğelerinin sunum tekniği dördüncü bölümde Kastamonu kenti imaj öğelerinin hatırlanma düzeyini ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.

Çevresel İmaj Kuramı'nda ise Lynch'in imaj öğelerinden yola çıkarak değerlendirmeler yapılmıştır. Bu yöntem üçüncü bölümde uzman gözüyle kentin imaj elemanlarının değerlendirilmesinde kullanılmıştır. Dördüncü bölümde ise kullanıcıların zihinsel haritalarında yer alan öğeler bu kuram bağlamındaki öğeler ile yorumlanmakta ve bir önceki bölümde sıralanan imaj öğeleri karşılaştırılmaktadır.

Bu çalışmada Kastamonu örneğinde Anadolu Kenti daha önce ele alınmamış bir yönden incelenmektedir. Çalışma süresinin kısıtlı oluşu bu çalışmanın Kastamonu yerleşmesinde yoğunlaşmasını getirmiştir. Anadolu Kenti konusunda yapılan araştırmalar bu kentlerdeki genel imaj öğeleri ve bunların mekansal biçimlenmeleri konusundaki genel bilgilenmeyi

sağlamıştır. Ancak bu tezde birden çok yerleşmede çözümleme çalışması yapılmadığından Anadolu Kenti'nde imaj kapsamında genellemeler ortaya koyulmakta, detaylı betimleme, tanımlama ve yorumların benzeri çalışmalar sonrasında ele alınması öngörülmekte ve hedeflenmektedir.

İzleyen bölümde Kastamonu kenti bu bölümde ele alınan kavramlar ve kuramlar doğrultusunda incelenmekte ve imaj öğeleri ile bu öğelerin değişimi değerlendirilmektedir.

3. KASTAMONU KENTİNDE İMAJ ÖĞELERİ

Bu bölümde öncelikle Kastamonu yerleşmesinin araştırma örneği olarak seçilmesinin nedenleri sıralanmakta; bunun devamında Kastamonu'nun Türkiye içindeki konumu, mekansal ve tarihsel gelişimi konusunda tez çerçevesinde bilgi verilmekte, izleyen alt bölümde ise bir uzman gözüyle yerleşmenin imaj öğeleri sıra ile ele alınmakta ve imaj öğelerinin değişim süreçleri irdelenmektedir.

3.1 Kastamonu'nun Araştırma Örneği Seçilmesinin Nedenleri

Kastamonu'da Roma döneminden başlayarak, Bizans Dönemi, Beylik Dönemi, Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemine ait bugünün imaj açısından önem taşıyan öğeleri olan dokular ve yapılar yer almaktadır. 14 yüzyıllık kent kültürüne sahip olduğu bilinen Kastamonu yerleşmesi imaj öğeleri açısından değişim ve dönüşümün kent ölçeğinde izlenebildiği oldukça zengin ve öğretici bir örnektir.

Kastamonu kenti, 11. yüzyıl sonrasında Çobanoğulları ve Candaroğulları Beyliklerinin merkezi olmuş, Osmanlı Döneminde sancak merkezliği yapmış, 19. yüzyıldan itibaren vilayet merkezliği gibi önemli yönetsel roller üstlenmiş ve buna bağlı olarak imar faaliyetlerine sahne olmuş bir yerleşmedir. Cumhuriyet döneminden sonra il merkezi konumuna getirilmesine rağmen ekonomisi tarıma dayalı olduğundan ve sanayileşme gerçekleşmediğinden gelişmesi ve göreceli olarak kentsel yapılanması durgunluk dönemine girmiştir. Bu dönemde işsizlik nedeniyle yerleşme nüfus kaybetmeye başlamıştır. Bu durum özgün geleneksel doku özelliklerinin bozulmadan kalmasına neden olmuş, Kastamonu'yu geleneksel kent dokusu, mekansal özellikleri ve kentsel öğeler açısından nadir Anadolu kentlerinden biri konumuna getirmiştir.

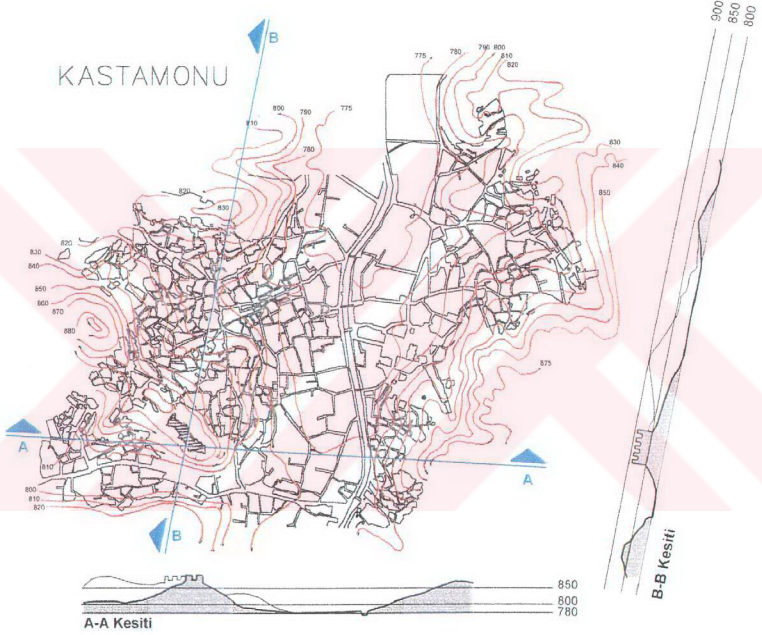
Kentin araştırma amaçlı seçilmesinin en önemli nedenlerinden birisi, yukarıda açıklanan nedenlere bağlı olarak, geleneksel dokunun bütünlüğü bozulmadan günümüze kadar ulaşmış olmasıdır. Ayrıca topoğrafik özelliği de dikkate alındığında Kastamonu'nun özellikle eski yerleşme dokusunun kentsel imaj açısından oldukça etkili bir yerleşme olduğu görülmektedir. Yerleşmenin çekirdeğini oluşturan geleneksel doku çanak biçimli bir topoğrafyada konumlanmaktadır. Bu biçim geleneksel dokunun tümünün bir bakışta

algılanmasını sağlamaktadır. Buna ek olarak kentin tarihi yerleşmesine giriş ve çıkışlarında kuzey ve güney yönlerinde, topoğrafya daralmasına bağlı ulaşılabilirlik sınırlanmaktadır. Bu durum kente girişlerin belirli yerlerden olmasını sağlamakta bu da dokunun farkedilebilirliğini arttırmakta ve kentsel ortamın etkisini güçlendirmektedir. Yerleşmenin araştırmaya konu olan geleneksel dokusu ölçek bağlamında değerlendirildiğinde doğu – batı doğrultusunda yerleşmenin genişliği yaklaşık 950 m'dir. Bu uzaklık insanın çevre ve ışık şartlarına bağlı olarak objelerin niteliğini ayırd edebildiği sınırlar (500 – 1000 m) içindedir (Hatipoğlu, 1994: 23; Gehl: 67). Eski dokuda yerleşmeye hakim, birbirine en uzak iki noktada yer alan Kale ile İsmailbey Külliyesi arasındaki uzaklık ise kuş uçuşu yaklaşık 1250 m'dir. Bu uzaklık ise Spreiregen'in (1965: 73-76) dış mekanlar için tanımladığı üç tip ölçekten en büyüğü olan 'anıtsal ölçek' sınırlarına (1300m) girmektedir. Anıtsal ölçekte insanların algılanamadığı ancak yapılaşmanın ve açık alanların algılanabildiği boyutlar tarif edilmektedir. Bu bilgiler ışığında Kastamonu geleneksel dokusu bir uçtan diğer uca çıplak göz ile algılanıp kavranabilmekte, bu da yerleşmenin imaj değerini arttırmaktadır (Şekil 3. 1). Ayrıca eski dokuyu çevreleyen yamaçların ağaçlandırılmış olması doğal çevre ve yapılaşmış çevrenin daha rahat ayırt edilmesini, bağlı olarak yerleşme kenarlarının daha tanımlı olmasını ve daha kolay algılanmasını sağlamaktadır.

Yerleşmenin tarihi kentsel elemanlar konusundaki zenginliği, kaya mezarları, kalesi, medreseleri, köprüleri, çeşmeleri ve hamamları ile literatürde ve dünya kültür mirasları kapsamında yer alması gerekliliği bu yerleşmenin çalışma amaçlı seçilmesindeki etkenlerden birisidir. Doğu Anadolu'dan ve kendi kırsalından göçle Kastamonu'ya gelenlerin eski dokudaki geleneksel konutlara yerleşmeleri, yapılarda ve dokuda bozulmaların artmasına neden olmuştur. Ayrıca rant, modalar ve benzeri etkiler ile geleneksel dokudaki baskıların giderek artması da bu etkenlere bağlı olarak korumanın giderek güçleşmesine neden olmaktadır. Bu sorunların yarattığı tehlike Kastamonu'nun seçilmesindeki etkenlerden bir diğeridir. Bunlara ek olarak kent mekanında geleneksel doku ile karşılaştırma yapılabilecek, özellikle yerleşmenin kuzeyinde, kentsel tasarım, görsel değerler ve imaj açısından niteliksiz gelişmelerin var olması da araştırma açısından ilgi çekici yönlerden biridir.

3.2 Kastamonu'nun Konumu ve Gelişimi

Türkiye'nin Kuzeybatı Anadolu Bölgesi kentlerinden (Şekil 3. 2) olan Kastamonu kenti kuzey ve güney doğrultusunda diğer adı Karaçomak olan Kastamonu Çayı tarafından ikiye bölünmektedir. Kent çayın iki yakasındaki kısmen düz alanlardan daha sert eğimli yamaçlara değin konumlanmıştır.

Şekil 3. 1 Kastamonu geleneksel dokusundan topoğrafya kesitleri*

* Harita altlığı 1925 yılında Mösyo Pekof olarak anılan mühendisin yaptığı, Kutgün Eyüpçiller'in derlediği kent planı üzerinden, bu çalışmanın amacına uygun bir biçimde yeniden düzenlenerek ve topoğrafya belirlenerek müellif tarafından elde edilmiştir.

Kesitlerdeki kale burçları semboliktir.

geçene kadar Kale'nin yamaçlarında, en azından Kastamonu Çayı'na kadar surlarla çevrili bir Bizans yerleşmesi olduğu öne sürülmektedir* (Kuban,1967: 5, Kuban, 2001:216).

Kuban (2001: 216) Türk çağı öncesinden günümüze, içkalenin Bizans dönemindeki sınırlarını kısmen koruması hariç, pek kalıntı kalmadığından yerleşmenin Türklerin elinde şekillenmiş bir dokuya sahip olduğunu öne sürmektedir.

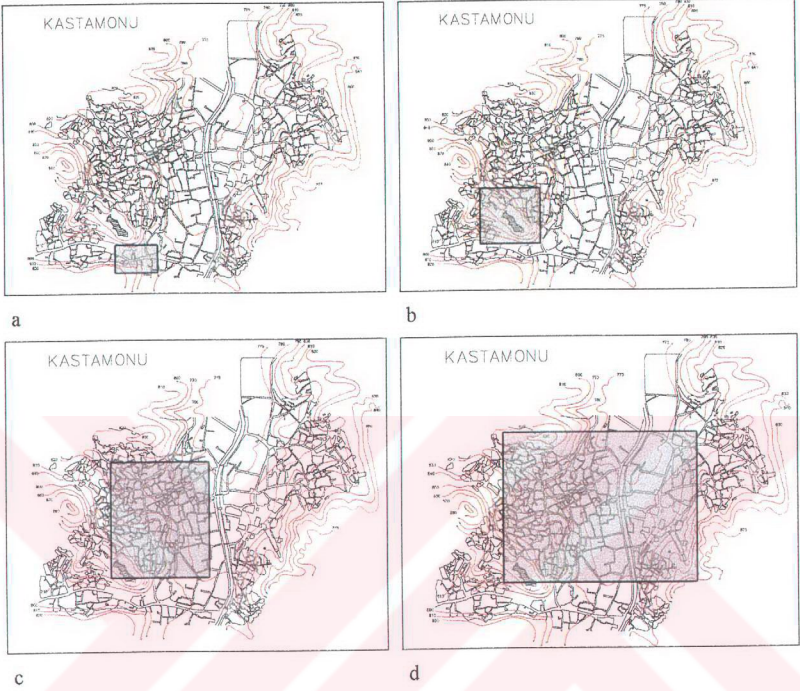
13. yüzyılda Çobanoğulları tarafından ele geçirilen Kastamonu'da ilk yerleşmenin dışındaki düzlük alanlarda inşa edilen Firençşah Mescidi, Türbe ve Hamamı (1262), Ali Süleyman Şifahanesi (1272), Atabey Camii (1273) gibi yapılar ile yerleşmenin düzlük alanlara doğru geliştiği kabul edilmektedir.

13. yüzyıl sonu 14. yüzyıl başlarında Candaroğulları'nın egemenliği ile birlikte yerleşme Kastamonu Çayı'nın doğu kıyısına inşa edilen ilk yapılar olarak bilinen Ahmed Dede Camii (1299), Ahi Ali Mescidi (1300), Ahi Şorba Zaviyesi (1303), Süleyman Paşa Türbesi (ölümü 1339) ile çayın doğusunda da gelişmeye başlamıştır**. Bu süreç içinde Kastamonu surlarının da önemini yitirdiği sanılmaktadır.

14. yüzyıl başlarında çayın doğu kıyılarında da yerleşilmeye başlanmasıyla birlikte kent akarsu vadisinin iki yamacına yaslanmış birbirini izleyen iki parçalı vadi yerleşmesine dönüşmüştür (Şekil 3. 3).

* Diğer bir yaklaşıma göre Kastamonu Bizans döneminde bir uc kenti olmaktan çok 11. ve 12. yüzyıllar boyunca sadece bir askeri istasyon niteliğindedir ve 13. yüzyılda Türklerin eline geçmesiyle birlikte etrafı surlarla çevrili bir ortaçağ yerleşmesi halini almıştır (Bilici, 2000: 82). Bilici (2000) bu yaklaşımını Kastamonu'nun kuzey-batı Karadeniz Bölgesinin tarihi yollarının kesiştiği bir düğüm noktasında yer almaması ve kent içinde Bizans dönemine ait yapı veya kalıntının tespit edilememesi verilerine dayandırmaktadır. Oysa ki Mordtmann Kastamonu merkezinde yer alan Yılanlı Şifahane'nin Bizans dönemi darphane veya hazine binası olabileceğini belirtmektedir (Mordtmann, 1925: 231). Buna ek olarak en eski Türk dönemi yapısı olan Atabey Camii'nin bir Bizans yapısının (belki kilisenin) temelleri üzerinde inşa edilmiş olabileceği bildirilmektedir (Eyüpgiller, 1995: 34).

** Ahmed Dede Camii Hükümet Konağı'nın kuzeybatısında Cebrail Mahallesi'nde Kırkçeşme Mahallesi sınırına yakın konumda yer almaktadır (Eyüpgiller, 1995:46). Ahi Ali Mescidi Cebrail Mahallesi'nde, Ahi Şorba Zaviyesi Bey Çelebi Mahallesi'nde, Süleyman Paşa Türbesi ise İsfendiyar Mahallesi'nde yer almaktadır (Çiftçi, 1995: 193, 195, 205).

- a **Kaya Mezarları**, M.Ö. 7. – 2. yüzyıllar arasında tarihlenmektedir ve vadiye yer almaktadır.
- b **Tepe - Kale Yerleşmesi**; 13. yüzyıla kadar kale ve yakın çevresinde sur ile çevrili Bizans yerleşmesinin olduğu sanılmaktadır.
- c **Yamaç Yerleşmesi**; 13. yüzyılda Çobanoğulları'nın düzlük alanda yaptırdığı Firençşah Türbe, Mescit ve Hamamıyla birlikte yamaçlarda yaptırılan Atabey Camii ile yerleşmenin Kale'nin kuzeydoğusundaki yamaçlara kayması ile oluşmuştur.
- d **Vadi Yerleşmesi**; 14. yüzyılın başında Ahmed Dede Camii, Ahi Ali Mescidi, Ahi Şorba Zaviyesi ile Kastamonu Çayı'nın doğu yamaçlarına yerleşilmeye başlanmasıyla gerçekleşmiştir.

Şekil 3. 3 Kastamonu Yerleşmesi'nin tarihsel süreç içindeki makroform dönüşümü

15. yüzyılda İsmail Bey tarafından yaptırılan İsmail Bey Külliyesi o günün koşullarında kentin çok dışında kalan ancak kentin gelişme yönünü belirleyen temel etkenlerden biri olmuştur (bkz. s. 87, Şekil 3. 15).

Kastamonu doğu ve batısındaki sert topoğrafik eşikler nedeniyle sadece güney veya kuzey yönündeki vadi boyunca ve sonrasındaki düz alanlarda veya güneybatısındaki daha sınırlı vadi alanında gelişmiştir. Son dönemlerde kent özellikle geniş alan gerektiren donatılar ve toplu konutlar ile birlikte kuzeye kentin merkezine kıyasla daha düz olan alanlara doğru gelişme göstermektedir.

3.3 Kastamonu'nun Tarihsel Gelişim

Kastamonu çevresi Antik Çağ'da Paflagonya adı verilen bölgenin sınırları içinde yer almaktaydı. Hitit egemenliğinde olan bölge M.Ö. 14. yüzyıla kadar Kaşkalar, M.Ö. 1230'da Frigler, M.Ö. 695'de Kimmerler ve M.Ö. 652-625'de Lidya Kralı Ardis tarafından ele geçirilmiştir. M.Ö. 546'da Pers egemenliğinde Satrapların yönetimine, bir süre sonra da İskender'in egemenliğine geçen Kastamonu M.Ö. 323 yılında İskender'in ölümüyle yeniden Satraplar'a kalmıştır. M.Ö. 281'de başlayan Pontos krallığının egemenliği ise M.Ö. 91 yılında Roma egemenliğine kadar sürmüştür.

Kastamonu'nun adı ilk kez 11. yüzyıl Bizans belgelerinde geçmektedir. Bu yüzyıldan önce inşa edildiği bilinen yalnızca Kale ve üç kaya mezar bulunmaktadır. Bu kaya mezarlardan birinin kuzey bölümünün M.Ö. 7. yüzyılda Paflagonyalılar, güney bölümünün ise M.S. 2. yüzyılda Romalılar döneminde oyulduğu kabul edilmektedir. Diğer iki kaya mezar da Roma döneminden kalmıştır (Eyüpçiller, 1995: 34).

Kastamonu kentinin ilk yerleşme alanının Kastamonu Çayı'nın batısında Kastamonu Kalesi'nin eteklerinde yer aldığı bilinmektedir. Bizans döneminde kale yenilenirken kale dışında yerleşme olup olmadığı bilinmemekte ancak 8. yüzyılda kalenin yamaçlarında sur ile çevrili bir Bizans yerleşmesi olduğu sanılmaktadır (Eyüpçiller 95: 33, Kuban 67: 5). Ayrıca çizili bir kaynak olmamakla birlikte çeşitli yazılı kaynaklarda 13. yüzyılda

Çobanoğulları tarafından ele geçirilen yerleşmenin Kale'nin eteklerinde, surlarla çevrili bir yerleşme olduğu ileri sürülmektedir (Kuban, 1967: 5).

Çobanoğulları egemenliği ile Kastamonu'da ilk yerleşmenin dışındaki düzlük alanlarda Firençşah Mescit, Türbe ve Hamamı (1262), Ali Süleyman Şifahanesi (1272), Atabey Camii (1273) gibi yapılar inşa edilerek yerleşme kalenin kuzey ve doğusundaki düzlük alanlara doğru gelişmiştir.

13. yüzyıl sonunda Candaroğulları'nın egemenliğine giren Kastamonu'da çayın doğu yakasına Ahmed Dede Camii (1299), Ahi Ali Mescidi (1300), Ahi Şorba Zaviyesi (1303), Süleyman Paşa Türbesi (ölümü 1339) inşa edilmiş ve yerleşme bu yapılar ile çayın doğusu yakasında da gelişmeye başlamıştır.

Çobanoğulları döneminin en önemli yapısı Atabey Camii'dir. Bu yapı kentin bugünkü silüetinde bile etkindir. Candaroğulları döneminde ise kente 1460 yıllarında yaptırılan kervansarayın bu yüzyıllardaki ticaret merkezinin ilk nüvesi olduğu kabul edilmektedir. Doğu yakasında da yerleşilmeye başlanması ile birlikte kent akarsu vadisinin iki yamacına yaslanmış, birbirini izleyen vadi yerleşmesine dönüşmüştür.

Bu süreç içinde Kastamonu surları önemini yitirmiş ve savunma işlevi ortadan kalkmıştır. Bu dönemde Kastamonu'yu ziyaret eden gezginlerden İbn Said'in yazdıklarına göre Candaroğulları döneminde surların yok olmaya yüz tuttuğu sanılmaktadır (Eyüpgiller, 1995:47).

1451 yılında İsmail Bey tarafından yaptırılan İsmail Bey Külliyesi o günün koşullarında kentin çok dışında kalan ancak kentin gelişme yönünü belirleyen temel etkenlerden biri olmuştur. Ayrıca Osmanlı egemenliğinin başında kent silüetinde etkin olan kale, Atabey Camii ve İbn Neccar Camii ile kuzeydeki İsmail Bey Külliyesi dışında etkin anıtsal işaret ögesi gözlenmemektedir.

15. yüzyılda (1461) kentin Osmanlıların egemenliğine geçmesiyle birlikte önemli yönetim görevleri alan kente imar çalışmaları hızlanmıştır. Candaroğulları döneminde yaptırılan

kervansarayın iki yanına hanlar inşa edilmiştir. Büyük ticaret yapıları Kastamonu'da bu dönemdeki ticaret potansiyelini, buna bağlı olarak kentin yönetsel önemini dışında ekonomik açıdan da önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. 15. yüzyılın ikinci yarısında Cem Sultan tarafından yaptırılan Karanlık Bedesten ve Balkapanı gibi yapılar kentin ekonomik yaşamının boyutları hakkında fikir vermektedir.

1506 yılında yapılan Nasrullah Köprüsü ile kentin doğu yakası ile bütünleştiği anlaşılmaktadır. Candaroğulları döneminde çayın batısındaki düz alanda ilk nüvesi oluşturulan merkez işlevi bu dönemde yöneticilerin ve kentin ileri gelenlerinin bayındırlık hizmetleri ile gelişimini sürdürmüştür.

Osmanlıların giriştiği imar faaliyetleri ile birlikte kentte birçok kubbeli – minareli cami ve kağıt büyük yapı silüette yerini almış ve kentin görünümünü değiştirmiştir. Bu dönemde çok kubbeli Nasrullah Camii (1506) ile Yakup Ağa Medresesi de (1547), Atabey Camii gibi, kentin silüetinde etkili öğeler olarak belirmiştir. Bu arada artan nüfusla birlikte 1487 yılında 32 olan mahalle sayısı 1530 yılında 44'e çıkmıştır.

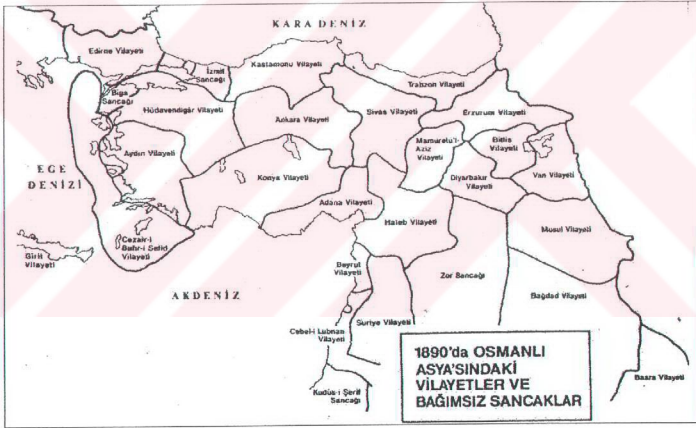
17. yüzyılda tüm Anadolu'yu etkileyen Celali İsyanları'nın kentte ne ölçekte yıkıma ya da hasara neden olduğu bilinmemekle birlikte imar faaliyetlerini ve kentin gelişimini bu yüzyıl içinde duraksattığı anlaşılmaktadır.

Ancak 18. yüzyılda siyasi karışıklığın sona ermesi ile birlikte kentte birçok yapının onarımı yapılmıştır. Bu dönemde kent merkezinde yer alan yapılar kentin ticaret, üretim ve benzeri faaliyetleri içeren ekonomik işlevli, toplanma, eğitim gibi sosyal donatı işlevli yapılarını oluşturmaktadır. (Yenen, 1987) Bu tanıma bağlı olarak Yanık Han (1710), Urgan Hanı (1714) ve Münire Medresesi (1714) bu yüzyılda kentin sosyo-ekonomik mekanında yer alan yapılar olmuşlardır.

19. yüzyılda, 1869 yılında yayınlanan Kastamonu Salnamesi'ne göre Kastamonu, Sinop, Bolu, Çankırı sancaklarını içine alan vilayetin merkezi konumundadır (Acar, 1995), (Şekil

3. 4. 3. 5). Bu yüzyılda, 1869 ve 1899 yılları arasında kent nüfusu yaklaşık 12.000* kişiden 16961 kişiye çıkmıştır.

19. yüzyılda Kastamonu'da, 18. yüzyılda başlayan batılılaşma çabalarının bir sonucu olan yönetsel, adli, askeri ve diğer kamu yapılarının batı kökenli mimari yaklaşım ile inşa edilmesi faaliyetleri görülür. Osmanlı mimarisinden farklı bir tarzda oluşan bu yapılar öncelikle askeri, daha sonra modern eğitim yapıları ve diğer kamu yapılarıdır. Kastamonu'da bu akım ile inşa edilen kışlalar, sonraki yıllarda ise Islahhane (1868 – günümüzde yıkılmış olan kışla binasının bünyesinde yer almaktaydı), Mektep-i İdadi (1886 – Cumhuriyet Meydanı'nda defterdarlık olarak kullanılan yapı), Mektep-i Sanayi (1897 – Cumhuriyet Meydanı düzenlemeleri sırasında yıkılmıştır) gibi eğitim yapılarının yanı sıra, 1901'de inşa edilen Hükümet Dairesi, Belediye Dairesi (1924) gibi yapılarıdır.

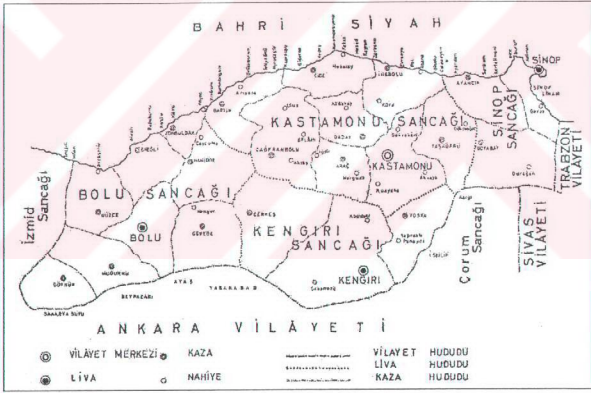
Şekil 3. 4 Osmanlı Dönemi'nde Kastamonu Vilayeti ve sınırları (Çadırcı, 1985: 230)

*Eyüpgiller (1995:17) 1869, 1888 ve 1899 salname kayıtlarını vermektedir. Burada 1869 salname kayıtlarında mahalle sayısı, gayri müslim ve müslüman hane sayıları ve toplam nüfusları verilmektedir. 1888 ve 1899 salname kayıtlarında ise mahalle sayısı, gayri müslim ve müslüman kadın, erkek sayıları ve toplam nüfus verilmektedir. 1869 salname kayıtlarına göre 32 mahallede toplam hane 3138, toplam nüfus 5780 kişi, 1899 salname kayıtlarına göre ise 35 mahallede toplam nüfus 16961 kişidir. Bu veriler doğrultusunda Eyüpgiller 1869 – 1899 yılları arasında Kastamonu nüfusunun üç kat arttığını belirtmektedir. Ancak 1869 salnamesinde verilen değerler doğrultusunda müslüman nüfusun hane büyüklüğü 1.84 kişi çıkmaktadır, bu da bu salnamede sadece erkek nüfusunun verilmiş olduğu ile açıklanabilir. Bu doğrultuda Kastamonu toplam nüfusu 1869 yılı için yaklaşık 12.000 olarak hesaplanabilir.

1885 yılında Kastamonu Valiliği'nin kararıyla, yapılan zemin etütleri sonucunda kentin doğu yakasındaki Sarayüstü denilen tepenin üzerinde büyük bir çalar saati olan bir saat kulesi inşa edilmiş ve kent özgün elemanlarından birine daha sahip olmuştur.

Osmanlı döneminde eyalet başkentliği gibi önemli yönetim görevleri olan kent Kurtuluş Savaşı sırasında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında da önemini korumuştur. Bunda 23 Ağustos 1925 tarihinde Kastamonu'da yapılan 'Şapka Devrimi'nin de rolü vardır. Ancak 1927'de 14.590 olan kent nüfusunun 1935'de 13.791 kişiye düştüğü de bir gerçektir.

Bu dönemde de kent konut alanları dokusunda önemli değişiklikler yaşamamıştır. Ancak kentin merkezinde 19. yüzyılda ve Cumhuriyetin ilk dönemlerinde şehircilik anlayışında yer etmeye başlayan batılı anlamdaki 'meydan' kavramı nedeniyle Nasrullah Camii'nin kuzeyindeki ve Hükümet Konağı'nın batısındaki yapıların yıkılmasıyla bugünkü iki önemli meydan oluşturulmuştur: Nasrullah Meydanı ve Cumhuriyet Meydanı.

Şekil 3. 5 Kastamonu Vilayeti ve kapsadığı sancaklar (Acar, 1995: 76)

Cumhuriyet döneminde Kastamonu'da bazı çıkmaz sokakların ulaşımına açılması yönünde uygulamalar görülmüştür. Bunun yanısıra 1893 yılında 33 olan mahalle sayısı Cumhuriyet sonrasında mahalleler birleştirilerek 14'e indirilmiştir (Eyüpgiller, 1995:137).

Nüfusun 1935 yılından 1955 yılına kadar neredeyse sabit kaldığı nüfus sayımı sonuçlarından izlenmektedir. Bu durum Kastamonu'nun sanayi ve hizmetler sektöründe yer almak üzere büyük kentlere göç vermesi ile açıklanabilir. 1955'ten sonra takip eden 5 yıl içinde nüfus sadece 655 kişi artmıştır. 1980'den sonra Kastamonu'nun kendi kırsalından almaya başladığı göçler sonucunda 1990 nüfusu 51.560'a kadar yükselmiştir. Ancak kırdan göç eden bu nüfusu oluşturanlar Kastamonu'yu sürekli yerleşme yeri olarak kabul etmekten çok İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlere göç ederken bir atlama taşı olarak görmektedirler. Kente geçici olarak yerleşen kır nüfusu beraberinde özellikle konut alanlarında geçici çözümler üretmekte, böylece hem kent mekanını yıpratmakta hem de kent mekanına kalıcı çözümlerin üretilmesini önlemekte veya geciktirmektedir.

3.4 Kastamonu'nun Kentsel İmaj Öğeleri Kapsamında Değerlendirilmesi

Bu altbaşlık altında Kastamonu yerleşmesinin günümüzdeki imaj öğeleri, 'dokular ve bölgeler', 'kenarlar / sınırlar', 'yollar', 'odak noktaları' ve 'işaret öğeleri' olmak üzere kent plancısı ve kentsel tasarım uzmanı gözüyle değerlendirilmektedir (bkz. 2. Bölüm, Kentsel İmaj Kuramı).

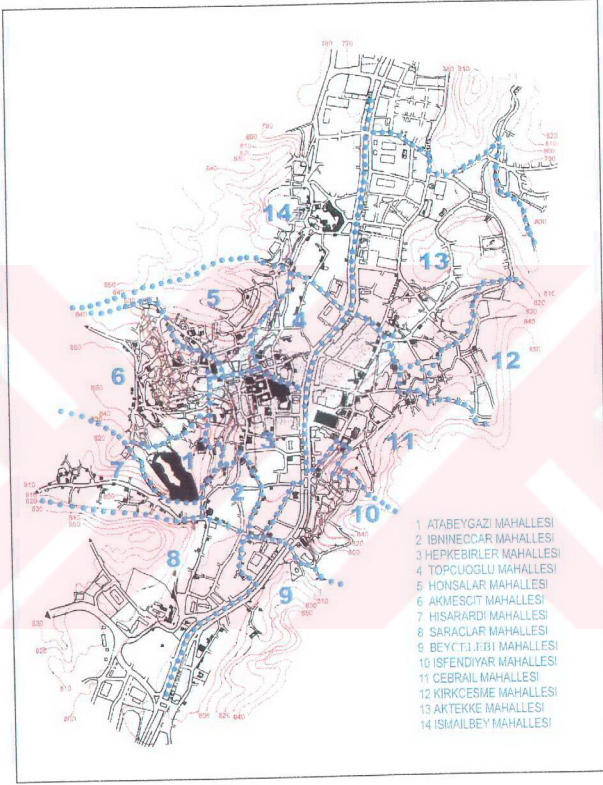
Bölgeler bazındaki değişimler irdelenmeden önce Kastamonu kentinin makroformundaki değişimler ele alınmaktadır. Yerleşmenin imaj analizi tarihi kentte ve yeni gelişen alanlarında olmak üzere kentin tümünde gerçekleştirilmiştir.

Yerleşmenin çanak biçimli bir makroforma sahip olan tarihi kesimi İbneccar, İsfendiyyar, Hepkebirler, Cebrail, Topçuoğlu, Kırkçeşme, Honsalar, Akmescit, Atabeygazi, Hisarardı Mahalleleri ve İsmailbey ve Aktekke Mahallelerinin güney kısımları ile Beycelebi Mahallesi'nin kuzey kısmını kapsamaktadır (Şekil 3. 6).

Gelişme konut alanları ise Kastamonu'nun doğu ve batısındaki sert topoğrafik eşikler nedeniyle sadece güney ve kuzey yönündeki vadi boyunca ve plan ile kentin kuzeyinde öngörülen Kuzey Kent toplu konut alanında yer almaktadır.

Gelişme süreci boyunca kent, topografyanın elverdiği ölçüde, geleneksel dokunun çevresinde, özellikle de güneyinde ve kuzeyinde gelişmeye devam etmiştir. Bu durum

özellikle Kastamonu Çayı'nın batı kıyısında yerleşmenin daha yoğunlaşması sonucunu doğurmuştur çünkü batı kıyısında doğu kıyısına oranla yerleşilebilir eğimde görece düz alanlar biraz daha fazladır.

Şekil 3. 6 Kastamonu'nun geleneksel dokusundaki mahalleler

Kentin merkez dokusunun çekirdeğini oluşturan tarihi çarşı da batı yakasında yer almaktadır. Ancak günümüzde merkez işlevi kentin batı yakasında biraz daha yoğun olmak koşulu ile çay kıyısını takip eden caddeler boyunca gelişme göstermektedir (bkz. s. 73, Şekil 3. 3).

1985 yılında yapılan imar planı ile kent kuzeyde vadinin bitimindeki kısmen düz alanlara doğru gelişme göstermiştir. Merkez işlevi de yerleşmenin omurgası niteliğindeki iki ana cadde boyunca kuzey yönünde gelişmiştir.

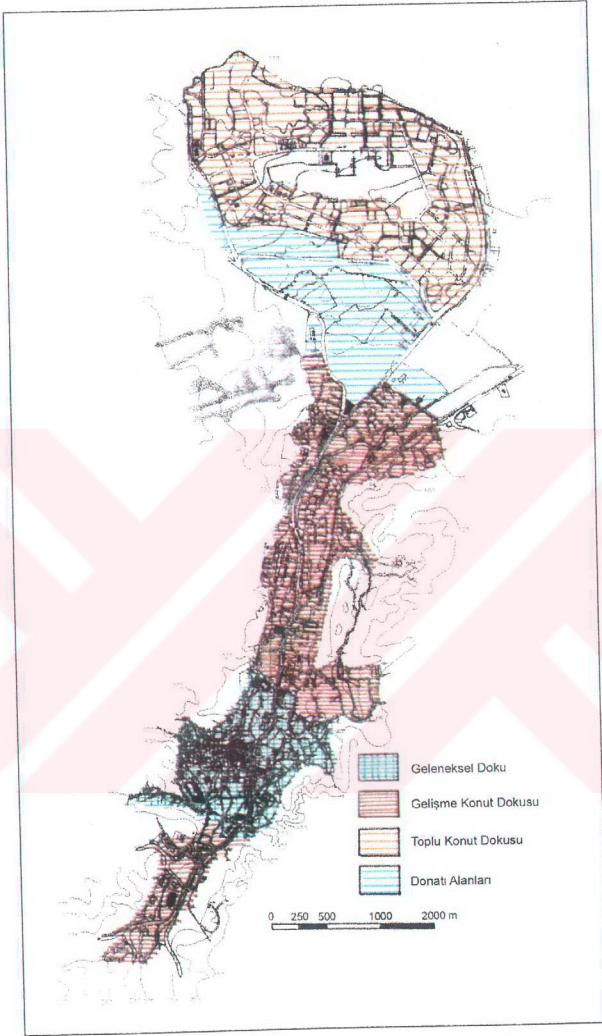
3.4.1 Dokular ve bölgeler

Dokular ve bölgeler kullanıcının içine girdiği ve özelliklerini tanımlayabildiği yerleşmenin parçalarıdır. Kentin bütünü oluşturarak bu parçalar birbirinden farklıdır. Ancak her parça kendi içinde işlev, kullanıcı, yapı ve ulaşım nitelikleri, topoğrafya ve detaylar gibi konularda benzer özellikler gösterir. Bu tanım doğrultusunda Kastamonu incelendiğinde dört farklı bölgenin / doku özelliğinin varlığı izlenir. Bu bölge / dokular geleneksel konut dokusu, gelişme konut alanları dokusu adı altında tek yapı ölçeğinde ve toplu konut üretimi biçiminde gelişen konut alanları dokusu, merkez dokusu ve donatı alanları dokusudur (Geleneksel konut dokusu, gelişme konut alanları dokusu ile toplu konut dokusu ve son dönem donatı alanları dokusunun konumu için Şekil 3. 7'ye, merkez dokusunun konumu için Şekil 3. 10'a bakınız.).

Dokular ve bölgeler ögesinin Kastamonu'daki değişim süreci ele alındığında iki türlü değişimden söz etmek mümkündür. Bunlardan birincisi kentin kuzey ve güney yönünde genişlemesi ile birlikte yeni konut alanları adı altında toplanabilecek niteliksiz doku ve bölgelerin kent mekanına eklenmesidir. Değişimlerin ikincisi ise Joillier fotoğraflarından izlendiğinde görülebilen son yüzyılda konut dokusundaki ve merkez dokusundaki fiziksel değişimlerdir (Bu konu altbölümler Konut alanları ve Merkez dokusu altbölümlerinde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.).

3.4.1.1 Konut alanları

Kastamonu kentinin konut dokuları, konumları ve fiziksel özellikleriyle birbirinden farklı niteliklere sahip olan, geleneksel ve gelişme alanları konut dokuları olmak üzere iki farklı başlık altında ele alınmaktadır.

Şekil 3. 7 Kastamonu'da dokular, 2000*

* Harita altlığı Kastamonu ili eski eserler ve turizm haritası, halihazır haritalar ve Kuzey Kent nazım imar planından çalışmanın amacına uygun bir biçimde yeniden düzenlenerek elde edilmiştir.
 'Merkez dokusu'nun konumu daha kolay algılanması amacıyla, Şekil 3. 10'da gösterilmektedir.

Geleneksel konut dokusu

Türk kentinde konut dokusu topografyaya uyan, bu nedenle doğrusal akslardan çok kıvrılarak eğimi izleyen yollardan oluşan serbest düzende gelişmiş organik bir dokudur*. Kastamonu'nun geleneksel konut alanları Kastamonu Çayı'nın doğu ve batı yakasındaki yamaçlarda geleneksel merkez çevresinde gelişmiştir. Bu konut dokusundaki konutlar topoğrafyayı zorlamadan eğime paralel bir biçimde konumlanmaktadır. Özellikle 100 yıl öncesini belgeleyen Joillier fotoğraflarında konut dokusunu oluşturan yapıların çatılarının birarada izlenmesi, benzer çatı tipi ve benzer çatı malzemesinin de etkisiyle doku paralel doğrulardan oluşmuş gibi algılanmaktadır (Şekil 3. 8). Gestalt kuramındaki süreklilik kuralı ile ifade edilen özellik yer yer cami ve minaresi gibi düşey elemanların oluşturduğu işaret öğeleri ile bölünmekte, bunların ortaya çıkardığı düşey çizgiler ile mahalle odakları homojen doku içinde seçilebilmektedir.

Benzerlik kuralına bir örnek olan bu konut dokusu, benzer boyutlarda, hepsi aynı yöne - manzara ve ışığa - yönelmiş, açıklık oranları benzeyen, kırmızı kiremitli, beşik çatılı, ahşap ve kargir birçok yapının bir bütün olarak algılandığı bir dokudur.

Eğime paralel yolların yer yer daha alt kademede eğime dik yollar ve bazen de merdivenler ile birbirine bağlandığı bu dokuda yapıların en az bir cepheleri yoldan giriş almakta, yine en az bir cepheleri de avluya açılmaktadır. 20. yüzyıl başında çekilmiş fotoğraflarda birbirlerinin önünü kapatmayan geleneksel konutların, merkeze yakın olanların bile, bahçeye sahip oldukları gözlenmektedir. Türk evindeki avlu, bahçe gibi açık alanların vazgeçilmez olması Türk kentlisinin ev yaşamı ile doğrudan ilişkilidir. Kapalı ekonomi, toplumsal yapı, güvenlik, İslam dininin kadının gizlenmesini öngören yaptırımları, iklim koşulları ve göçebe yaşam felsefesi Türk evindeki 'özel açık alan' kullanımını biçimlendiren nedenlerdir (Yenen, 1993:14). Bahçeler birbirine bitişik olup sokaktan doğrudan yapıya giriş alan konutlarda yanlarda ve arkada veya konut tüm sokak cephesini kaplıyorsa sadece arkasındadır; yola iki cephesi olan konutlarda bahçe diğer iki cepheye bitişiktir; nadir de olsa dört cephesi de bahçe ile çevrili konutlar da mevcuttur.

* Aru (1998) kitabında bu tip dokulara ritmik dokular adını vermektedir.

Şekil 3. 8 Kastamonu geleneksel dokusu yerleşme biçimi, Kale'nin eteklerindeki Atabay Camii ve Yakup Ağa Camii çevresindeki konutlar, yıl 1901-08 (Sebah ve Joallier fotoğrafları üzerinde düzenlenmiştir. *)

18. yüzyıla kadar konut alanlarında sosyo-ekonomik statü açısından farklılaşma olduğuna dair bir bilgiye rastlanmamaktadır. Aksine büyük konaklar ile mütevazı konutların yan yana, aynı sokak üzerinde yer aldığı görülmektedir.

20. yüzyılın başında çekilmiş Joaillier fotoğrafları ile günümüzdeki durum karşılaştırıldığında çok fazla değişiklik olmamakla birlikte, geleneksel konut dokusunda bazı parsellerdeki yapıların yıkılarak yerlerine çok katlı yapıların yapıldığı görülmektedir. Bu değişim her yapının güneşten ve manzaradan faydalanabildiği geleneksel yapılaşma düzeninin zarar görmesine neden olmuştur. Yeni yapılan çok katlı yapılar nedeniyle doku içindeki düşey elemanların sayısı artmış, dokuda düzeni oluşturan yatay paralel doğrular kesintiye uğramıştır. Söz konusu düzenin bir parçası olan mahalle merkezlerine işaret eden cami minareleri de yükselen bu yeni yapılar nedeniyle doku içinde ayırd edilemez hale

* Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden elde edilen, siyah beyaz dokuz (9) adet panoramik fotoğraf, Sebah ve Joaillier isimli iki fotoğrafçının ortak eseridir. Bu fotoğrafların kesin çekim tarihleri bilinmemekle beraber, alınan bilgiye göre bu iki fotoğrafçı 1885-1908 tarihleri arasında birlikte çalışmışlardır. Sebah ve Joaillier fotoğraflarında, son haline 1901 yılında ulaştığı bilinen Kastamonu Hükümet Konağı'nın tamamlanmış hali yer aldığına göre söz konusu fotoğrafların 1901-1908 yılları arasındaki yedi yıllık bir dönemde çekilmiş olduğu kesinlik kazanmaktadır. Batı yamacını gösteren Sebah ve Joaillier fotoğraflarının Hükümet Konağı'nın arkasında yer alan kente hakim yüksek tepeden, doğu yamacını gösteren fotoğrafların ise kalenden çekildiği yerinde gözlemlere dayanılarak anlaşılmaktadır.

gelmiştir. (Şekil 3. 9) Buna bağlı olarak bu yık-yap sürecinin olumsuz diğer sonucu da dokunun süreklilik ve benzerliklerden oluşan bütünlüğünün zedelenmiş olmasıdır.

Geleneksel dokuda yapı yükseklikleri ve yol genişliklerinin dengesi henüz fotoğraflardan sokak dokusunu ayırt edebilecek kadar belirgindir. Oysa gelişme alanlarında ve yenilenen alanlarda, yapıların artan kat adetleri nedeniyle, Kastamonu Çay'ı bile doku içinde hissedilememektedir.

Gelişme konut dokuları

Özellikle son dönemlerde kırdan gelen göç ile artan konut talebi doğrultusunda çok katlı yapılar ile ortaya çıkan gelişme konut alanları öncelikle geleneksel dokunun kuzey ve güneyindeki vadilerde gelişmiştir. Daha sonra toplu konut alanları olarak kent merkezinin kuzeyinde, geniş alan gerektiren donatı alanları ile birlikte planlanmış ve yapılaşmaya başlamıştır. Çok katlı apartmanlar ve iki, üç katlı müstakil sıra evler biçimindeki toplu konutlar ile yap-satçı üretim biçimiyle yapılan apartmanlar halinde gelişen yeni konut alanları yöreye özgü özellikler sergilememektedir (Fotoğraf 3. 1).

Şekil 3. 9 Kastamonu'da geleneksel dokuda kat adetleri artışının etkileri, yıl 1997 (Kastamonu, 1997: 83'deki fotoğraf üzerinde düzenlenmiştir.)

2005 yılı hedef alınarak yapılan 1985 yılında onaylanan imar planı ile birlikte kat yüksekliği toplu konut alanlarında 5 kat olarak belirlenmiştir. Geleneksel kentin güneyinde

ise imar planı kararları doğrultusunda 2 katlı konut alanları ve bunlara ek olarak 5 katlı kamu kurum lojmanları ve konut kooperatifleri için özel konut alanları planlanmıştır.

Fotoğraf 3. 1 Yap-satçı üretim biçimiyle gelişen konut alanları, Kastamonu Çayı kıyısında yerleşmenin kuzeyindeki apartmanlar, Mart 2000

İmar planı ile gelişen konut alanları, yer seçim kararları ve yapılaşma biçimlerinden izlendiği üzere, topoğrafik olarak, aynı zamanda yapı tipi ve yapılaşma koşulları bağlamında da geleneksel Kastamonu dokusundan ayrı gelişmektedir. Türkiye'deki herhangi bir yeni konut alanından farklı olmayan, kimliksiz, coğrafya ve iklimi dikkate almadan planlanan bu konut alanları, fiziksel ve sosyal olarak da sağlıksızdır. Mimari açıdan ve malzeme açısından da nitelikli olmayan bu yapıların görsel değer yönü de oldukça zayıftır (Fotoğraf 3. 2).

3.4.1.2. Merkez dokusu

Merkez dokusu yerleşmenin ticaret eylemlerinin yanısıra yönetim, denetim, eğitim ve benzeri donatı alanlarını da içinde barındıran kesimidir.

Candaroğulları döneminde merkez işlevlerin yoğunlaşmaya başladığı Kastamonu Çayı'nın batısındaki düz alanda özellikle Osmanlı döneminde inşa edilen bedesten, hanlar, hamamlar ve medreseler bu alt bölgenin merkez işlevini ve kimliğini pekiştirmiştir.

Fotoğraf 3. 2 Toplu konut üretim biçimiyle gelişen alanlar, 1997
(Kastamonu, 1997: 148, 156)

Konut alanlarına kıyasla oldukça düz bir alanda gelişen merkez organik konut dokusuna oranla daha doğrusal ulaşım kanallarının biçimlendirdiği yapı adaları düzeninden oluşan*, kagir ve yığma yapıları içeren bir dokudur.

14. yüzyıl başlarında yapılaşmaya başlayan çayın doğu yamaçları özellikle batılılaşma eğilimleri sonucunda inşa edilen Hükümet Konağı (1901) (valilik) ile birlikte batı yakası ile merkez işlevini paylaşmaya başlamıştır. 1980'li yıllarda artan nüfus ile birlikte merkez işlevi çayın iki kıyısındaki ilk sıra parseller üzerinde gelişme eğilimi göstermiştir. Sit alanları sınırlarının dışında bırakılan bu parseller imar planı ile beş (5) kata kadar, plan dışı yapılaşmalar ile yedi (7) kata kadar yükselmiş, merkez işlevi üst katlarda da yer seçmeye başlamıştır. Aynı zamanda akarsu kenarında merkez alanı ve donatı alanlarından kalan boş parseller üzerinde akarsu boyunca merkezin kuzey ve güneyinde, alt katlarda depolama ve ticaret işlevi olmak üzere, yeni konut yapıları da izlenmektedir (Fotoğraf 3.1). Bu gelişme de merkezin çay ve yol boyunca doğrusal bir biçim almasına neden olmaktadır (Şekil 3. 10).

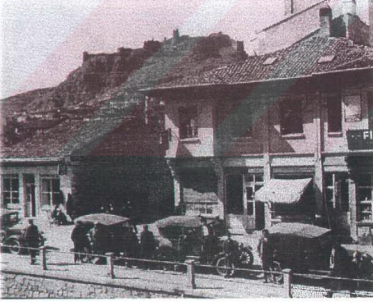
Bu doğrusal merkez tipi geleneksel merkez ile hem gelişme eğilimi hem de mimari anlamda uyum sağlamamaktadır. Aynı zamanda merkezdeki yüksek ve yoğun yapılaşma buradan geleneksel doku ve kalenin, merkez dışından bakıldığında ise çayın görülmesini engelleyerek geleneksel dokuya ve eski merkeze zarar vermektedir. Bunun yanı sıra yeni

* Aru (1998) kitabında bu tür geometrik yerleşme dokusunu 'metrik doku' olarak nitelemektedir.

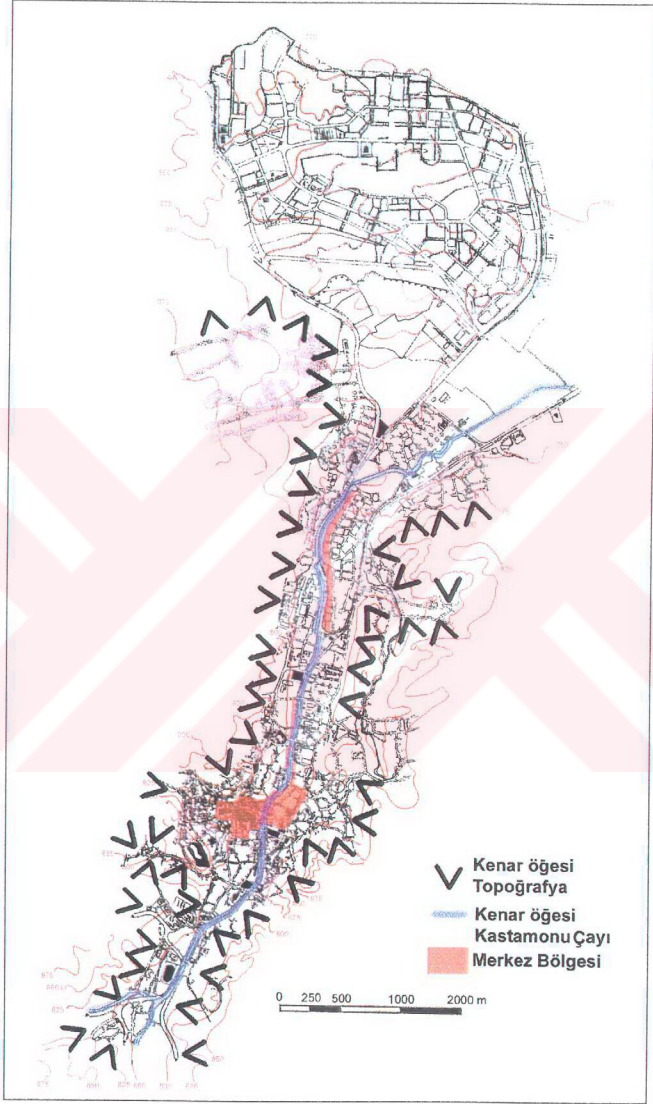
merkez dokusu gelişme konut alanlarında olduğu gibi, görsel değerler ve kimlik açısından da oldukça zayıf nitelikli bir dokudur.

Akarsu kenarında gerçekleştirilen çok katlı ticaret ve kamu yapıları kentin bir akarsu kıyısı kenti olma özelliğini yok etmekte ve kentin makro formunu zedelemektedir. Ayrıca geleneksel dokusunun merkezden algılanmasını engelleyerek yerleşmenin imajına zarar verirken, geleneksel doku bütünlüğünü de bozmaktadır. Bunlara ek olarak vadinin en alçak yerlerinde yedi (7) kata varan yüksek yapılar yapılarak hava akımı engellenmekte ve kentin işlevsel, kültürel yönlerinin ve imaj özelliklerinin yanısıra ekolojik açıdan da zarar görmesine neden olmaktadır (Fotoğraf 3. 3).

Ayrıca yer yer akarsuyun üzerinin kapatılması ile Türkeş Parkı örneğinde olduğu gibi iki araç yolu arasında park düzenlenmesi (Fotoğraf 3. 7) ve aynı yöndeki plan kararları ile Sit sınırı dışında daha da kapatılarak üzerlerinin otopark alanı olarak düzenlenecek olması kültürel ve ekolojik olarak bir çok değer, kentin biçime ve çaya bağlı kimliğinin ve özgün niteliğinin yitirilmesi anlamını taşımaktadır.

Fotoğraf 3. 3 Kastamonu Çayı kıyısındaki yoğun yapılaşmanın geleneksel dokuya etkileri, (fotoğraflar 1938 ve 1997 yıllarında Nasrullah Köprüsü'nden çekilmiştir.) (Kastamonu, 1997: 110, 111)

Şekil 3. 10 Kastamonu'da merkez bölgesi ve kenar öğeleri, 2000

3.4.1.3 Donatı bölgesi

Bu altbaşlık altında yerleşme sınırları içinde imaj ögesi bağlamında bölge olarak değerlendirilebilecek boyutlardaki donatı alanları ele alınmaktadır. Çalışmanın kapsamı nedeniyle yerleşmenin konut alanları içinde yer alan sosyo-kültürel donatıları değerlendirmeye alınmayacağından, bu altbaşlık donatı bölgesi adını almaktadır.

Donatı bölgesi geniş alan gereksinimleri ve işlevleri gereği yerleşmenin merkezinde yer almayan, bu nedenle yerleşmenin dışındaki boş hazine arazilerinde konumlandırılan kentsel hizmet alanları olarak da ifade edilen donatı alanlarından oluşmaktadır. Bu bölgenin içinde cezaevi, T.C. Karayolları Bölge Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Bölge Müdürlüğü, Türkiye Elektrik Kurumu gibi kentsel donatılar yer almaktadır. Yerleşme ile eklemelenmeyen bu kentsel donatı bölgesinin Anadolu Kenti'nde olduğu gibi yerleşmenin gelişme yönünü belirlemek gibi bir işlevi yoktur. Yerleşmenin kuzeyinde, vadinin bitiminde yer alan donatı bölgesi, yerleşme ve Kuzey Kent toplu konut alanı arasında konumlanmaktadır. İçinde yer alan işlevler ve konumu göz önüne alındığında bu donatı bölgesinin yerleşmeyi yönlendirmekten çok sınırlandırdığı söylenebilir.

3.4.2 Yollar

Yollar kullanıcının üzerinde hareket ettiği kanallardır. Bu kanal mekanlar sokaklar, gezi yolları, otoyollar, su yolları veya demiryolları olabilir. Kullanıcı kent mekanını bu kanalların üzerinde hareket ederek gözlemler ve öğrenir. Bir imaj ögesi olarak yolların kimliği ve sürekliliğinin yanısıra yönü ve tanımlı başlangıç/bitiş noktaları da akılda kalıcılık ve sahiplenme açısından önem taşımaktadır. Lynch'e göre kenti iyi bilmeyenler yerleşmeyi bölgeleri ile tanımlarken, kenti biraz daha iyi tanıyanlar bildikleri ulaşım ağını da tanımlarında kullanmaktadırlar (Lynch, 1968: 114).

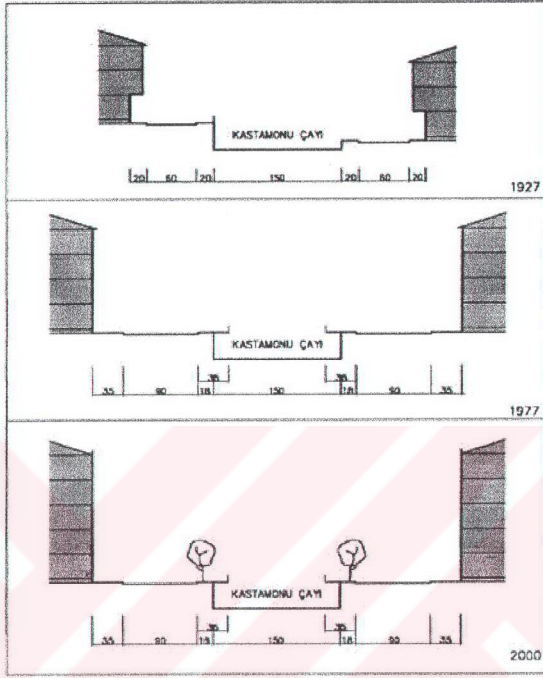
Kastamonu yerleşmesi incelendiğinde kentin en önemli ulaşım aksları çayın hemen yanından geçen yollardır. Bu yollar kenti baştan başa katettiğinden, aynı zamanda şehirlerarası bağlantısını sağlayan yollar olduğundan oldukça yoğun bir araç trafiğini

üzerlerinde taşımaktadır. Geleneksel dokuda kentin omurgasını oluşturan bu aksın dışında kent içinde ikinci derece ulaşım aksı olarak ele alınabilecek yollar Kastamonu Çayı'nın batısındaki İnönü Caddesi ve devamındaki Kale Kapısı Sokak ile doğudaki Safalan Caddesidir. Bu yollar kentsel dokunun içinde yer alan, araçlı ulaşım için olanak tanıyan, az eğimli ve nispeten geniş yollardır. Diğer yollar ise eğimi veya darlığı sebebiyle sınırlı oranda araç yoluna ve genellikle yaya ulaşımına olanak tanıyan sokaklardır. Gelişme alanlarında ise imar planlarının öngördüğü biçimde motorlu taşıt trafiğini gözetim mekanları gerçekleştirilmiştir.

Yol ağının Kastamonu yerleşmesindeki değişim süreci incelendiğinde geleneksel dokuda en önemli değişimin iki ana arterin enkesitinde ve yolu tanımlayan cephelerde olduğu görülmektedir. Nasrullah Köprüsü'nün biçimindeki bozulmalardan da anlaşılacağı üzere çayın iki yanından geçen akslar üzerinde iki kez genişletme çalışması gerçekleştirilmiştir. Bunlara ek olarak yolu tanımlayan yapıların yıkılarak daha yüksek bir biçimde yeniden yapılması ile yolun karakteri tümüyle değişmiştir. İmar planında 5 katlı yapılaşmaya izin verilen bu bölgede imar planı dışında 6-7 katlı ticaret, turizm ve büro hizmetleri ve çok katlı konutların yapıldığı görülmektedir. Şekil 3. 11'deki 2000 yılına ait kesit imar planının öngördüğü yapılaşma koşullarını göstermektedir.

Geleneksel doku sokakları* ve gelişme konut alanlarındaki ulaşım mekanları karşılaştırıldığında kimlik konusunda önemli farkların olduğu görülmektedir. Geleneksel konut dokusunda sokak mekanı açık-kapalı özel kullanım alanının mekanının bir uzantısı gibi kabul edilip sakinler tarafından sahiplenilirken gelişme alanlarında benzeri bir durum gözlenmemektedir. Bunun nedenlerinden biri geleneksel dokudaki her sokağın gelip geçen bir ulaşım mekanı olmaması ve eğimli alanlarda birçok sokağın taşıt ulaşımına olanak vermemesidir. Geleneksel dokuda çocukların araç trafiği açısından güvenli sokaklarda oynayabilmesi, güzel havalarda mahalle sakini her yaşta kadının kapı önlerinde toplanarak sohbet etmeleri ve el işi yapmaları bu mekanların sosyal içeriği olan yarı kamusal statüde olduğunun göstergesidir.

* Geleneksel dokunun ulaşım mekanları sokak olarak adlandırılmakta, gelişme alanlarındaki ulaşım mekanları için aynı kavram kullanılmamaktadır. Bunun nedeni sokak kavramının ulaşım işlevi dışında oyun oynama, buluşma, toplanma gibi işlevleri de içinde barındırması, buna bağlı olarak yarı kamusal statüde olmasından kaynaklanan farklı anlamıdır.

Şekil 3.11 Merkez'de Cumhuriyet Caddesi kesiti, 1927, 1977, 2000*

Ancak bu işlevlere olanak tanıyan sadece sokakların sosyal ve mekansal yapısı değil aynı zamanda fiziksel biçimidir. Geleneksel konut dokusunda doğrusal olmayan, yer yer dönüşlerle ucu görülemeyen, daralıp genişlemelerle biçimlenen, farklı cephe tipleri ile zenginleşen sokak mekanı ulaşım dışında oyun oynama, toplanma, manzara seyretme gibi birçok işleve de olanak tanımaktadır (Şekil 3. 12, Şekil 3. 13). Oysa gelişme alanlarındaki ulaşım mekanları öncelikle araç trafiği gözetilerek planlandığından genellikle doğrusal, sabit en kesitte sürekliliği olan ve gelip geçilen ulaşım mekanlarıdır (Şekil 3. 14).

* 1927 ve 1977 kesitleri Kastamonu, Dünden Bugüne Görüntüleri (1997) isimli kitabın 54, 100, 102 ve 104. sayfalardaki fotoğraflardan yararlanılarak, 2000 yılı kesiti ise imar planına göre çizilmiştir.

Yol ögesinin değişimi söz konusu olduğunda bu mekanların biçimini etkileyen yapı düzenleri de karşılaştırılmalıdır. Geleneksel konut dokusunda sokak mekanları serbest bir biçimde biraraya gelen yapı cepheleri ve avlu duvarları ile biçimlenmektedir. Zemin kat açıklıklarının daha az olduğu geleneksel konutlar ve avluların yanyana sıralanmasıyla biçimlenen bu kanal mekanlar yapıların üst katlarındaki çıkıntılarla da üçüncü boyutta farklı kesitlerde farklı mekansal nitelikler kazanmaktadır (Şekil 3.13).

Gelişme konut alanlarında ise imar planı veya yönetmelikler ile yönlendirilen yapılaşma koşulları arka, yan, ön bahçe mesafeleri ve yükseklikleri eşit, cephe özellikleri benzer yapıların inşasına imkan vermektedir (Şekil 3. 14). Yol mekanını oluşturan cephe boyutları ve tipleri de farklılaşmadığından Şekil 3. 15'dekine benzer yol kesitleri ortaya çıkmaktadır. Genellikle bu tür alanlarda parsel biçimleri ve boyutları da benzer olduğundan birbirinin benzeri yapılardan oluşan tekdüze bir doku oluşmaktadır.

3.4.3 Kenarlar / Sınırlar

Kenar / sınır ögeleri ulaşım işlevi olmayan doğrusal veya eğrisel elemanlardır. Bu ögeler iki bölgeyi birbirinden ayırmaktan çok kenarları belirleyen unsurlardır. Kenar / sınır ögeleri için yer ve yön belirleme, süreklilik ve algılanabilirlik kavramları önem kazanmaktadır (Lynch, 1968:79-82).

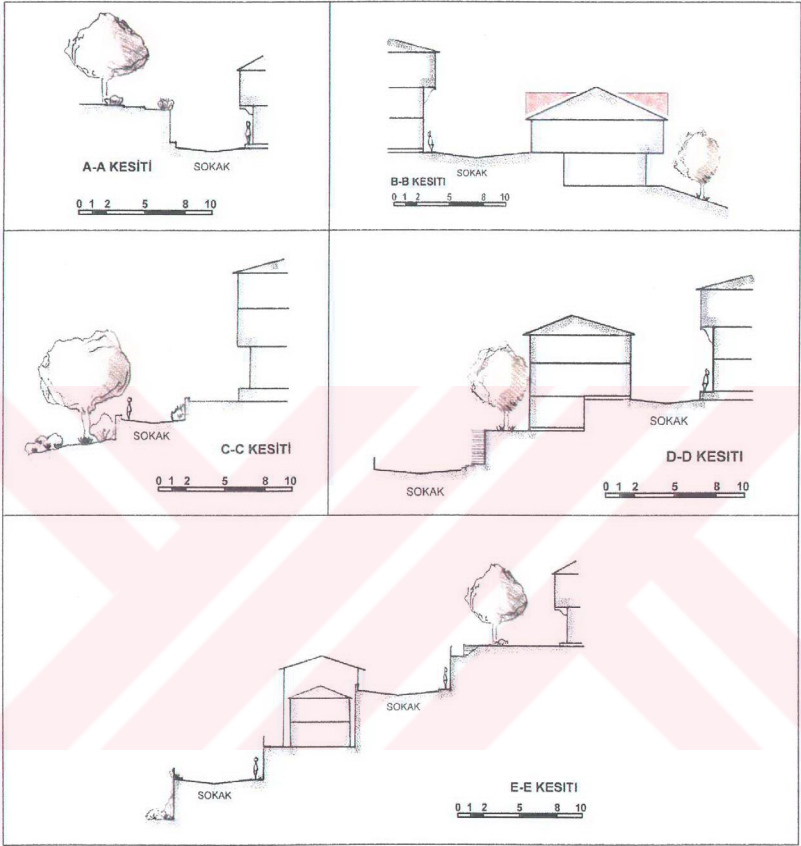
Bu tanım doğrultusunda Kastamonu yerleşmesinin bugünkü kenarları incelendiğinde yerleşmenin gelişimini sınırlayan en önemli unsurun topoğrafya olduğu görülmektedir. Doğu ve batıdaki dik yamaçlar yerleşmenin bu iki yönde gelişimini engellemekle birlikte kentte manzara faktörünü güçlendirmektedir (Şekil 3. 1 ve 3. 10).

1901-08 arasında çekilen fotoğraflarda yerleşmenin her yöndeki kenar ve sınırları kaleden algılanabilecek niteliktedir. Ancak 2000 yılında çekilen fotoğraflarda görüldüğü üzere yerleşme kuzey – güney yönlerinde öylesine yayılmıştır ki, sabit bir noktadan, çıplak gözle yerleşmenin o yönleredeki kenarlarını izleyebilmek olanaksız hale gelmiştir. Ancak doğu ve batı yönlerindeki kenarların doğal birer eşik olan tepeler ve çok eğimli yamaçları nedeniyle değişmediği görülmektedir (Şekil 3. 10).

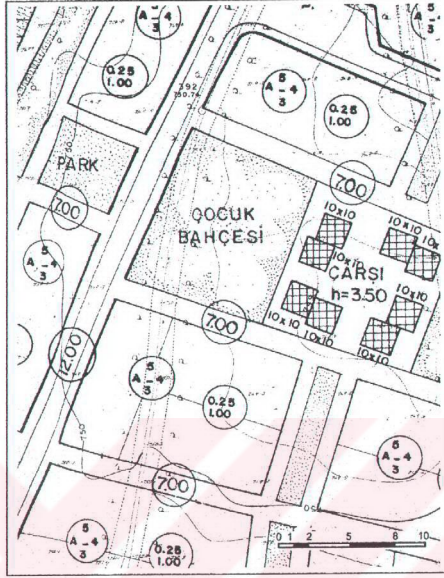
Şekil 3. 12 Kalesin kuzeyinde yer alan Akmesit Mahallesi'nde konut dokusu*, 1999

* Doku şeması 'Kastamonu Workshop on Tradition and Built Form' (Kastamonu, 1-10 Temmuz 1999, İTÜ Mimarlık Fakültesi) konulu atölye çalışması sırasında üretilen şema üzerinde topoğrafyanın belirlenmesiyle elde edilmiştir, üzerinde kesit alınan yerler işaretlenmiştir. Atölye çalışmasında üretilen ürünler Zuhal Ulusoy yönetiminde Nilgün Erkan Biçer, Funda Bas, Jale Duman, Ergi Bozyiğit ve Emre İzer'in ortak çalışmalarıdır.

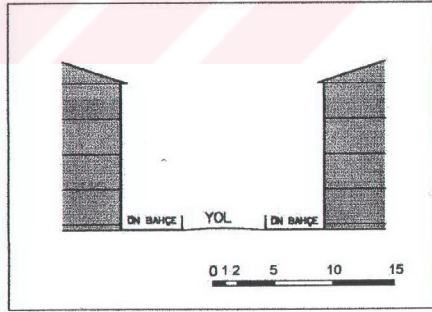

Şekil 3. 13 Akmesit Mahallesi konut dokusundan sokak kesitleri*, 1999

* BB Kesiti hariç diğer kesitler 'Kastamonu Workshop on Tradition and Built Form' (Kastamonu, 1-10 Temmuz 1999, İTÜ Mimarlık Fakültesi) konulu atölye çalışmasında üretilen kesitler üzerinde geliştirilmiştir. Atölye çalışmasında üretilen kesitler Zuhal Ulusoy yönetiminde Nilgün Erkan Biçer, Funda Bas, Jale Duman, Ergi Bozyiğit ve Enre İzer'in ortak çalışmalarıdır.

Şekil 3. 14 Kastamonu İnönü Mahallesi uygulama imar planından bir ayrıntı

Şekil 3. 15 Gelişme konut alanından, uygulama imar planı yapılaşma koşullarına göre en düşük katedemedeki yol kesiti

Özellikle doğu kenarlarını oluşturan, Saat Kulesi'nin bulunduğu Cebrail Mahallesi ve İsfendiyar Mahallesi'ndeki kenar çizgisinin 1901-08 arasında çekilen fotoğrafların yanısıra 1925 yılı haritaları ile karşılaştırıldığında da hiç değişmemiş olduğu izlenmektedir. Kalenin kuzey eteklerindeki mahalle olan Akmesic Mahallesi ile Hz. Pir'i içine alan Hisarardı Mahallesi kenarlarının da söz konusu fotoğraflar ve haritaya bakıldığında değişmediği tespit edilmiştir.

Buna karşılık yerleşmenin sınırını oluşturan tepelerin günümüzde, yüzyıl başındaki çorak görünümünden kurtularak, iğne yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlar ile kaplı görülmektedir. Orman alanları ve yapılaşmış çevrenin ortaya koyduğu zıtlık sayesinde yerleşme kenarlarının algılanması kolaylaşmıştır. Bu durum fotoğraf karşılaştırmalarında saptanan olumlu bir değişim olarak sözü edilmesi gereken bir unsurdur. Bu olumlu gelişmenin aksine, yerleşmenin özellikle kuzey yönündeki geniş ağaçlık alanın günümüze kadar korunamadığı ve bu alanda apartmanların yapıldığı gözlenmektedir.

Yerleşmenin kuzey ve güney yönlerindeki yerleşme kenarları karşılaştırıldığında, doğu ve batı yönlerindeki tam tersi bir gelişme izlenmektedir. Kentin diğer yönlerine kıyasla gelişmeye daha elverişli olan kuzey ve güney yönleri geleneksel dokudan apayrı, Türkiye'nin herhangi bir kentinde izlenebilecek sıradan, kimliksiz apartmanlaşma biçiminde gelişmiştir. Bu gelişmeler yerleşmenin bu yönlerdeki kenarlarını geleneksel dokudan çıplak göz ile algılayamayacak hale getirmiş, yerleşmeyi tümü algılayabilen bir yerleşme olmaktan çıkarmış ve karakterini değiştirmiştir.

Kenar / sınır ögesinin değişimini incelemek amacıyla 15. yüzyıl öncesi ve günümüz karşılaştırıldığında önemli bir dönüşümden söz edilmelidir. 15. yüzyıla kadar kentin kenarlarını belirleyen en önemli unsur sur duvarları (bkz. bölüm 3. 3 Tarihsel Gelişim) iken bu yüzyıldan sonra yerleşmenin Osmanlı İmparatorluğu'nun eline geçmesi ile güvenlik sorununun ortadan kalkması sonucunda sur duvarları önemini kaybederek zaman içinde yıkılmaya başlamıştır. Bu sürecin sonunda yerleşmenin kenarlarını belirleyen öğeler olarak topoğrafya ve çay önem kazanmıştır.

Kastamonu Çayı

Yerleşmenin omurgasını oluşturan Kastamonu Çayı aynı zamanda yerleşme için önemli bir kenar ögesidir (Şekil 3. 10). Bu kenar ögesinin süreç içindeki değişimi ele alındığında söz edilmesi gereken en önemli unsur bu ögenin zaman içinde imaj niteliğinin değişmiş olduğudur. Tarihte surların önemini kaybetmesi ile birlikte öne çıkan çay, üzerinde köprülerin yapılması ile iki kıyıyı birleştiren bir unsura dönüşmüş ve kenar ögesi değeri azalmıştır. Özellikle iki yanındaki yolların genişletilmesi ve 20. yüzyılda üzerinin yer yer örtülmesi ile önce kanal mekan özelliği kazanmış giderek merkezde kenar ögesi olmaktan da çıkıp işaret ögesi olarak ortaya çıkmıştır (Fotoğraf 3. 4). Ancak merkezden uzaklaştıkça iki yakının arasında hala bir sınır oluşturduğundan kenar ögesi olma özelliğini sürdürmektedir (Şekil 3. 10).

Fotoğraf 3. 4 Kastamonu Çayı ve Cumhuriyet Meydanı,
(İl Turizm Müdürlüğü arşivi)

Çayın kent mekanı içindeki görsel değeri incelendiğinde Sebah ve Joaillier fotoğraflarında Kale'den bakıldığında yer yer yapıların arasından akarsuyun yatağının ve yatağı sınırlayan duvarların görülebildiği saptanmıştır. Bu fotoğraflarda kent içinden akan çayın yatağı hissedilebiliyorken, 2000 yılında çekilen fotoğraflarda aynı etkiyi izlemek mümkün olmamaktadır. Bunun nedeni 1980 sonrasında yapılan imar planı ile çay boyunca kat

artışına izin verilmesine bağlı olarak bir çok yapının yıkılarak daha çok katlı yapılar olarak yeniden inşa edilmesidir. Sonuç olarak günümüzde akarsuyun kent silüeti içinde kentsel imaj açısından önemli bir etkisi izlenmemektedir.

Yerleşmeyi ikiye bölen Kastamonu Çayı iki yakasında çay boyunca uzanan yoğun ulaşım aksları arasında yer almaktadır. Buna ek olarak kotu düşürülerek duvarları taş ile örülmüş yatağın içinde akması, görsel ve ekolojik çevre değerleri anlamında tüm akarsu özelliklerini yitirmesine neden olmuştur. Bu nedenle yalnızca fiziksel anlamda karşı yakaya ulaşmak için köprülerden geçilmesini zorunlu kılan önemsiz bir engel-kenar öğesi-konumuna gelmiştir. Kastamonu Çayı kent merkezinde yer yer üzerinin örtülmesi nedeniyle de kent içindeki önemini ve vurgusunu, kentsel doku içinde imaj öğeleri bağlamında değerini yitirmiştir.

Mahalleler ölçeğindeki kenar öğeleri statüsünde olan ‘ayırıcı’ öğeler ise topoğrafik elemanların yanısıra yapay elemanlar olarak ifade edilebilecek geniş alanlar üzerinde yer alan Köy Hizmetleri, Karayolları, DSİ gibi kamusal işlev alanlarıdır.

3.4.4 Odak noktaları

Ulaşım mekanları dışındaki açık alanlar kent mekanındaki stratejik odak noktalarıdır. Bu öğeler sokakların buluşmasından oluşan geometrik olmayan veya geometrik şekilde tasarlanmış toplanma noktaları olarak ortaya çıkan açık alanlardır. Kastamonu yerleşmesinde bu bağlamda açık alan kavramının değişimi ele alındığında çok önemli bir dönüşümün varlığından söz etmek gerekmektedir. Anadolu Kenti’nde *meydan* nitelemesi ile tanımlanan açık alanlar yer almamaktadır. Odak noktaları olan açık alanlar bu yerleşmelerin içindeki cami veya çeşme gibi önemli yapı ve eylemlerin çevresinde ulaşım mekanının genişlemesi ile organik olarak oluşan açıklıklar, cami avlusu ve külliye kapsamındaki planlı açık alanlar, pazar ve panayır yerleri ile sınırlıdır. Ancak 19. yüzyılda yönetim yapıları ile çevrelenen geometrik ve büyük ölçekli, ‘hükümet meydanı’ olarak adlandırılan açık alanlar Anadolu Kenti’nde yer almaya başlamıştır (Yenen, 1993: 32).

Kastamonu'da batılı örneklerine benzer meydanlar 1924 sonrasında bazı yapıların yıkılmasıyla (yıkım tarihleri bilinmemektedir) elde edilen Cumhuriyet ve Nasrullah meydanlarıdır. Kastamonu'daki en önemli iki toplanma mekanı / odak noktası bu meydanlardır.

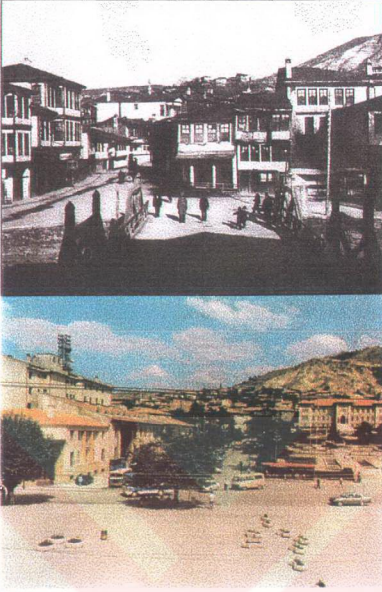
Bunlardan Cumhuriyet Meydanı Matbaa-i Vilayet, 1. Erkek Muallim Mektebi, Eski Mektep-i Sanayi yapılarının yıkılması sonucu oluşturulan, Hükümet Konağı'na görkemli bir bakış getiren, Askerlik Şubesi, Defterdarlık, Kültür Merkezi gibi tarihi nitelikli kamu yapıları ile çevrili olan, yerleşmenin geometrik biçimli açık alanıdır. Bu meydan aynı zamanda otobüs ve minibüs duraklarını da kapsadığından, aynı zamanda yerleşme için önemli bir ulaşım odağı konumundadır (Fotoğraf 3. 4, 3. 5), (Şekil 3. 15).

Nasrullah Meydanı ise Nasrullah Camii'nin kuzeyinde yer almaktadır ve Saman Pazarı ile cami çevresindeki medreseler, dükkanlar ile diğer tarihi yapıların yıkılması yoluyla oluşturulmuştur (Fotoğraf 3. 6).

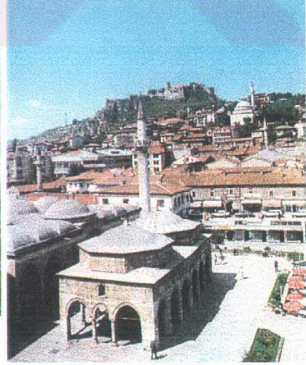
Kent mekanında bu iki meydanın dışında odak noktası yer almamaktadır. Ancak son dönemde belediyenin düzenlediği, odak niteliği taşımayan, özellikle rekreatif amaçlı toplanma noktası olan üç adet park İsmailbey Külliyesi'nin batısında İsmailbey Parkı (Fotoğraf 3. 7), eski kışlanın bulunduğu yerde Kışla Parkı, Sinanbey Parkı, İnönü Parkı ve merkezdeki Türkeş Parkı (Fotoğraf 3. 8) açık alanlar kapsamında değerlendirilebilir.

3.4.5 İşaret öğeleri (Referans noktaları)

Bu öğeler kentin silüetine etki eden ya da algılanmasında etkili olan doğal ve yapay elemanlardır. Yapısal işlevleri, amitsallıkları ve estetik değerlerinin yanısıra işaret öğelerinin diğer işlevi kullanıcıların yerleşme içinde yönlerini bulmalarına yardımcı olmaktadır.

Fotoğraf 3. 5 Kastamonu Cumhuriyet Meydanı, 1928, 1977, 1997
(Kastamonu, 1997: 28, 29)

Fotoğraf 3. 6 Nasrullah Meydanı ve Camii, 1950-1994,
(Kastamonu, 1997: 124, Yaman, 1994)

Fotoğraf 3. 7 İsmailbey Külliyesi ve Parkı, Mart 2000

Fotoğraf 3. 8 Türkiye Parkı, 1997 (Kastamonu, 1997:101), Temmuz 1999

Bu çalışmada işaret öğeleri yerleşme ölçeğinde ve mahalle ölçeğinde olmak üzere iki alt başlık halinde ele alınmaktadır. Bunun nedeni bu yerleşmede işaret öğelerinin iki farklı ölçekte farklı değişim süreçleri geçirmiş olması ve gerek yapısal yönden gerek ölçek boyutunda da farklılıklar taşımalarıdır.

Doğal ve yapay olarak iki gruba ayrılan işaret öğeleri yerleşme ölçeğinde yerleşmeyi çevreleyen tepeler, yerleşmede yer alan önemli tarihi yapılar ve benzeri önemli, hemen hemen tüm kentli tarafınından bilinen büyük ölçekli öğelerdir. Mahalle ölçeğindeki işaret öğeleri ise o mahalle sakinleri tarafından bilinen ve tanınan, o mahalle için referans olan, mahalleye ait olma bilincini güçlendiren mahallenin camii, çeşmesi, muhtarlığı, kahvehanesi, bakkalı, ağacı ile varsa o mahalleye özgü yapı bezemeleri ve benzeri öğelerdir.

Yerleşmenin işaret öğeleri ve bu öğelerin dönüşüm ve değişimleri Joaillier fotoğrafları ve günümüzdeki durum karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bu öğeler fotoğraflardaki silüetlerde dikkat çekiciliklerine göre en dikkat çeken öğeden daha az dikkat çeken öğeye göre sıralanarak ele alınmaktadır.

3.4.5.1 Yerleşme ölçeğindeki işaret öğeleri

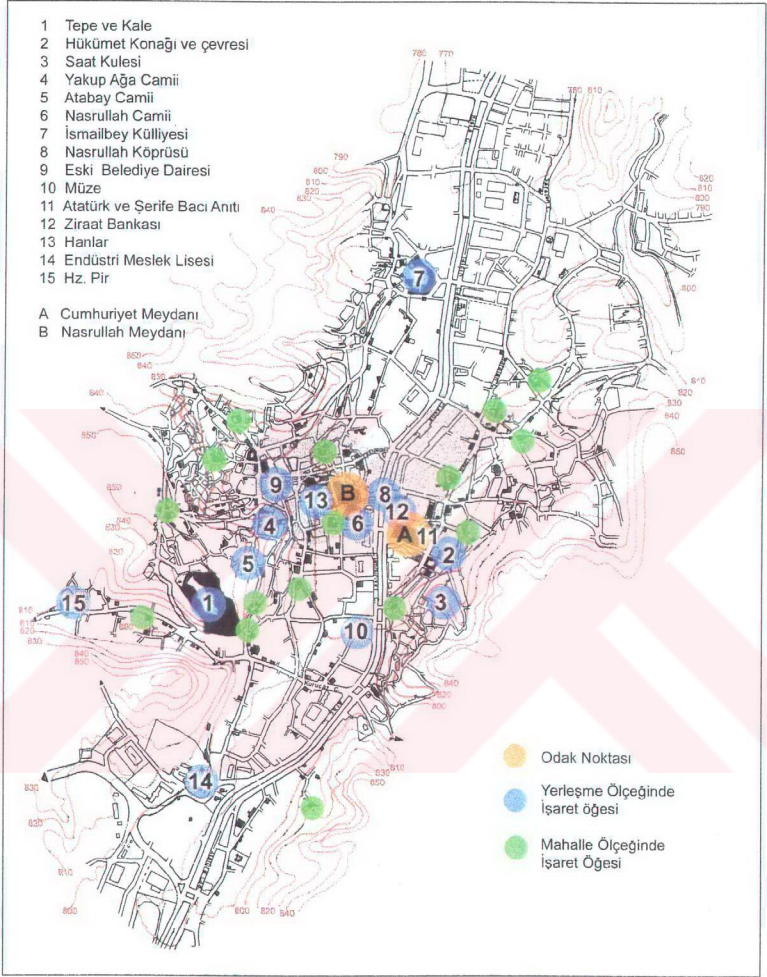
Doğal öğe: Tepe

Kent silüetinde en baskın işaret öğesi kentin eteklerinde yer seçtiği tepe ve üzerinde yer alan Kastamonu Kalesi'dir. Kent içinde boyutları, doğal rengi ve heybetli görüntüsü ile gerçek anlamda doğal anıt olan, üzerinde kalenin yer aldığı tepe her mevsim ve her hava koşulunda kentsel imajdaki etkisini sürdürmektedir (Şekil 3. 15, Fotoğraf 3. 9). Kastamonu'nun imajında tepenin diğer önemli etkisi, güney yönünden kente girildiğinde geleneksel dokuya yaklaşıırken topoğrafyanın daraldığı noktada yükselmesi ve üzerinde kalenin yer alması nedeniyle kente girişte bir kapı etkisi yaratmasıdır.

Fotoğraf 3. 9 Kastamonu Kalesi, üzerinde yer aldığı tepe ve geleneksel konut dokusu 1977 (Kastamonu, 1997: 94), Mart 2000

Sebah ve Joaillier fotoğraflarında geleneksel mahalleler doğal bir işaret öğesi olarak tüm görkemiyle hissedilen tepenin etekleri yer almaktadır. Bu görünümü ile tepe kale ile bütünleşmiş bir izlenim sunmaktadır. Ancak o dönemdeki fotoğrafların Hükümet Konağı'nın doğusundaki tepenin üzerindeki yüksek bir noktadan çekilmiş ve siyah – beyaz olması tepenin kent silüeti içindeki etkinliğini azaltmaktadır. 2000 yılında çekilen fotoğraflarda ise fotoğrafların çekim noktasının Sebah ve Joaillier fotoğraflarına kıyasla daha alt kotlarda olması, tepenin yamaçlarındaki kar nedeniyle ile 3. boyutun daha kolay

Şekil 3. 16 Kastamonu'da odak noktaları, işaret öğeleri, 2000

Hükümet Konağı ve çevresi

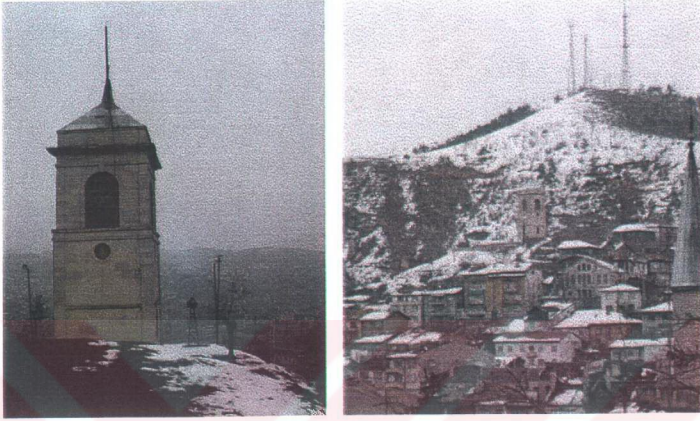
Yüzyıl başında çekilmiş fotoğraflarda Hükümet Konağı (Fotoğraf 3. 10, Şekil 3. 16), çevresindeki Kültür Merkezi ve Defterdarlık yapıları ile doğu silüetindeki en etkili yapılardan biri olarak göze çarpmaktadır. Özellikle çevrelerindeki mimari örneklerinden boyut ve malzeme açısından farklılığı ve önlerindeki açık alan nedeniyle bu yapı grubu silüette öne çıkmaktadır. 2000 yılı fotoğraflarına bakıldığında bu yapı grubunun, yerleşme silüetinde kentsel imaj bağlamındaki işaret ögesi özelliklerinin geçmiştekine kıyasla kısmen azaldığı gözlenmektedir. Bunun nedeni etraflarındaki yapıların yüksekliklerinin artması, malzeme ve renk çeşitliliği ile bu yapıları görsel anlamda bastırmasıdır. Hükümet Konağı'nın önündeki açık alanın 1924 yılında Kastamonu Çayı'na kadar genişletilmiş olması 1980 sonrasında oluşan bu olumsuz etkiyi engelleyememiştir.

Fotoğraf 3. 10 Kastamonu Hükümet Konağı, 1999

Saat Kulesi

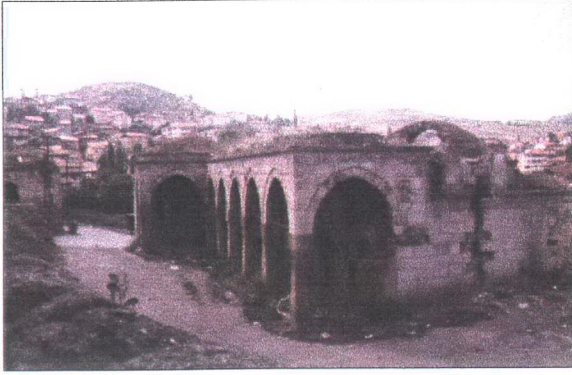
Kentin önemli işaret öğelerinden birisi de Saat Kulesi'dir (Fotoğraf 3. 11, Şekil 3. 16). Her iki dönem fotoğrafları karşılaştırıldığında Hükümet Konağı'nın ardındaki tepede, Sarayüstü mevkiinde yer alan Saat Kulesi kentte en az değişikliğe uğrayan öğe olarak ortaya çıkmaktadır. İki dönemde de renk ve malzeme nedeniyle geri plandaki zeminden ayırt edilmesi zor da olsa, çevresinde yapılaşmanın olmaması, biçimi ve boyutları nedeniyle kısmen kolay algılanan bir kentsel imaj ögesidir. Silüetteki görüntüsü dışında yapılış amacına da uygun olarak, her saat başı geleneksel dokunun tamamından duyulan çan sesiyle aynı zamanda işitsel açıdan da kentte önem kazanmaktadır.

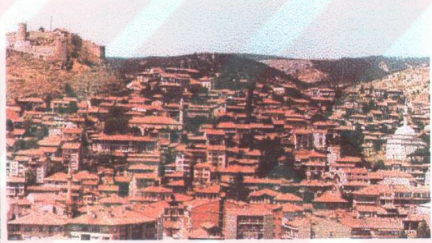
Fotoğraf 3. 11 Kastamonu Saat Kulesi, Mart 2000

Yakup Ağa Camii

Yakup Ağa Külliyesi'nin cami dışındaki elemanları yüzyıl başından beri yıkık olduğundan her iki dönem fotoğraflarında silüette sadece cami algılanmaktadır (Fotoğraf 3. 12, Şekil 3. 16). Kentin yerleşik alanı içinde bir tepeye oturan, etrafındaki medrese ve benzeri yapılar yıkık olduğu için çevresi boş olan bu yapı silüette oldukça iyi algılanmaktadır. Yapı görkemi, renk ve malzeme farklılığıyla da yerleşme dokusu içinde etkin imaj ögesi özelliğini korumuştur. Yakup Ağa Camii doğu yamacından çekilen fotoğraflarda yer aldığı gibi kaleden çekilen fotoğraflarda da silüete girmektedir. Ancak kaleden çekilen fotoğraflarda görüldüğü gibi son dönemde diğer yapıların kat adetleri artmıştır ve caminin güneybatısında yapılmış yüksek bir yapı onun bu yöndeki cephesini kısmen kapatmaktadır. Bu olumsuz gelişmeye karşın Yakup Ağa Camii kent silüetindeki etkisini korumaktadır (Fotoğraf 3. 13).

Fotoğraf 3.12 Yakup Ağa Külliyesi, 1999

Fotoğraf 3.13 Atabay Camii (çatılı) ve Yakup Ağa Camii (kubbeli), 1930, 1997
(Kastamonu, 1997:114, 83)

Atabay Camii

Atabay Camii yüzyılın başında çekilmiş fotoğraflarda yapı boyutları ve farklı yapı malzemesi, özellikle farklı çatı eğimi, örtüsü ve rengi ile silüet içindeki etkili öğelerden biri olarak kendini hissettirmektedir (Fotoğraf 3.13, Şekil 3.16). Ancak daha sonraki tarihlerde gerçekleşen müdahaleler sonucunda çatısının eğimi ve malzemesi çevresindeki konut yapıları ile benzer hale getirildiğinden kent silüetinde, yüzyıl başındaki etkisini yitirdiği görülmektedir.

Nasrullah Camii

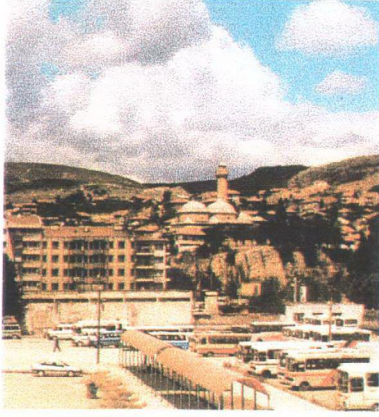
Sebah ve Joaillier fotoğraflarında kubbeli çatısı ile algılanabilen Nasrullah Camii'nin, 2000 yılı fotoğraflarında etrafındaki yapıların, 1980 sonrası yapılan imar planı doğrultusunda, yüksekliklerin artması sonucu doku içindeki etkisinin oldukça azaldığı görülmektedir. Ne yazık ki akarsu kenarında yapılan yüksek yapılar nedeniyle Nasrullah Camii doğu yamacından algılanamamaktadır (Fotoğraf 3. 6, Şekil 3. 16).

İsmailbey Külliyesi

1451 yılında Candaroğulları Devleti'nin son yöneticisi İsmail Bey tarafından yaptırılan bu külliyenin Kastamonu kent imajındaki önemi konumundan kaynaklanmaktadır. Yerleşmenin kuzeyinden geleneksel dokuya yaklaşırken topoğrafyanın daraldığı noktada Şehinşah Kayası üzerinde, yüksek bir konumda yer alan bu külliye geleneksel yerleşmenin kuzeydeki girişini vurgulamaktadır. Bu bağlamda tepe ve kale ile benzer işleve sahip olan yapı geleneksel dokunun kenarlarında yer almakta ve çevresindeki yapılaşmanın artması ve yükselmesi nedeniyle siluet içinde çok kolay algılanamamaktadır (Fotoğraf 3.14, Şekil 3. 16).

Nasrullah Köprüsü

Bunların yanısıra kentin en önemli tarihi yapılarından ve imaj öğelerinden biri halk arasında 'kambur köprü' olarak anılan Nasrullah Köprüsü'dür (Şekil 3. 16). Bu köprünün 1506 yılında beş gözlü olarak yaptırıldığı tahmin edilmektedir (Eyüpçiller, 1995). Köprü 18. yüzyılda gördüğü onarımda üç gözlü hale gelmiştir. Son olarak 1946 yılındaki onarım ve yol genişletme çalışmaları sonrasında bugün sadece iki gözlü bir köprü olarak kent mekanında yer almaktadır. Buna ek olarak son onarım çalışmasında köprünün merdiven giriş yönleriyle birlikte simetrisi de bozulmuş estetik ve imaj öğesi olarak değeri azalmıştır (Fotoğraf 3.14).

Fotoğraf 3. 14 İsmailbey Külliyesi ve otogar, 1997 (Kastamonu, 1997:143)

Fotoğraf 3. 15 Nasrullah Köprüsü ve Kastamonu (Karaçomak) Çayı, 1927, 1997 (Kastamonu, 1997: 54, 55)

Eski Belediye Dairesi

Kastamonu merkezinin batısında yer alan eski Belediye Dairesi Kastamonu'nun en önemli Cumhuriyet Dönemi yapılarından biridir. 1924 yılında Belediye Dairesi olarak inşa edilen bu yapı günümüzde Osmanlı Sarayı ismi ile otel olarak hizmet vermektedir. Silüette farkına varılmayan ve günümüzde kamusal işlevi olmayan bu yapı mimari özellikleri ve

eski bir yönetim yapısı olması nedeniyle kentsel imaj açısından önemlidir (Fotoğraf 3. 16, Şekil 3. 16).

Fotoğraf 3. 16 Eski Belediye Dairesi'nin 1960 yıllarında arka cephesi (Kastamonu, 1997: 132) ve 1999 yılında, otele dönüştükten sonra, ön cephesi

Diğer işaret öğeleri

Yerleşmenin anıtsal öğeleri dışındaki diğer işaret öğeleri kentin geleneksel yerleşme alanını sınırlayan diğer tepelerdir. Ayrıca Kastamonu Çayı'nın kıyısında yer alan Arkeoloji Müzesi (Fotoğraf 3. 17), Cumhuriyet Meydanı'nda yer alan, milli mücadeleyi ve Türkiye Cumhuriyeti'ni simgeleyen Atatürk ve Şerife Bacı Anıtı da (Fotoğraf 3. 18) ve Cumhuriyet Meydanı'nın kuzeybatı köşesindeki Ziraat Bankası da Kastamonu'nun işaret öğeleri içinde yer alırlar.

Fotoğraf 3. 17 Arkeoloji Müzesi, (Zühtü Yaman, Kastamonu 2002 Turizm Kataloğu)

Bunlara ek olarak kentin merkezinde birçok önemli han, cami ve diğer tarihi yapılar yer almaktadır ancak gerek diğer yapıların arasında sıkışıp kaldıklarından gerekse üzerlerindeki reklam tabelalarından bu yapılar dokuların içinde seçilememektedir. Fotoğraf 3.19'de görülen Aşirefendi Hanı'nın zemin katı vitrin düzenlemeleri ile bozulmuş ve tenteler nedeniyle yapının üst katları da algılanamayacak hale getirilmiştir. Bu gibi nedenlere bağlı olarak kentlinin hafızasında yer etmeyen bu yapılar zaman içinde unutulduklarından ve reklam tabelalarının da cephelerine asılması sonucunda diğer yapılara kıyasla daha çabuk tahrip olmakta, değerlerini yitirmektedirler (Fotoğraf 3. 19).

Fotoğraf 3. 18 Cumhuriyet Meydanı'ndaki Atatürk ve Şerife Bacı Anıtı, (Zühtü Yaman, Kastamonu 2002 Turizm Kataloğu)

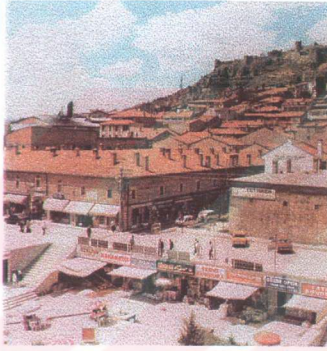
Bunların dışında anıtsal öğeler içinde yer alan, etrafındaki yüksek yapılaşmalardan dolayı silüette izlenemeyen ancak çok yüksekte bakıldığında algılanabilen önemli yapılardan birisi de eski Mekteb-i Sanayi, bugünkü Endüstri Meslek Lisesi'dir (Fotoğraf 3. 20). Kentin güneyinde yer alan yapı Kastamonu Çayı'nın batısındaki yamaçlara yaslanmaktadır.

Bunlara ek olarak Kale'nin güneyindeki vadinin içinde yer aldığından, yerleşmenin çanak biçimli makroformu dışında kalan Hz. Pir olarak da bilinen Şeyh Şaban-ı Veli Camii* ve

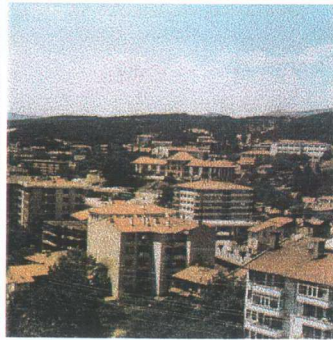
* Şeyh Şaban-ı Veli Camii'nin yapım tarihi kesin bilinmemekle birlikte 15. yüzyılın sonlarına doğru inşa edildiği sanılmaktadır (Çiftçi, 1995: 37).

türbesi Kastamonulular için önemli bir dini merkez olduğundan yerleşmenin işaret öğeleri içinde değerlendirilmektedir.

Ayrıca çeşitli sivil toplum kuruluşları ve valilikçe onarılan Sepetçioğlu Konağı, Liva Paşa Konağı, Sirkeli Konağı, Eflanili Konağı, Konyalı Konağı, Osmanlı Konağı ve 75. Yıl Cumhuriyet Evi gibi tarihi yapılar müze, halkevi, restoran, dernek merkezleri ve benzeri işlevler olarak kent yaşamına katılmalarıyla hem işlevsel hem de görsel olarak kentsel imaj öğeleri içinde önem kazanmaktadırlar.

Fotoğraf 3. 19 Kastamonu kent merkezindeki hanlar ve Aşirefendi Hanı'nın zemin katındaki bozulma, 1997 (Kastamonu, 1997:115)

Fotoğraf 3. 20 Endüstri Meslek Lisesi, 1935, 1997 (Kastamonu, 1997: 70, 71)

3.4.5.2 Mahalle ölçeğinde işaret ögeleri

Mahalle ölçeğindeki işaret ögeleri mahalle ölçeğinde tanınan ve bilinen, o mahalle için referans olan ve mahalleye ait olma bilincini güçlendiren imaj ögeleridir.

Kastamonu yerleşmesinin mahalle ölçeğindeki en önemli işaret ögeleri geleneksel dokuda özellikle eğimli alanda hemen hemen her kottaki sokakta yer alan, içilebilir suları olan sokak çeşmelerdir. Çeşmeler süreç içinde imaj ögesi ve mahalle ölçeğindeki anlamı açısından önemli değişimler geçirmiştir. Önceleri çeşmeler mahalleli tarafından sadece su alınan donatılar olmanın dışında biraraya gelinen, sıra beklerken haberleşilen yerler idi. Ancak yerleşmelerde altyapının gelişmesi ve her eve şebeke suyunun ulaştırılması ile mahalle çeşmeleri büyük ölçüde mahalleye su sağlama ve toplanma alanı olma işlevlerini ve buna bağlı olarak kısmen anlamlarını da yitirmiştir. Buna rağmen özellikle yaz aylarında eğimli alanlardaki konutlara ya da kaleye ulaşmaya çalışırken susayan yerli halk veya ziyaretçiler için önemli birer öge ve mahalle içinde bir işaret ögesi olan bu çeşmeler işlevselliklerinin yanısıra estetik birer kentsel eleman ve kentsel belleği oluşturan korunacak kültür varlığıdır (Fotoğraf 3. 21).

Mahalle ölçeğinde diğer işaret ögeleri kent bütününde değerlendirildiğinde, yerleşme sakinlerinin tümü tarafından bilinmeyen, yerleşmenin silüetinde de etkin olmayan ancak mahalle merkezlerini oluşturan cami, mescit, hamam, türbe, bakkal, muhtarlık, kahvehane gibi yapılardır (Şekil 3. 16'da o ölçekteki bir haritada mahalle ölçeğindeki tüm işaret ögeleri gösterilemeyeceğinden konu ile ilgili sadece mahalle camileri gösterilmiştir.).

Fotoğraf 3. 21 Kastamonu'da geleneksel dokuda çeşmeler, Mart 2000

3.5 Değerlendirme

Bu bölümde Kastamonu ile ilgili kitaplık araştırmaları, yerinde gözlemler ve saptamalar ile elde edilen bilgiler derlenmiş ve kentin elemanları tarihsel ve mekansal gelişim süreçleri bağlamında incelenmiştir. Bu tür bir çalışmaya altlık oluşturacak ve bu kapsamdaki bir çalışma için kenti tanıtmaya yarayacak tarihsel bilgiler de bu bölüm başlığı altında ele alınmıştır.

Kenti tanıtmaya yönelik tarihsel ve mekansal bilgilere ek olarak bu bölümün sonunda Lynch'in çevresel imaj öğeleri kuramından yola çıkılarak geliştirilen bir yöntem ile kent mekanı ve kentsel imaj öğeleri konusu, ilgili birikimlerin ışığında çalışmanın müellifi tarafından değerlendirilmektedir. Geliştirilen bu yöntemde yapılan araştırmalar sonucunda Lynch'in bölgeler, yollar, kenarlar / sınırlar, odak noktaları / açık alanlar ve işaretler öğeleri olarak tanımladığı öğeler bağlamında yerleşme değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Kuramsal bilgilerin ışığında yapılan analizlerden çıkan sonuçlara göre yerleşmede imaj öğelerinin değişimi iki nedene bağlı olarak, imaj değerinin azalması, imaj değerinin ortadan kalkması veya öğenin -dokular ve bölgeler, yollar, kenarlar / sınırlar, odak noktaları ve açık alanlar, işaret öğeleri imaj öğesi grupları içinde- grup değiştirmesi biçiminde gerçekleşmiştir. Söz konusu iki neden ise;

- Kentsel öğelerin kendi fiziksel ve/veya işlevsel değişimleri,
- Kentsel öğelerin yakın çevrelerinin değişimi ile algılanabilirlik özelliklerinin azalmasına bağlı değişimlerdir.

Nedenleri ile bu değişimler imaj öğesi grupları halinde, kentsel öğeler özelinde açıklanmaktadır.

3.5.1 Kastamonu'da imaj öğelerinin değişimi

Kastamonu'daki imaj öğelerinin değişiminin incelenmesinde sürecin ancak son 100 yıllık dönemi görsel malzemeler yardımı ile değerlendirilebilmektedir. Daha eski imaj öğelerine ilişkin değişimler sadece yazılı kaynaklar doğrultusunda yorumlanmaktadır.

Yerleşmenin bir bütün olarak görülebildiği en eski fotoğraflar olan Sebah ve Joaillier fotoğraflarındaki ve 2000 yılındaki Kastamonu kent silueti karşılaştırıldığında 3.4.5.1 bölümünde sözü edilen Tepe, Kale, Saat Kulesi, Hükümet Konağı, Atabey Camii ve Yakup Ağa Camii gibi imaj değerini koruyan öğelerin her iki dönemde de kent silüetinde öne çıkan unsurlar olduğu görülmektedir. 20. yüzyıl başında çekilmiş fotoğraflarda İsmail Bey Külliyesi, Kışla Binası, Sanat Okulu ve Nasrullah Camii'nin yerleşme silüetinde daha belirgin olduğu görülmektedir. Kışla Binası ve çevresindeki yeşil alan süreç içinde ortadan kalkarken, çevredeki yapıların yoğunlaşması ve kat adetlerinin artması sonucunda İsmail Bey Külliyesi, Sanat Okulu ve Nasrullah Camii de günümüz kent silüetinde önceki etkisini koruyamamıştır.

Dokular ve Bölgeler

Bu imaj ögesinde homojen özellikli geleneksel konut dokusu ile merkez dokusuna gelişme konut dokusu ile donatı alanları bölgesi eklenmiştir.

Geleneksel konut alanlarında sosyal ve temel yönetim birimi olma anlamında 'mahalle' özellikleri yitirilmiştir. Bunlara bağlı olarak bazı geleneksel yapıların yıkılarak yerlerine yeni yapıların inşa edilmesi süreklilik ile benzerlikten oluşan doku bütünlüğünün ve silüet özelliklerinin, çıkmaz sokakların ortadan kaldırılması da yol ağı özelliklerinin kaybolmasına neden olmuştur. Bu durum geleneksel konut alanlarının doku ve bölge olarak bazı özelliklerini yitirmesine ve bu bağlamda imaj değerinin azalmasına yol açmıştır. Bununla beraber kentin genişleyerek büyümesi geleneksel dokunun imaj öğeleri bağlamında bir dönüşüm yaşamasına da neden olmuştur. Sınırları genişleyen yerleşmenin içinde geleneksel dokunun tüm yerleşmeye oranla oldukça sınırlı bir alanda yer alması ve homojenlik özelliği ona anıtsallık niteliği de kazandırarak aynı zamanda işaret ögesi olmasını da sağlamaktadır.

Gelişme konut alanları kentin gelişerek geleneksel dokudan farklı yeni konut alanlarının açılması ile imaj öğelerine eklenmiştir. Bu alanlar geleneksel konut alanları ile karşılaştırıldığında mekansal ve görsel değer açısından oldukça zayıf olduğundan imaj değeri düşüktür. Tek yapı ölçeğinde veya toplu konut biçiminde üretilen bu konut alanları

yerel özellikleri de içermediğinden Türkiye'deki herhangi bir gelişme konut alanından farksızdır.

Merkez dokusu bazı yapıların yıkılarak daha yüksek ve geniş inşa edilmeleri nedeniyle tamamen değişmiştir. Buna ek olarak Kastamonu Çayı boyunca doğrusal biçimli ve konut yapılarının alt katlarındaki gelişimi nedeniyle Anadolu Kenti tipik çarşı / merkez özelliklerini kaybetmiş, gelişme alanlarında konut dokusundan ayırt edilemez hale gelmiştir. Geleneksel merkez içindeki tarihi çarşı yapılarının reklam tabelalarıyla örtülmesi, özgün cepeleri zedeleyen geniş vitrin ve benzeri değişimlerin yapılması bu bölgenin yaya ölçeğinde algılanması ve dolayısıyla diğer dokulardan ayırt edilmesini zorlaştırmaktadır; bu da imaj değerini azaltmaktadır.

Donatı bölgeleri ise geleneksel Anadolu Kenti ile kıyaslandığında çok büyük değişiklikler sergilemektedir. Bugünkü Kastamonu'da donatı bölgesi olarak nitelendirilen alan yerleşmenin kuzeyindeki geniş alan gerektiren hizmet tesislerinin konumlandığı bölgedir. BU bölge gerek alan kullanımları ve yapılaşma koşulları gerekse işlevleri ve kent yaşamına katılımı açısından Anadolu Kenti donatı öğelerinden farklıdır.

Yollar

Yerleşmenin topoğrafya özelliklerinden dolayı kentin ana omurgası her dönemde etkinliğini ve önemini korumuştur. Ancak 1925 yılında Mösyö Pekof isimli mühendise yaptırılan kent planları doğrultusunda birçok çıkmaz sokak birbirine veya sürekliliği olan bir yola bağlanarak eski ulaşım ağı kısmen zedelenmiştir. Bu uygulamalardan birisi olan Yakup Ağa Külliyesi'nin batısındaki Yeniol isimli sokağın bu plan doğrultusunda çıkmaz sokakların birbirine bağlanması sonucunda oluştuğu bilinmektedir. (Eyüpçiller, 1996 :160)

Günümüzde ulaşım mekanları araç ölçeğine göre biçimlenmektedir. Bu da yolların en kesitlerini, ulaşım kademelenmenin niteliğini değiştirmektedir. Geleneksel dokulardaki ulaşım kademelenmesi topoğrafya ve benzeri fiziksel niteliklerin yanısıra yaya ölçeği ile kültürel ve sosyal olgulara da dayanırken, günümüzde gelişme alanlarında kademelenme sadece araç ve yaya kapasitesine göre biçimlenmektedir.

Yolların enkesitlerinin yanısıra yol mekanının doğrultusu ve mekanı biçimlendiren cepheler de büyük değişikliğe uğramıştır. Gelişme alanlarında, imar planları ile araçlı ulaşım öncelik tanınması nedeniyle yol mekanları geleneksel dokuya kıyasla daha doğrusal bir biçimdedir. Bu da yol mekanlarındaki zengin perspektifleri ortadan kaldıran unsurlardan biridir. Buna ek olarak gelişme alanlarında yapıların imar planları ile verilen eş yapılaşma koşulları nedeni ile eş biçim ve benzer cepheler ile gelişmesi bu bölgelerdeki yolların farklı mekansal özelliklerle oluşmasını engelleyen, bağlı olarak imaj değerini düşüren diğer unsurdur.

Kenarlar / Sınırlar

Kastamonu'da önemli değişimlerin yaşandığı imaj ögesi kenarlar ve sınırlardır. 13. yüzyıla kadar yapay bir sınır olan sur en önemli kenar ögesi iken, bu yüzyıldan sonra Kastamonu Çayı ve yerleşmeye eşik oluşturan sert topoğrafya kenar ögesi olarak öne çıkmıştır. Yakın geçmişte merkezde yer yer çayın üzerinin kapatılması bu bölgede çayın kenar ögesi özelliğini ortadan kaldırmıştır. Ancak doğu ve batı yamaçlarının ağaçlandırılması ile doğal çevre ve yapılaşmış çevrenin daha kolay ayırt edilmesi sağlanmış, bu sayede bu bölgedeki kenar ögesi güçlenmiştir.

Yerleşmenin vadi içinden çıkarak kuzey yönünde gelişmesiyle birlikte yerleşme için doğal eşik olan topoğrafya bu yöndeki gelişme alanlarında kenar / sınır ögesi olmaktan çıkmıştır. Bunun yerine yerleşmenin sona erdiği, yapılaşmış alan ile yapılaşmamış alanın kesiştiği hat kenar ögesi görevini üstlenmiştir. Bu hattı oluşturan unsur ise imar planı kararlarına bağlı mülkiyet sınırlarıdır.

Geleneksel dokuda kolaylıkla izlenebilen ve kentin algılanmasında büyük katkıları olan kenar / sınır ögesi, gelişme alanlarında her zaman fiziksel unsurlara dayanmadığından kolay algılanamamaktadır.

Odak noktaları ve açık alanlar

Geleneksel dokuda mahalle ölçeğindeki odak noktaları değişen sosyal yapı ve altyapı teknolojisi nedeniyle önemini kaybetmiştir. Çeşmeyle birlikte bir bütün olan bu toplanma alanlarının süreç içinde her eve akar su sağlanması nedeniyle, mahalle çeşmelerine duyulan gereksinimin ortadan kalkmasıyla odak noktası olma özelliği azalmıştır. Anadolu Kenti'nde ibadet etmenin yanısıra toplanma, haberleşme ve sosyal konuları tartışma işlevlerini içinde barındıran camiler günümüzde sadece ibadet amaçlı toplanma alanı olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Bu nedenle odak noktaları camiler, işlevlerinin değişmesine bağlı olarak, imaj ögesi bağlamında değer kaybetmiştir.

Kent ölçeğindeki odak noktalarından olan ve Cumhuriyetin ilanı ile biçim değiştiren bugünkü Cumhuriyet Meydanı (eski Hükümet Meydanı) eğitim yapıları, askeri yapı, yönetim yapısı, postane, Ziraat Bankası gibi finans kurumları ile çevrelenmiş geometrik formlu bir açık alan niteliğindedir. Bunlara ek olarak meydanın ortasında yer alan Şerife Bacı isimli yerel Kurtuluş Savaşı kahramanı ile birlikte tasarlanmış Atatürk heykeli ile meydan, tören alanı işlevi kazanmakta, bu ise meydanın resmi kimliğini öne çıkarmaktadır. Bu açık alanın odak noktası işlevini pekiştiren unsur ise şehir içi ve köylere ulaşımı sağlayan otobüs ve dolmuş duraklarıdır. Kısaca, Cumhuriyet Meydanı'nın düzenlenmesinden bu yana odak noktası olarak önemi artmıştır.

Yerleşme ölçeğindeki diğer odak noktası olan Nasrullah Meydanı güneyinde yer alan tarihi cami ve şadırvan, meydanı çevreleyen alışveriş birimleri, kuzey-batısında restorana dönüştürülmüş tarihi Nasrullah Hamamı ve iyi havalarda meydandaki açık alanda hizmet veren çay bahçesi nedeniyle yerli halkın ve ziyaretçilerin toplanma noktası olarak öne çıkmaktadır. Gelişme alanlarında ise gerek yerleşme ölçeğinde gerekse mahalle ölçeğinde odak noktası bulunmamaktadır.

İşaret öğeleri

Kastamonu'da geleneksel dokuda da artan yapılaşma tüm işaret öğelerinin kısmen de olsa silüetteki etkilerini zedelemiştir. Buna rağmen işaret ögesi olarak önemini koruyan

unsurlar; Kale, Kale'nin üzerinde yer aldığı Tepe, Saat Kulesi, Hükümet Konağı'dır. Günümüz kent silüetinde de belirgin bir biçimde öne çıkan Atabey Camii, Yakup Ağa Camii, İsmailbey Külliyesi, Nasrullah Camii ve köprüsü de gerek yapısal özelliklerinin gerekse çevrelerinin değişmesinden kaynaklanan imaj değeri kaybına uğrasalar bile işaret öğesi olarak önemini koruyan yapılardır.

İşaret öğesi olarak önem kazanan yapılar ise Sepetçioğlu Konağı, Liva Paşa Konağı gibi sivil mimarlık örnekleri olup çeşitli kamu kurumları veya sivil toplum kuruluşları tarafından restore edilen yapılardır. Restorasyonu yapılan ve konut dışı işlevler verilen bu yapılar doku içinde daha belirgin hale gelmekte, daha kolay algılanmaktadır. Bunlara ek olarak dernek merkezi, halkevi, kitaplık, müze gibi işlevler alan bu yapılar yerli halk tarafından kullanılmalarına bağlı olarak daha kolay hatırlandıklarından yerleşmedeki imaj değerleri artmaktadır.

Geleneksel yerleşmenin kuzeyinde yer alan ancak bugün yıkılmış olan kışla binası gibi ortadan kalktığı için işaret öğesi olmaktan çıkan bir çok yapıdan biridir. Buna ek olarak yer yer üzeri kapatıldığı için yüzeydeki sürekliliğini ve buna bağlı kenar öğesi olma özelliğini yitiren Kastamonu Çayı, konum belirleme işlevini sürdürdüğü için değeri azalan işaret öğesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca etrafındaki yüksek yapılaşma nedeniyle silüet içinde algılanamaz hale gelen Endüstri Meslek Lisesi de değer kaybeden işaret öğelerinden birisidir. Bunlara ek olarak, eski Belediye Dairesi'nin otel ve restorana dönüştürülmesi, vaktiyle Kastamonu halkına yönelik hizmetin kenti ziyarete gelenlere yönelmesine neden olmuştur; Eski Belediye Dairesi kamusal işlevi yerine ticari ve turistik bir işleve sahip olması nedeniyle kullanıcı grubunun değişmesine bağlı imaj değişikliğine uğramıştır.

Yerleşmenin genişlemesi nedeniyle sınırlı bir alanda kalan (günümüzde tüm yerleşmenin 1/7'si geleneksel dokudur) ve bu bağlamda anıtsallaşan geleneksel dokunun işaret öğesi olarak da ortaya çıkan bir imaj öğesi olduğu konusu yukarıda da ele alınmıştır.

Bu bölümde yer verilen ve Lynch'in klasikleşmiş kentsel imaj öğeleri bağlamında irdelenen kentsel imaj analizi dördüncü bölümde yapılan kullanıcıların kent mekanını algılaması konusundaki analizler ile karşılaştırılarak 4.5. altbölümde değerlendirilmektedir.

4. KASTAMONU'NUN KENTSEL İMAJ BAĞLAMINDA ANALİTİK DEĞERLENDİRMESİ

Çalışmada yerleşmenin nasıl algılandığının araştırılması amaçlı kullanılan yöntem sözlü sorgulama ve çizili sorgulama yöntemidir. Üçüncü bölümde K. Lynch'in imaj öğeleri bağlamında ortaya konulan Kastamonu Kenti imaj öğelerinin uzman olmayanlar tarafından nasıl algılandığını tespit etmek ve karşılaştırmalar yapabilmek amacıyla üç benzer anket uygulanmıştır. 1 no.'lu, 2 no.'lu ve 3 no.'lu anket olarak sıralanan bu anketler üç farklı gruba uygulanmıştır. 1 no.lu anket Kastamonu'da yaşayan bireylerden seçilmiş yetişkinlerle, 2 no.lu anket Kastamonu Abdurrahman Paşa Lisesi son sınıf öğrencileri ile, 3 no.lu anket ise Kastamonu'da doğmuş ve/veya Kastamonu'yu tanıyan ancak İstanbul'da yaşayan Kastamonulular ile gerçekleştirilmiştir.

Bu anketler katılımcıların kişisel özelliklerinin, Kastamonu ile ilgili duygu ve düşüncelerinin sorgulanmasıyla başlamakta, katılımcıların yaşadıkları mahalleler ile ilgili düşüncelerinin sorulduğu soruları da kapsamaktadır. Ayrıca anket formu Kastamonu'nun şemasının çizilmesinin istendiği bir soruyu da içermektedir. Bu soru ile elde edilen zihinsel haritalardan kent mekanında öne çıkan yapısal elemanların tespit edilmesi ve imaj öğeleri bağlamında yorumlanmasını sağlayacak verilerin toplanması amaçlanmıştır. Buna ek olarak bu zihinsel haritalar yardımıyla kent mekanın algılanmasındaki cinsiyet ve benzeri farklılıkların araştırılması da hedeflenmiştir.

Bu bölümde öncelikle yapılan anket çalışmalarına katılan katılımcılar ile ilgili gerekli bilgiler verilmekte ve Kastamonu'da yetişkinler ve lise son sınıf öğrencileri ve İstanbul'da yaşayan Kastamonulular ile yapılan anketlerden elde edilen sonuçlar sergilenerek değerlendirilmekte ve yorumlanmaktadır.

4.1 Kastamonu'da 1 no.'lu Ankete Katılan Yetişkinlere İlişkin Bilgiler

Uygulanan tüm anketler öncelikle Kastamonu'nun nasıl algılandığını ve buna bağlı olarak yerleşme içinde öne çıkan kentsel elemanları araştırmaktadır. Ancak Kastamonu'da yaşayan yetişkinlere uygulanan 1 no.'lu anketin diğer bir amacı imaj öğeleri bağlamında geleneksel doku ve gelişme alanları arasındaki mekansal ve algısal farklılıkları tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda bu anket geleneksel dokuda yaşayan 25 (12 erkek, 13 kadın) katılımcı, gelişme alanlarında yaşayan 25 (13 erkek, 12 kadın) katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. 1 no.'lu anket çalışmasından çıkarılan sonuçlar ile aynı zamanda yetişkin kadın ve erkeklerin kent mekanını algılamalarındaki farklılıklar incelenmiştir.

Anket çalışmasında kullanılan soru formları beş bölümden oluşmaktadır. (1 no.'lu anket formu için bakınız: Ek. 1, s: 163) Kullanıcı bilgileri adlı *birinci bölüm* ankete katılan kişinin adı, soyadı, yaşı, cinsiyeti ve benzeri kişisel bilgilerin derlendiği bölümdür. *İkinci bölümde* oturma süresi – hareketliliği adı altında, yerleşmede yaşama süresi, Kastamonu'ya göç ile gelindiyse önceki yerleşmenin niteliği sorgulanmakta, bireyin kent ile ilgili deneyimi araştırılmaktadır. Kenti tanıma konulu *üçüncü bölüm* ise yerleşmenin sevilip sevilmediğinin, odak noktasının, yerleşme sembolünün sorulduğu bölümdür. *Dördüncü bölümde* yer alan sorular ile yaşanan mahalleye ilişkin bilgilerin toplanması, mahalle tipinin ve mahalleden memnuniyetin öğrenilmesi hedeflenmektedir. Bu bölüme kadar olan sorular cevaplar ile ilgili ipuçlarının verilmediği, dolayısıyla katılımcıların yönlendirilmediği ve doğrudan fikirlerinin öne çıktığı sorulardır. Dördüncü bölümde ise önce bu tip sorulara daha sonra çoktan seçmeli olarak nitelendirilen soru tiplerine yer verilmektedir. *Son bölümde* ise katılımcılardan Kastamonu'nun haritasını çizmeleri istenmektedir.

Sadece bu ankette kullanıcı bilgileri alındıktan sonra katılımcılara, soru formuna ek olarak üç adet kentsel mekan tipinin fotoğrafı gösterilmiş ve yaşamak için hangisini tercih edecekleri ve nedeni sorulmuştur* (kentsel mekan fotoğrafları için bakınız: Ek: 1).

* Fotoğraflı sorgulamanın sadece 1 no.lu ankette uygulanması ve diğer anketlerde uygulanmamasının nedenleri; lise öğrencilerinin yaşayacakları evi seçmede bağımsız olmalarını, ailelerine bağımlı olmaları, İstanbul'da yaşayan yetişkinlerde uygulanmamasının nedeni ise deprem tehlikesinin ve korkusunun yanıtları yönlendirme olasılığıdır.

Geleneksel Anadolu Kenti konut dokusu ile farklı niteliklerdeki iki apartman dokusunu gösteren fotoğraflardan oluşan bu soru ile Kastamonu'da yaşayan yetişkinlerin tercih ettikleri mekan tipi ve nedenleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kastamonu'da yetişkinler ile yapılan 1 no.'lu anket çalışmasından elde edilen sonuçlara göre ankete katılanların cinsiyeti, yaş durumu, eğitim durumu, medeni hali, kentin hangi kesiminde yaşadıkları ve Kastamonu'ya göç ile gelip gelmedikleri gibi araştırmaya etki eden sosyo-kültürel veriler aşağıdaki çizelgeler ile sunulmaktadır.

Çizelge 4. 1 Kastamonu'da ankete katılanların yaş durumu, 2000

Yaş Grupları	Geleneksel Dokuda Yaşayanlar		Yeni Dokuda Yaşayanlar	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
16 - 20	-	2	3	1
21 - 30	-	4	3	4
31 - 40	4	4	5	5
41 - 50	4	1	2	2
51 +	4	2	-	-
Toplam	12	13	13	12

Yaş grupları çizelgesinde geleneksel mahallelerde yaşayan katılımcıların yaş ortalamasının yeni gelişen alanlarda yaşayan katılımcılara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Geleneksel mahallede yaşayan 41 yaşında ve daha yaşlı 11 kadın ve erkek ile anket yapılabilmişken, bu yaş grubuna gelişme alanlarından anket yapılanlardan sadece 4 kişi girmektedir.

Eğitim durumu çizelgesinde Kastamonu'da anket yapılan grubun içinde yeni gelişen alanlarında yaşayan kadın ve erkeklerin eğitim durumlarının, geleneksel mahallelerde yaşayanlara kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun nedeni daha iyi eğitilmiş kişilerin, daha iyi iş olanaklarına sahip olmalarına koşut olarak, daha iyi barınma koşullarını talep etmeleri, bu nedenle konfor durumu daha yüksek gelişme alanlarındaki yeni yapıları tercih etmeleridir.

Çizelge 4. 2 Kastamonu'da ankete katılanların eğitim durumu, 2000

Eğitim Durumu	Geleneksel Dokuda Yaşayanlar		Yeni Dokuda Yaşayanlar	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
Okur-yazar	-	1	-	-
İlkokul	3	6	-	1
Ortaokul	3	1	2	-
Lise	2	2	6	10
Yüksek öğrenim	4	3	5	1
Toplam	12	13	13	12

Çizelge 4. 3 Kastamonu'da ankete katılanların medeni durumu, 2000

Medeni Durum	Geleneksel Dokuda Yaşayanlar		Yeni Dokuda Yaşayanlar	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
Evli	12	8	9	11
Bekar	-	2	4	1
Dul	-	3	-	-
Toplam	12	13	13	12

Yine katılımcıların yaş grupları dağılımına bağlı olarak bekarların oranı gelişme alanlarında geleneksel mahallelere göre daha fazladır.

Çizelge 4. 4'de görüldüğü üzere katılımcıların % 66'sı Kastamonu'da 15 yıldan fazla yaşayan kişilerdir.

Çizelge 4. 4 Ankete katılanların Kastamonu'da yaşama süreleri, 2000

Kastamonu'da Yaşama Süresi	Geleneksel Dokuda Yaşayanlar		Yeni Dokuda Yaşayanlar	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
1 yıldan az	-	1	-	-
1 - 5 yıl	-	1	1	5
6- 10 yıl	1	1	1	3
11- 15 yıl	-	1	2	-
15 yıldan fazla	11	9	9	4
Toplam	12	13	13	12

Çizelge 4. 5 Ankete katılanlardan göçle Kastamonu'ya gelenler, 2000

Kastamonu'ya Göçle Gelenler	Geleneksel Dokuda Yaşayanlar		Yeni Dokuda Yaşayanlar	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
Doğanlar	6	7	7	3
Göçle Gelenler	6	6	6	9
Toplam	12	13	13	12

4.2 Kastamonu'da 2 no.'lu Ankete Katılan Lise Öğrencilerine İlişkin Bilgiler

Lise öğrencilerine uygulanan anket ise Abdurrahman Paşa Lisesi'nde eğitim gören son sınıf öğrencilerinin 106'sı ile gerçekleştirilmiştir. Eğitim düzeyinin eş olmasına dikkat edilerek yapılan bu anket öğrencilerin kent mekanını algılaması değerlendirmelerine ek olarak kadın ve erkek arasındaki algılama farklılıklarının test edilmesinde etkin olarak kullanılmıştır. Geleneksel dokular ile gelişme alanlarının karşılaştırıldığı analizler bu anket grubu için gerçekleştirilememiştir. Bunun nedeni öğrencilerin yaşadıkları dokuların niteliği ile ilgili sağlıklı bilgilerin alınamaması, lisede yatılı ve çevre köylerden taşınmalı eğitimin var olmasıdır.

Bu anket formunda 1 no.'lu ankete göre tek farklılık bu ankette oturma süresi - hareketliliği bölümünde okula ulaşım tipi ve ulaşım süresi de sorulmasıdır (2 no.'lu anket formu için bakınız: Ek. 3).

2 no.lu anket çalışması sonucunda elde edilen sınıflara göre kız, erkek öğrenci sayıları, öğrencilerin Kastamonu'da yaşama süreleri gibi değerlendirmeyi etkileyen dökümler aşağıdaki çizelgelerde sunulmaktadır.

Çizelge 4. 6 Lise öğrencilerinin cinsiyete ve sınıflara göre dağılımı, Kastamonu, 2000

Sosyal Sınıfı	Sınıfı	Yabancı Dil Sınıfı		Fen Sınıfı		Toplam Erkek	Toplam Kız	Toplam Öğrenci
		Erkek	Kız	Erkek	Kız			
10	10	4	12	9	11	23	33	56

Elde edilen veriler öğrencilerin eğitim aldıkları sınıflara göre değişiklik göstermediğinden bundan sonraki çizelgeler toplam erkek ve toplam kız öğrenci değerleri ile verilecektir.

Çizelge 4. 7 Lise öğrencilerinin Kastamonu’da yaşama süreleri, 2000

Öğrencilerin Kastamonu’da Yaşama Süreleri	Toplam Erkek	Toplam Kız	Toplam Öğrenci
Kastamonu’da doğanlar	12	20	32
12 yıldan fazla zamandır yaşayanlar	0	3	3
12 – 6 yıldır yaşayanlar	2	4	6
6 yıl ve daha az zamandır yaşayanlar	9	6	15
Toplam	23	33	56

Ortalama 18 (17.6) yaşında olan öğrencilerin 32’si (12 erkek, 20 kız öğrenci) doğduklarından bu yana Kastamonu’da yaşadıklarını beyan etmişlerdir. 12 yıldan fazla zamandır Kastamonu’da yaşayan öğrenciler yalnızca 3 kız öğrencidir. Kastamonu’da doğan ve 12 yıldan fazla bu kentte yaşayan öğrencilerin ilk kez kent mekanını birey olarak tanımaya ve kent mekanında bağımsız hareket etmeye başladıkları, kısaca ilkökul eğitimlerine adım attıkları süreci bu kentte yaşamaları nedeniyle bu iki kriter eş sonucu vermektedir.

12 – 6 yıl kriterinin değerlendirilme nedeni ise belirtilen bu süre içinde öğrencilerin ilköğretimlerine başka bir yerleşmede başladıkları dolayısıyla başka bir yerleşmede dış mekanı tanımaya başladıkları varsayımının kabul edilmesidir. Bu öğrenciler 2’si erkek, 4’ü kız toplam 6 öğrencidir. 6 yıl ve daha az zamandır yaşayanlar kriteri ise ilkökulu başka bir yerleşmede bitirip ortaokul düzeyinde bir öğrenci olarak Kastamonu’ya gelmiş öğrencileri ortaya koymaktadır bu da söz konusu öğrencilerin başka bir kent mekanını daha tanıdıklarını ortaya koymaktadır. Bu gruba giren 9 erkek, 6 kız, toplam 15 öğrencidir.

4.3 İstanbul’da Yapılan 3 no.’lu Ankete Katılan Kastamonululara İlişkin Bilgiler

İstanbul’da yaşayan Kastamonululara uygulanan ankette Kastamonu’ya ilişkin sorulara ek Kastamonu’yu ziyaret nedenleri ve sıklığı sorulmuştur. Bunların dışından katılımcıların İstanbul’da yaşadıkları semt ve konut tipini sorgulayan sorular forma eklenmiştir. Kastamonu ve İstanbul’un konut alanlarını karşılaştırmayı sağlayacak verilerin derlenmesi hedeflenmiş, anket formu bu kapsamda yeniden düzenlenmiştir (3 no.’lu anket formu için bakınız: Ek. 5). Katılımcılara ayrıca Kastamonu mahalleri ve İstanbul’da yaşadıkları semti karşılaştıran sorular yöneltilmiştir. Ancak anketin bu bölümü de dahil olmak üzere

Kastamonu kent mekanına ilişkin değerlendirilebilir bulgular elde edilemediğinden ve az sayıda çizilen zihinsel haritalar da yetersiz olduğundan bu grup anket değerlendirmelerde dikkate alınmamıştır.

Kastamonu yerleşmesi ile ilgili İstanbul'da yapılan 3 no.lu anket çalışması 13 erkek, 12 kadın olmak üzere 25 katılımcı ile gerçekleşmiştir. Erkeklerin yaş ortalaması 41, kadınların yaş ortalaması ise 46.4'dür. Katılımcıların eğitim durumları, Kastamonu'yu ziyaret nedenleri ve ziyaret sıklıkları aşağıdaki gibidir:

Çizelge 4. 8 İstanbul anketine katılan Kastamonuluların eğitim durumu

Katılımcıların eğitim durumu	Erkek	Kadın
Yüksek okul mezunu	4	1
Lise mezunu	3	2
Ortaokul mezunu	3	3
İlkokul mezunu	2	6
Bilinmeyen	1	-
Toplam	13	12

Çizelge 4. 9 İstanbul anketine katılan Kastamonuluların Kastamonu'yu ziyaret nedenleri

Kastamonu'yu ziyaret nedenleri	Erkek	Kadın
Akraba ziyareti	7	12
Tatil	5	-
Yardım (niteliği bilinmemektedir)	1	-
Toplam	13	12

Çizelge 4. 10 İstanbul anketine katılan Kastamonuluların Kastamonu'yu ziyaret sıklığı

Kastamonu'yu ziyaret sıklığı	Erkek	Kadın
Ayda 1 kez	1	-
Yılda 2-3 kez	7	3
Yılda en çok 1 kez	3	5
3 - 5 yılda 1 kez	2	4
Toplam	13	12

Çizelge 4.10 'de görüldüğü gibi ankete katılanlardan özellikle kadınların Kastamonu'ya ortalama yılda bir kez sadece akraba ziyareti amacıyla gitmeleri, ayrıca bir kadın hariç diğerlerinin 25 yıldan fazla zamandır İstanbul'da yaşıyor olmaları Kastamonu kent mekanını çok iyi tanımamaları sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenlere bağlı olarak bu grup

anketlerden karşılaştırma için gerekli bilgiler toplanamadığından diğer anket grupları ile sağlıklı karşılaştırma da mümkün olamamaktadır.

Zihinsel haritalarda yer alan eleman sayıları hesaplandığında ortaya çıkan sonuçlara göre erkeklerin haritalarında ortalama 5.5, kadınların haritalarında ise ortalama 1.7 eleman yer almaktadır (ortalama değerler hesaplanırken boş kağıtlar ile 13 kentsel eleman içeren en zengin haritayı çizen mimar kadın katılımcının haritası, sonucu saptırmamaları açısından değerlendirme dışı bırakılmıştır). Bu değerler İstanbul'da yaşayan Kastamonuluların Kastamonu yerleşmesi kent mekanını iyi tanımadığını ortaya koymaktadır.

İstanbul'da yapılan ankete katılan 12 kadından 6'sı sadece cami, kale veya ağaç resmi çizerken, 4'ü hiçbir şey çizmemiş, sadece 2 kişi değerlendirilebilir nitelikte kroki çizmiştir. Kadınların çizimlerinde en çok tekrar eden kentsel eleman (4 kez) kaledir.

Erkeklerde ise 1 kişi hiçbir şey çizmezken, 1 kişi Kastamonu il sınırları ve ilçelerini çizmiş, 4 kişi kale, cami ve benzeri kentsel elemanların resmini, 7 kişi de ortalama 7.3 elemandan oluşan krokiler çizmiştir. Erkeklerin çizimlerinde en çok tekrar eden elemanlar kale (8 kez), çay (7 kez), Hükümet Konağı (6 kez) ve Nasrullah Camii (5 kez)'dir.

Ayrıca, Çizelge 4.11'te de görüldüğü gibi, ankete katılan erkekler büyük oranda (10 kişi) Kastamonu denince nasıl bir tarihsel değer olduğu konusuna açıklık getirmeden sadece tarihsel değerleri ve/veya orman, deniz (Kastamonu'yu yerleşme ölçeğinden çok il sınır kapsamında değerlendirdiklerini ortaya koyan bir değerlendirme), yeşil, temiz hava ve benzeri doğal değerleri hatırlarken, kadınların 4'ü doğal değerleri, 4'ü kale ve Türk evi olmak üzere mekansal değerleri, 3'ü de yatırlar, şehitler ve insan ilişkileri gibi manevi değerleri hatırladıklarını ortaya koymuşlardır. Bu sonuçlar da İstanbul'da yaşayanların Kastamonu'yu 'orada yaşayanlardan' çok daha farklı değerlendirdiğini ortaya koymaktadır.

Bunun nedeni İstanbul'da yaşayan Kastamonuluların Kastamonu'ya daha çok akraba ziyareti amacıyla gitmeleri ve yerleşmeyi yeterince tanımamaları, kentin de yeterince

tanıtılmaması bu ankette mekana ilişkin değerlendirilebilir nitelikte verinin sağlanamaması sonucunu getirmiştir.

Çizelge 4. 11 İstanbul'da yaşayan Kastamonuluların 'Kastamonu' denilince akıllarına gelen kavramlar

Kastamonu denince ilk akla gelen	Erkek	Kadın
Tarihi değerler	2	-
Tarihi + doğal değerler	4	-
Doğal değerler	6	4
Manevi değerler	1	3
Mekansal değerler	-	4
El işleri	-	1
Toplam	13	12

Bu alt bölümün başında 3 no.'lu ankette mekana ilişkin değerlendirilebilir nitelikte verinin sağlanamaması sonucunda bu anketin değerlendirmeye alınmadığından söz edilmişti. İstanbul'da yaşayan Kastamonuluların yerleşme ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmamalarının nedeni Kastamonu'ya daha çok akraba ziyareti amacıyla gitmeleri ve yerleşmeyi yeterince tanımamaları ayrıca kentin de yeterince tanıtılmamasıdır.

4.4 Kastamonu İle İlgili Yapılan Anketlerden Elde Edilen Sonuçlar

Kentsel imaj ile ilgili çalışmalarda algılanan çevre ve algılayan bir bütündür. Ancak analiz yapabilmek amacıyla bu çalışmada anketlerden elde edilen sonuçlar birey etkeni ve mekan etkeni olmak üzere iki alt başlık halinde ele alınmaktadır. 'Birey etkeni'ne göre sonuçlar mekansal algılamanın bireysel sosyo-psikolojik özelliklere bağlı olarak değiştiği kuramından yola çıkarak bu özelliklerin Kastamonu'nun algılanmasındaki bireye bağlı etkilerini ortaya koyan sonuçlardır. Bu bölümde mekanın niteliklerinden çok bireyin cinsiyet, eğitim durumu, yaşadığı mekana ait tecrübeleri gibi kişisel özelliklerinden kaynaklanan veriler kapsamakta, değerlendirilmekte ve yorumlanmaktadır.

'Mekan etkeni'ne göre sonuçlar ise öncelikle mekansal özelliklerden kaynaklanan, algılayan bireyin kişisel özellikleri gözlemlenmeden hemen hemen her birey için aynı etkiyi yaratan mekansal niteliklerden kaynaklanan verileri ve değerlendirmelerini kapsamaktadır.

4.4.1 Birey etkeni ile ilgili sonuçlar

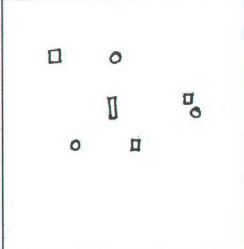
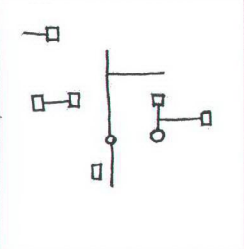
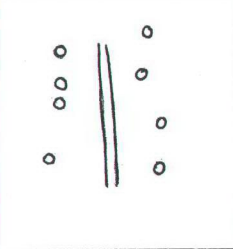
Kastamonu kent sakinleri ve lise öğrencileri ile yapılan anket ve zihinsel harita çalışmalarından elde edilen 'birey etkeni'ne bağlı sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Yapılan anket çalışmasında elde edilen zihinsel haritalar tek tek incelenerek Kastamonu ile ilgili yapılan bu çalışmadaki zihinsel haritaların tipolojileri çıkartılmıştır. Buna göre haritalar noktasal, zincir ve ağ tipleri olmak üzere üç tip harita grubu içinde yer almaktadır. (zihinsel harita tipleri için bakınız 2.2.3 Zihinsel Haritalar Kuramı) Bu tiplerin alt açılımı şöyledir:

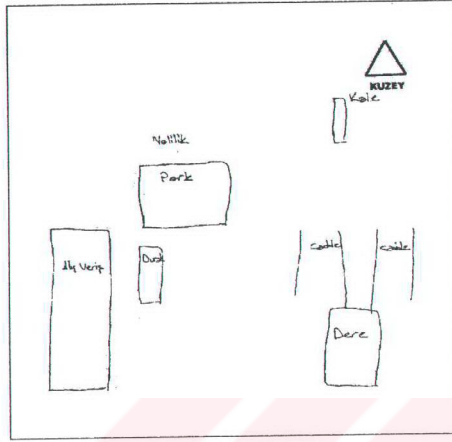
Dağınık noktasal harita: Bu tip haritada her bir imaj ögesi mekansal anlamda kağıt üzerinde birbirinden bağımsız elemanlar olarak çizilmiştir. Ancak bu çizimlerde elemanların kent mekanındaki konumları ve birbirlerine uzaklıkları kısmen gözetilmiştir.

Bağlantılı noktasal harita: Bu tip haritaların dağınık noktasal haritalardan farkı imaj öğelerinin yol benzeri öğelerle kısmen de olsa birbirleri ile ilişkilendirilmiş olmasıdır.

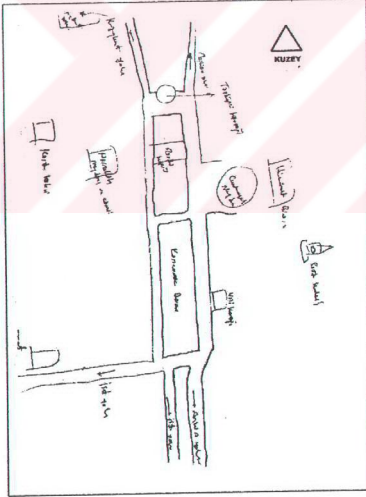
Sıralı noktasal harita: Bu haritaların diğer noktasal haritalardan farkı imaj öğelerinin akarsu kenarında peş peşe sıralanarak çizilmiş olmasıdır. Bu tip haritada öğelerin akarsuya ve birbirlerine olan gerçek uzaklıkları gözardı edilmiş ve öğeler ulaşım elemanları yoluyla akarsu ile ilişkilendirilmemiştir.

Dağınık Noktasal Harita	Bağlantılı Noktasal Harita	Sıralı Noktasal Harita
		

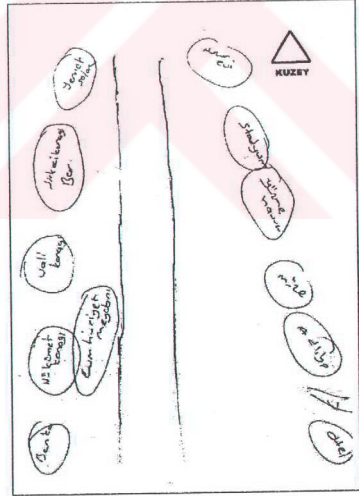
Şekil 4. 1 Noktasal harita tipleri

Şekil 4.2 Dağınık noktasal harita tipine örnek (1.5 yıldır Kastamonu'da yaşayan 25 yaşındaki lise mezunu bir ev hanımına ait)

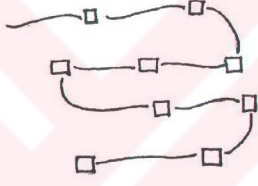

Şekil 4.3 Bağlantılı noktasal harita tipine örnek (31 yaşında üniversite mezunu bir erkeğe ait)

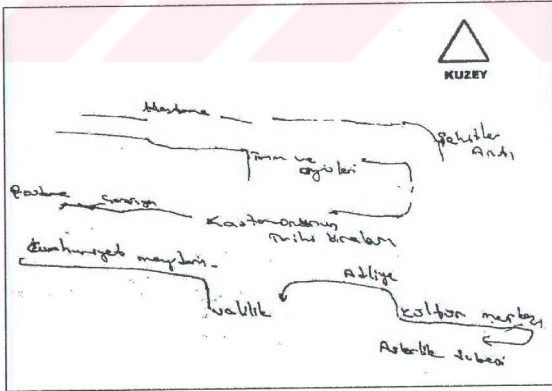
Şekil 4.4 Sıralı noktasal harita tipine örnek (17 yaşında liseli kız öğrenciyeye ait)

Sürekli zincir harita: Bu tip haritalar imaj öğelerinin yapısal tipleri (yapı, meydan veya cadde oluşları) ve konumları önemsenmeden zincir biçiminde peşpeşe eklenerek doğrusal veya eğrisel bir süreklilik oluşturacak biçimde çizilmiş haritalardır.

Doğrusal / eğrisel zincir harita: Bu harita tipinde imaj öğeleri doğrusal veya eğrisel bir aks (yol, akarsu, sınır ögesi ve benzeri) çevresinde o aksa bağlı olarak ifade edilmiştir. İmaj öğeleri dağınık noktasal haritalarda olduğu gibi belli bir bölgenin aksine bir aks tarif eder nitelikte sıralanmıştır. Bu tipin sıralı noktasal haritalardan farkı ise zincir haritada imaj öğelerinin etrafında çizildiği eğrisel aks ile ilişkilendirilmiş olmasıdır.

Sürekli Zincir Harita	Doğrusal / Eğrisel Zincir Harita
	

Şekil 4. 5 Zincir harita tipleri

Şekil 4. 6 Sürekli zincir harita tipine örnek (39 yaşında, 6 yıldır Kastamonu'da yaşayan, lise mezunu, hemşire bir kadına ait)

Appleyard'ın Guyana City 'de yaptığı araştırmaya katılanların % 70'i zincir tip harita çizmişlerdir ve Appleyard bunu katılımcıların kent mekanını yollar aracılığı ile tanıyıp öğrenmelerine bağlanmıştır (bkz. 2. 4 Zihinsel Haritalar Kuramı, Sayfa 23), (Appleyard, 1970). Ancak Kastamonu'da yapılan araştırma sonucunda 1 ve 2 no.lu anket gruplarına ait harita tiplerinin dökümleri incelendiğinde büyük çoğunlukla noktasal haritaların çizilmiş olduğu ortaya çıkmaktadır (Çizelge 4. 12, 4. 13). Bu değerler yetişkin haritalarında % 38, lise öğrencilerinin haritalarında ise % 55'i bulmaktadır. Kastamonu özelinde değerlendirildiğinde, kentin tanıtıldığı 3. bölüm'de de vurgulandığı gibi, topoğrafik eşikler nedeniyle kent çayın iki kenarında yer alan yollar dışında ana yol ağına sahip değildir. Bu nedenle kent sakinleri zihinsel haritalarını ulaşımdan bağımsız odak ve işaret öğeleri bağlamında kağıda yansıtmaktadırlar. Ancak yetişkin haritalarının 4/5'inde çay ve / veya iki yanındaki yollar kentin omurgasını belirtir biçimde yer alırken, haritaların 1/5'inde bu omurga da yer almamaktadır. Lise öğrencilerinin çizdiği 56 haritanın 52'sinde ana akslar veya çay öğelerinden birinin veya her ikisinin de yer aldığı saptanmıştır.

Çizelge 4. 12 Yetişkinlerin zihinsel haritalarının tiplere göre dağılımı

HARİTA TİPLERİ	Erkek	Kadın	Toplam
Dağınık Noktasal	5	7	12
Bağlantılı Noktasal	2	-	2
Sıralı Noktasal	2	3	5
Doğrusal – Eğrisel Zincir	4	3	7
Sürekli Zincir	-	2	2
Ağ Tipi	7	1	8
Zincir Ağ Tipi	4	-	4
Resim destekli şema	-	4	4
Fizik mekandan bağımsız şema	1	5	6
Toplam	25	25	50

Kadınların zihinsel haritalarında toplam 50 isimlendirilmiş kentsel eleman çizilmişken, erkeklerin çizdiği haritalarda toplam isimlendirilmiş eleman sayısı 65'tir.

Kadınların zihinsel haritalarında ortalama 6.7 isimlendirilmiş kentsel eleman yer alırken, bu sayı erkeklerin zihinsel haritalarında 10.7'ye çıkmaktadır.

Çizelge 4. 13 Lise öğrencilerinin zihinsel haritalarının tiplere göre dağılımı

HARİTA TIPLERİ	Erkek Öğrenciler	Kız Öğrenciler	Toplam
Dağımk Noktasal	8	3	11
Bağlantılı Noktasal	3	7	10
Sıralı Noktasal	2	8	10
Doğrusal – Eğrisel Zincir	3	6	9
Sürekli Zincir	-	-	-
Ağ Tipi	2	5	7
Zincir Ağ Tipi	2	1	3
Dağımk Bölgesel	1	-	1
Sıralı Bölgesel	-	1	1
Resim	2	1	3
Fizik mekandan bağımsız şema	-	1	1
Toplam	25	33	56

Kentsel imaj ögesinin işlev veya ismi ile tanımlanmadan sadece çizili olan öğeler de dahil edildiğinde yukarıdaki rakamlar, kadınların çizdiği haritalarda ortalama 8.3, erkeklerin haritalarında ise ortalama 15.1 adet imaj ögesi olarak sayılmaktadır. Bunlara ek olarak cinsiyete göre analizler yapılan mahalle tipine göre değerlendirildiğinde geleneksel dokuda yaşayan kadınların ortalama 8.3 (ortalama isimlendirilmiş eleman sayısı 7.0), yeni dokuda yaşayan kadınların ortalama 8.2 (ortalama isimlendirilmiş eleman sayısı 6.3), geleneksel dokuda yaşayan erkeklerin ortalama 15.6 (ortalama isimlendirilmiş eleman sayısı 11.1), yeni dokuda yaşayan erkeklerin ortalama 14.6 (ortalama isimlendirilmiş eleman sayısı 10.3) elemanı hatırlayarak haritalarına aktardıkları saptanmıştır (Çizelge 4. 14, 4. 15). Bunun nedeni geleneksel dokuda oturan sakinlerin, yeni dokularda oturanlara oranla daha uzun zamandır Kastamonu'da yaşamış olmaları olarak yorumlanabilmektedir. Şöyle ki yapılan anketler sonucunda yeni dokuda oturan erkeklerin ortalama 23.7 yıl, geleneksel mahallede oturanların ortalama 32 yıl, yeni dokuda oturan kadınların ortalama 13.6 yıl, geleneksel dokuda oturanların ise ortalama 23.5 yıldır Kastamonu'da yaşadıkları beyanlarından anlaşılmıştır.

Çizelge 4. 14 Kastamonu'da yaşayan kadın ve erkeklerin haritalarında yer alan ortalama kentsel imaj ögesi sayıları, 2000

	YETİŞKİN ERKEKLER	YETİŞKİN KADINLAR	TOPLAM
İsimli Öge Sayısı	10.7	6.7	8.7
Toplam Öge Sayısı	15.1	8.3	11.7

Çizelge 4. 15 Kastamonu’da geleneksel dokuda ve yeni dokuda yaşayan kadın ve erkeklerin haritalarında yer alan ortalama kentsel imaj ögesi sayıları, 2000

	Geleneksel Dokuda Yaşayanlar		Yeni Dokuda Yaşayanlar	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
İsimli Öge Sayısı	11.1	7.0	10.3	6.3
Toplam Öge Sayısı	15.6	8.3	14.6	8.2

Öğrencilerin zihinsel haritalarının incelenmesi ile ortaya çıkan sonuçlar yetişkinlerin haritalarından çıkan sonuçlar ile karşılaştırıldığında cinsiyet faktörüne bağlı harita niteliklerinin öğrenci haritalarında olmadığı görülmüştür. Şöyle ki yetişkin erkeklerin haritalarında ortalama 10.7 tanımlı eleman, yetişkin kadınların haritalarında ortalama 6.7 tanımlı eleman bulunurken, erkek öğrencilerde bu rakam 8.7, kız öğrencilerde ise 7.7 olarak bulunmuştur. Tanımlanmamış elemanlarla birlikte toplam eleman sayıları karşılaştırıldığında yetişkinlerde erkeklerin 15.1, kadınların 8.3 eleman hatırlayarak zihinsel haritalarına yansıttıkları görülmüş, öğrencilerde ise bu değer erkek öğrenciler için 10.6, kız öğrenciler için 10.8 bulunmuştur (Çizelge 4. 16). Bu değerler günümüzde kızların en az erkekler kadar kentsel yaşamda aktif olarak yer aldıklarını ve bağlı olarak kent mekanını tanıdıklarını ortaya koymaktadır. Yetişkin erkek ve kadınların zihinsel haritalarında ortaya çıkan bu farklılık toplumun kadına biçtiği rol olan ev hanımı rolünü üstlendikten sonra, kent mekanından uzaklaştığı, ev ve çevresi dışında kenti tanıyamadığını ortaya koymaktadır.

Çizelge 4. 16 Kastamonu’da lise öğrencilerinin haritalarında yer alan ortalama kentsel imaj ögesi sayıları, 2000

	ERKEK ÖĞRENCİLER	KIZ ÖĞRENCİLER	TOPLAM
İsimli Öge Sayısı	8.7	7.7	8.2
Toplam Öge Sayısı	10.6	10.8	10.7

Zihinsel haritaların gelişmişlik düzeyinin incelenmesinde ‘en çok tekrar eden yöntemi’ kullanılmıştır. Anket yapılan bireylerin çizdiği her haritanın içerdiği toplam imaj ögesi sayıları en çoktan en aza doğru sıralanmış ve en çok tekrar eden iki grup rakam ortalama düzeyde gelişmiş bir harita için alt ve üst sınır öge sayısını oluşturmuştur. Alt sınırın altında kalan sayıdaki eleman içeren haritalar yetersiz, üst sınırın üstünde eleman içeren haritalar ise gelişmiş kabul edilmiştir.

Buna göre her cinsiyet kendi içinde değerlendirildiğinde erkeklerin çizdiği haritalardaki imaj ögesi sayılarında en çok tekrar eden rakam 14 (4 tekrar), 15 (3 tekrar), 11 (3 tekrar), kadınlarda ise 6 (6 tekrar), 8 (4 tekrar) olarak tespit edilmiştir. Bu sonuca göre bir erkeğin çizdiği haritanın ortalama düzey bir harita sayılabilmesi için 11 – 15 imaj ögesi içermesi, gelişmiş olması için en az 16, yetersiz sayılabilmesi için de 10 ve altında imaj ögesi içermesi gerekmektedir. Kadınlarda ise ortalama düzey harita için 6 – 8, gelişmiş harita için 9 ve üzeri, yetersiz nitelikli bir harita için ise 5 ve altında imaj ögesi olması gerektiği hesaplanmıştır.

Çizelge 4. 17 Kastamonu’da geleneksel dokuda ve yeni dokuda yaşayan kadın ve erkeklerin haritalarında yer alan kentsel imaj ögesi sayıları, 2000

Geleneksel Dokuda Yaşayanlar		Yeni Dokuda Yaşayanlar	
ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
34	19	41	18
31	13	24	11
16	13	21	10
15	11	15	9
15	8	14	8
14	8	14	8
14	7	11	7
13	6	11	6
11	6	10	6
10	5	9	6
8	5	7	6
6	4	7	3
-	4	6	-

Bu bilgiler ışığında erkeklerin 6’sı gelişmiş, 11’i orta düzey, 8’i ise yetersiz, kadınların ise 8’i gelişmiş, 12’si orta, 5’i yetersiz harita çizmiştir. Ancak bu sonuç kadın ve erkekleri kendi grupları içinde değerlendiren bir sonuçtur (Çizelge 4. 18).

Çizelge 4. 18 Kendi içlerinde değerlendirildiğinde Kastamonu'daki erkek ve kadınların çizdiği zihinsel haritaların gelişmişlik düzeyi, 2000

HARİTALARIN GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ I	ERKEK	%	KADIN	%
Gelişmiş Haritalar	6	24	8	32
Ortalama Düzey Haritalar	11	44	12	48
Yetersiz Haritalar	8	32	5	20

Bu iki grup birbiri ile karşılaştırıldığında sonuç erkeklerin lehine değişmektedir. Bunu değerlendirirken kadın ve erkek gruplarının çizdiği ortalama düzey haritaların içerdiği alt ve üst sınır eleman sayılarının ortalaması alınmıştır. Buna göre ortak değerlendirmedeki ortalama düzey haritanın alt sınır eleman sayısı 8, üst sınır eleman sayısı da 11 olarak tespit edilmiştir (Bu değerler aritmetik ortalama ve periyodik ortalama sonuçları olarak da hesaplandığında birbirlerine yakın değerler saptanmıştır: alt sınır için 8.5 ve 7.6, üst sınır için 11.5 ve 11.0 gibi), (Çizelge 4. 19).

Ortalama düzey harita için elde edilen yeni değerler söz konusu olduğunda erkeklerde gelişmiş harita sayısı 14, ortalama düzey harita sayısı 7, yetersiz harita sayısı 4, kadınlarda ise gelişmiş harita sayısı 4, ortalama düzey harita sayısı 8, yetersiz harita sayısı da 13 olarak sayılmıştır.

Çizelge 4. 19 İki grup karşılaştırılarak değerlendirildiğinde Kastamonu'daki erkek ve kadınların çizdiği zihinsel haritaların gelişmişlik düzeyi, 2000

HARİTALARIN GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ II	ERKEK	%	KADIN	%
Gelişmiş Haritalar	14	56	4	16
Ortalama Düzey Haritalar	7	28	8	32
Yetersiz Haritalar	4	16	13	52

Sonuç olarak kadınların haritaları erkeklerin çizdiği haritalara kıyasla imaj ögesi sayısı açısından daha az nitelikli haritalardır. Bunu erkeklerin kent mekanı içinde daha hareketli olmaları, ev dışında daha çok zaman geçirmeleri sonucuna bağlamak mümkündür. Buna ek olarak gözlemlerden ortaya çıkan bir sonuç ise kadınların evlerinden çoğunlukla eşin, çocuğun veya bir komşunun eşliğinde çıkmaları, genellikle sokakta yalnız olmamaları ve buna bağlı olarak kaybolma dürtüsü hissetmedikleri için kent mekanını öğrenme çabası göstermemeleridir. Ayrıca özellikle ev hanımlarının kenti tümüyle tanımamalarının bir

nedeni de sokağa yalnız çıksalar bile kent mekanındaki hareketlerinin komşu ziyaretleri, çarşı ve pazar alışverişleri ile sınırlı olmasıdır.

Öğrencilerin çizdiği haritaların gelişmişlik düzeyi karşılaştırıldığında, en çok tekrar eden yöntemine göre yapılan hesaplar sonucunda gelişmişlik düzeyini belirleyen imaj ögesi adedi; gelişmiş haritalar için 12 ve daha fazla öge, ortalama düzey haritalar için 9 – 11 öge, yetersiz haritalar için 8 ve daha az öge olmak üzere, her iki grup için aynı çıkmıştır. Elde edilen bu değerler ile haritaların gelişmişlik düzeyi değerlendirildiğinde kız öğrenciler ve erkek öğrencilerin her düzeydeki haritalarının eş oranda olduğu görülmüştür (Çizelge 4. 20).

Çizelge 4. 20 Kastamonulu öğrencilerin çizdiği zihinsel haritaların gelişmişlik düzeyine göre oranları, 2000

HARİTALARIN GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ III	Erkek Öğrenciler		Kız Öğrenciler	
		%		%
Gelişmiş Haritalar	7	30	10	30
Ortalama Düzey Haritalar	8	35	12	36
Yetersiz Haritalar	8	35	11	34

Sorgulamada öğrencilerin okula ulaşım tipleri ve haritalarının gelişmişlik düzeyi arasındaki ilişki de incelenmiştir. Okula yaya olarak ulaşan 26 öğrencinin zihinsel haritalarında ortalama 11.6 öge, toplu taşıma araçları ile ulaşan 30 öğrencinin zihinsel haritalarında ise ortalama 9.9 öge yer almaktadır. Ortalama 1.7 ögelik fark çok önemli bir değer olmamakla birlikte mekanda yaya olarak hareket edenlerin, araç ile hareket edenlere kıyasla daha çok kentsel ögeyi algıladıkları gerçeğine işaret etmektedir. Öğrencilerin okula ulaşım süreleri incelendiğinde 10 dakikadan az bir sürede ulaşan öğrencilerin zihinsel haritalarında ortalama 11 öge, 10 dakika ile 30 dakika arasında ulaşan öğrencilerin haritalarında ortalama 10.5 öge yer almaktadır. Buna karşılık öğrencilerin % 11'i yarım saat ile 1 saat arasında okula ulaşmaktadır ve zihinsel haritaları ortalama 8.5 öge içermektedir. Bunun bir nedeni bu öğrencilerin Kastamonu dışındaki bir yerleşmede yaşamaları ve Kastamonulu öğrenciler kadar kent mekanında vakit geçirmemeleridir. Diğer nedeni ise bu öğrencilerin tümünün otobüs veya servis aracı gibi toplu taşıma

araçları ile okula kadar ulaşmalarıdır.* Buna ek olarak yarım saat bir saat arasında seyahat etmeleri, uzayan ulaşım süresi sonunda Kastamonu'ya ulaştıklarında yorgun düşmeleri buna bağlı olarak kent mekanına dikkat etmemeleri de başka bir neden olarak açıklanabilir.

Haritaların yönlerine bakıldığında, harita yönünü 4 kadın doğru, 15 kadın yanlış buna karşın 11 erkek doğru, 12 erkek yanlış çizmiştir. Ayrıca 6 kadının ve 2 erkeğin haritası herhangi bir yöne referans vermeyecek biçimde çizilmiştir. Öğrencilerin haritalarına bakıldığında harita yönünün büyük oranda (erkek öğrencilerin % 61'i, kız öğrencilerin % 73'ü) yanlış olduğu görülmektedir (Çizelge 4. 21).

Çizelge 4. 21 Zihinsel haritaların yönü, Kastamonu 2000

HARİTA YÖNÜ	Yetişkin				Lise Öğrencileri				Toplam	
	Erkek	%	Kadın	%	Erkek	%	Kız	%		%
Doğru	11	44	4	16	9	39	8	24	32	30
Yanlış	12	48	15	60	14	61	24	73	65	61
Belirsiz	2	8	6	24	-	-	1	3	9	9

Harita yönünün haritanın çizildiği boş kağıtta kuzey yönü işaretli olmasına karşın, genellikle yanlış olmasının nedeni, yani kuzey yönünün kağıdın alt kısmında yer almasının nedeni topografyanın kuzey yönüne doğru alçılması ve çayın bu yöne doğru akmasının getirdiği bir yanlış ile açıklanabilir. Buna ek olarak yönü doğru çizilmiş 15 haritadan 11'inin erkeklerin çizdiği haritalar olması, erkeklerin askerlik eğitimi sırasında harita ve yön bilgisi almış olmalarıyla açıklanabilir.

Yapılan çizili sorgulamadan elde edilen zihinsel haritalar kentsel öğeler açısından değerlendirilerek Milgram yöntemi (bkz. bölüm 2.5 Çevresel İmaj Kuramı) ile ortaya konulduğunda kadın ve erkeklerin özellikle idari işlev içeren anıtsal öğeler konusunda farklılaştıkları gözlenmektedir. Kadınlar ve erkekler Kastamonu Çayı, Saat Kulesi ve Kale konusunda benzer hatırlama oranları sergilemektedir. Hükümet Konağı, konağın önündeki Cumhuriyet Meydanı, Adliye ve diğer öğeler söz konusu olduğunda erkeklerin kadınlara

* Ulaşım tarzı kişilerin dikkat düzeyini ve çevresel uyarımların algılanmasını etkilemektedir. Kent mekanında hareket eden yayaların dikkatleri yapı cepheleleri gibi görsel detaylarda, araç sürücülerinin trafik işaretlerinde, otobüs gibi toplu taşıma araçlarında seyahat edenlerin dikkatleri ise duraklarda yoğunlaşmaktadır (Morval, 1985: 32).

kıyasla bu öğeleri daha çok hatırladıkları ortaya çıkmaktadır (Çizelge 4. 22, Şekil 4. 13, 4. 14). Bunlara ek olarak yetişkinlerin yarıdan çoğunun hatırladığı öğeler sırasıyla Cumhuriyet Meydanı, Kastamonu Çayı, Kale, Hükümet Konağı'dır (Şekil 4. 15).

Çizelge 4. 22 Çizilen zihinsel haritalarda en çok tekrar eden imaj öğelerinin hatırlanma oranları, Kastamonu 2000

İMAJ ÖĞELERİ	Yetişkin		Lise Öğrencil.		Toplam		
	Erkek %	Kadın %	Erkek %	Kız %	Erkek %	Kadın %	Toplam %
Kastamonu Çayı	64	60	91	73	77	67	72
Cumhuriyet Meydanı	72	52	70	45	71	48	58
Kale	60	56	65	42	63	48	55
A. Paşa Lisesi	32	32	78	76	54	52	53
Hükümet Konağı	60	40	39	19	50	28	38
Saat Kulesi	48	40	43	21	44	29	36
Nasrullah Camii	32	20	35	15	33	17	25
Nasrullah Meydanı	28	16	35	15	31	16	23
Postane	20	12	17	30	19	22	21
Adliye	32	12	13	19	23	16	19
Kuzey Kent	24	16	9	21	17	19	18
Stadyum	28	8	30	9	29	9	18
Otogar	16	12	22	15	19	14	16
Nasrullah Köprüsü	24	8	35	3	29	5	16
Hastane	12	16	7	21	10	19	15
Müze	24	12	13	9	19	10	14
Ziraat Bankası	28	8	13	6	21	7	13
Belediye	20	4	17	6	19	5	11
Hz. Pir	24	16	4	-	15	7	10

Lise öğrencileri yetişkinlere oranla Kastamonu Çayı ve lise binasını daha çok hatırlamışlardır. Bunun nedeni yetişkinlerin günlük hayatlarında lisenin çok fazla yer almaması, Kastamonu Çayı'nın öğrenciler tarafından büyük oranda hatırlanmasının nedeni de eğitim gördükleri lisenin çayın kıyısında yer alması olabilir.

Buna karşılık hem yetişkin kadınların hem de kız öğrencilerin haritalarında stadyum en az hatırlanan öğelerin içindedir. Ayrıca Hz. Pir daha çok yetişkinler tarafından haritalara yansıtılırken sadece bir erkek öğrenci tarafından hatırlanmıştır. Bu iki öğenin hatırlanma düzeylerini cinsiyete ve yaşa bağlı ilgi alanları ve algıda seçiciliğe bağlamak mümkündür. Postane, Adliye, Kuzey Kent, Hastane kız öğrenciler tarafından erkek öğrencilere kıyasla daha büyük bir oranda hatırlanmıştır.

Şekil 4. 11 Kastamonulu erkeklerin zihinsel haritalarına göre kentin elemanları

Şekil 4. 12 Kastamonulu kadınların zihinsel haritalarına göre kentin elemanları

Şekil 4. 13 Kastamonuluların zihinsel haritalarına göre kentin elemanları

Sadece Kastamonu'da yaşayan yetişkinlere uygulanan 1 no.lu anketten önce yapılan 'fotoğraflı sorgulamadan' çıkan sonuçlara göre 22 kişi (13'ü erkek, 9'u kadın) geleneksel dokuda yaşamayı, 13 kişi (4'ü erkek, 9'u kadın) çok katlı apartman dokusunda yaşamayı, 14 kişi de (8 erkek, 6 kadın) az katlı konutlardan oluşan dokuda yaşamayı tercih ettiklerini söylemişlerdir (1 kadın seçenekler konusunda kararsız kalmıştır). Geleneksel dokuda yaşamayı tercih etme nedenleri ise sağlıklı, güzel, güvenli, sakin ve tarihi oluşu olarak ifade edilmiştir. Apartman dokusunda yaşamayı tercih etme nedeni ise modern, lüks, yeni ve konforlu olduğunun düşünülmesidir. Az katlı konutlara ait fotoğraftaki ortam ise yeşil oluşu, güvenli, düzenli, otoparklı ve rahat oluşu nedenleri ile tercih edilmiştir.

4.4.2 Mekan ile ilgili sonuçlar

Bu başlık altında yapılan anket çalışmalarının değerlendirilmesiyle, bireysel özelliklerden bağımsız mekansal özellikler ile ilgili anket sonuçları ele alınmaktadır.

- ‘Mahallenizin sembolü nedir’ sorusunu, yeni mahallelerde oturan toplam 25 kişinin % 68’i (17kişi) yaşadıkları mahallenin sembolünün olmadığı yönünde yanıtlamıştır. Bu 17 kişinin içinde gelişme alanlarında yaşayan kadın katılımcıların tümü yer almaktadır. Geri kalan 8 (% 32) kişinin ise mahalle sembolü olarak fabrika, cezaevi, öğretmen evi, Yunus Emre Blokları gibi mahalle kimliğini ortaya koymayan, doğrudan mahallenin iç yapısı ve mekansal düzeni ile ilişkili olmayan yapılara ilişkin, ayrıca birbirinden farklı ve ikinci kez tekrar etmeyen yanıtlar vermişlerdir.

- Aynı soruya geleneksel mahallede oturanlardan sadece 4 kadın mahallelerinin sembolü olmadığı, 1 kadın da bilmediği yönünde yanıt vermiştir. Buna karşılık sembolün ne olduğuna ilişkin soruya gelen yanıtlar oturdukları mahallenin camisi, hamamı, çeşmesi gibi birden fazla tekrarlayan yanıtlar ile Kale, Hepkebirler Türbesi, Kızıltepe, lise, Şehitler Anıtı, ahşap evler gibi mahalle kimliğini ve özelliğini ortaya koyan yanıtlardır. Bu sonuçlar geleneksel dokuların kentsel imaj açısından gelişme alanlarına kıyasla daha zengin olduğunu, gelişme alanlarının tasarımında bu tür öğelerin gözardı edildiğini göstermektedir.

- Yapılan çizili sorgulamalar değerlendirildiğinde mekan ile ilgili ortaya çıkan önemli bulgulardan birisi, sorgulamaya katılanların büyük çoğunluğunun (yetişkinlerin % 80’i, öğrencilerin % 88’i) Kastamonu yerleşmesinin haritasını çizirken kentin ana aksı dışında ikinci ve üçüncü derecedeki ulaşım akslarını göstermemiş olmalarıdır. Bunun nedeni sorgulamaya katılanların Kastamonu kenti olarak çizdikleri geleneksel yerleşmenin oldukça eğimli bir alanda yer alıyor olması ve buna bağlı olarak ana omurga dışında başka taşıyıcı ve belirgin bir aksa sahip olmamasıdır.

- Çizili sorgulamadan elde edilen diğer bir bulgu ise Kastamonu yerleşmesinin kuzeyinde yer alan Kuzey Kent toplu konut alanının yetişkinlerin 1/5’i, öğrencilerin de sadece 1/6’sı tarafından haritalarına dahil edilmiş olmasıdır. Bunun bir nedeni bu toplu konut alanının yerleşmenin geleneksel dokusunun yerleştiği çanağın dışında semer biçimli bir alanda yer alması, bu nedenle yerleşmeden kopuk olmasıdır. Diğer nedenleri ise Kuzey Kent’in birbirine benzer ve nitelsiz, estetik olmayan konutlardan oluşan kimliksiz bir

dokuya sahip oluşu, konutların dışında dokunun hatırlanmasını sağlayacak odak noktaları, açık alan ve işaret öğelerinden yoksun oluşudur.

- Kastamonu’da geleneksel konut alanları ile yeni gelişen konut alanlarını karşılaştırmak için anket formuna bazı sorular konulmuştur. Farklı dokularda yaşayan katılımcıların kendi yaşadıkları mahalleleri bu çoktan seçmeli sorulara verecekleri yanıtlar ile tanımlamaları istenmiştir. Bu sorulardan biri olan 22. soru mekan ile ilgili fiziksel ve sosyo/psikolojik tanımlamaları içeren 22 sözcük içermekte ve katılımcılardan mahallelerine en çok uyan 5 sözcük seçmeleri istenmektedir. Bu soruya verilen cevaplar ile katılımcıların yaşadıkları mahalleleri nasıl değerlendirdikleri tespit edilecektir. Bu sorudaki olumsuz anlam içeren sözcükler gürültülü, umuma açık, ıssız, çirkin, sıkıcı, pis, eski, güvensiz, sıradan, zayıf, sağlıksız, tekdüze, sıkışık sözcükleridir. Olumlu anlam içeren sözcükler ise güzel, ferah, sakin, yeni, sağlıklı, sağlam, renkli, mahremiyeti olan, güvenli sözcükleridir.

13 olumsuz, 9 olumlu anlam içeren toplam 22 sözcükten ankete katılanlar % 18 oranında olumsuz anlamlı sözcükler seçmişlerdir. Seçilen sözcüklerin % 82’si olumlu anlamlı sözcüklerdir. Buradan genel olarak yaşanan mekanlardan hoşnut olduğu anlamı çıkmaktadır. Dokulara göre hoşnutluk düzeyi irdelendiğinde, farklı dokular için seçilen sözcüklerdeki olumsuz anlamlı sözcük oranına bakıldığında yeni dokuda % 23.2 oranında olumsuz sözcükler tercih edilirken, geleneksel dokuda bu oran % 12.8’de kalmaktadır. Bu değerlerden geleneksel dokuda yaşayanların yeni dokuda yaşayanlara kıyasla yaşadıkları mekanlardan daha hoşnut oldukları anlaşılmaktadır (Çizelge 4. 23).

Çizelge 4. 23 Kastamonu’da farklı dokularda yaşayan yetişkinlerin mahalleleri ile ilgili seçtikleri sözcüklerin olumlu – olumsuz anlamlarına göre dağılımı, 2000

Seçilen sözcüklerin durumu	Geleneksel dokuda	%	Yeni dokuda	%
5 olumlu sözcük	11	44	12	48
1’i olumsuz	12	48	7	28
2’si olumsuz	2	8	1	4
3’ü olumsuz	-	-	5	20
5 olumsuz sözcük	-	-	1	4
Toplam olumsuz sözcük	16	12.8	29	23.2

Yeni dokuda hiç seçilmeyen sözcükler ‘mahremiyeti olan’, ‘eski’ ve ‘çirkin’ olmak üzere üç sözcük, geleneksel dokuda ise ‘umuma açık’, ‘çirkin’, ‘güvensiz’, ‘zayıf’, ‘sağlıksız’ ve ‘tekdüze’ olmak üzere altı sözcüktür. Buna göre her iki dokuda da yaşayanların hiçbiri yaşadıkları mahalle için ‘çirkin’ sözcüğünü seçmemişlerdir. Yine bu verilere göre geleneksel dokuda yaşayanlar mahallelerini umuma açık görmemekte, buna karşın yeni dokuda yaşayanlar da mahallelerini mahremiyeti olan bir yer olarak tanımlamamaktadır.

Ayrıca yine her iki doku için en çok seçilen sözcük ‘güvenli’ (yeni doku için % 76, geleneksel doku için % 88) sözcüğüdür. Bunu yeni doku için ‘sakin’ (% 72), geleneksel doku için ‘güzel’ (% 80) sözcükleri takip etmektedir.

- Kastamonu’da geleneksel konut alanları ile yeni gelişen konut alanlarını karşılaştırabilmek için anket formunda yer alan diğer bir soru 25. sorudur. Bu soruda ise katılımcılara mekan tanımlayıcı sıfat çiftleri verilmiş ve mahallelerine uyan birini seçmeleri istenmiştir. Bu soruda da sıfat çiftlerinden olumlu anlamı olan sözcükler tercih edilmiş, yalnızca hoş / tekdüze sıfat çiftinden yeni dokular için % 48 hoş, % 48 tekdüze, % 4 kararsız cevabı alınmıştır (Çizelge 4. 24).

22 sözcükten 5 sözcüğün seçilmesi ile ilgili sorunun cevaplarına ait bir önceki verilerin derlenmesinde her iki dokuda yer alan mahallelerde yaşayan hiç kimsenin mahallesi için ‘çirkin’ sözcüğünü seçmediği belirtilmişti. Ancak 25. sorunun cevaplarına göre yeni dokuda yaşayan 3 kişi mahallesini ‘çirkin’ olarak nitelendirmektedir (Çizelge 4. 24). Buna karşılık bu soruda geleneksel dokuda yaşayanların tümü mahallelerini güzel ve sakın bulmaktadır. Geleneksel dokuda yaşayanlar % 80’in üzerinde mahallelerini düzenli, rahatlatıcı ve havadar bulurken, % 36’sı karışık, % 32’si ise ıssız bulmaktadır (Çizelge 4. 24).

Yeni dokuda yaşayanların en az % 80’i mahallelerini açık-net, havadar, rahatlatıcı, güzel ve sessiz bulurken, % 48’i tekdüze, % 44’ü ıssız, % 32’si düzensiz bulmaktadır. Bu değerler yukarıdaki değerler ile karşılaştırıldığında geleneksel dokuda yaşayanların yeni dokuda yaşayanlara kıyasla mahallelerinden daha hoşnut oldukları tespit edilmektedir.

Geleneksel dokuda yaşayanlardan % 52'si mahallelerini umuma açık görürken, yeni dokularda yaşarlarda bu oran % 84 olarak belirlenmiştir (Çizelge 4. 24). Bu sözcüğün yeni dokularda bu kadar yüksek oranda seçilmesinin nedeni bu alanlardaki ulaşım mekanlarına bağlıdır. Yeni gelişen alanlarda ulaşım mekanları imar planında tanımlı bir başlangıcı ve bitişi olmayan, kademesi üzerinde taşıyacağı araç kapasitesine göre en kesite bağlı düzenlenmiş, kısaca gelinip geçilmek dışında başka işlevi olmayan mekanlar olarak öngörülmektedir.

Çizelge 4. 24 Kastamonu'da yetişkinlere yapılan ankette yer alan sıfat çiftlerinden mahalleler için seçilen sözcüklerin oranları, 2000

Sözcükler	Geleneksel dokuda	%	Yeni dokuda	%
Düzenli	21	84	17	68
Düzensiz	4	16	8	32
Hoş	21	84	12	48
Tekdüze	2	8	12	48
Kararsız	2	8	1	4
Güzel	25	100	22	88
Çirkin	-	-	3	12
Gürültülü	1	4	4	16
Sessiz	24	96	20	80
Kararsız	-	-	1	4
Canlı	16	64	14	56
İssiz	8	32	11	44
Kararsız	1	4	-	-
Rahatlatıcı	24	96	23	92
Gerginlik verici	1	4	2	8
Mahrem	11	44	3	12
Umum	13	52	21	84
Kararsız	1	4	1	4
Kalabalık	-	-	8	32
Sakin	25	100	17	68
Açık-net	16	64	20	80
Karışık	9	36	5	20
Havadar	23	92	23	92
Havasız	2	8	2	8

- Çizili sorgulamadan elde edilen diğer bir bulgu ise Kastamonu yerleşmesinin kuzeyinde yer alan Kuzey Kent toplu konut alanının yetişkinlerin 1/5'i, öğrencilerin de sadece 1/6'sı tarafından haritalarına dahil edilmiş olmasıdır. Bunun bir nedeni bu toplu konut alanının yerleşmenin geleneksel dokusunun yerleştiği çanağın dışında semer biçimli

bir alanda yer alması ve bu nedenle makro form açısından yerleşmeden kopuk olmasıdır. Bu kopukluğun diğer nedeni yerleşmenin merkezi ile Kuzey Kent arasında yer alan DSİ, TC Karayolları gibi donatıların konumlandığı donatı bölgesidir. Kuzey Kent'in hatırlanmamasının bir başka nedeni ise Kuzey Kent'in birbirine benzer, niteliksiz, estetik olmayan konutlardan oluşan kimliksiz bir dokuya sahip oluşu, konutların dışında dokunun hatırlanmasını sağlayacak odak noktaları, açık alan, işaret öğelerinden yoksun oluşudur.

4.5 Değerlendirme

Bu bölümde ele alınan sözlü ve çizili sorgulamaların sonuçları kentte yaşayanların gözünden Kastamonu yerleşmesinin değerlendirilmesini sağlamıştır. Çizili sorgulamalar 2. Bölüm'deki Zihinsel Haritalar Kuramı başlığı altında ele alınan Appleyard'ın zihinsel harita tipleri bağlamında değerlendirilmiştir. Çizili sorgulamaların sonuçlarından elde edilen verilerin ışığında, zihinsel harita tipleri Kastamonu özelinde yeniden yorumlanmıştır. Bunlara ek olarak anket sonuçları Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram (bölüm 2. 3) çerçevesinde irdelenmiştir. Buna göre erkeklerin ve kadınların Kastamonu kent mekanını algılamaları incelenmiş, anket gruplarının farklı sonuçları değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Bu değerlendirmeler 3. bölümde K. Lynch'in ortaya koyduğu imaj öğeleri bağlamında gerçekleştirilen analiz sonuçlarının test edilmesi için olanak yaratmıştır. Her iki bölümde ulaşılan sonuçlardan birbirine paralel olanların yanısıra farklı değerlendirmeler ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar aşağıda imaj öğeleri doğrultusunda ele alınmakta ve yorumlanmaktadır.

Dokular ve bölgeler

3. bölümde Kastamonu'da imaj öğeleri bağlamında geleneksel konut dokusu, gelişme konut dokusu, merkez dokusu ve donatı bölgesi olmak üzere dört farklı doku ve bölgenin varlığı ortaya konulmuştur. Kastamonu sakinlerinin zihinsel haritaları değerlendirildiğinde katılımcıların hiç birinin yerleşmeyi dokular ve / veya bölgeler kapsamında ele almadığı görülmüştür. Ancak zihinsel haritaların % 18'inde gelişme konut dokusunun bir parçası

olan Kuzey Kent toplu konut alanı yer almaktadır. (bakınız Çizelge 4.2.2) Söz konusu toplu konut alanı haritalarda bölge ifade edecek biçimde çizilmemiş, adı yazılıp yerleşmeye göre konumuna işaret edilerek, sembolik olarak ele alınmıştır. Bu dokunun zihinsel haritalarda belirtilmiş olmasının nedeni bu yerleşmenin diğer gelişme konut dokularına kıyasla, toplu konut bağlamında tanımlanmış bir çerçevede* ele alınmış olması ve adıyla yerleşmenin gelişme yönüne referans vermesi ile açıklanabilir.

Buna ek olarak küçük sanayi sitesi % 8 oranında kent sakinleri tarafından hatırlanarak çizilmiştir. Yerleşme içinde bir bölge ya da doku olarak kabul edilmeyecek kadar sınırlı bir alanda yapılaşmış olan bu işlev alanı 3. bölümde doku ve bölgeler kapsamında değerlendirmeye alınmamıştır.

Yerleşmenin kimliğini ortaya koyan önemli kültür varlıklarından olan geleneksel konut dokusu anketlerde bütüncül bir anlayışla ele alınmamış, sadece bu dokudaki bazı yapılarla işaret edilmiştir. Bunun en önemli nedeni bu dokuların algılanabilirliğinin zarar görmüş olması ve 'eski' konutlara ve konut alanlarına rağbet olmaması, eskinin prestijli kabul edilmemesidir. Kastamonu sakinlerinin gündelik yaşamlarında kullandıkları ana aks ve merkez bölgesindeki yoğun ve yüksek yapılaşma, yamaçlardaki dokuların görülmesini engellemektedir. Bu da dokuların zihinsel haritalara aktarılamamasını açıklamaktadır.

3. bölümde ele alınan dokulardan merkez dokusu da zihinsel haritalarda belirtilmemiştir. Bunun nedeni geleneksel merkez yapılarının zarar görmüş olması (bakınız 3. 4. 5 İşaret öğeleri) aynı zamanda merkez içindeki yüksek ve sıradan yapılaşma nedeniyle kent sakinlerinin yerleşme içinde merkezi farklı bir doku olarak ayırt edememesidir. Diğer bir neden ise merkez işlevinin ana arterler boyunca konut yapılarının zemin katlarında gelişme eğilimi göstermesine bağlı olarak merkezin tanımlı bir bölge veya farklı bir doku halinde algılanamamasıdır.

* Bu konuda *kenar* veya *sınır* sözcüğü bilinçli olarak kullanılmamaktadır çünkü imaj öğelerinden olan kenarlar ve sınırlar farklı şehrsel bölgeleri birbirinden ayıran veya o bölgeleri sınırlayan, kentin dokusu içinde kolayca seçilebilen, doğal ya da yapay olabilen, kullanıcılar tarafından ulaşım aksları gibi kullanılmayan, tanımlı kentsel öğelerdir. Oysa Kuzey Kent toplu konut alanının kuzeydeki sınırı plan sınırı dışında görsel, tanımlı bir öğeyi referans almamaktadır. Güney, doğu ve batı yönündeki sınırlar ise sınır ve kenar öğesi olarak tanımlanamayacak araç yollarından oluşmaktadır.

Donatı bölgesi de zihinsel haritalarda yerleşmenin bir bölgesi olarak ele alınmamış öğelerdendir. Bu bölgenin içindeki TC. Karayolları ve Köy Hizmetleri alanları tek öğe olarak haritaların % 1.9'unda sadece yetişkinler tarafından hatırlanmış ancak bölge olarak hiç bir haritada ele alınmamıştır.

Yollar

Kastamonu'da zihinsel haritalardan elde edilen yollar ile ilgili sonuçlar, 3. bölümde yer verilen 'yerleşmenin en önemli ulaşım aksları çayın iki yakasındaki caddelerdir' saptamasına koşuttur.

Zihinsel haritalarda % 36 oranında Kastamonu Çayı ve iki ana cadde, % 4 oranında sadece ana caddeler çizilmiştir. Bunlara ek olarak sadece çayı gösteren haritaların oranı da % 36'dır. Bu bağlamda yerleşmenin ana omurgasının gösterildiği haritaların toplam oranı % 76 olarak tespit edilmiştir. Bu orana karşılık ana omurgaya ek olarak ya da ana omurgayı hiç dikkate almadan diğer kademedeki yolların çizildiği haritaların oranı ise sadece % 13'tür. Bu sonuçlar Kastamonu yerleşmesinin topoğrafyası nedeniyle, ana akslar dışında, mekanı öğrenmede referans oluşturacak ana yol ağına sahip olmaması ile açıklanabilir. Zihinsel haritalar değerlendirildiğinde yol ağını referans almayan noktasal haritaların % 47 oranı ile harita tiplerinin* içinde en yüksek orana sahip olması da yukarıda sözü edilen saptamayı desteklemektedir.

Kenarlar / sınırlar

Uzman gözüyle yapılan imaj analizleri sonunda yerleşmeyi sınırlayan en önemli unsur topoğrafya olarak tespit edilmiştir. Bunun nedeni Kastamonu'nun imaj açısından dikkat çeken bir yerleşme olmasında topoğrafya etkeninin önemli bir role sahip olmasıdır. Ancak bu öğe zihinsel haritaların sadece % 1.9'unda tepeler sözcüğü ile isimlendirilerek, % 3.7'sinde ise isimlendirilmeden çizgilerle kağıda yansıtılmıştır. Bu sonuçlar kent sakinlerinin yerleşmelerini çevreleyen tepelerin ayırıcılığı olmadığını göstermektedir.

* Kastamonu ile ilgili elde edilen zihinsel haritaların analizleri sonucunda noktasal haritaların dışında ağ tipi haritaların oranı % 21, zincir tipi haritaların oranı % 17, resim destekli ve fiziksel mekandan bağımsız zihinsel haritaların oranı % 13, bölgesel tipli haritaların oranı % 1.8 olarak saptanmıştır.

Bunun nedeni kentlilerin merkezdeki ve ana akslardaki yüksek yapılaşma nedeniyle gündelik yaşamlarında tepeleri algılayamamaları ile açıklanabilir.

Bu konuya ek olarak 3. bölümde yerleşmenin omurgasını oluşturan Kastamonu Çayı'nın da yerleşme için önemli bir kenar ögesi olduğuna işaret edilmiştir. Ana aksların çayın iki yanında konumlanması, çayın yerleşmenin omurgasını oluşturması ve iki yaka arasındaki geçişin köprüler ile belirli noktalardan sağlanması nedeniyle bu öge Kastamonulular'ın yaşamlarında önemli bir konuma sahiptir. Buna bağlı olarak Kastamonu Çayı kent sakinlerinin yerleşmeleri ile ilgili en çok hatırladığı öge olarak zihinsel haritaların % 72'sinde yer almaktadır. (bakınız Çizelge 4.2.2) Bu sonuç 3. bölümde çayın önemli bir imaj ögesi olduğu yönündeki saptamayı desteklemektedir.

Odak noktaları

Uzman bakış açısıyla yapılan analizlerde Kastamonu'da iki adet önemli odak noktası saptanmış, zihinsel haritalardan çıkan sonuçlar da bu saptamayı desteklemiştir. Bu sonuçlara göre yerleşmenin en önemli odak noktası olan Cumhuriyet Meydanı % 58 oranında zihinsel haritalara yansımış, diğer odak noktası olan Nasrullah Meydanı ise % 23 oranında hatırlanmıştır (bakınız Çizelge 4.2.2). Cumhuriyet Meydanı çevresinde yer alan Hükümet Konağı, Askerlik Şubesi, Defterdarlık, Kültür Merkezi, Postane, Ziraat Bankası gibi yapılar ile idari, mali, sosyal ve kültürel işlevleri, otobüs ve minibüs durakları ile ulaşım odağı işlevini kapsamaktadır. Cumhuriyet Meydanı'nın Nasrullah Meydanı'na kıyasla daha çok hatırlanmasında meydan çevresinde yer alan bu işlevler nedeniyle daha sık kullanılmasının ve meydanın konumunun ve kolay algılanan tanımlı geometrik biçiminin önemi büyüktür.

İşaret öğeleri

3. bölümde işaret öğeleri yerleşme ölçeğinde ve mahalle ölçeğinde olmak üzere iki alt başlık halinde ele alınmıştır. Yerleşme ölçeğindeki işaret öğeleri de doğal ve yapay öğeler olarak gruplandırılmıştır.

Uzman gözüyle bakıldığında çok önemli işaret öğelerinden birisi olan doğal öge Tepe'ye zihinsel haritaların % 98'inde yer verilmemiştir. Bu da boyutları ve heybetli görüntüsü ile yerleşmeye hakim olan Tepe'nin, kent sakinlerinin gözünde üzerindeki Kale ile bütünleşmiş bir imaja sahip olduğu şeklinde açıklanabilir. Yapay öğelerin en önemlisi olan Kale zihinsel haritalarda da en çok hatırlanan işaret öğesi (hatırlanma oranı % 55) olarak ortaya çıkmaktadır (bkz. Çizelge 4.2.2).

Zihinsel haritalardan elde edilen sonuçlara göre bu öğeyi % 53 hatırlanma oranıyla Abdurrahman Paşa Lisesi takip etmektedir. Lisenin hatırlanma oranının 3. bölümde sıralanan diğer işaret öğelerine kıyasla yüksek çıkmasının nedeni, sorgulamaya katılanların % 53'ünün söz konusu lisenin öğrencileri olması, anketlerin lisede gerçekleştirilmesi ve bunlara bağlı olarak öğrencilerin çoğunun çizdiği haritada liselerini de belirtmiş olmaları ile açıklanabilir.

3. bölümde Kale'den sonra ele alınan Hükümet Konağı ve çevresi zihinsel haritalarda üçüncü sırada, % 38 oranıyla hatırlanan öge olmuştur. Bu işaret öğesinden sonra % 36 hatırlanma oranıyla Saat Kulesi yer almaktadır.

Bu işaret öğelerinin sıralaması, Abdurrahman Paşa Lisesi hariç, 3. bölümdeki sıralama ile koştuttur. Ancak 3. bölümde bundan sonra ele alınan öğelerden Yakup Ağa Camii hiç hatırlanmazken, Atabay Camii sadece % 2 oranında, İsmail Bey Külliyesi ise % 5 oranında hatırlanmıştır. Bunun nedeni bu camilerin eğimli alanlardaki geleneksel dokuda yer almalarına bağlı olarak sık kullanılmamaları ve kolay algılanamamalarıdır (bkz. 4. 5 Değerlendirme – Dokular ve bölgeler).

Kastamonu yerleşmesi imaj öğelerinin uzman gözüyle derlendiği bölümde yerleşmenin çanak biçimli makroformu dışında yer alan Hz. Pir, genellikle yetişkinler tarafından hatırlanarak zihinsel haritalarda % 10 oranında yer almıştır. Buna ek olarak 3. bölümde yerleşmedeki işaret öğeleri içinde değerlendirilmeyen Postane, Adliye, Stadyum, Hastane, Belediye ve Otogar gibi öğeler de işlevleri nedeniyle hatırlanan öğelerdir.

Bunların dışında 3. bölümde sıralanan ancak zihinsel haritalarda % 10 oranından az olarak ya da hiç yer almayan işaret öğeleri ise Eski Belediye Dairesi, Cumhuriyet Meydanı'nda yer alan Atatürk ve Şerife Bacı Anıtı, bugünkü Endüstri Meslek Lisesi ve merkezde yer alan hanlardır. Eski Belediye Dairesi'nin kamusal işlevini yitirdiğinden, Atatürk ve Şerife Bacı Anıtı'nın ise Cumhuriyet Meydanı ile bütünleştiğinden zihinsel haritalarda yer almadığı düşünülmektedir. Endüstri Meslek Lisesi çevresindeki çok katlı yapılardan, hanlar ise cephelerine tabela asılması ve vitrin yapılması gibi uygulamalar nedeniyle algılanamadığından zihinsel haritalara önemleri oranında yansımamıştır.

Mahalle ölçeğindeki işaret öğeleri ise anketlerdeki mahalle sembolünü sorgulayan soruya verilen cevaplarla test edilmiştir. Gelişme konut dokularında yaşayanların cevaplarında 3. bölümde mahalle ölçeğindeki işaret öğesi olarak sıralanan öğeler yer almamaktadır. Buna karşılık geleneksel mahallelerde yaşayanların cevaplarında birden fazla tekrar eden cami, hamam, çeşme ve benzeri öğelerin sıralanmasıyla, 3. bölümdeki tespitleri destekleyen sonuçlar elde edilmiştir.

Lynch'in tanımladığı imaj öğeleri kapsamında incelenerek ortaya koyulan, Kastamonu yerleşmesindeki imaj öğeleri ile kent sakinlerinin zihinsel haritalarından derlenen imaj öğeleri arasında ortaya çıkan farklılıkların genellikle algılama eksikliğinden kaynaklandığı saptanmıştır. Konu ile ilgili değerlendirmelere sonuç bölümünde yer verilmiştir.

5. SONUÇLAR

Eski kent dokularının günümüz koşullarında düzenlenmesinde, gelişme alanlarının planlamasında ve tasarımında bilinçli davranmak ve planlamada belirli kentsel öğeler ile birlikte doğup gelişen geleneksel yerleşmeleri örnek almak kentlerimizin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Kentlerimizin geleneksel dokularının korunmasındaki ve anlaşılmasındaki yararlarından biri gelişme alanları için ders çıkarmak olmalıdır. Bu amaçla tez kapsamında kurgulanan kavramsal çerçeve içinde Kastamonu örneğinde kentin tarihi dokuları ve gelişme alanları kentsel imaj bağlamında uzman gözüyle ve kent sakinlerinin bakış açısından incelenmiş ve sonuçlar karşılaştırılmıştır.

Bir kentin bilinmesi ve benimsenmesindeki temel kriter o kentin algılanabilmesidir. Kent mekanının algılanabilirliği mekanın kendi niteliklerine bağlı olduğu kadar mekanda yaşayan bireylerin özelliklerine de bağlıdır. Bu nedenle bu çalışmada kent sakinlerinin bakış açıları da değerlendirmeye alınmıştır. Kent sakinleri ve ziyaretçiler birey olarak kendi özellikleri ve birikimleri doğrultusunda imaj öğelerini algılamaktadır. Kentsel imaj 'grup imajı' adı verilen ve çoğunluk tarafından algılanan öğelerin bir araya gelmesi ile oluştuğundan en fazla algılanarak hatırlanan öğeler yerleşmenin imajını oluşturan ortak öğeler olarak ortaya çıkmaktadır. Kısaca kentin algılanabilirliği bireylerin algılama farklılıklarından çok bireylerin kenti algılamadaki ortak noktalarına göre değerlendirilmektedir (Lynch, 1968:16), (bkz. 2. bölüm Kavramsal Çerçeve). Bir yerleşmenin sembolü yani yerleşmeye kimlik kazandıran öğesi çoğunluğun algıladığı ve anımsadığı öğedir. Yerleşmenin en önemli açık alanı / odak noktası da yine çoğunluk tarafından kullanılan ve anımsanan açık alandır. Açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, burada kentin imajını oluşturan öğeler bireysel olarak algılanan ve hatırlanan öğelerden çok kentlilerin ve kenti ziyaret edenlerin algıladıkları ortak öğelerden oluşmaktadır.

5.1 Algılanabilirlik ve Makroforma İlişkin Sonuçlar

Bir kentin algılanmasını, sevilmesini ve benimsenmesini sağlayan öğeler incelendiğinde o öğelerin aynı zamanda kente kimlik veren unsurlar olduğu görülür. Bu unsurların başında

da kentsel mekanda öncelikle görsel duyular yolu ile algılanan kentsel imaj öğeleri gelmektedir.

Bir kentin algılanmasında imaj öğelerinin rolü çok önemlidir. Kentin kavranmasında ve bütün olarak değerlendirilmesinde kenar / sınır elemanları ile dokular ve bölgeler büyük önem taşıırken, kentin öğrenilmesinde yollar, kentin kimlik kazanmasında odak noktaları ve işaret öğeleri, yerleşme içinde yönelmede ise yollar ve işaret öğeleri büyük önem taşımaktadır.

Bir yerleşmenin kentsel imaj açısından nitelikli bir yerleşme sayılabilmesi içerdiği doku ve bölgelerinin ayırt edilebilmesi, kenar ve sınırların tanımlı olması, yolların anlaşılabilir, odakların hatırlanabilir olması ile bağlantılıdır. Ayrıca bu yerleşmelerin işaret öğeleri yerleşmenin dışından olduğu kadar içinde hareket ederken de görülebilen ve kent mekanında yönelmeyi sağlayan belirgin öğeler olarak var olmalıdır. Ancak bir yerleşmenin kentsel imaj açısından nitelikli bir yerleşme olması için imaj öğelerinin kentte yer alması yetmemekte, aynı zamanda bu öğelerin kent sakinleri ve ziyaretçiler tarafından algılanabilir ve anlaşılabilir olması gerekmektedir. Yerleşmenin algılanabilir ve anlaşılabilir olmasında yerleşme makroformu büyük önem taşımaktadır.

Yamaç yerleşmeleri kentsel imaj açısından oldukça nitelikli makroforma sahip yerleşmelerdir. Bu yerleşmeler güneşlenme, suya doğal akış sağlama ve manzara gibi olumlu özelliklere sahip olmanın yanı sıra makroformlarına bağlı yüksek algılanabilme potansiyeline de sahiptirler. Bu özellikler söz konusu yerleşmeleri kentsel imaj açısından son derece çekici yerleşmeler haline getirmektedir. Özellikle çanak biçimli yerleşmelerin algılanma ve imaj konularında diğer yerleşmelere kıyasla daha üstün niteliklere sahip oldukları söylenebilir.

Kastamonu kentinin makroforma bağlı algılanabilirlik düzeyi incelendiğinde, geleneksel yerleşmenin gerek makroform gerekse yerleşme dokusu açısından kentin yüksek yerlerinden algılanabilecek boyut ve biçimde olduğu saptanmıştır.

Ancak yerleşmenin makroformundaki değişim incelendiğinde kentin zaman içinde çanak biçimli topoğrafyanın dışına taşıdığı görülmektedir. Yerleşmenin kuzeyindeki vadi içinde doğrusal biçimde gelişme gösteren yeni alanlar gibi imar planları ile toplu konut alanı olarak öngörülen Kuzey Kent de kentin konumlandığı alanın doğal sınırları dışında kalmaktadır. Bu değişim yerleşmenin tümünün bir noktadan algılanmasını olanaksız hale getirmektedir. Kuzey Kent çizili sorgulamalarda, 4. bölümdeki açıklamalarda da belirtildiği üzere, kentlilerin sadece % 18'i tarafından hatırlanmıştır. Bunun nedeni bu toplu konut alanının kenti çevreleyen tepelerden çıplak göz ile izleyemeyeceği kadar uzakta, eski kent ile gelişme alanı arasında yer alan donatı bölgesi nedeniyle yerleşmeden kopuk ve makroform olarak da geleneksel kentten çok farklı yapıda olmasıdır.

Kentin bu iki parçası makroform açısından birbirinden bağımsız olarak değerlendirildiğinde, geleneksel yerleşmenin çanak formu bir vadi olduğu ve buna bağlı olarak kentin bu parçasının bütün olarak algılanabildiği gözlenmektedir (Şekil 5.1), (bkz. s: 56, Şekil 3. 1). Buna karşın Kuzey Kent'in konut dokusunun doğuya bakan bir vadinin kuzey ve güneyinde yer alan semer formu yamaçlarda planlandığı izlenmektedir (Şekil 5. 2). Kısaca bu bağlamda değerlendirildiğinde günümüzdeki Kastamonu yerleşmesinin iki parçasının birbirinden çok farklı oturma alanlarına bağlı olarak farklı makroform özelliklerine sahip olduğu görülmektedir.

5.2 İmaj Öğelerine İlişkin Sonuçlar

Kuramsal bilgiler çerçevesinde bilimsel bakış açısıyla ele alınan Kastamonu Kenti imaj öğeleri ile kent sakinleriyle yapılan sorgulamalar sonucunda ortaya konulan imaj öğeleri 4. bölümün değerlendirmesinde karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda her iki bakış açısındaki benzerliklerin yanı sıra kent sakinlerinin zihinsel haritalarında eksikliklerin ve farklılıkların olduğu gözlenmiştir.

Saptanan eksiklikler ve farklılıklar zihinsel haritalarda yerleşmenin bölgeler ve sınırlardan çok işaret öğeleri ile tanımlanmaya çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Noktasal tip zihinsel haritaların toplam haritalar içindeki payının % 47 olması da yerleşmenin daha çok işaret öğeleri aracılığı ile ifade edildiğini göstermektedir.

Aşağıda yer alan Kastamonu'nun imaj öğelerine ilişkin değerlendirmeler, 4. bölümdeki karşılaştırmadan ortaya çıkan sonuçlar bağlamında ele alınmıştır.

Dokular ve bölgeler

Yapılan çalışmada elde edilen zihinsel haritalarda, Kuzey Kent toplu konut alanı ile birlikte geleneksel konut dokusu, gelişme konut dokusu, merkez dokusu ve donatı bölgesi de doku ve bölge olarak yer almamıştır. Kent sakinleri tarafından çizilen haritalarda yerleşme içindeki söz konusu dokuların bulunmama nedeni, bu dokuların günlük yaşamda hareket edilen akslardan algılanamıyor olması ile açıklanabilir. (bakınız 4.5. Değerlendirme – Dokular ve bölgeler)

Kastamonu'nun en özgün dokusu olan *geleneksel konut dokusu* sosyal yaşam ve tasarım kalitesi dışında, bir çok açıdan Gestalt kurallarının izlenebildiği bir dokudur. Öncelikle konutların yamaçta konumlanma biçimine bağlı, belirli bir bölge duygusu yaratan konut dokusu, silüette yapıların birbirlerine saygılı uzaklıkları, malzeme ve biçim benzerlikleri ile *yakınlık*, *benzerlik* ve *devamlılık* gibi kuralların da izlenmesini sağlamaktadır. Sürekliliğin tekdüzelige dönüşmesini engelleyen ve sosyal anlamda da mahalle merkezini ifade eden cami minareleri de bu dokuya hareket kazandıran unsurlardır.

Geleneksel konut dokusunda izlenen en önemli değişim son dönemde bu dokuda bazı yapıların yıkılarak daha geniş taban üzerinde ve çok katlı inşa edilmesi ile ilişkilidir. Yeni yapıların mahalle merkezlerine işaret eden minarelerle yarışmaları sonucunda yukarıda sözü edilen geleneksel dokuya özgü ahenk zedelenmektedir. Bu olumsuz değişim de dokunun imaj değerini azaltmaktadır (Bk: Bölüm 3.4.1.1 Konut alanları, Şekil 3. 1, 3. 6).

Gelişme konut dokusu kent sakinleri tarafından zihinsel haritalara yansıtılmayan dokulardan biridir. Bunun nedeni söz konusu dokunun tanımlı sınırlara sahip olmaması ve yerleşmenin geleneksel dokusunun konumlandığı doğal makroformun dışında yer alması ve dokuyu hatırlatacak , dokuya kimlik verecek işaret öğelerine sahip olmaması ile açıklanabilir.

Kuzey Kent toplu konut alanı da doğal makroformun dışında ve donatı alanları nedeniyle yerleşmeden kopuk bir konumda yer almaktadır. Bu dokunun az da olsa (% 18) hatırlanmasında sorgulamaya katılan kent sakinlerinin % 8.5'inin bu dokuda yaşıyor olmasının, Kuzey Kent'in diğer gelişme konut dokularına kıyasla çerçevesi tanımlanarak tasarlanmış bir bölge olmasının ve yerleşmenin gelişme yönüne referans veren, kolay hatırlanan bir ada sahip olmasının etkisi vardır.

Kastamonu'da merkez dokusundaki geleneksel yapılar çeşitli uygulamalar nedeniyle zarar görmüş ve algılanmaları zorlaşmıştır (bakınız 3. 4. 5 İşaret öğeleri). Merkezdeki diğer yapılar ise yüksek ve sıradan yapılardır. Ayrıca yerleşmedeki merkez işlevi yerleşmenin omurgasını oluşturan ana aks boyunca yine yüksek ve sıradan konut yapılarının zemin katlarında yer alma eğilimi göstermektedir. Merkez dokusundaki bu değişimler dokunun kent sakinleri tarafından farklı, tanımlı bir doku olarak ayırt edilmesini engellemektedir. 4. bölümde de belirtildiği gibi bu dokunun zihinsel haritalarda belirtilmemesinin en önemli nedenleri bunlardır.

Donatı bölgesi de zihinsel haritalarda bütüncül bir bölge olarak yer almayan, içindeki bazı yapıların hatırlandığı bir bölgedir. Bu bölgeye zihinsel haritalarda yer verilmemesinin nedeni onun geleneksel dokudaki tepeler üzerinden algılanamayacak mesafede, yerleşmenin merkezinden uzak konumlanması, yerleşmenin doğal makroformunun dışında yer alması ve günlük yaşam ile doğrudan ilişkili olmaması ile açıklanabilir.

Kastamonu'daki donatı bölgesi Anadolu Kentindeki donatı alanlarına göre büyük değişiklik göstermektedir. Alan kullanımı ve yapılaşma koşulları açısından da farklı olan bu öğe Kastamonu'da yerleşmenin gelişimini yönlendirmek yerine, gelişimi sınırlayan, yerleşme ile toplu konut alanı arasında yer alan yapay bir eşik konumundadır.

Genel olarak yerleşmedeki doku ve bölge öğelerinin değişimlerine bakıldığında konut ve merkez dokusuna yapısal açıdan özelliği olmayan, işaret öğesi ile odak noktaları içermeyen gelişme konut dokusu ve donatı bölgesi eklenmiştir. Bunun yanısıra geleneksel konut dokusunun imaj özellikleri zedelenmekle birlikte doku imaj açısından önemini

korumaktadır. Merkez dokusu ise biçiminin, mekansal ve yapısal özelliklerinin değişmesi nedeniyle konut dokusuna kıyasla imaj değeri açısından daha çok erozyona uğramıştır.

Yollar

Yollar konusunda zihinsel haritalardan elde edilen sonuçlar 3. bölüm sonuçlarını destekler niteliktedir. Bu sonuçlara göre yerleşmenin topoğrafya özelliklerine bağlı olarak tek bir ana aks söz konusudur.

Kastamonu Çayı'nın iki kıyısında yer alan bu ana aks yerleşmenin ana omurgasını oluşturmaktadır. Yerleşme ve çevresinde hizmet veren tüm toplu taşıma araçlarının tek güzergahı olan bu aks aynı zamanda otogara giden şehirlerarası hizmet veren otobüslerin de geçtiği akstır. Bunlara ek olarak ortasından çay akan bu iki cadde üzerinde Adliye, Lise, Emniyet Müdürlüğü, Otagar, Müze, Cumhuriyet Meydanı gibi yapı ve donatıların yanı sıra merkez işlevi de yer almaktadır. Yukarıda sıralanan özellikler nedeniyle bu aks Kastamonulu sakinler tarafından yaya ve araçlı olmak üzere yoğun bir biçimde kullanılmaktadır.

İmar planı bu aksı oluşturan caddelerden cephe alan yapılara beş kat yapılaşma izni vermektedir. Cephe özellikleri açısından herhangi bir yerleşmede görülebilecek ana caddeden farksız olan bu caddelerin üzerinde 6-7 katlı kaçak yapılara da göz yumulmaktadır. Yatay ve düşey boyutları geleneksel dokudaki ölçek ile çelişen boyutlardaki bu yapılar,

- ana akstan ve merkezden geleneksel dokunun ve kalenin algılanmasına,
 - buna bağlı olarak geleneksel dokudaki bazı önemli işaret öğelerinin fark edilmesine,
 - geleneksel merkezin ayırt edilmesine,
 - yerleşmenin makroformunun hissedilmesine
- engel olmakta,
- söz konusu yüksek yapıların işaret öğeleri ile yarışmasına,
 - Kastamonu Çayı sayesinde elde edilecek mikroklimanın etkisinin yitirilmesine ve
 - vadi tabanındaki hava akımının engellenmesi gibi ekolojik sorunlara,

- kentsel imaj açısından özel bir yerleşmede yaşıyor olmanın ayırıcısına varılmamasına,
 - yerleşmenin özgün değerlerinin örtülerek sıradanlaşmasına
- yol açmakta ve yerleşmenin kimliğine kalıcı zararlar vermektedir.

Yol ögesindeki değişimlerden diğeri geleneksel dokudaki bazı çıkmaz sokakların ortadan kaldırılması sonucunda yol ağının mekansal ve sosyal yapısının zarar görmesidir. Diğer bir değişim ise geleneksel konut dokusu ile gelişme konut dokusu karşılaştırıldığında ortaya çıkmaktadır. Geleneksel dokuda yer alan öncelikle yaya ulaşımını gözeten, zengin perspektifler yaratan yol ağı, gelişme alanlarında yerini araçlı ulaşım hizmet veren sabit enkesitli ve doğrusal nitelikli ulaşım mekanlarına bırakmıştır. Gelişme alanlarında yolları tarif eden cepheler de planlar ve yönetmeliklerin öngördüğü standartlar nedeniyle sıradanlaşmış, yolların imaj ögesi değeri bu dokularda azalmıştır.

Kenarlar / sınırlar

Zihinsel haritalardaki kenarlar ve sınırlar 3. bölümdeki öğeler ile karşılaştırıldığında Kastamonu Çayı'nın kent sakinleri tarafından hatırlandığı ancak yerleşmeyi çevreleyen tepelerin gerektiği önemde ele alınmadığı saptanmıştır.

Kenar / sınır öğeleri söz konusu olduğunda kent sakinlerinin kentin omurgasını oluşturan, Kastamonu Çayı'nı -en yüksek hatırlanma oranı olan- % 72 oranında zihinsel haritalarına çizmişlerdir. Ancak yerleşmeye kentsel imaj açısından özellik kazandıran, geleneksel kısmının doğal sınırlarını oluşturan tepeler sadece % 5.6 oranında hatırlanmıştır. Bu da Kastamonu sakinlerinin çok özel bir makroforma sahip bir yerleşmede yaşadıklarının pek ayırıcısında olmadıklarını göstermektedir. Bu durum bir yerleşmenin çevresel özelliklerinin sıradan olmadığını anlamının bu konudaki görgü ve bilgilenme ile olanaklı olduğunu da ortaya koymaktadır.

Kenar öğeleri ile ilgili olarak Kastamonu'da gözlemlenen değişimlerden biri aynı zamanda yerleşme için önemli bir sorun olan Kastamonu Çayı'nın üzerinin kapatılmasıdır. Kentin karşılıklı iki yamacındaki altbölge arasında önemli sınır elemanı olan Kastamonu Çayı'nın üzerinin kapatılması kentin ekolojik, kentsel ve estetik değerlerinin yitirilmesine

neden olmaktadır. Bunlara bağılı olarak kentin algılanmasına zarar veren yerleşme biçiminin deformasyonu ve kentsel belleğin korunamaması sorunları ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak çayın iki kıyısında imar planı ile beş katlı yapılara izin verilmesi ancak yedi kata kadar kaçak yapılaşmaya göz yumulması bu imaj ögesinin niteliğinin tümüyle yitirilmesini çabuklaştırmaktadır.

Yerleşmede kenar / sınır ögesinin tarih sürecindeki en önemli değişimi sur duvarlarının yıkılarak yerini yerleşmeyi çevreleyen topoğrafik eşiklerin almasıdır. Gelişme alanlarında bu ögenin durumuna bakıldığında geleneksel dokuya kıyasla bir değişim göze çarpmaktadır. Gelişme alanlarındaki kenar veya sınırlar topoğrafya gibi kalıcı öğeler yerine plan ile öngörölmüş yapılaşmış alan ile yapılaşmamış alanının çakıştığı, pek de kalıcı olmayan yapay hatlardan oluşmaktadır. Bu durum da kenar / sınır öğelerinin algılanmasını zorlaştırmaktadır.

Odak noktaları

Odak noktaları konusunda 3. ve 4. bölüm sonuçları tamamen birbirine koşuttur. Cumhuriyet Meydanı % 58 oranında ve Nasrullah Meydanı % 23 oranında kentliler tarafından hatırlanmıştır. Cumhuriyet Meydanı'nın daha çok hatırlanmasının nedeni Hükümet Konağı, Postane, Askerlik Şubesi, Ziraat Bankası, Defterdarlık gibi kamu yapılarının yanı sıra ulaşım odağının (minibüs ve otobüs duraklarının) burada yer almasıdır.

Buna ek olarak,

- Cumhuriyet Meydanı'nın belirgin bir geometrik biçimi olmayan Nasrullah Meydanı'na göre daha kolay algılanan dikdörtgen biçime sahip olması,
- Bu meydanın Hükümet Konağı'na doğru yükselen kotu nedeniyle geleneksel dokunun konumlandığı yamaca iyi bir bakış açısı sunması,
- Nasrullah Meydanı'na kıyasla çevrelenme ve kapalılık duygusunun daha iyi hissedilmesi,
- Sınırlarının daha tanımlı olması ve meydan ile meydanın doğu cephesini oluşturan Hükümet Konağı'nın simetrik olması,

- Şekil – zemin ilişkisi (bakınız 2.2.1 Gestalt Kuramı) bağlamında arkasındaki tepenin oluşturduğu zemin nedeniyle Hükümet Konağı'nın çok etkili bir biçimde öne çıkması, görkemli ve etkileyici bu görüntünün kolay hatırlanması,
- Meydanda yer alan Atatürk ve Şerife Bacı Anıtı ve çevreleyen önemli yapılar ile meydanın sahip olduğu amtsallık,
- Son olarak ana akstan doğrudan cephe alması

algılama ve hatırlama açısından Cumhuriyet Meydanı'nı Nasrullah Meydanı'na kıyasla daha önemli bir konuma getirmektedir.

Odak noktalarındaki değişim incelendiğinde geleneksel konut alanları içinde yer alan çeşme, cami gibi yapılarla bir bütün olan açık alanların imaj değerinin düştüğü görülmektedir. Bunun nedeni çeşmelerin önem kaybetmesi ile çeşme başlarının toplanma, buluşma mekanı olmaktan çıkması, zaman içinde camilerin de sadece ibadet amaçlı kullanılması sonucunda eskiye kıyasla sosyal önemini yitmesidir. Ancak kent ölçeğinde meydan olgusunun ortaya çıkması ile yerleşmede meydan niteliği taşıyan, yukarıda adı geçen iki odak noktasının önem kazandığı izlenmektedir.

İşaret öğeleri

İşaret öğeleri her iki bölümde yer alan sıralamadaki bazı değişiklikler ve zihinsel haritalardaki bazı öğelerin eksikliği dışında literatür koşutu inceleme ve sorgulama sonuçlarında genel olarak benzerlik göstermektedir.

Kent sakinleri geleneksel dokuyu her ne kadar haritalarına çizmeseler de hatırlayarak çizdikleri öğelerin toplamının % 82.5'i geleneksel dokuda yer alan Kale, Cumhuriyet Meydanı, Hükümet Konağı, Lise, Saat Kulesi, Nasrullah Camii, Nasrullah Meydanı, Nasrullah Köprüsü, Müze, Ziraat Bankası gibi öğelerden oluşmaktadır. Gelişme alanlarından çizilen öğeler ise Stadyum, Emniyet Müdürlüğü, benzin istasyonu, DSİ, Hastane, Cezaevi, Gül Market gibi zihinsel haritalarda ancak ortalama üç kişi tarafından hatırlanan (Stadyum ve Hastane hariç), görsel anlamda diğer yeni yapılardan farklı bir özelliği olmayan ancak işlevleri nedeniyle hatırlanan yapılardır. Bu da gelişme alanlarında

kentin hatırlanmasını ve öğrenilmesini sağlayacak yapısal öğelerin tasarlanmadığı savını doğrulamaktadır.

Bu sonucu destekleyen başka bir veri de sözlü sorgulama sonuçlarından elde edilmiştir. Bölüm 4.3.2'de mekan ile ilgili sonuçlar başlığı altında irdelenen çıkarımlara göre gelişme alanlarında % 68 oranında mahallenin sembolü olmadığı yönünde yanıt alınmıştır. Oysa aynı soruyu geleneksel dokuda yaşayan ve anketi yanıtlayan kişiler % 80 oranında birden fazla tekrar eden cami, çeşme, mescid gibi fizik mekana ilişkin öğeleri sıralamışlardır.

İşaret öğeleri söz konusu olduğunda zihinsel haritalardaki en önemli eksiklik Kale'nin üzerinde yer aldığı Tepe'dir. Bu öğenin kent sakinleri tarafından dikkate alınmadığı sonuçlardan gözlenmiştir. Bunun nedeni Tepe'nin diğer kentsel imaj öğelerinden farklı olarak, doğal bir eleman olmasıyla ve kale ile bütünleşmiş olmasıyla açıklanabilir. Ayrıca ana aksın üzerindeki yüksek yapılaşma da tepenin algılanamamasındaki etkenlerden biridir.

Gözlemler sonucu ortaya konan işaret öğelerinden zihinsel haritalarda adı geçmeyen veya % 10 oranından daha az hatırlanan diğer öğeler ise Atabay Camii, Yakupağa Külliyesi, İsmailbey Külliyesi ve Endüstri Meslek Lisesi'dir. Bu öğelerin kent sakinlerinin hafızasında yer almamasının nedeni merkezin dışındaki eğimli alanlarda konumlanmaları nedeniyle kolay ulaşılamamaları ve hatırlanan diğer işaret öğeleri kadar sık kullanılmamalarıdır. Bunlara ek olarak, söz konusu işaret öğelerinin içinde yer aldıkları dokulardaki artan yapılaşma oranları ve kat adetleri ile ana akslar üzerindeki yapılaşma nedeniyle bu yapıların eskiye kıyasla daha zor algılanabiliyor olmasıdır.

İşaret öğelerindeki değişim ise işaret öğesi niteliği taşıyan bazı yapıların yıkılması ile imaj değerlerinin ortadan kalkması, bazılarının kendilerindeki ve / veya yakın çevrelerindeki değişiklikler nedeniyle daha az algılanmalarına bağlı imaj değerinin azalması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bunların yanı sıra geleneksel doku ve Kastamonu Çayı gibi işaret öğesi olmayan bazı öğelerin yerleşmenin değişen boyutları ve öğenin değişen nitelikleri nedeniyle aynı zamanda işaret öğesi olarak da değerlendirilmeleri bu öğedeki değişimlerden biridir.

5.3 Kuramlara İlişkin Sonuçlar

Bu çalışmada ele alınan kuramlardan **Gestalt Kuramı ve Kuralları** kent mekanını ve özellikle geleneksel dokuyu ve bu dokudaki değişimleri gözlemekte ve yorumlamakta kullanılmıştır; Kastamonu geleneksel yerleşmesi Kastamonu Çayı'nın ikiye böldüğü çanak formulu *simetrik* bir yerleşme olarak tanımlanabilir. Çayın simetri aksını oluşturduğu bu yerleşmede her iki yamaçta da birer anıtsal yapı, birer yönetim yapısı ve yaya köprüsü ile birbiri ile ilişkili odak niteliğindeki birer meydan yer almaktadır. Bunlar doğu yakasında Kale, Nasrullah Meydanı ve Belediye Dairesi, batı yakasında Saat Kulesi, Cumhuriyet Meydanı ve Hükümet Konağıdır.

Geleneksel konut dokusunda konutların eğime paralel dizilişleri, birbirlerine olan *yakınlıkları*, benzer malzeme ve renk kullanımı ile dokuda oluşturdukları *devamlılık* belirgin bir kimlik ortaya koymaktadır. Aynı zamanda geleneksel dokudaki mahalle merkezlerinin izlenmesini sağlayan cami ve benzeri donatı yapıları ile diğer imaj öğeleri de Gestalt Kuramının *bölge* kuralı doğrultusunda bu dokuların kimliğini vurgulayan unsurlardır. Geleneksel konut dokusu kimliğini ortaya koyan *yakınlık*, *benzerlik*, *devamlılık* ve *bölge* kurallarının bilinçsiz plan kararları veya denetimsizlik nedeniyle bozulması sonucunda geleneksel doku kimliğinin de yitirmek üzere olduğu örnek alan çalışmasında da gözlenmiştir.

Çalışmayı yönlendiren ve sözlü sorgulamaların yorumlanmasında değerlendirilen kuramlardan **Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram** çerçevesinde elde edilen önemli sonuçlardan birisi kentsel algılamada cinsiyetin dolaysız etkili olmadığıdır. Örnek çalışma alanı olarak seçilen Kastamonu'da, yetişkinlerle ve öğrencilerle yapılan sorgulamalar karşılaştırıldığında, yetişkin erkekler ve kadınlarda ortaya çıkan algılama farklılıklarının kız ve erkek öğrencilerde söz konusu olmadığı gözlenmiştir. Buradan elde edilen sonuç kent algılamada cinsiyet farklılığının cinslere biçilen rollere bağlı olarak ortaya çıktığıdır. Kadınların ev hanımı rolünü benimseyerek evde çalışmaları ve kent mekanında erkekler kadar aktif olmamaları algılamadaki eksikliklere ve farklılığa neden olmaktadır. Ancak zamanla kızların da eğitim alarak günlük yaşama daha etkin katılmaları ile bu durum

değişmekte ve her iki cins de kent mekanını öğrenmek ve kullanmakta eşit fırsatlara sahip olabilmektedir.

Bu kuram bağlamında ulaşılan sonuçlardan bir diğeri, lise öğrencilerinin okula ulaşım süreleri ve ulaşım biçimlerinin çizdikleri zihinsel haritalar ile karşılaştırılması sonunda elde edilmiştir. Bu sonuçlar Morval'ın (1995) belirttiği gibi ulaşım süresi ve biçiminin kent mekanının algılanmasında dolayısıyla hatırlanmasında etkili olan unsurlardan biri olduğu görüşünü desteklemektedir.

2. bölümde ele alınan **Zihinsel Haritalar Kuramı** ise çizili sorgulamaların yorumlanmasında değerlendirilmiştir. Appleyard'ın ortaya koyduğu zihinsel harita tipleri çizili sorgulamalar sonucunda elde edilen zihinsel haritalar bağlamında yeniden değerlendirilerek örnek alana özgü harita tipolojisi oluşturulmuştur. Appleyard'ın ulaştığı sonuçlar ile karşılaştırma yapıldığında elde edilen en çarpıcı sonuç kent mekanının algılanması ve buna bağlı çizilen zihinsel harita tiplerinde etkin olan en önemli elemanlardan birisinin yollar olduğudur. Appleyard yaptığı araştırmada elde ettiği zincir tipi haritalardaki büyük payın nedenini mekanı öğrenmede yollar ve izlerin etkili olduğu sonucu ile açıklamıştır.

Appleyard'ın bu saptamasını örnek çalışma alanı olarak seçilen Kastamonu kent merkezinde yapılan bu çalışmada elde edilen veriler de desteklemektedir. Bu çalışmada derlenen haritalardaki en büyük oran nokta tipi haritalara aittir. 4. bölümün değerlendirmesinde de belirtildiği gibi Kastamonu, topoğrafik eşikler nedeniyle, kentin ana omurgasını oluşturan akslar dışında mekanı öğrenmede referans oluşturacak ana yol ağına sahip değildir. Yerleşmenin bu özelliği kent sakinlerinin zihinsel haritalarına da yansımaktadır. Bu bağlamda incelenen haritaların % 47 oranında ulaşım ağına referans vermeyen nokta tipi haritalardan oluştuğu saptanmıştır (bkz. 4.3.1 Birey etkeni ile ilgili sonuçlar).

Kent imajı ile ilgili gözlemler ve değerlendirmeler **Kentsel İmaj Kuramı** ve Lynch'in ortaya koyduğu imaj öğeleri bağlamında gerçekleştirilmiştir. Aynı kuram başlığı altında ele alınan ve çalışma alanında uygulanan bir yöntem de Milgram'ın kentsel imaj

elemanlarını grafik biçimde sunum tekniğidir (Şekil 4.13, 4.14, 4.15). Kadın, erkek ve toplam kent sakinlerinin hatırladıkları imaj elemanlarının kent haritası üzerinde üç ayrı şema halinde sunulduğu bu yöntem farklı grupların farklı öğeleri hatırlama oranlarını da karşılaştırma olanağı sağlamaktadır (bkz. bölüm 4.3.1 Birey etkeni ile ilgili sonuçlar). Bu şemaların sonuçlarına göre Hükümet Konağı ve Adliye gibi kamu kurumlarını erkeklerin daha çok hatırladıkları görülmektedir. Bu da yukarıda Algılamada Ekolojik ve Kültürel Kuram konusunda ele alınan sonuçlarla doğrudan bağlantılıdır.

5.4 Öneriler

Bu tezde tarihsel kimliği olan kentsel çevrelerin değerlendirme çalışmalarına yeni bir yaklaşım getirilmektedir. Bu çalışma yerel özellikleri ve kimliği sürdürme endişesi taşımadan gerçekleştirilen ve ülkenin her yöresinde birbirinin benzeri olan kentsel mekanların planlamasına karşı yeni bir bilim olan ve yasalarda henüz yer almayan kentsel tasarım ve onun bir yönü olan imaj öğelerinin araştırılma ve anlaşılmasını öneren bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Bu yaklaşıma göre yerleşmeye özgü öğelerin saptanmasında en önemli yol gösterici eski yerleşme ve dokusal özelliklerdir.

Tarihi kent dokularına ilişkin öneriler

Tarihi yerleşmeler veya yerleşme parçaları yüzyılların getirdiği deneyimle yer aldıkları coğrafya içinde en uygun yer seçimi ve tasarım kriterlerini ortaya koyan örneklerdir. Bu yerleşmelerde yerleşme kimliğini oluşturan üç boyutlu elemanlar ve insan ölçeği açısından tasarım konusunda önemli ipuçlarını barındırmaktadır. Bu bağlamda eski dokusunu koruyabilen yerleşmeler kentlerimizin geleceği için büyük önem taşımaktadır. Diğer bir çok nedenin yanısıra tek başına böyle bir neden bile tarihi ve geleneksel dokuların incelenmesi, anlaşılması, çözümlenmesi ve korunması gerekliliğinin önemini ortaya koymaktadır.

Çalışmada sözü edilen bazı olumsuzluklara karşın Kastamonu bir çok Anadolu kentine kıyasla halen özgün niteliklerinin çoğunu koruyabilmiş önemli yerleşmelerden biridir. Geç kalınmadan bu kente özgü özellikleri, kentsel öğeleri koruma ve yaşatma konusunda

gerekli tedbirler alınmalıdır. Bu bağlamda kentbilim ve mimarlık açısından önemli değerlere sahip olan bu yerleşme, tarihsel ve turistik potansiyeller de değerlendirilerek, kentsel imaj öğelerinin vurgulandığı kentsel tasarım disiplini bilinciyle bir koruma planı çerçevesinde yeniden planlanmalıdır.

Koruma amaçlı imar planı süreci içinde çözümlenmesi gereken ilk konu Kastamonu Çayı'nın kentsel yapılanmanın ana omurgası olduğunu yadsıyan, çayı dışarıda bırakarak üç parçaya ayrılmış olan sit alanının sınırlarıdır. Bugünkü sit kararları incelendiğinde akarsu ve iki yanındaki yol ve batıda yoldan cephe alan ilk sıra parsel, doğuda çay kıyısındaki ilk sıra yapı adaları bu sınırın dışında tutulmuştur. 'Etkileme Geçiş Alanı' tanımı da yapılmadığından bu karar imar planında sit alanı dışındaki söz konusu parsellerin çok katlı yapılaşmalarına olanak tanımıştır. Bu durum yukarıda çayın iki yanının yapılaşması başlığı altında değinilen sakıncalara neden olmaktadır. Ayrıca İsmail Bey Külliyesi ve yakın çevresi bütünden ayrı bir sit alanı olarak belirlenmiştir. Oysa sit sınırı sadece tarihi yapıların yoğun olduğu dokularla sınırlı kalmamalı, topoğrafik açıdan da çok özgün niteliklere sahip olan yerleşmenin çanak içindeki bütünlüğü bozulmadan geleneksel dokunun mülkiyet yapısı açısından özellikli tüm altbölgelerini kapsamalıdır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun ilgili ilke kararı* doğrultusunda, Kastamonu örneğindeki gibi alanlarda sit alanlarının korunabilmesi için bu alanları doğrudan etkileyen geçiş bölgelerinin de sit alanı ile birlikte "Etkileme Geçiş Alanı" olarak koruma amaçlı imar planı sınırlarına dahil edilmesi gerekmektedir.

Geleneksel yerleşmelerdeki değerlerin korunabilmesi için önemli konulardan biri yasal koruma sınırlarını ortaya koyan sit alanlarının ve bu alanların vazgeçilmez özelliklerinin doğru belirlenmesidir. Sit sınırları oluşturulurken yerleşmedeki korunmaya değer kültür varlıkları ve dokularının fiziksel ve işlevsel bütünlüğü ile kentsel imajı oluşturan yapısal elemanların görsel etkileri gözetilmelidir. Bunlara bağlı olarak eski eserlerin ve kültür varlıklarının yakın çevrelerinde algılanmalarına engel olacak boyuttaki yapılaşmaya ve bunların koruma alanlarında fiziksel ve görsel dokuyu ve işlevsel bütünlüğü bozacak işlev alanlarına izin verilmemelidir.

* Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, 19.4.1996 tarihli ve 420 karar no.lu, 'Planlama sırasında etkileme geçiş alanı olarak göz önüne alınması gerekli görülen alanlara (planlama sınırları) ilişkin esaslar' konulu ilke kararı.

Gelişme alanlarında imaj ile ilgili bir çok sorun yaşanmaktadır. Kentin geleneksel kesimlerinde de benzeri sorunları yaşamamak için bu alanlardaki imaj öğelerinin algılanabilirliğini korumak, görmeye bağlı olarak algılamayı engelleyen olumsuzlukları gidermek gerekmektedir. Bu çalışmalar gerçekleştirilmediğinde sahip olunan değerlerin de çeşitli uygulamalar ile yitilmesi söz konusu olabilmektedir. Bu uygulamaların geri dönüşmez etkilerini yaşamamak için ilk yapılması gereken geleneksel dokuların imaj analizleridir. Analiz sürecinde toplanması gereken bilgiler Lynch'in ortaya koyduğu kentsel imaj öğeleri ve bunların algılanmalarına ilişkin özelliklerdir.

Bilgi toplama sürecinde izlenecek yöntem ise yerleşmenin farklı dönemlerdeki imaj öğelerinin tespiti ve bu öğelerin zaman içindeki durumlarının araştırılması, imaj öğelerine ilişkin mevcut durumun gözlenmesi ve mevcut durumun kullanıcı bakış açısıyla tespit edilmesi biçiminde olmalıdır.

Yerleşmenin farklı dönemlere ait imaj öğelerinin araştırılması o dönemlere ait harita, fotoğraf gibi dokümanların karşılaştırılması ile mümkündür. Bu araştırma yerleşmede yer alan öğelerin geçirdikleri değişim sürecini öğrenmeye ve anlamaya yarayacaktır. Kullanıcı bakış açısıyla imaj öğelerinin tespiti ise kent halkı ile yapılan çizili ve sözlü sorgulamalar aracılığı ile gerçekleştirilmelidir. Kent halkı ile sorgulamaların yapılması ve bunlardan elde edilen verilerin gözlemlerden elde edilen verilerle karşılaştırılması büyük önem taşımaktadır. Bu karşılaştırmadan çıkarılacak sonuçlar gözlemlerde imaj değeri taşıdığı görülen ancak kentlinin algılamadığı ve / veya önemsemediği öğelerin tespit edilmesini ya da gözlemler sırasında dikkate alınmayan ancak kentlinin önemsemediği öğelerin ortaya konmasını sağlayacaktır.

Bu sürecin sonunda toplanan veriler analiz edilerek yerleşmenin kimliğini ortaya koyan öğeler tespit edilecektir. Bağlı olarak devamındaki planlama ve tasarım çalışmaları sırasında yerleşmenin özgün kimliğinin sürdürülebilmesi ve kolay algılanması için tespit edilen bu öğelere ve yakın çevrelerine ilişkin kararlar daha bilinçli bir biçimde üretilmektedir.

İmaj öğelerine ilişkin analiz süreci planlamanın analitik sürecine dahil edilmeli ve ilgili yönetmelikte yer almalıdır. Bu analiz sürecinin ve buna ilişkin yöntemin yönetmelikte yer alabilmesi ve ilgili düzenlemenin yapılabilmesi amacıyla bu çalışmadan sonra söz konusu yöntem eğitim amaçlı projelerde deneylenecektir.

Gelişme alanlarına ilişkin öneriler

Kastamonu'nun önemli sorunlarından bir diğeri ise yeni konut ve merkez alanlarının sağlıklı, kimliksiz ve sıradan bir özellikte yapılmasıdır. Türkiye'deki tüm kentlerin gelişme alanlarında izlenebilen bu durum ülkemizde kentsel tasarımın ve bu disiplinle amaçlanan yaşam kalitesinin önemsenmediğini ortaya koymaktadır. Özellikle yerleşmelerin imar planı ve yapı imar düzenleri ile oluşan dokularındaki kimliksizlik ve birbirine benzerlik kentlide algılama, öğrenme ve benimseyerek sevmeye ve sahiplenme konusunda eksikliğe, kentlerimizde özgünlüğün yitirilmesine, bağlı olarak aidiyet duygusunun gelişmemesine neden olmaktadır. Nitekim, Kastamonu İl Özel İdare Müdürlüğü'nce bastırılan 2002 yılına ait tanıtım kataloğunda^{*} da yerleşmeye kimlik veren ve tanınmasını sağlayan imaj öğelerinden sadece Hükümet Konağı, Şerife Bacı Anıtı, Kale ve çevresi, İsmail Bey Külliyesi, Nasrullah Camii, Yakup Ağa Külliyesi ve bazı restore edilmiş sivil mimarlık eserlerine fotoğraflarla yer verilmiştir. Atabay Camii, Saat Kulesi, Belediye Dairesi gibi işaret öğeleri ile geleneksel dokunun özelliklerine ve Kastamonu'ya özgü makroform özelliklerine bu katalogta değinilmemektedir^{**}.

Günümüzde kentlerin gelişme alanları tasarlanırken kentsel öğelerin hiçbiri (donatı alanları da dahil) çevre psikolojisi ve kentsel imaj bağlamında değerlendirmeye alınmamaktadır. Genellikle işlevsel çerçevede, iki boyutlu olarak ele alınan bu unsurlar mekanın algılanması, öğrenilmesi ve benimsenmesi faktörleri gözetimeden tasarlanmaktadır. Bu anlayışa bağlı olarak gelişen alanlardaki diğer sorunların yanısıra kimlik ve estetik anlamda da eksiklikler söz konusu olmakta, giderek daha sıradan ve birbirine benzeyen mekanlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle gelişme alanlarında imaj eksikliğini gidermek

^{*} Türkiye'de Tarihi Kent Dokularının Korunması ve Geleceğe Taşınması Sempozyumu, 8-11 Şubat 2002, Antalya - Kemer'de dağıtılmıştır.

^{**} Bunun nedeni yukarıda adı geçen öğelerin, bu bölümde sıralanan bir çok neden bağlamında, algılanamaması sonucunda kent sakinlerinin hafızasında yer etmemesi ve değerlerinin unutulması ya da önemsenmemeleri ile açıklanabilir.

üzere önerilen mahallelerin sosyal, mekansal, yönetsel bir bütün olarak planlanmasıdır. Mahalle içinde donatı bütünlüğü sağlanmalı, paylaşım tanımlı olmalı, sosyal altbölgeler ve birimler kavranabilir boyutlarda ve biçimde tasarlanmalıdır. Ayrıca odak noktaları, işaret öğeleri gibi unsurlar mekanda plan ve tasarım kararları ile yer almalıdır. Bu bağlamda yerleşmelerin geleneksel dokuları, kentsel görünimleri, öğeleri incelenerek bu dokulardan yerleşmelerin algılanması, öğrenilmesi ve ölçekleri konularında ders çıkarılması gerekmektedir.

- Tanımlı altbölgelerin planlanması

Bu derslerden birisi yerleşmeyi oluşturan altbölgelerin sınırları ile ilgilidir. Yerleşmelerin daha tanımlı olabilmesi için semt ve mahalle sınırları sürekli değişen idari sınırlar olmaktan kurtarılmalıdır. Özellikle mahallelerin sadece idari birim olması yerine, onları aynı zamanda sosyal birim haline de getirecek düzenlemeler yapılmalıdır. Anadolu Kenti'nde olduğu gibi mahalleler *tanımlı, kavranabilir ve sosyal ilişkiler için uygun büyüklükte altbölgeler* halinde tasarlanmalı, *kenarları ve sınırları doğal, topoğrafik ve diğer değişmez unsurlara göre kalıcı* olmak üzere biçimlendirilmelidir.

- Donatı alanları ve yapılarının aynı zamanda imaj öğesi olarak tasarlanması

Gelişme alanları için öngörülen altbölgelerin her birinde yer alacak olan donatı alanlarını sadece işlev, kullanıcı sayısı gibi imar yasasının gerektirdiği sınırlı kapsamda, maliyet kaygılarıyla ele almak görsel mekanda eksikliğe hatta erozyona neden olmaktadır. Özellikle okul ve benzeri donatı yapıları için tip projelerin kullanılması yöreye uygun özgün tasarımların engellenmesi, kolaycı çözüm üretilmesi, kentsel imaj öğeleri açısından potansiyellerin harcanması bir yana kent mekanında geri dönülmez kimlik kaybına ve görsel kirliliğe neden olmaktadır.

Yukarıdaki açıklamaya bağlı olarak Anadolu Kenti'nin incelenmesinden çıkarılması gereken önemli derslerden bir diğeri de donatı yapılarının yer seçimi ve yapısal özellikleri ile ilgilidir. Kentsel donatıların - külliyelerin yer seçimi ve tasarımında olduğu gibi - konumu, algılanması, kent mekanına görsel ve estetik yönden katkıları düşünülmelidir. Bu

yapıların *yerleşme içinde işaret ögesi* olabilmesi için doku içinde görülebilmesi ve diğer yapılardan ayırt edilebilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bilgiler ışığında semt ve mahalle donatıları ile kentsel ölçekteki donatılar için yer seçerken ve bunları gerçekleştiren yerleşmenin imaj boyutu tasarımıda bir kriter olarak ele alınmalı ve imaj açısından donatı yapıları potansiyel olarak değerlendirilmelidir.

- Yolların ve odakların tasarlanması

Yerleşme içinde yaya hareket edebilmenin sağladığı önemli getirilerden biri güvenlik diğeri de kent mekânının daha kolay algılanabilmesi ve öğrenilmesidir. Bu bağlamda planlama ve tasarım çalışmalarında yollar sadece ulaşım mekanları olarak değerlendirilmemeli, bir imaj ögesi olarak da ele alınmalıdır. Öncelikle yaya hareketini desteklemek için güvenliği arttırmak ve araç ulaşımı ile yaya mekanlarını ayırmak gerekmektedir. Bu konu Koruma Amaçlı İmar Planı Yapım Şartnamesi'nde yer aldığı gibi gelişme alanlarının planlanmasına ilişkin yönetmelikte de yer almalıdır. Bunun devamında yol mekanlarında altyapı, maliyet ve enkesit kaygılarının yanısıra cepheler, perspektifler, manzara noktaları ve mekânı zenginleştiren, yolculuğu zevkli hale getirecek düzenlemeler ve sokaktaki sosyal yaşam da gözözetilmelidir.

Yerleşmenin sosyal yaşamını etkileyen önemli kentsel elemanlardan biri odak noktalarıdır. Gelişme alanlarında odak noktaları sadece insanların toplanmalarına olanak tanıyacak boyutlarda bırakılmış açık alanlar olarak tasarlanmamalıdır. Açık mekanların mekânı biçimlendiren ve ortak kullanıma hizmet veren yapılar ile kurulması önemlidir. Anadolu Kenti'nde de o dönemin yaşam koşullarına göre çeşme veya cami gibi yapılarla bütünleşen açık alanlar yer almaktadır. Günümüzde de gelişme alanları için tasarlanan açık alanların odak noktası niteliğini kazanabilmesi için durak, mahalle merkezi gibi çeşitli işlevler ile birlikte ele alınmaları gerekmektedir.

- Planlamanın ve tasarımın yere özgü nitelikleri içermesi

Günümüzde kentlerin gelişme alanları, yerleşmenin içinde bulunduğu coğrafi koşullar ve yörenin yerleşme kültürü gözözetilmeden, yapı imar düzenleri ile yapılaşan, yurt genelinde

birbirine benzeyen, sıradan dokulardan oluşmaktadır. Ön bahçe, yan bahçe, arka bahçe mesafeleri ve kat adedinin şablonlar halinde verildiği bu imar düzenleri görsel değerlerin ve kentsel imaj faktörünün gözardı edildiği bir başka kolaycı çözümü ortaya koymaktadır. Bu alanlarda zamanla yapılan plan değişiklikleri ve kat ilaveleri ile mevcut işaret öğelerinin görülmesi de engellenmektedir. Bu tür uygulamalar kentin belleğini zayıflatan, planlama ile başarılmak istenenin ruhuna aykırı uygulamalardır. Oysa gelişme alanlarında topoğrafya, yöneliş gibi doğal veriler ile o alanda yaşaması hedeflenen grubun sosyal ve ekonomik yapısı tasarım çalışmaları için veri oluşturmaktadır.

Sonuç olarak

Bu çalışma Kastamonu'yu, daha önce hiç bir Anadolu Kenti'nin ele alınmadığı çerçevede, kentsel imaj bağlamında incelemekte; bu kavramı da batı kaynaklı literatürde konu edilmemiş bir biçimde ele almaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda Anadolu Kenti fizik mekanı işlevsel alanlar veya mimari özellikler bağlamında incelenmiştir. Kentsel imaj konusu da şimdiye kadar Avrupa'daki ve Amerika'daki yerleşmeleri kapsamında irdelenmiştir. Bu tez ile imaj kavramı ilk kez Anadolu yerleşmeleri kapsamında, Anadolu yerleşmeleri de ilk kez kentsel imaj kapsamında ele alınmaktadır. İlk olması nedeniyle bu çalışmanın Anadolu kentlerinin kentsel imaj özelliklerinin ortaya konulması, kent planlama ve kentsel tasarım etkinlikleri sırasında bu niteliklerin değerlendirilmesi, 'kimlik' özelliklerinin sürdürülmesi çabasında bu yerleşmelerin örnek alınması için önemli bir başlangıç olduğuna inanılmaktadır.

Bu çalışma ile vurgulanan yaklaşım genel bir planlama yaklaşımına dönüştüğü ölçüde kentsel sosyo-ekonomik yapıyı geliştirmeye katkı sağlayacaktır. Bu da günümüzde tasarlanan kentsel altbölgeler ve konut alanları için, Anadolu Kenti'ndeki 'mahalle kavramını', simge ve tasarım elemanları ile örnek almak yoluyla gerçekleşecektir.

Bu tez Anadolu Kenti bağlamında geleneksel yerleşme dokularının kentsel imaj çerçevesinde anlaşılması ve yorumlanmasını kapsamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı kentsel imaj öğelerinin öneminin açıklanması ve bağlı olarak Anadolu Kentlerinin geleneksel dokularındaki ve gelişme alanlarındaki uygulamalar ve araştırmalara ışık

tutması olarak belirlenmiştir. Bu nedenle bu tez gelecekteki niteliksiz, kimliksiz ve çarpık yerleşmeleri önlemek amacıyla gerçekleştirilecek kentsel imaj çalışmaları için bir ilk kaynak olacaktır.

Giriş bölümünde açıklanan amaç ve hedefler koşutunda seçilen örnek yerleşme, ilgili kuramların ışığında incelenmiş, kullanıcıların bakış açısıyla da değerlendirilerek yerleşmenin tarihi bölümü ve gelişme alanlarındaki kentsel imaj öğeleri ve yerleşmenin imaj değeri ortaya konulmuştur. Bu bağlamda tez çalışmasını takip edecek bilimsel çalışmaların ilki Kastamonu koruma imar planının imaj öğeleri ve kentsel tasarım prensipleri yönünden irdelenmesi olacaktır. Bu olası çalışma Kastamonu yerleşmesi için ortaya konulan imaj öğelerinin koruma imar planı kapsamında aranması ve planda ele alışı biçimlerinin yorumlanmasını içerecektir. Araştırmanın devamında kentsel imaj bağlamında yerleşme içinde 1/1000 ölçeğinin ötesinde ayrıntılandırılması gereken alanlar ortaya konulabilecektir.

Kentsel İmaj Kuramı (bkz. Bölüm 2.2.4) başlığı altında Lynch'in Floransa'yı kentsel imaj açısından örnek kent olarak gösterdiği açıklanmıştır (Lynch, 1968: 111,112). Yerleşme kendini çevreleyen tepelerin oluşturduğu, içinden Arno Nehri'nin geçtiği, çanak biçimli bir topoğrafya içinde yer almaktadır. Bu nedenle yerleşik alanın hemen dışındaki yüksek alanlardan Floransa'yı bütün olarak algılamak ve yerleşme sınırlarını izlemek son derece kolaydır. Bu doğal öğelerin yanısıra yerleşme anıtsal ölçekteki işaret öğeleriyle yarışmayan yapılaşması sayesinde odakları ve bölgeleri ayırt edilebilen nadir yerleşmelerden biridir.

Kastamonu yukarıda yerleşme makroformu ve sınırları ile ilgili sıralanan özellikler bağlamında değerlendirildiğinde, bu yerleşmenin tarihi bölümünün kentsel imaj açısından eşsiz bir yerleşme olduğu anlaşılmaktadır. Çanak biçimli akarsu vadisinde konumlanan geleneksel dokusu, bu dokunun kuzey ve güneyinde topoğrafyanın ancak ulaşımaya olanak verecek biçimde daralması bu yerleşmeyi algılanabilirlik ve imaj açısından eşsiz bir duruma getirmektedir. Topoğrafyanın daraldığı noktalarda Kale ve İsmail Bey Külliyesi gibi işaret öğelerinin yer alması, çayın her iki yakasında yer alan odak noktalarının varlığı,

bunların yerleşmenin çevresindeki tepelerden algılanabilmesi bu yerleşmeyi dünya çapında değerli kılmaktadır. Ancak son dönemde yapılan yapılar ile dokunun zedelenmesi ve bazı yapıların önemli işaret öğeleri ile yarışması hatta öne çıkması Kastamonu'nun özelliklerinin zenginliğine gölge düşürmektedir. Sadece Kastamonu'da değil birçok Anadolu Kenti'nde geleneksel dokulara benzeri uygulamalar ile geri dönüşü olmayan zararlar verilmektedir.

Yerleşmelerin gelişme alanlarının planlanmasına da ışık tutması amacıyla geleneksel dokularda bilinçsizce gerçekleştirilen bu tür uygulamaların önlenmesi, yerleşmeye kimlik kazandıran öğelerin korunması ve öne çıkarılması gerekmektedir. Bunları gerçekleştirebilmek için planlama çalışmasına geçmeden önce yerleşmelerin sosyo-ekonomik ve fizik mekan analizlerine ek olarak analiz sürecine imaj öğeleri analizlerinin de dahil edilmesi ve bunun yönetmelikler yolu ile sağlanması büyük önem taşımaktadır. Planlama sürecinde de kentsel imaj öğelerinin gözetilmesi yönünde yasal düzenlemelerin yapılması önemlidir. Bu yol ile imaj açısından nitelikli yerleşmelerin bu özelliklerini sürdürülebilmeleri, diğer yerleşmelerin ise imaj öğelerini kapsayacak biçimde yeniden düzenlenmeleri sağlanmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, H., (1995), Tarihte Kastamonu, Mavi Ofset ve Tipo Matbaacılık, Ankara.
- Akok, M., (1945), "Kastamonu Şehri Tarihi İçkalesi", TTK Belleten, Sayı: 35, s. 401 - 404.
- Aktüre, S., (1975), "17. Yüzyıl Başından 19. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirsel Yapının Değişme Süreci", ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, yıl: 1, sayı: 1, s. 101 - 128.
- Aktüre, S., (1981), 19.yy. Sonunda Anadolu Kenti Mekansal Yapı Çözümlemesi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara.
- Aktüre, S., (1997), Anadolu'da Bronz Çağı Kentleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Aktürk, D. F., (1993), Kentsel Mekanların Tasarımında Psikolojik Boyut Üzerine Araştırma ve Bir Yöntem Önerisi, Doktora Tezi, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, (yayımlanmamış).
- Alpaslan, M., (1997), "Tarihsel Bir Mekanda Çağdaş Yaşama Geçiş, Akaretler Sıra Evleri", Kent Gündemi Dergisi, sayı: 4, (1997, Ekim), s. 72 - 73.
- Alsaç, Ü., (1996), "Yeni Toplumsal Düzenin Eski Mimarlık Simgelerini Benimsemesi Üstüne Düşünceler", İdeoloji, Erk ve Mimarlık Sempozyumu, Gürhan Tümer, düzenleyen, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İzmir.
- Altun, A. (1971), Mardin'de Türk Mimarisi, İstanbul.
- Appleyard, D., (1970), "Styles and Methods of Structuring a City", Environment and Behavior 2. no: 3, s. 131 - 156.
- Aru, K. A., (1998), Türk Kenti, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Aydınlı, S., (1986), Mekansal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, (yayımlanmamış).
- Aydınlı, S., (1992), Mimarlıkta Görsel Analiz, İTÜ, İstanbul.
- Aysu, E., (1977), Eski Kent Mekanlarını Düzenleme İlkeleri, Doktora Tezi, İDMMA, Mimarlık Bölümü, İstanbul.
- Ayvalıoğlu, N., (1989), İstanbulluların Zihnindeki İstanbul, İstanbul'un Kognitif İmajının İncelenmesi; (basılmamış araştırma), İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, İstanbul.

Barkan, Ö. L., (1962-63), “Şehirlerin Teşekkül ve İnkişaf Tarihi Bakımından Osmanlı İmparatorluğu’nda İmaret Sitelerinin Kuruluş ve İşleyiş Tarzına Ait Araştırmalar”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, c. 23, n. 1- 2, İstanbul.

Baymur, F., (1994), Genel Psikoloji, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Bilici, Z. K., (2000), “13. Yüzyılda Kastamonu: Ortaçağ Kent Dokusu Üzerine Bazı Belirlemeler”, 1. Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, 21-23 Mayıs 2000, Kastamonu Valiliği, Kastamonu, s. 81 - 88.

Bölen, F., (1978), Anadolu’da Yerleşme Sisteminin Evrim Analizi ve Çağdaş Mekan Düzenleme Politikalarına Etkilerinin İncelenmesinde Bir Yöntem Denemesi, Doktora Tezi, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, (yayımlanmamış).

Bölen, F., (1997), “Gündem Toplu Konut”, Kent Gündemi Dergisi, sayı: 2, (1997, Nisan), s. 31 - 36

Canter, D., (1977), The Psychology of Place, St. Martin’s Press, New York.

Cerasi, M. M., (1999), Osmanlı Kenti, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Cezar, M., (1985), Tıpkı Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar Sistemi, Mimar Sinan Üniversitesi Yayını no: 9, İstanbul.

Ching, F. D. K., (1979), Architecture: Form, Space & Order, Van Nostrand Reinhold Company, New York.

Craik, K. H., (1976), “The Comprehension of the Everyday Physical Environment”, Environmental Psychology, 2nd ed., Harold Proshansky editör, Holt - Rinehard and Winston, New York, s. 326 - 339.

Cullen, G., (1971), Townscape, The Architectural Press.

Cüceloğlu, D., (1999), İnsan ve Davranış, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Çadırcı, M., (1985), “Devlet Yapısı ve Ülke Yönetimi”, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi, (cilt 1), İletişim Yayınları, İstanbul.

Çadırcı, M., (1996), “Anadolu Kentlerinde Mahalle (Osmanlı Dönemi)”, Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme, Yıldız Sey editör, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.

Çakın, Ş., (1990), Mimari Tasarım, İnsan ve Çevre, İstanbul.

Çiftçi, F., (1995), Kastamonu Camileri – Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler I, Türkiye Diyanet Vakfı Kastamonu Şubesi Yayını, Ankara.

Dinçer, Y., (1997), "Bir Dünya Kenti, Bir Kültür Merkezi, Paris", Kent Gündemi Dergisi, sayı: 4, (1997, Ekim), s. 55 - 60.

Eldem, S. H., (1987), Türk Evi: Osmanlı Dönemi III, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul.

Ergenç, Ö., (1984), "Osmanlı Şehrindeki 'Mahalle'nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", Osmanlı Araştırmaları, cilt 4, Enderun Kitabevi, İstanbul, s. 69 - 78.

Erkan, N. Ç., (1996), Çevre Psikolojisi Bağlamında Çevresel İmaj ve Beşiktaş Meydanı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, (yayımlanmamış).

Eyüpgiller, K. K., (1994), "Bir Küçük Anadolu Kentinde Batılı İmar: Kastamonu Örneği", Arredemento Dekorasyon, Sayı: 65, (1995, Aralık), s. 115 - 199.

Eyüpgiller, K. K., (1995), Kastamonu Kent Tarihi, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul (yayımlanmamış).

Eyüpgiller, K. K., (1996), "1925 Yılından Günümüze Kastamonu Kent Dokusunda İzlenen Planimetrik Değişim ve Kaybolan Mimari Miras", Prof. Doğan Kuban'a Armağan, Eren Yayınları, İstanbul, s. 159-170.

Eyüpgiller, K. K., (1996), "Cumhuriyet Öncesi Kastamonu'da Eğitim Kurumları", Arredemento Dekorasyon, sayı: 84, (1996, Eylül), s. 113 - 116.

Eyüpgiller, K. K., (1997), "Kastamonu'da Geleneksel Konut Mimarisi ve Koruması", Yapı Dergisi, No: 184, (1997, Mart), s. 64 -70.

Fink, A. ve Kosecoff, J., (1985), How to Conduct Surveys, Sage Publications, Beverly Hills.

Giritlioğlu, C., (1991), Şehircel Mekan Ögeleri ve Tasarımı, İTÜ, İstanbul

Gönenç, G., (1994), Safranbolu, İstanbul.

Hart, R. A. ve Moore, G. T. (1976), "Extracts from The Development of Spatial Cognition: A Review", Environmental Psychology, 2nd ed., Harold Proshansky editör, Holt - Rinehard and Winston, New York, s. 258 - 280.

Hatipoğlu, A., (1997), "Boğaziçi Kıyılarının Görsel Niteliklerinin Turizm Açısından Araştırılması", Kent Gündemi Dergisi, sayı: 4, (1997, Ekim), s. 46 - 54

Hatipoğlu, H., (1994), Kentsel Yapılaşmanın Çevrenin Oluşumunda Dış Mekan Yaşantısının Yeri ve İşlevi; İstanbul Taksim Meydanı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul (yayımlanmamış).

Hillier, B., Musgrove, J. ve O'Sullivan, P., (1976), "Knowledge and Design, Environmental Psychology", 2nd ed., Harold Proshansky editör, Holt - Rinehard and Winston, New York, s. 69 – 82.

Ittelson, W. H., Rivlin, L. G. ve Proshansky, H. M. (1976), "The Use Of Behavioural Maps in Environmental Psychology", Environmental Psychology, 2nd ed., Harold Proshansky editör, Holt - Rinehard and Winston, New York, s. 340 – 350.

Ittelson, W. H., (1976), "Some Issues Facing a Theory of Environment and Behaviour", Environmental Psychology, 2nd ed., Harold Proshansky editör, Holt - Rinehard and Winston, New York, s. 51 – 58.

Kahvecioğlu, H., (1998), Mimarlıkta İmaj: Mekansal İmajın Oluşumu ve Yapısı Üzerine Bir Model, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul (yayımlanmamış).

Kastamonu Dünden ve Bugünden Görüntüleri, 1894-1997 (1997), Turizm İl Müdürlüğü ve Kastamonu Valiliği, Kanomat Basımevi, Kastamonu.

Kostof, S., (1999), The City Assembled, Thames & Hudson, London.

Kuban, D., (1961), "Türk Şehir Yapısı Üzerine", Mimarlık ve Sanat, no: 1, s. 37-41.

Kuban, D., (1967), Kastamonu'nun Tarihi Yapısı, Bu Yapının İmar Planında Değerlendirilmesi ile İlgili Rapor, çoğaltma, İstanbul.

Kuban, D., (1973), 100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Kuban, D., (1975), "Anadolu Kentlerinin Tarihsel Gelişimi Üzerine Gözlemler", Sanat Tarihimizin Sorunları, Çağdaş Yayınları, İstanbul.

Kuban, D., (2000), Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.

Kuban, D., (2001), Türkiye'de Kentsel Koruma, Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yurt Yayınları, no: 116, İstanbul.

Lang, J., (1987), Creating Architectural Theory, Van Nostrand Reinhold, New York.

Lynch, K., (1968), Das Bild Der Stadt, Bertelsmann Verlag, Münih.

Lynch, K. ve Rivkin, M., (1976), "A Walk Around the Block, Environmental Psychology", 2nd ed., Harold Proshansky editör, Holt - Rinehard and Winston, New York, s. 363 – 376.

Milgram S., (1976), "The Experience of Living in Cities", Environmental Psychology, 2nd ed., Harold Proshansky editör, Holt - Rinehard and Winston, New York, s. 494 – 507.

Milgram, S. ve Jodelet D., (1976), "Psychological Maps of Paris", *Environmental Psychology*, 2nd ed., Harold Proshansky editör, Holt - Rinehard and Winston, New York, s. 104 – 124.

Mordtmann, A. D., (1925), *Anatolien, Skizzen und Reisebriefe*, Hannover.

Morgan, C., (1986), *Psikoloji'ye Giriş Ders Kitabı*, Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Yayınları No: 1, Ankara.

Morval, J., (1985), *Çevre Psikolojisine Giriş*, Nuri Bilgin, çeviren, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Nasar, J. L., (1989), "Perception, Cognition and Evaluation of Urban Places", *Human Behavior and Environment, Public Places and Spaces*, Irwin Altman editör, Plenum Press, New York, s. 31 – 56.

Neumann, W. L., (2000), *Social Research Methods, Qualitative and Quantitative Approaches*, Allyn and Bacon, Boston.

Öymen Gür, Ş., (1996), *Mekan Örgütlenmesi*, Gür Yayınları, Trabzon.

Özerdim, B., (1983), *Kentsel Mekanların Görsel Analizinde Kullanılabilecek Bir Yöntem Üzerine*, İzmir.

Prak, N. L., (1985), *The Visual Perception of the Built Environment*, Delft University Press, Netherlands.

Proshansky, H. M., (1976), "Environmental Psychology: A Methodological Orientation", *Environmental Psychology*, 2nd ed., Harold Proshansky editör, Holt - Rinehard and Winston, New York, s. 59 – 68.

Rapoport, A., (1977), *Human Aspects of Urban Form*, Pergamon Press, Oxford.

Rapoport, A., (1982), *The Meaning of the Built Environment*, Sage Publications, London.

Rapoport, A., (1980), "Cross-Cultural Aspects of Environmental Design", *Human Behaviour and Environment, Volume 4, Environment and Culture*, Plenum Press, New York, s. 7 – 46.

Sanoff, H., (1991), *Visual Research Methods in Design*, Van Nostrand Reinhold, New York.

Sönmez, N., (1984), *Eskişehir'de Odun Pazarı Tarihi Yerleşiminin Fiziksel Gelişimi ve Geleneksel Konut Dokusunda Dizgesel Çözümler*, Doktora Tezi, İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Spreiregen, P. D., (1965), *The Architecture of Towns and Cities*, Mc Graw – Hill Book Company, New York.

Tanyeli, U., (1986), *Anadolu-Türk Kenti'nde Fiziksel Yapının Evrim Süreci 11. - 15. Yüzyıl*, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tiftik, C., (1995) *Çevre Davranış Alanı İçinde Konut ve Çevre Değiştirmesinin İnsana Etkisinin Mimari Açından İncelenmesi*, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, (yayımlanmamış).

Tournefort, P. de, (1727) *Relation d'un Voyage du Levant*, cilt 3, Freres Bruyset, Lyon.

Turgut, H., (1990) *Kültür – Davranış - Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem*, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, (yayımlanmamış).

Ünlü, A., (1986), *Geleneksel Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması İçin Bir Model Önerisi*, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul (yayımlanmamış).

Ünlü, A., (1996), *Kentsel Alanları Biçimlendiren Bilişsel Sınırlar*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İzmir.

Yaman, Z., (1997), *Kastamonu İli Eski Eserler ve Turizm Haritası*.

Yenen, Z., (1988), *Vakıf Kurumu İmaret Sistemi Bağlamında Osmanlı Dönemi Türk Kentlerinin Kuruluş ve Gelişim İlkeleri*, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, (yayımlanmamış).

Yenen, Z., (1993), *Türk Kentinde Açık Alan Olgusuna Analitik Bir Yaklaşım*, Doçentlik Tezi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, YTÜ, İstanbul, (yayımlanmamış).

Yenen, Z., (1999), "Osmanlı Dönemi Türk Kentinde Planlama Kültürü", *Osmanlı Devleti'nin 700. Kuruluş Yıldönümünde Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu*, 28 - 30 Mayıs 1999, Tebliğler, Eyüp Belediyesi Yayını, s. 438- 445, İstanbul.

Yurt Ansiklopedisi (1983), Cilt 6-7, Anadolu Yayıncılık, İstanbul.

Yürekli, F., (1977) *Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması*, Doktora Tezi, İTÜ, İstanbul.

EKLER

- Ek 1 Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anket Formu Örneği
Ek 2 Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli
Ek 3 Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anket Formu Örneği
Ek 4 Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli
Ek 5 İstanbul'da Yaşayan Kastamonulular ile Yapılan Anket Formu Örneği
Ek 6 İstanbul'da Yaşayan Kastamonulular ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli
Ek 7 Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Batı Yamaçları
Ek 8 Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Doğu Yamaçları
Ek 9 Kastamonu - Batı Yamaçları , Nisan 2000
Ek 10 Kastamonu - Doğu Yamaçları, Nisan 2000

Ek 1 Kastamonu'da Yetişkinler ile Yapılan 1 no.lu Anketin Formu

Arş.Gör. Nilgün Çolpan ERKAN BİÇER

ANADOLU TÜRK KENTİNDE İMAJ ÖĞELERİ DEĞİŞİM SÜRECİ – KASTAMONU ÖRNEĞİ
GÖRSEL MEKAN ANALİZİ ANKET FORMU - KASTAMONU

Gün:

Saat:

Mahalle:

Cadde/Sokak:

No:

Anket yapanın notu:

Bölüm 1: KULLANICI BİLGİLERİ

1. Ad – Soyad:

2. Yaş:

3. Cinsiyet

K

E

4. Öğrenim

oy bilmiyor
lise

oy

yüksek öğrenim

ilkokul

ortaokul

5. Meslek:.....

6. Medeni hali:

B

E

D

Bölüm 2: OTURMA SÜRESİ – HAREKETLİLİĞİ

7. Kaç yıldır burada oturuyorsunuz?.....

8. Daha önce oturulan yerin adı?.....

9. Daha önce oturulan yerin niteliği?

büyük kent

küçük kent

kır

Bölüm 3: KENTİ TANIMA

10. Kentinizi seviyor musunuz?

11. Kentinizde buluşma noktası sizce neresidir?

Neden?.....

12. Kastamonu denilince ilk akla gelen nedir?

13. Kastamonu'nun sembolü sizce nedir?

14. Kastamonu'yu tarif eden 3 sözcük söyleyiniz.

15. Adresi neye göre tarif edersiniz?

16. Kastamonu'da en çok nereyi seversiniz?

Neden?.....

17. Ne tür bir mahallede yaşamayı tercih edersiniz? (geleneksel-yeni) Neden?

Bölüm 4: MAHALLEDEN MEMNUNİYET

Oturduğunuz mahallenin adı?

18. Mahallenizi seviyor musunuz? E H

Neden?.....

19. Mahallenizin en çok sevdiğiniz yanı nedir?

20. Mahallenizin diğer mahallelerden farkı? (geleneksel/yeni).....

21. Mahallenizi tanımlayan 3 sözcük sıralayınız.

.....

22. Aşağıdaki sözcüklerden mahallenize uyan 5 sözcük seçiniz.

güzel	ıssız	pis	yeni	zayıf	güvenli
ferah	sakin	eski	sağlıklı	mahrem	sıkışık
gürültülü	çirkin	güvensiz	sağlam	sağlıksız	
umum	sıkıcı	sıradan	renkli	tekdüze	

23. Mahallenizin sembolü sizce nedir?.....

24. Adres tarif ederken mahallenizde neleri röper alırsınız?.....

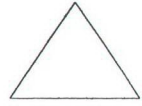
25. Aşağıdaki sıfat çiftlerinin herbirinden yaşadığımız mahalleye uyan sözcüğü işaretleyiniz.

düzenli		düzensiz
hoş-hareketli		tekdüze-sıkıcı
güzel		çirkin
gürültülü		sessiz
canlı		ıssız
rahatlatıcı		gerginlik verici
mahrem		umum
kalabalık		sakin
açık-net		karışık
havadar		havasız

26. Mahalleniz nerede başlar nerede biter?.....

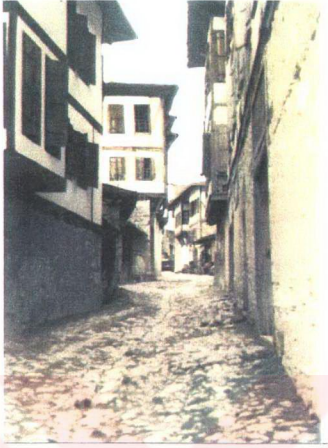
Mahallenizde neler vardır?

27. Kabaca kentinizin krokisini çiziniz.

KUZEY

1

2

3

Kastamonu'da yetişkinler ile yapılan 1 no.lu anket formunun fotoğrafı sorgulama eki*.

* 1. fotoğraf Safranbolu, 1995, 2. fotoğraf İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başakşehir Kataloğu, 3. fotoğraf Köln, 1991

Ek 2 Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 1

Anket No	resimno	neden	Mahalle	Mah	Ad Soyad	Yaş	Cins	öğrenim	meslek	medeni
1	2	lüks	şeker	yeni	tahir mınık	18	erkek	ortaokul	esnaf	bekar
2	3	bahçeli, sakin	cum cad	yeni	cemal baharo	46	erkek	lise	esnaf	evli
3	1	sıhhatli	saraçlar	yeni	sadı kivilo	40	erkek	lise	memur	evli
4	3	güvenli+otoparklı	inönü	yeni	ziya topaço	50	erkek	yük öğ	okul müfet	evli
5	1	genelksel	candaroğul	yeni	mehmet sayan	20	erkek	yük öğ	emekli öğ	evli
6	2	konforlu	kuzey kent	yeni	nihat çobancı	38	erkek	lise	işçi	evli
7	1	güzel	kuzey kent	yeni	erdoğan kara	20	erkek	lise	serbest	bekar
8	2	lüks	kuzey kent	yeni	yaşar ışık	24	erkek	ortaokul	serbest	evli
10	3	hoş	inönü	yeni	turgay ercan	27	erkek	yük öğ	serbest	bekar
11	1	sağlıklı	süt fab	yeni	yalçın erbil	38	erkek	lise	memur	evli
12	3	rahat	inönü	yeni	yasin dörtb	25	erkek	yük öğ	inşaat tek	bekar
13	1	dinlendirici	inönü	yeni	mehmet sinsi	39	erkek	lise	işçi	evli
15	1	tarihi	inönü	yeni	erdoğan terzi	31	erkek	yük öğ	serbest	evli
16	1	sağlıklı	akmescit	genelksel	şerafettin özköse	48	erkek	lise	esnaf	evli
17	1	güvenli	akmescit	genelksel	ahmet cindio	58	erkek	ilkokul	emekli evli	evli
19	3	sade	koru köyü	genelksel	cevat mataro	53	erkek	ilkokul	çiftçi	evli
20	1	sağlıklı	akmescit	genelksel	murat tavil	46	erkek	ortaokul	tesisatçı	evli
21	2	rahat	akmescit	genelksel	murat parlak	31	erkek	ortaokul	serbest	evli
22	1	sağlıklı	beyçelesi	genelksel	hüseyin aydın	53	erkek	yük öğ	inşaat müh	evli
23	3	konfor	istendiyyar	genelksel	halil çıkırkıçio	40	erkek	yük öğ	öğretmen	evli
24	3	yeşil	yavuzselim	genelksel	celal ünäl	58	erkek	yük öğ	öğretmen	evli
25	1	sağlıklı	akmescit	genelksel	mehmet uğurlu	48	erkek	ortaokul	işçi	evli
26	3	az katlı	aktekke	genelksel	hasan pinyalo	38	erkek	ilkokul	serbest	evli
27	1	sağlıklı	yavuzselim	genelksel	ufuk yücebil	32	erkek	önis	inş teknik	evli
28	1	tarih sevgisi	ismailbey	genelksel	tahir altıkulaç	46	erkek	lise	elek. Tek	evli
29	2	modern	akmescit	genelksel	selma koço	31	kadın	ilkokul	evhanımı	evli
30	1	sakin	akmescit	genelksel	nurten öztürk	22	kadın	ortaokul	evhanımı	evli
31	1	sakin	akmescit	genelksel	sema çaman	40	kadın	lise	evhanımı	evli
32	2	sıcak	akmescit	genelksel	nurhayat kırko	32	kadın	ilkokul	evhanımı	evli
33	2	apartman	akmescit	genelksel	ayten gümüšo	46	kadın	ilkokul	evhanımı	evli
35	1	eski	hepkebirle	genelksel	vahide gültekin	70	kadın	oy	evhanımı	dul
36	1	tarihi	hepkebirle	genelksel	berna ganio	17	kadın	lise	öğrenci	bekar
37	3	derli toplu	beyçelesi	genelksel	seda aydın	26	kadın	yük öğ	jeofizik mh	bekar
38	3	daha yeşil	hepkebirle	genelksel	fevziye danacıo	52	kadın	ilkokul	evhanımı	evli
39	3	az katlı	hepkebirle	genelksel	xx	35	kadın	ilkokul	evhanımı	evli
40	2	yeni	kızılbayır	genelksel	atiye yılmaz	29	kadın	ilkokul	evhanımı	evli
41	1	tarihi	beyçelesi	genelksel	m şermin akdemir	24	kadın	yük öğ	minar	bekar
42	3	düzenli	şazibey	genelksel	sultan karın	20	kadın	yük öğ	öğrenci	bekar
43	3	yeşil	kuzey kent	yeni	? şerife gömeç	46	kadın	ilkokul	evhanımı	evli
44	2	konforlu	100.Yılıbık	yeni	zeynep uysal	25	kadın	lise	ebe	evli
45	1	eski güzel	kuzey kent	yeni	emine yaşar	32	kadın	lise	memur	evli
46	1	tarihi	kuzey kent	yeni	hülya önal	25	kadın	lise	evhanımı	evli
47	2	düzenli	inönü	yeni	fazilet safran	31	kadın	yük öğ	evhanımı	evli
48	1	tarihi	inönü	yeni	mualla koyuncu	39	kadın	lise	memur	evli
49	1	sağlıklı	saraçlar	yeni	reşide kızılök	28	kadın	lise	memur	evli
50	0 -		cezaevi	yeni	neriman bayındır	41	kadın	lise	memur	evli
51	3	yeşil	kuzey kent	yeni	sevim toros	39	kadın	lise	hemşire	evli
52	2	konforlu	kuzey kent	yeni	? sultan aflaz	26	kadın	lise	hemşire	evli
53	2	güzel	kuzey kent	yeni	semra ibrahimo	16	kadın	lise	öğrenci	bekar
54	2	derli toplu	inönü	yeni	canan gönör	34	kadın	lise	evhanımı	evli

Ek 2 Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 2

Anket No	oturma sür	daha önce	nitelik	seviyormu	buluşma	bul neden	akla gelen	sembol	ktarif1
1	18	-	-	e	cum	merkezi	etli	kule	3 tepe
2	46	-	-	e	cum nas	merkezi	bozulmamış	kale	kale
3	15 araç köyü	kır	e	e	osm sarayı	tarihi	tarihi kent	etli	orman
4	50	-	-	e	belediye	oturma imk	nas camii	kale	vadide
5	20 tokat	bk	e	e	nas	merkezi	kale, dere	tarihi eserleri	atrih
6	7 istanbul	bk	e	e	nas camii	bilinen	orman	kale	dere
7	10 daday	kk	h	e	cum	bilinen	sarımsak	kale	güzel manzara
8	24	-	-	e	cum	rahat ulaş	soğuk hava	şapka devrimi	tarihi yapılar
10	3 karabük	bk	e	e	cum	merkezi	etli	kale	kale
11	35	-	-	e	cum	merkezi	temizlik	dağlar	sessiz
12	11 araç	kk	e	e	gül cafe	arkadaşlar	candaroğ beyl	şerifbacı anıt	kale
13	39	-	-	e	nas	bekleme yer	kale	şerifbacı	doğa
15	31 ist -10yıl	bk	e	e	işyeri	işyeri	kale	kale	fakir
16	48	-	-	e	bel karşı	işyeri	tarihi eser	kale	moni
17	58	-	-	e	nas, cum	bilinen	orman	kale	hz pir
19	53	-	-	e	pastane	gençbil	kale	şeyşabanveli	tarihi eser
20	23 devrekani	kk	e	e	nas	merkezi	kale, kule	ağşap yapılar	temiz hava
21	31	-	-	e	nas	merkezi	yatırlar	tarihi yerler	moni
22	30 istanbul	bk	e	e	belediye	işyeri	tarihi kent	tarihi doku	yeşil
23	40 adap-5 yıl	bk	e	e	nas	merkezi	kale	tarihi kişiler	tarih
24	20 taşköprü	kk	e	e	nas	merkezi	evliya kenti	kale	kale
25	25 köy	kır	e	e	cum	merkezi	kale	tarihi evler	evliyalara
26	6 köy	kır	e	e	nas	merkezi	tarihi e, evliya	sarımsak	sakin
27	32	-	-	e	nas	merkezi	kale	ilgaz	sarımsak
28	18 devrekani	kk	e	e	cum, nas	merkezi	tarih	etli	orman
29	31	-	-	e	cum	bilinen	kale	etli	meritlik
30	22	-	-	e	bel, nas	bilinen	insanlığı	etli, sofa ört	küçük
31	22 istanbul	bk	e	e	nas	bilinen	etli	orman	orman
32	32	-	-	e	nas	belirgin	dağları	cum	sessiz
33	30 çorum	kk	e	e	bel, Pazar	çarşı yakı	işsizlik	etli	güzel hava
35	70	-	-	e	evi	yaşlı	camileri	kale	sessiz
36	17	-	-	e	cum	belirgin	etli	çarşaf bağları	sakin
37	26 ist-8 yıl	bk	e	e	nas	bilinen	pastırmalı pide	şerife bacı	dağ
38	10 köy	kır	e	e	nas	merkezi	türebeleri	nas camii	kale
39	1 gölcük	kk	e	e	nas, gül m	bilinen	camiler, eskiev	evliyalara	sakin
40	5 köy	kır	e	e	çarşı	merkezi	etli	kale	küçük
41	25 konya-4yıl	bk	e	e	nas	bilinen	tarihi doku	kale	kale
42	14 ihsangazi	kk	e	e	nas	belirgin	evliyalara	kale	sakin
43	5 inebolu	kır	e	e	nas	meydan	etli	dokuma	elsanattarı
44	6 sındırgı	kk	e	e	nas	merkezi	ilgaz	nas camii	dere
45	32	-	-	e	nas	merkezi	şapka devrimi	kale	dere
46	2 kütahya	bk	e	e	cum	bilinen	etli	çekme helva	moni
47	9 eskiserin	kk	e	e	bel önü	eşinin işi	cum	şerife bacı	sessiz
48	39	-	-	e	nas	merkezi	yeşil	evliyalara	kale
49	19 ihsangazi	kk	e	e	nas	merkezi	etli	kale	dere
50	41	-	-	e	nas	merkezi	yeşil	doku	sakin
51	6 istanbul	bk	e	e	bel cad	bilinen	sakin	etli	güvenli
52	1 pamukkale	kk	h	e	sağlık oc	en bildiği	sıkıntı	dere	küçük
53	2 istanbul	bk	e	e	şengülpast	okula yakı	kötü insanlar	orman	insanlar
54	1 adana	bk	h	e	gül market	bilinen	yeşil	sarımsak	küçük

Ek 2 Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 3

Anket No	ktarif2	ktarif3	kadres	ençok sevilen yer	sev neden	ne tür mah	mah neden
1	küçük	sessiz	dükkan	kale	manzara	yeni	yeni
2	kule	dere	sokak adı	nas	işyeri	geleneksel	huzurlu
3	tarihi evl	sadeliliği	yapı	hz pir	tarihi	geleneksel	sıhhatli
4	küçük	tarihi	yapı, meydan	nas camii	tarihi	geleneksel	sağlıklı
5	doğa	kar	yollar	cum	doğal müze	geleneksel	geçmişe bağlılı
6	valilik	kule	yapı	sinanbey parkı	cadde, cami	geleneksel	tarihi
7	orman	piknik	yollar	cum	bilinen	yeni	modern
8	yatırırlar	kale	dere	nas	tarihi	yeni	sosyal
10	etli	tarihi yerler	dere, köprü	gül cafe	canlı	yeni	modern
11	temiz hava	düzen	cum	nas	ana camii	yeni	kale yıkılabil
12	kule	dere	yollar	kuzey kent	yeni	yeni	bakımlı
13	sarımsak	tarihi evler	valilik, meydan	ismbey külliyes	yüksek, yeşil	geleneksel	huzurlu
15	memuriyet	kırsal	plt, meydan	nas	tarihi	geleneksel	geçmişe bağlılı
16	sepetçiöğlü	etli	kişiyö göre	piknik yeri	temizhava	geleneksel	rahatlık
17	kale	nas köprüsü	cum, anacadde	kale	manzara	geleneksel	güvenli
19	kale	valilik	yarihi yapılar	kale	manzara	yeni	modern
20	kale	tarihi evler	yapılar	sinanbey parkı	yeşil	geleneksel	sağlıklı
21	etli	su	nas	çarşı	kalabalık	geleneksel	alışkanlık
22	tarih	örf - adet	dere, kale	belediye	işyeri	geleneksel	örf - adet
23	yeşil	sade sosyal yapı	meydan, işlev	nas	açık, sakin	geleneksel	tarihi
24	evliyalr	orman	işlev	evin çevresi	madresemiş	geleneksel	kurulu düzen
25	orman	sarımsak	yollar	cum	park	geleneksel	sağlam
26	küçük	güvenli	yollar, dere	çarşı	merkezi	geleneksel	merkezi
27	etli	dere	meydan	nas	merkezi	geleneksel	alışkanlık
28	tarih	yemekler	yol, köprü, kavş	hz pir	huzurlu	geleneksel	tarih sevgisi
29	güvenli	sakin	yollar	olukbaşı	sakin	geleneksel	rahat
30	sakin	güvenli	dere, yollar	kale	manzara	geleneksel	sakin
31	sakin	etli	yollar	piknik yerleri	ferah	yeni	eski komş gitti
32	gençlik uslu	eski evler	dere, işlev	türkeş parkı	geçen görülür	geleneksel	örf - adet
33	iyi insanlar	orman	yollar	orman	yeşil	geleneksel	çarşı yakın
35	sakin	temiz	yollar	evini	-	geleneksel	doğduğu yer
36	rahatlatıcı	küçük	işlev	evini	barınağı	geleneksel	gürültüsüz
37	yeşil	çay	yollara göre	nas	bilinen	yeni	kale çev güvnsz
38	kule	dere	dere, yollar	cum	oturma imkanı	yeni	kaloriferli
39	orman	tarihi evleri	heykel, ziraatb	nas	güzel	geleneksel	depemde güv
40	-	-	dükkan	inönü parkı	çocuklara uygun	yeni	konfor
41	dere	kule	-	nas	tarihi *	geleneksel	-
42	havası temiz	doğal	meydan, yollar	piknik yeri	yeşil	geleneksel	sakin, güzel
43	kale	güzel hava	yollar	kale	manzara	yeni	modern
44	cum	nas	dere, yapılar	cum	yeşil	yeni	konfor
45	kale	kule	yollar	cum	park	geleneksel	tarihi
46	evliyalr	dere	meydan	cum	güzel	yeni	güzel
47	yaşil	etli	dere, kale	sinanbey park	yeşil, düz güze	yeni	sokaklar geniş
48	kule	dere	meydan, dere	hz pir	huzurlu	geleneksel	sağlıklı
49	kule	kale	dere, meydan	işyeri	elsanati sever	geleneksel	sağlıklı
50	normal	güzel	sokak adı	kale	manzara	yeni	güvenli
51	güzel hava	güzel doğa	yollar	gül market	herşey var	yeni	havası iyi
52	sıkıcı	-	dört yol	kale	ilginç	yeni	işe yakın
53	güzel yerleşme	yeşil	bilmiyor	kuzey kent	sessiz	geleneksel	tarihi
54	gelişmemiş	düzenli	yollar	hiçbiryer	gelişmemiş	yeni	güzel

Ek 2 Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 4

Anket No	mah seviyor mu	mah sev neden	mah ençok sev	farkı	mtarif1	mtarif2
1 e	şakin	fabrika	fabrika	şakin	şirin	
2 h	apartman	konfor	yozlaşmış	yeni	derekenarı	
3 h	şehrin dışı	doğası	kültür düş	dürüst	kalabalık	
4 h	yazın sıcak	şakin	kültürü	dere boyu	modern	
5 e	güzel	havası	cezaevi	lojman	cezaevi	
6 e	işe yakın	sessiz	bahçeli	meslek okulu	ata heykeli	
7 e	sosyal çevre	komşuluk	yeni	manzara	komşuluk	
8 e	işe yakın	şakin	şakin	yüksek	hava güzel	
10 e	komşuluk	parkı	kavşak	daday kavşağı	park	
11 e	sessiz	anayol yan	anayol	sessiz	düzneli	
12 h	yollar kötü	şakin	yapılar yeni	sessiz	bakımsız	
13 h	yapılaşma kötü	yeşil	tarihi değil	şakin	havadar	
15 h	-	hiçbirşey	bina yığını	güvensiz	-	
16 e	sosyal çevre	suyu	merkeze yakın	gövdere	dörtörtlük	
17 e	sosyal çevre	merk yakın	tarihi	kale	dönerdirek çeşm	
19 e	doğduğu yer	kente yakı	yakin	camii	manzara	
20 e	merkeze yakın	arkadaşlar	güzel yollar	camii	türbe	
21 e	sosyal çevre	gökdere ca	yardımlaşma	çeşme	camii	
22 e	daha yeşil	içme suyu	seçkinliği	seçkin	suyu güzel	
23 e	merkezi	merkezi	merkez	lise yanı	kült merk yanı	
24 e	medrese türbe	camiyeye yak	ismi	kaleye yakın	medrese türbe	
25 e	hava güzel	manzara	manzara	yükseklerde	manzara	
26 e	merkezi	merkezi	her yere yakın	temiz	büyük	
27 e	eski doku	eski doku	şakin	eski doku	az yoğun	
28 e	tarihi	tarihi	eski yeni birar	türküüsü	ismail camii	
29 e	alışkanlık	komşuluk	merkezi	komşuluk	güvenli	
30 h	alışmamış	merk yakın	komşuluk yok	şakin	mahrem	
31 e	alışkanlık	rahat	komşuluk	güvenli	komşuluk	
32 e	komşuluk	yardımlaşm	eski evleri	eski çeşmeler	eski evler	
33 e	komşuluk	dedikodusuz	şakin	şakin	yardımsverlik	
35 e	alışkanlık	temiz	şinanbey camii	sessiz	iyi insanlar	
36 e	ins tanıdık	bağlılık	bağlılık	şakin	rahatlatıcı	
37 e	büyüdüğü yer	şakin	belli kesim	temiz	şakin	
38 e	şakin	çarşıya ya	iyi insanlar	şinanbey camii	hız pir	
39 e	insanlar iyi	şakin	şakin	şakin	komşuluk iyi	
40 e	şakin	komşuluk	sessiz	şakin	iyi	
41 e	düzenli	tarihi ev	geleneksel	çeşme	rest ed. Ev	
42 e	şakin	tarihi ev	yokuşu	kırmız tepeli	tarihi evler	
43 e	havadar	havadar	trafik yok	okul yakın	havadar	
44 e	ulaşım kolay	ulaşım	tarihi değil	bilinen	sıradan	
45 e	sessiz	şakin	yeni	yeni	iyi komşuluk	
46 e	başka yer bilmiyor	hava temiz	bilmiyor	sessiz	temiz	
47 e	arkadaşları	düz	evler yeni	arkadaş çevresi	yürüyüş imk	
48 e	sessiz	merk yakın	ana cadde	güzel	ulaşım kolay	
49 e	alışkanlık	yardımlaşm	yok	dağ yamacı	köprü	
50 h	kente uzak	lojman	yeni	şakin	yeni	
51 e	şakin	komşuluk	evler düzenli	temiz	yeni	
52 e	işe yakın	-	-	-	-	
53 e	insanlar iyi	açık alan	evleri	büfesi	yokuşu	
54 e	bakımlı	cadde üstü	bilmiyor	güzel	temiz	

Ek 2 Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 6

Anket No	sağlam	renkli	zayıf	mahram	sağlıksız	tekdüze	güvenli	sıkışık	mah sembol	mah adres	düzenli/siz
1							x		fabrika	dükkan	1
2							x		yok	sokak adı	1
3	x						x		kaya mezar	tarihi yapı	2
4					x				öğr evi	öğr evi	2
5							x		cezaevi	cezaevi	2
6							x		meslek oku	fabrika	1
7							x		büyük camii	yapı adı	1
8	x						x		yok	kavşak	2
10							x		yok	park	1
11							x		süt fab	süt fab	1
12					x				yok	sanayi, dsi	2
13	x				x		x		yok	kavşak, sanayi	1
15								x	yemre blok	yemre blokları	1
16	x						x		honsalar camii	belediye	1
17							x		tarihi evler	evler	1
19	x	x					x		camisi	camii	1
20	x						x		honsalar camii	honsalar camii	1
21									honsalar çeşmes	belediye	1
22							x		şehitler anıtı	anıt	1
23							x		lise	işlev	1
24							x		hepkibir türbe	dere, işlev	1
25		x		x					kale	sarı binaya	1
26							x		aktekke camii	rehab hast	1
27							x		hepkibirler cam	yollar	2
28							x		ismail camii	camii, kahveler	2
29							x		ağşap evler	sokak adı, işlev	2
30							x		yok	işlev	1
31							x		yok	fırın	1
32							x		yurt	yurt, sarıkonak	2
33									elişi	okul	1
35							x		sinanbey camii	yollar	1
36							x		bilmiyor	sinanbey parkı	1
37		x					x		çeşme	anıt	1
38							x		yok	mey, yollar	1
39							x		yok	işçi bul kur	1
40							x		hamam	yollar	1
41							x		çeşme	rest ev, çeşme	1
42							x		kızıltepe	kale, su dep,	1
43	x						x		yok	sağl oc, ptt	1
44	x							x	yok	san sit, durak	1
45							x		yok	koop isimleri	1
46							x		yok	yollar	1
47	x	x					x		yok	sanayi	2
48							x		yok	ana cadde	1
49		x					x		yok	yollar	1
50							x	x	yok	cezaevi	1
51							x		yok	bloklar	1
52			x						yok	koop adı	1
53							x		yok	yollar	2
54							x	x	yok	yollar	2

Ek 2 Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 7

Anket No	hoş/sıkıcı	güzel/çirkin	gürültülü/sessiz	canlı/ssız	rahatl/gerginlik v.	mahrem/umum	kalabalık/sakin	nel/karışık
1	1	1	2	1	1	1	2	1
2	0	1	0	2	1	0	2	1
3	2	1	2	1	1	2	2	2
4	2	2	2	1	1	2	1	2
5	2	2	2	2	1	2	2	1
6	2	1	2	2	1	2	2	1
7	2	1	2	2	1	2	2	1
8	1	1	2	2	1	2	2	2
10	1	1	2	1	1	2	2	1
11	1	1	2	1	1	2	2	1
12	2	2	2	2	1	2	2	1
13	2	1	2	2	1	2	2	1
15	2	1	2	1	1	2	2	1
16	1	1	2	2	1	2	2	1
17	1	1	2	1	1	2	2	1
19	1	1	2	1	1	2	2	1
20	1	1	2	2	1	2	2	2
21	1	1	2	1	1	2	2	1
22	1	1	2	1	1	1	2	1
23	1	1	2	1	1	2	2	1
24	1	1	2	1	1	1	2	1
25	1	1	2	2	1	2	2	1
26	1	1	2	1	1	2	2	2
27	0	1	2	1	1	1	2	2
28	2	1	2	1	1	1	2	2
29	2	1	2	2	1	1	2	1
30	1	1	2	2	2	1	2	2
31	1	1	2	2	1	2	2	1
32	1	1	2	1	1	2	2	2
33	1	1	2	1	1	2	2	2
35	0	1	2	1	1	0	2	1
36	1	1	2	1	1	2	2	1
37	1	1	2	1	1	2	2	1
38	1	1	1	1	1	1	2	2
39	1	1	2	0	1	1	2	1
40	1	1	2	2	1	1	2	1
41	1	1	2	1	1	1	2	1
42	1	1	2	2	1	1	2	2
43	1	1	1	1	2	2	1	1
44	1	1	1	1	1	1	1	1
45	1	1	2	1	1	2	2	2
46	2	1	2	2	1	2	2	1
47	1	1	1	1	1	2	1	1
48	1	1	2	1	1	2	1	1
49	1	1	2	1	1	2	2	1
50	2	1	2	2	1	2	2	1
51	1	1	2	2	1	2	2	1
52	2	1	2	2	2	2	1	1
53	1	1	2	1	1	1	1	2
54	2	1	1	1	1	2	1	1

Ek 2 Kastamonu'da Halk ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 8

Anket No	havadar/havasız	sınır tanımlım	sınır el
1	1 belirsiz		fabrika, lojman
2	1 hayır		öğr evi, karayo
3	1 evet		hz pir, sant ok
4	2 hayır		öğr evi
5	1 evet		santral park
6	1 evet		meslek okulu, cami
7	1 hayır		-
8	1 hayır		koop?
10	1 evet		kavşak, park
11	1 evet		k sanayi, süt fab
12	1 evet		sanayi, bel tamirhan
13	2 evet		inönüpark, san çarş
15	1 hayır		2 yol arası
16	1 evet		anacaddde, kale
17	1 evet		kale, gövdere
19	1 evet		kuzykent, gökirmak
20	1 hayır		anayol
21	1 evet		gökdere cad
22	1 evet		dere, stad, ank yolu
23	1 evet		vaililik, imamh
24	1 evet		cadde, cami, türbe
25	1 evet		kale, gövdere
26	1 hayır		-
27	1 hayır		sokaklar
28	1 evet		eski kışla, sığır pa
29	1 hayır		-
30	2 hayır		-
31	1 hayır		-
32	1 evet		gövdere
33	1 evet		okul, yol
35	1 hayır		-
36	1 evet		cum evi
37	1 hayır		yollar
38	2 evet		sinanb, hepkeb
39	1 hayır		-
40	1 hayır		-
41	1 belirsiz		çeşme, vali kon
42	1 evet		yurt, belediye cad
43	1 hayır		-
44	1 evet		taşk kavş, san kavş
45	1 hayır		-
46	1 hayır		polis ok.
47	1 hayır		park
48	1 hayır		-
49	1 evet		ist yolu, tamir yol
50	1 hayır		-
51	1 hayır		-
52	1 hayır		-
53	1 hayır		duraklar
54	1 hayır		dere

Ek 3 Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan 2 no.lu Anketin Formu

Arş.Gör. Nilgün Çolpan ERKAN BİÇER

ANADOLU TÜRK KENTİNDE İMAJ ÖGELERİ DEĞİŞİM SÜRECİ – KASTAMONU ÖRNEĞİ
LİSE ÖĞRENCİLERİ İÇİN GÖRSEL MEKAN ANALİZİ ANKET FORMU

Gün: Saat: Anket yapanın notu:
 Okul:
 Oturulan Mahalle:
 Cadde/Sokak:
 No:

Bölüm 1: KULLANICI BİLGİLERİ

1. Ad – Soyad:
2. Yaş:
3. Cinsiyet K E
4. Okuduğunuz Okulun Adı:
5. Sınıfı:.....

Bölüm 2: OTURMA SÜRESİ – HAREKETLİLİĞİ

6. Kaç yıldır burada oturuyorsunuz?.....
7. Daha önce oturulan yerin adı?.....
8. Daha önce oturulan yerin niteliği? büyük kent küçük kent kır
9. Okula nasıl ulaşıyorsunuz? yaya otobüs servis dolmuş
10. Ulaşım ne kadar sürüyor? 10 dk'dan az 10 -30 dk 30 dk-1saat

Bölüm 3: KENTİ TANIMA

11. Kentinizi seviyor musunuz?
12. Kentinizde buluşma noktası sizce neresidir?
 Neden?.....
13. Kastamonu denilince ilk akla gelen nedir?
14. Kastamonu'nun sembolü sizce nedir?
15. Kastamonu'yu tarif eden 3 sözcük söyleyiniz.

16. Adresi neye göre tarif edersiniz?
17. Kastamonu'da en çok nereyi seversiniz?
 Neden?.....
18. Ne tür bir mahallede yaşamayı tercih edersiniz? (geleneksel-yeni) Neden?

Bölüm 4: MAHALLEDEN MEMNUNİYET

19. Mahallenizi seviyor musunuz?

E

H

Neden?.....

20. Mahallenizin en çok sevdiğiniz yanı nedir?

21. Mahallenizin diğer mahallelerden farkı? (geleneksel/yeni).....

22. Mahallenizi tanımlayan 3 sözcük sıralayınız.

.....

23. Aşağıdaki sözcüklerden mahallenize uyan 5 sözcük seçiniz.

güzel	ıssız	pis	yeni	zayıf	güvenli
ferah	sakin	eski	sağlıklı	mahrem	sıkışık
gürültülü	çirkin	güvensiz	sağlam	sağlıksız	
umum	sıkıcı	sıradan	renkli	tekdüze	

24. Mahallenizin sembolü sizce nedir?.....

25. Adres tarif ederken mahallenizde neleri röper alırsınız?.....

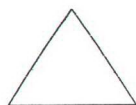
26. Aşağıdaki sıfat çiftlerinin herbirinden yaşadığınız mahalleye uyan sözcüğü işaretleyiniz.

düzenli	düzensiz
hoş-hareketli	tekdüze-sıkıcı
güzel	çirkin
gürültülü	sessiz
canlı	ıssız
rahatlatıcı	gerginlik verici
mahrem	umum
kalabalık	sakin
açık-net	karişik
havadar	havasız

27. Mahalleniz nerede başlar nerede biter?.....

Mahallenizde neler vardır?

28. Kabaca kentinizin krokisini çiziniz.

KUZEY

Ek 4 Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 1

sıra	kod	mah	cad	sok	adsoy	yaş	cins	sınıf	yil	önce
1	sosyal1	topçuoğlu	izbeli	-	esra ertürk	17	kız	3c	17	-
2	sosyal2	ayvalı köyü	-	-	neslihan elial	17	kız	3c	17	-
3	sosyal3	çandaroğulları	-	-	esra derinoğlu	18	kız	3c	18	-
4	sosyal4	inönü	-	-	nilgün güler	17	kız	3c	9	devrekani
5	sosyal5	saraçlar	-	-	sinan baltacı	19	erkek	3c	3	taşköprü
6	sosyal6	inönü	cumh	-	gülden kethüda	17	kız	3c	7	-
7	sosyal7	camikebir	-	eski mend.	cihan özgöverci	17	erkek	3c	-	-
8	sosyal8	aktekke	bafalan	-	dilek yavuz	17	kız	3c	7	ilçe
9	sosyal9	aktekke	sarıkaya	-	murat hasanbaş	18	erkek	3c	18	-
10	sosyal10	hepkebir	-	-	mustafa maraz	18	erkek	3c	18	-
11	sosyal11	mehmet akif ers	-	-	zuhal göktaş	17	kız	3c	17	-
12	sosyal12	cebrail	-	-	necebe karabaca	18	kız	3c	15	istanbul
13	sosyal13	çandaroğulları	-	-	hüseyin topçuoğ	18	erkek	3c	4	seydiler
14	sosyal14	aktekke	-	-	suat ismailoğlu	18	erkek	3c	18	-
15	sosyal15	-	-	-	erol kılınç	18	erkek	3c	4	hanönü
16	sosyal16	-	-	-	osman boyacıoğl	18	erkek	3c	7	aşağıyuva köyü
17	sosyal17	mehmet akif ers	-	-	özlem özdemir	17	kız	3c	17	-
18	sosyal18	-	-	-	ruhan kayıkçı	18	erkek	3c	4	köy
19	sosyal19	aktekke	-	bakımevi	aytekin kebecio	17	erkek	3c	17	-
20	sosyal20	inönü	-	-	yaşar çavdar	17	kız	3a	17	-
21	yab. dil21	ağçı kişi	-	-	mustafa şekerçi	18	erkek	3d	17	taşköprü
22	yab. dil22	ismailbey	-	tenekeci	esra özeren	18	kız	3d	18	-
23	yab. dil23	ismailbey	-	tenekeci	eşref inan	17	erkek	3d	4	seydiler
24	yab. dil24	a. p. l. yurdu	-	-	ufuk ertem	18	erkek	3d	4	şenpazar
25	yab. dil25	inönü	-	kömürkere	selen kılınç	18	kız	3d	4	küre
26	yab. dil26	çandaroğulları	-	-	nuray köse	18	kız	3d	18	-
27	yab. dil27	hepkebir	-	alacamescit	murat temur	17	erkek	3d	2	trabzon
28	yab. dil28	aktekke	tosya	-	fatma yeşiltaş	18	kız	3d	18	-
29	yab. dil29	ismailbey	kışla	-	banu yaman	18	kız	3d	18	-
30	yab. dil30	aktekke	-	çay	şerife atasoy	17	kız	3d	17	taşköprü
31	yab. dil31	çandaroğulları	daday	-	özlem akıllı	17	kız	3d	17	-
32	yab. dil32	çandaroğulları	-	-	gülşen küçüksip	17	kız	3d	4	devrekani
33	yab. dil33	daday ilçesi	-	-	fisun çelik	19	kız	3d	18	-
34	yab. dil34	aktekke	deveciler	-	pınar ilgaz	18	kız	3d	18	-
35	yab. dil35	fatih	-	-	canan şahin	17	kız	3d	15	karabük
36	yab. dil36	kırkçeşme	-	tepeyol	safiye kuruoğlu	19	kız	3d	19	-
37	fen37	inönü	taşköprü	-	gökçe üner	18	kız	3a	8	-
38	fen38	inönü	yalçın	-	gökhan karabaş	17	erkek	3a	17	-
39	fen39	çandaroğulları	-	öğretmenevi	oksan büyüksarı	17	kız	3a	4	araç
40	fen40	inönü	-	harazoğlu	emre tekin	18	erkek	3a	18	-
41	fen41	inönü	-	-	-	18	erkek	3a	1	ankara
42	fen42	-	-	-	-	18	erkek	3a	18	-
43	fen43	harmacık	-	kız mektep	çoşkun yavuz	18	erkek	3a	18	-
44	fen44	aktekke	safalan	-	nihat yavuz	18	erkek	3a	7	istanbul
45	fen45	inönü	-	-	pınar kaya	17	kız	3a	17	-
46	fen46	ismail bey	kışla	-	bingöl dilekçi	17	kız	3a	17	-
47	fen47	inönü	taşköprü	-	dilek çevikoğlu	17	kız	3a	4	daday
48	fen48	-	-	-	-	17	kız	-	2	tokat
49	fen49	inönü	-	-	nurcan demiröre	17	kız	3a	1	balıkesir
50	fen50	cebrail	-	-	murat	18	erkek	3a	18	-
51	fen51	-	-	-	-	18	erkek	3a	5	hanönü
52	fen52	hepkebirler	-	-	serkan turidi	18	erkek	3a	18	-
53	fen53	topçuoğlu	-	izbeli	-	17	kız	3a	13	izmir
54	fen54	kurtşeyh	şht yüksel	huzur	-	18	kız	3a	18	devrekai
55	fen55	saraçlar	-	-	neslihan çamık	18	kız	3a	18	-
56	fen56	kurtşeyh	-	-	nurcan	18	kız	3a	18	-

Ek 4 Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 2

sıra	nit	ulaşım	süre	ksevgi	buluşma	neden1	akla	sembol	kt1
1	-	yaya	10 dk az evet		evinin yanı	merkezi	memleketi	-	kale
2	kr	otobüs	10-30 dk evet		yok	-	tarhana	helva	kaba
3	-	dolmuş	10-30 dk hayır		cum	bilinen	etli ekmek	etli ekmek	temiz
4	kk	dolmuş	10-30 dk evet		cum	bilinen	evliyalar	kale	etli ekmek
5	kk	yaya	10-30 dk evet		cum	merkezi	etli ekmek	tarhana	gelişmemiş
6	kk	dolmuş	10-30 dk evet		alışveriş merk	merkezi	ormanlar	kale	tabiat
7	-	servis	30 dk-1 saat evet		belediye parkı	bilinen	tarihi evler	kale	eski
8	kk	yaya	10-30 dk hayır		evinin yanı	-	etli ekmek	dere	dere
9	-	yaya	10-30 dk evet		cum	merkezi	etli ekmek	orman	kale
10	-	yaya	10 dk az evet		cum	merkezi	etli ekmek	tarhana	küçük
11	-	servis	10-30 dk evet		cum	bilinen	etli ekmek	kale	kale
12	bk	yaya	10 dk az evet		cum	merkezi	etli ekmek	sarımsak	küçük
13	kk	dolmuş	10-30 dk evet		cum	merkezi	helva	şerife ant	etli ekmek
14	-	yaya	10-30 dk evet		cum	merkezi	etli ekmek	kuyu kebab	sessiz
15	kr	yaya	10 dk az evet		alp.trk.mey	bilinen	şerife anıtı	kale	küçük
16	kr	yaya	10 dk az evet		nas	merkezi	kule	kale	küçük
17	-	otobüs	10-30 dk evet		dükkan	alışkanlık	modernleşmeyen	kale	kapalılık
18	kr	yaya	10 dk az evet		cum	bilinen	şerife anıtı	kale	küçük
19	-	yaya	10-30 dk evet		cum	merkezi	gelişmemiş	yeşil	gelişmemiş
20	bk	dolmuş	10-30 dk hayır		gül alvrş merk	merkezi	orman	etli ekmek	kapalılık
21	kk	servis	10-30 dk evet		kale	bilinen	sarımsak	kale	tarihi
22	-	yaya	10 dk az evet		cum	bilinen	etli ekmek	çay	küçük
23	kk	yaya	10 dk az evet		nas	bilinen	kebab	ilgaz dağı	doğa
24	kk	yaya	10 dk az evet		nas	merkezi	etli ekmek	kale	hoş
25	kk	dolmuş	10-30 dk evet		nas	bilinen	etli ekmek	kale	temiz
26	-	otobüs	10-30 dk evet		cum	merkezi	serife bacı ant	şerife bac	gelişmemiş
27	bk	yaya	10 dk az evet		şerife bacı prk	merkezi	doğal güzellik	kale	güzel
28	-	yaya	10-30 dk evet		cum	merkezi	etli ekmek	kale	tarihi
29	-	yaya	10 dk az evet		cum	merkezi	etli ekmek	şrf bc ant	tarihi
30	kk	servis	30 dk-1 saat hayır		cum	merkezi	etli ekmek	-	küçük
31	-	otobüs	10-30 dk hayır		adliye önü	merkezi	etli ekmek	kale	küçük
32	kk	dolmuş	10-30 dk hayır		gül alvrş merk	rahat	etli ekmek	sarımsak	küçük
33	-	otobüs	30 dk-1 saat -		cum	geniş	dağ	-	küçük
34	-	yaya	10-30 dk evet		ptt önü	yakın	etli ekmek	kale	küçük
35	kk	otobüs	10-30 dk evet		kapalı çarşı	-	kale	sarımsak	temiz
36	-	yaya	10 dk az evet		cum	bilinen	etli ekmek	kale	yeşil
37	bk	otobüs	10 dk az hayır		uludağ restoran	merkezi	etli ekmek	şrf bc ant	sakin
38	-	yaya	10 dk az evet		adliye önü	merkezi	doğa	cum	yeşil
39	kk	dolmuş	10-30 dk hayır		cum	merkezi	eski evler	el dolması	güzel
40	-	yaya	10-30 dk evet		cum	merkezi	ormanlar	şrf bc ant	doğa
41	bk	otobüs	10-30 dk hayır		cum	bilinen	tarihi şehir	kale	eski
42	-	servis	10-30 dk evet		cum	geniş	tarihi şehir	sarımsak	tarihi
43	-	servis	30 dk-1 saat evet		nas	merkezi	etli ekmek	şrf bc ant	dere
44	bk	yaya	10 dk az hayır		cum	merkezi	ormanları	şrf bc ant	soğuk
45	-	dolmuş	10 dk az evet		cum	merkezi	küçük kent	kale	küçük
46	-	otobüs	10 dk az evet		otb durakları	-	sessizlik	ilgaz dağı	sıradan
47	kk	otobüs	10-30 dk hayır		cum	bilinen	etli ekmek	şrf bc ant	sıkıcı
48	bk	servis	10 dk az hayır		cum	geniş	kale	pirinç	sıkıcı
49	bk	otobüs	10-30 dk evet		gül alvrş merk	merkezi	çam ağaçları	konaklar	konaklar
50	-	-	0 hayır		cum parkı	-	sessizlik	tarihi	sessiz
51	kk	yaya	10 dk az hayır		cum parkı	merkezi	aplisesi	helva	nas cami
52	-	otobüs	10-30 dk evet		şerifebacı anıtı	merkezi	eski evler	kale	eski
53	bk	yaya	10 dk az evet		cum	bilinen	kar	dere	etli ekmek
54	kk	otobüs	30 dk-1 saat evet		okul önü	ulaşım	kale	kale	sakin
55	-	yaya	10 dk az evet		cum	merkezi	geleneçlilik	kale	geleneççi
56	kk	otobüs	30 dk-1 saat hayır		nas	bilinen	simit	şrf bc ant	küçük

Ek 4 Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 3

sıra	kt2	kt3	adres	ksevgi	nedен2	mahter	nedен3
1	kule	dere	dükkan adı	-	-	geleneksel	rahatlık
2	çirkin	durgun	-	dere boyu	gezinti	geleneksel	-
3	sağlıklı	güvenli	yapı	cum	park	geleneksel	tarih
4	kale	evliyalar	yapı	kale	tarih	yeni	rahatlık
5	küçük	güzel	dükkan adı	sinanbey parkı	güzel	yeni	yaşam biçimi
6	nüfus az	küçük	yapı	inönü mahallesi	-	yeni	yaşam biçimi
7	küçük	sempatik	-	nas	hareketli	yeni	modern
8	kale	evler	yapı	okul	mükemmel	yeni	yaşam biçimi
9	helva	etli ekmek	yapı	ismailbey camii	gezinti	geleneksel	yardımlaşma
10	sessiz	gelişmemiş	yapı	sinanbey parkı	sessiz	yeni	yaşam biçimi
11	yeşil	deniz	yapı	kale	tarih	yeni	modern
12	cahil	şirin	dükkan adı	nas	huzur	geleneksel	kültür
13	helva	ayı	dükkan adı	ismailbey camii	manzara	yeni	yenilik
14	güzel	küçük	dükkan adı	kale	tarih	geleneksel	tarih
15	kapalı	gelişmemiş	cadde	ismailbey camii	sessiz	yeni	sakin
16	güzel	gelişmemiş	meydan	kale	tarih	geleneksel	tarih
17	durağan	küçük	cadde	göl alvrş mer.	buluşma	yeni	modern
18	güzel	gelişmemiş	dükkan adı	ismailbey camii	tarih	yeni	yenilik
19	küçük	şirin	dükkan adı	inönü parkı	sessiz	yeni	-
20	küçük	gelişmemiş	dükkan adı	yok	-	yeni	yenilik
21	soğuk	gelişmemiş	çay	kale	tarih	geleneksel	yardımlaşma
22	pahalı	gelişmemiş	cadde	akçabat	sessiz	yeni	rahatlık
23	tarih	hayalet şe	yapı	sinanbey parkı	huzur	geleneksel	tarih
24	doğa	tarih	dere	sinanbey parkı	yeşil	geleneksel	tarih
25	güvenli	rahat	yapı	ormanları	temiz	yeni	yaşam biçimi
26	küçük	evliya	nas	nas	göze çarpan	yeni	-
27	gelişmemiş	yatırımsız	yapı	kale	esrarengiz	yeni	-
28	küçük	güzel	cadde	kale	tarih	yeni	yenilik
29	küçük	sarmiyet	dükkan adı	uludağ restoran	aile için	geleneksel	insan ilişkiler
30	sıkıcı	gelişmemiş	dükkan adı	göl alvrş merk	eğlenceli	yeni	yenilik
31	sıkıcı	gelişmemiş	cadde	göl alvrş merk	büyük	yeni	modern
32	sıkıcı	-	bilinen yerlere	göl alvrş merk	eğlenceli	yeni	-
33	tutucu	-	yer adı	ormanları	doğal güzellik	-	-
34	sıkıcı	güzel	yapı	cafeler	eğlenceli	geleneksel	rahatlatıcı
35	güzel	küçük	cadde	kütüphane	büyük	yeni	-
36	küçük	tenha	cadde	-	-	geleneksel	alışıldık
37	sıkıcı	temiz hava	dere	şrf bc ant	-	geleneksel	insan ilişkiler
38	mavi	sessiz	yapı	kale	tarihi	yeni	rahatlık
39	küçük	yeşil	dükkan adı	cum parkı	heykeller	yeni	-
40	küçük	sakin	yapı	kadı dağı	-	yeni	modern
41	tarih	huzur	yapı	göl alvrş merk	-	yeni	yenilik
42	güzel	sağlıklı	yapı	cum	güzel	geleneksel	insan ilişkiler
43	kale	saat kule	yapı	blđ cad	rengarenk	yeni	yaşam biçimi
44	küçük	gelişmemiş	yapı	bozkurt ilçesi	memleketim	yeni	modern
45	ulaşım rht	tanidik	dükkan adı	kadı dağı	doğası güzel	yeni	rahatlık
46	sessiz	gelişmemiş	yapı	ılgaz dağı	doğası güzel	yeni	rahatlık
47	çocuk	memleketim	yapı	okul	-	yeni	ulaşım
48	tekdüze	sessiz	yapı	göl alvrş merk	-	-	-
49	ağaçlar	dağlar	yapı	kültür bk önü	-	geleneksel	tarih
50	küçük	yetersiz	dükkan adı	evimi	özgürlük	yeni	yenilik
51	helva	etli ekmek	nas cami	inönü parkı	yeşil	geleneksel	insan ilişkiler
52	sakin	yeşil	dükkan adı	daday	yeşil	yeni	temiz
53	doğa	gelişmemiş	dükkan adı	ormanları	güzel	yeni	imkanları iyi
54	gelişmemiş	küçük	yapı	atatürk cad	-	yeni	rahatlık
55	yardımlaşma	soğuk	yapı	kale	manzara	yeni	rahatlık
56	soğuk	gelenekçi	dükkan adı	kale	geziilebilir	geleneksel	eski yapıda

Ek 4 Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 4

sıra	mahsev	neden4	mahen	fark	mt1	mt2	mt3	güzel	ferah
1 e	-		çarşıda olması	yeni	sıkıcı	kolaylık	-	*	
2 e	insanları iyi	insanları	insanları	geleneksel	samimi	sessiz	yeşil		*
3 e	arkadaş	manzara	manzara	yeni	sessiz	güvenli	temiz		*
4 e	sakin	güller	güller	yeni	sakinlik	ıssızlık	sıkıcılık		
5 h	kötü olması	sessiz	sessiz	eğimli	gelişmemiş	engebeli	kötü		
6 e	alışıldık	çarşıya yakın	yeni	apartman	geniş sok.	büyük		*	
7 e	komşuluk	düz olması	yeni	huzur	güven	temiz		*	*
8 h	yabancılık	sessiz	geleneksel	yol kenarı	okul	bakkal			
9 e	samimiyet	merkeze yakın	güvenli	güzel	merkezi	yapılar		*	
10 e	arkadaş	sessiz	gelişmiş	sessiz	geniş	güzel		*	*
11 e	insanları iyi	manzara	geleneksel	tepe	dere	eski evler			
12 e	komşuluk	mahalle evi	?	küçük	şirin	sıradan			
13 e	sakin	sessiz	sakin	ssk	karakol	dsi		*	
14 e	sakin	manzara	çağdaş	sessiz	küçük	güzel		*	
15 h	sıkıcı	arkadaş	kurallar	sıkıcı	disiplinli	sağlam			
16 e	alışıldık	tarih	geleneksel	sağlam	güzel	gürültülü			
17 h	rahatlık	ortam	geleneksel	geleneksel	uzak	küçük			
18 h	sıkıcı	şerife anıtı	geleneksel	küçük	geleneksel	güzel			
19 e	imkanlar	sakin	okul, hast	merkezi	modern	güzel		*	*
20 h	insanlar	hareketli	geleneksel	geleneksel	tanıdık	meraklılar			
21 e	alışıldık	insanları	geleneksel	eski	güzel	sakin		*	*
22 e	komşuluk	tarih	temiz	temiz	şirin	güvenli		*	*
23 e	sakin	insanları	geleneksel	çamur	karanlık	sessizlik			
24 e	merkezi	merkeze yakın	yeni	merkezi	dere	trafik		*	
25 h	merkeze uzak	sessiz	apartman	sessiz	sıkıcı	tekdüze			
26 e	arkadaşlık	komşuluk	yeni	cezaevi	sakin	centre par		*	*
27 h	sıkıcı	komşuluk	sıkıcı	sıkıcı	eski	bakımlı			
28 h	sıkıcı	merkeze yakın	yeni	güzel	sakin	sıkıcı		*	*
29 e	alışıldık	çarşıya yakın	yeni	temiz	sıcak	samimi			
30 h	insanları kötü	merkeze yakın	eski	eski	güzel	güvenli		*	*
31 e	gelişmiş	centre park	yeni	modern	gürültülü	yeni			
32 e	sakin	insanları	-	temiz	sakin	renkli		*	*
33 e	sessiz	-	yeni	güzel	sıkıcı	-			
34 e	alışıldık	insanları	yeni	sıkıcı	gürültülü	güzel		*	
35 h	sıkıcı	sakin	yeni	sessiz	güzel	sıkıcı		*	*
36 e	insanları iyi	insanları	-	temiz	sakin	sıradan		*	*
37 e	insanlar	insanları	samimiyet	samimi	modern	dostluk		*	*
38 e	merkezi	merkeze yakın	samimiyet	yeni	merkezi	gürültülü			
39 e	rahatlık	komşuluk	yeni	güzel	şirin	eğlenceli		*	
40 h	çok hareketli	spor aktivite	yeni	canlı	gürültülü	büyük			
41 h	tanımyorum	arkadaşlık	kalabalık	kalabalık	huzur	yeni			
42 e	komşuluk	konumu	geleneksel	güzel	yüksek	sağlıklı		*	*
43 e	komşuluk	imkanları	yeni	geniş	samimi	arkadaşlık		*	
44 e	yeni	merkeze yakın	yeni	sakin	güzel	soğuk			*
45 e	temiz	insanları	gürültülü	dostluk	gürültü	apartman		*	
46 e	hareketli	temiz	-	sevimli	güzel	güvenli		*	*
47 e	arkadaşlık	ulaşımı kolay	insanları	gürültü	yeni	tekdüze			
48 h	yabancı	sessiz	-	sessiz	güvenli	ferah			*
49 e	komşuluk	sessiz	yeni	yeni	sessiz	rahat			*
50 e	okula yakın	çarşıya yakın	merkezi	sessiz	tanınmamış	yabancılık			
51 h	sıkıcı	samimiyet	eski	kültürlü	iyilik sever			*	
52 h	yolları kötü	sakin	eski evler	sakin	yokuş	çamur			
53 h	sıradan	kaleyi görmesi	tekdüze	kalabalık	geniş				
54 e	sakin	güzel	tarihi	güzel	huzurlu	temiz		*	
55 e	insanları iyi	insanları	yeni	samimi	yeni	güvenli		*	
56 e	sakin	yeşil	sakin	dere	tepe	yeşil		*	

Ek 4 Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 5

sıra	gürültülü	umum	issiz	sakin	çirkin	sıkıcı	pis	eski	güvensiz	sıradan	yeni	sağlıklı	sağlam	renkli	zayıf
1															
2				*		*				*		*			
3				*							*				
4		*		*		*				*					
5				*	*	*	*			*					
6*											*	*			
7				*							*				
8				*			*			*			*		
9				*							*	*			
10				*							*				
11*					*	*		*		*					
12				*							*				
13				*						*	*				
14				*							*		*		
15*					*					*	*				
16*							*				*		*		
17		*	*	*		*				*				*	
18*					*	*	*				*				
19			*	*							*				
20			*	*	*				*	*	*	*			
21			*	*		*	*			*	*	*			
22			*	*			*			*	*	*			
23		*	*	*			*			*	*	*			
24*			*	*			*			*	*	*	*	*	
25			*	*			*			*	*	*			
26			*	*			*			*	*	*			
27			*	*	*	*	*			*	*	*			
28			*	*	*	*	*			*	*	*			
29			*	*	*	*	*			*	*	*	*		
30*			*	*	*	*	*			*	*	*	*		
31*	*		*	*	*	*	*			*	*	*	*		
32			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
33			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
34*			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
35			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
36			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
37			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
38*			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
39			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
40*	*		*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
41			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
42			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
43			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
44			*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	
45*			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
46			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
47*			*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	
48			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
49			*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	
50	*		*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	
51*			*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	
52			*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	
53			*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	
54			*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	
55			*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	
56			*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	

Ek 4 Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 6

sıra	mahrem	sağlıksız	tekdüze	güvenli	sıkışık	mah sembolü	mah tarif	düzen	hoş	gür	canlı	rahat
1						yok	-	*	*	*	*	*
2				*		yeşillik	-	*	*	*	*	*
3				*		yok	yapı	*	*	*	*	*
4						yok	cadde	*	*	*	*	*
5						yok	yapı	*	*	*	*	*
6				*		inönü parkı	cadde	*	*	*	*	*
7				*		sarımsak depoları	yapı	*	*	*	*	*
8						yok	yapı	*	*	*	*	*
9				*		çeşme	yapı	*	*	*	*	*
10				*		merkez ortaokulu	yapı	*	*	*	*	*
11						-	-	*	*	*	*	*
12				*		yok	yapı	*	*	*	*	*
13				*		yok	dükkan adı	*	*	*	*	*
14				*		cami	dükkan adı	*	*	*	*	*
15		*				yok	-	*	*	*	*	*
16				*		şerife anıtı	-	*	*	*	*	*
17						yok	yapı	*	*	*	*	*
18	*				*	yok	-	*	*	*	*	*
19				*		yok	cadde	*	*	*	*	*
20				*		sağırlar okulu	yapı	*	*	*	*	*
21				*		ağ	yapı	*	*	*	*	*
22				*		tarihi evleri	yapı	*	*	*	*	*
23	*			*		türbe	-	*	*	*	*	*
24						okul	dere	*	*	*	*	*
25		*		*		apartmanlar	dükkan adı	*	*	*	*	*
26						cezaevi	cezaevi	*	*	*	*	*
27					*	sokak kedileri	yapı	*	*	*	*	*
28						cami	dükkan adı	*	*	*	*	*
29				*		inönü parkı	inönü parkı	*	*	*	*	*
30				*		türbe	yapı	*	*	*	*	*
31				*		santra park	yapı	*	*	*	*	*
32				*		centre park	yapı	*	*	*	*	*
33				*		-	-	*	*	*	*	*
34						kuru çeşme (havuz)	çeşme	*	*	*	*	*
35		*				-	yapı	*	*	*	*	*
36				*		-	-	*	*	*	*	*
37				*		yardımlaşma	dükkan adı	*	*	*	*	*
38				*		güvenlik	emniyet müd	*	*	*	*	*
39				*		ağaçlar	cadde	*	*	*	*	*
40					*	ayışığı	dükkan adı	*	*	*	*	*
41				*		cami	yapı	*	*	*	*	*
42				*		-	yapı	*	*	*	*	*
43				*		sevecenlik	cadde	*	*	*	*	*
44				*		-	yapı	*	*	*	*	*
45				*		gürültü	dükkan adı	*	*	*	*	*
46				*		inönü parkı	yapı	*	*	*	*	*
47		*				darende camii	dükkan adı	*	*	*	*	*
48				*		centre park	yapı	*	*	*	*	*
49				*		yeşil	yapı	*	*	*	*	*
50				*		büyük çarşı işhanı	dükkan adı	*	*	*	*	*
51				*		park	yapı	*	*	*	*	*
52				*		yokuş	yapı	*	*	*	*	*
53		*				-	yapı	*	*	*	*	*
54				*		sessizlik	yapı	*	*	*	*	*
55				*		stad	cadde	*	*	*	*	*
56						hacı osman camii	yapı	*	*	*	*	*

Ek 4 Kastamonu'da Lise Öğrencileri ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 7

sıra	mahremi	kalabalık	açık	havadar	mahsınır	mahne
1	*		*	*	caddeye çıkan yoldan	cami, bakkal, dükkan
2*			*	*	-	cami, bakkal, okul, kahve
3			*	*	karakol - cezaevi	cami, bakkal, cezaevi
4			*	*	ilkokul - benzinlik	büfe, yurt, oto galerisi
5*			*	*	vakif - gazı stadyumu	cami, bakkal, stadyum
6	*		*	*	-	cami, okul, fabrika
7			*	*	cadde - çocuk parkı	cami, bakkal, çocuk parkı
8			*	*	kömürcü - ilkokul	bakkal, okul,
9			*	*	cami - çeşme	cami, bakkal, çeşme
10*			*	*	sinanbey parkı - cami	cami, türbe
11	*		*	*	tepe - yapılar	bakkal, dere, tepe, fabri
12	*		*	*	cum - devciler camii	cami, karakol, dükkanlar
13*			*	*	sanayi - cezaevi	cami, karakol, park
14*			*	*	aycılar camii - cami	cami, bakkal, okul, marke
15			*	*	-	kütüphane, lokal
16			*	*	çay - valilik	anıt, okul, defterdarlık
17			*	*	inönü mah - dsi	park, bahçe, oyun alanı
18	*		*	*	dere - orman	yok
19			*	*	ticaret lisesi - hastane	cami, hastane, lise
20	*		*	*	-	okul, dsi, market
21	*		*	*	ev - mezarlık	at yarışları alanı
22*			*	*	kütüphane - ismailbey c.	tarihi evler
23*			*	*	kız meslek l. - anadolu l	cami, park, türbe, ahşap
24	*		*	*	köprü - köprü	okul, köprü, dere
25			*	*	çay - şehir merkezi	büfe, cafe
26			*	*	-	santra park
27			*	*	kale - spor salonu	cami
28			*	*	cami - bakkal	cami
29			*	*	inönü parkı - ismailbey c	cami, park
30	*		*	*	merkez - gök ırmak	ilçe polis karakolu
31	*		*	*	cezaevi - polis karakolu	santra park, havuz
32*	*		*	*	cezaevi - polis karakolu	park, cezaevi, karakol,
33	-	-	-	-	-	-
34			*	*	cami - derslane	hamam, kuru çeşme, cami
35			*	*	daday kavşağı -	okul, tek, sağlık ocağı
36			*	*	-	cami, havuz
37			*	*	süt fab - taşköprü cad	market
38			*	*	nas köprüsü - alp.t.bul	emniyet müdürlüğü
39	*		*	*	1.sokak - 3.sokak	bakkal, çeşme, park
40	*		*	*	-	okul, cafeler
41	*		*	*	-	cami, market
42			*	*	-	evler
43			*	*	taşköprü meydanı	kapalı spor salonu, okul
44	*		*	*	-	tarihi yapılar
45	*		*	*	-	dükkanlar ve evler
46			*	*	-	inönü parkı, spor salonu
47	*		*	*	inönü parkı - süt fabrika	cami, manav, bakkal vs
48			*	*	park - kuzeykent	centre park
49*	*		*	*	sigorta has - taşköprü y	ağaçlar
50			*	*	-	dükkanlar ve evler
51			*	*	-	saat kulesi
52			*	*	yakupaga cami	eski evler, apartmanlar
53	*		*	*	çay boyu - Pazar	öğrenci yurdu, otopark
54*	*		*	*	ilkokul - spor alanı	resmi kurum, okullar
55			*	*	okul - vakif	stad, eski evler
56			*	*	-	sadece evler

Ek 5 İstanbul'da Yaşayan Kastamonulular ile Yapılan 3 no.lu Anketin Formu

Arş.Gör. Nilgün Çolpan ERKAN BİÇER

ANADOLU TÜRK KENTİNDE İMAJ ÖGELERİ DEĞİŞİM SÜRECİ – KASTAMONU ÖRNEĞİ
GÖRSEL MEKAN ANALİZİ ANKET FORMU - İSTANBUL

Gün: Anket yapının notu:

Saat:

Anket yapılan yer:

Bölüm 1: KULLANICI BİLGİLERİ

1. Ad – Soyad:
2. Yaş:
3. Cinsiyet K E
4. Öğrenim oy bilmiyor oy yüksek öğrenim ilkokul ortaokul
lise
5. Meslek:.....
6. Medeni hali: B E D

Bölüm 2: İSTANBUL'DA YAŞADIĞI YER VE KONUT TİPİ

7. Kaç yıldır İstanbul'da oturuyorsunuz?.....
 - a. Nerede oturuyorsunuz?
 - b. Nasıl bir konutta oturuyorsunuz? Ev Apartman
 - c. Neden bu semti ve konutu tercih ettiniz?
 - d. Yaşadığınız semti ve konutu seviyor musunuz?
8. İstanbul ile Kastamonu'nun sizce farkı nedir?

Bölüm 3: KASTAMONU KENTİNİ TANIMA

9. Kastamonu'yu ziyaret etme sıklığınız nedir?
ayda 1 kez yılda 2-3 kez yılda en çok 1 kez 3-5 yılda 1 kez diğer
10. Kastamonu'ya seyahat ettiğinizde ne kadar süre orada kalırsınız?
11. Kastamonu seyahatlerinizin sebebi genellikle nedir?
12. İmkanınız olsa yaşamak için hangisini tercih edersiniz?.....
Neden?
13. Kastamonu'yu seviyor musunuz?
- Neden?
14. Kastamonu denilince ilk akla gelen nedir?
15. Kastamonu'nun sembolü sizce nedir?
Ne olmalıdır?

16. Kastamonu'yu tarif eden 3 sözcük söyleyiniz.

17. Kastamonu'da en çok nereyi seversiniz?

Neden?.....

18. Kastamonu'daki en olumsuz değişim sizce ne olmuştur?

19. Kastamonu'da yaşayacak olsanız hangi tür bir mahallede yaşamayı tercih edersiniz?
(geleneksel-yeni) Neden?

Bölüm 4: MAHALLE KARŞILAŞTIRMASI

Oturduğunuz mahallenin adı?

Mahallenizi seviyor musunuz? E H

Neden?.....

20. İstanbul'da yaşadığınız mahallenin sembolü ile Kastamonu'daki mahallelerin sembolleri nelerdir?

21. a. Aşağıdaki sözcüklerden yaşadığınız mahalleye uyan 5 sözcük seçiniz.

güzel	ıssız	pis	yeni	zayıf	güvenli
ferah	sakin	eski	sağlıklı	mahrem	sıkışık
gürültülü	çirkin	güvensiz	sağlam	sağlıksız	
umum	sıkıcı	sıradan	renkli	tekdüze	

b. Aşağıdaki sözcüklerden Kastamonu mahallelerini tarif eden 5 sözcük seçiniz.

güzel	ıssız	pis	yeni	zayıf	güvenli
ferah	sakin	eski	sağlıklı	mahrem	sıkışık
gürültülü	çirkin	güvensiz	sağlam	sağlıksız	
umum	sıkıcı	sıradan	renkli	tekdüze	

22. a. Aşağıdaki sıfat çiftlerinin herbirinden yaşadığınız mahalleye uyan sözcüğü işaretleyiniz.

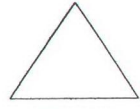
düzenli		düzensiz
hoş-hareketli		tekdüze-sıkıcı
güzel		çirkin
gürültülü		sessiz
canlı		ıssız
rahatlatıcı		gerginlik verici
mahrem		umum
kalabalık		sakin
açık-net		karişik
havadar		havasız

b. Aşağıdaki sıfat çiftlerinin herbirinden Kastamonu mahallelerine uyan sözcüğü işaretleyiniz.

düzenli		düzensiz
hoş-hareketli		tekdüze-sıkıcı
güzel		çirkin
gürültülü		sessiz
canlı		ıssız
rahatlatıcı		gerginlik verici
mahrem		umum
kalabalık		sakin
açık-net		karışık
havadar		havasız

23. Kabaca Kastamonu'nun krokisini çiziniz.

KUZEY

Ek 6 İstanbul'da Yaşayan Kastamonulular ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 1

Kimlik	anket no	tarih	yer	ad soyad	yaş	cins	öğrenim	meslek	medeni	ist yıl	ist yer
1	1	28-Kas-00	kasder	yaşar şen	44	erkek	lise	-	evli	40	fatih
2	2	28-Kas-00	kasder	y kenan ersoy	34	erkek	yüksek	makine müh	evli	20	kozayağı
3	3	28-Kas-00	kasder	murat yıldız	44	erkek	-	serbest	evli	30	kadıköy
4	4	28-Kas-00	kasder	mustafa oğuz	49	erkek	yüksek	malî müşav	evli	40	kadıköy
5	5	28-Kas-00	kasder	mustafa çöpoğlu	45	erkek	ortaokul	işçi	-	45	beykoz
6	6	28-Kas-00	kasder	mehmet maranki	52	erkek	lise	serbest	evli	40	fatih
7	7	28-Kas-00	kasder	esen ataya	52	erkek	yüksek	işletmeci	evli	32	erenköy
8	8	28-Kas-00	kasder	orhan gümüş	44	erkek	ortaokul	san, turiz	evli	40	suadiye
9	9	28-Kas-00	kasder	ali yazlı	32	erkek	yüksek	smmm	evli	32	ümraniye
10	10	16-Kas-00	ev	hikmet açıköz	45	erkek	ilkokul	müstahdem	evli	28	beşiktaş
11	11	16-Kas-00	büro	gökhan açıköz	17	erkek	lise	öğrenci	bekar	17	beşiktaş
12	12	-	-	yunus yıldırım	31	erkek	ortaokul	serbest	evli	31	göztepe
13	13	-	-	mehmet aldemir	44	erkek	ilkokul	marangoz	evli	31	kavacık
14	14	-	-	selma özdemir	25	kadın	ortaokul	ev hanımı	evli	8	kavacık
15	15	-	-	şerife yıldırım	30	kadın	ortaokul	ev hanımı	evli	25	göztepe
16	16	01-Ara-00	-	birgül avcı	35	kadın	lise	nakliye	bekar	35	kavacık
17	17	08-Kas-00	-	nuran karakaş	36	kadın	yüksek	mimar	bekar	26	ataşehir
18	18	-	-	rukiye aldemir	42	kadın	lise	halda iş	evli	42	kavacık
19	19	-	-	fatma yıldırım	49	kadın	ilkokul	ev hanımı	evli	33	göztepe
20	20	-	-	saliha güler	50	kadın	ilkokul	ev hanımı	evli	35	usküdar
21	21	-	-	pakize maşa	50	kadın	ilkokul	ev hanımı	evli	30	fatih
22	22	-	-	nazmiye can	50	kadın	ilkokul	ev hanımı	evli	30	yakacık
23	23	-	-	halide içöz	54	kadın	ortaokul	ev hanımı	evli	54	merter
24	24	-	-	türkan avcı	60	kadın	ilkokul	ev hanımı	-	50	kavacık
25	25	-	-	ülviye avcı	76	kadın	ilkokul	ev hanımı	evli	60	kavacık

Kimlik	konut	nedeni	seviri mu	ist kast farkı	ziyaret sıklığı	ziyaret süresi	ziyaret nedeni	yaşam tercihi
1	apartman	arkadaşlık	evet	sanayi ve iş	yılda en çok 1	15	akrabalık-fatil	kastamonu
2	apartman	rahatlık	orta	kalabalıklık	yılda 2-3	7	memleket	kastamonu
3	apartman	kendi	evet	çevre ve	yılda 2-3	7	sevdiği için	kastamonu
4	apartman	iş yerinden	evet	çevre ve	yılda 2-3	4	sevdiği için	kastamonu
5	ev	babadan	evet	-	yılda en çok 1	30	ziyaret	kastamonu
6	apartman	ilk evi	evet	-	yılda 2-3	15	ziyaret	kastamonu
7	apartman	ekonomik	evet	ist'da güzel	3-5 yılda 1	7	gezi, dinlenme	ikiside
8	apartman	sevdiği	evet	güzel, iş	ayda 1	10	yardımlı etme	ikiside
9	ev	kendi	evet	ekonomi,	yılda 2-3	7	akraba	istanbul
10	apartman	işe yakın	evet	kastamonu	yılda 2-3	30	tatil	kastamonu
11	apartman	babasının	evet	tarihi	yılda en çok 1	30	akraba ziyareti	kastamonu
12	apartman	alievi	evet	ist kalabalık,	3-5 yılda 1	10	akraba ziyareti	kastamonu
13	ev	havadar,	evet	ist'da iş	yılda 2-3	7	akraba ziyareti	kastamonu
14	ev	eşi	evet	trafik	yılda en çok 1	15	akraba ziyareti	istanbul
15	apartman	-	evet	ist kalabalık,	yılda en çok 1	15	akraba ziyareti	kastamonu
16	ev	mecburiye	evet	ist doğduğu	3-5 yılda 1	15	ziyaret	istanbul
17	apartman	sakin,	evet	kast oantlık,	3-5 yılda 1	3	akraba ziyareti	istanbul
18	ev	iş gereği	evet	ist iş imkanı,	yılda 2-3	15	akraba ziyareti	istanbul
19	apartman	iş	evet	ist kalabalık,	yılda en çok 1	7	akraba ziyareti	kastamonu
20	apartman	çevre	evet	herseyi	yılda en çok 1	15	akraba ziyareti	kastamonu
21	apartman	iş	evet	insanları	3-5 yılda 1	30	akraba ziyareti	kastamonu
22	apartman	iş	evet	havası	yılda 2-3	30	akraba ziyareti	kastamonu
23	apartman	ekonomik	evet	trafik ve	yılda en çok 1	30	akraba ziyareti	kastamonu
24	ev	kendi	evet	trafik	3-5 yılda 1	15	akraba ziyareti	kastamonu
25	ev	kızıyla	evet	kast düzenli,	yılda 2-3	30	akraba ziyareti	kastamonu

Ek 6 İstanbul'da Yaşayan Kastamonulular ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 2

Kimlik	neden2	kast sevgi	neden3	ilk akta gelen	sembol	ne olmalı	sözcük1
1	tarih, deniz, orman	e	tarihi oluşu	tarihi kent	çay	tarihi kent	orman
2	sakin, temiz hava	e	memleketi	dürüstlük,	şerife bacı	yarı sanayileşmiş	deniz
3	yeşil, gürlütüsüz	e	fiziki olarak	yeşil tarih içiçe	şerife bacı	-	tarih
4	yeşil, gürlütüsüz	e	fiziki olarak	yeşil tarih içiçe	şerife bacı	kurtuluş sav önde	tarih
5	temiz toplum	e	bakir	yeşil, deniz, doğa	-	doğa	bakir
6	hava, su, deniz	e	hava, su,	orman	orman	deniz, orman	orman
7	ayrı ayrı güzel	e	doğa, insanlar,	tarih, doğa	-	saf temizliği,	tarih
8	ist ekonomik, kast	e	tarih, doğa	saf temiz doğa	tarih, doğa,	-	tarih
9	aile, ekonomik	e	memleketi	yeşil, oksijen	hükümet	hükümet konağı	yeşil
10	memleket	e	memleketi	moni	nasrullah	-	orman
11	tarih, temiz	e	memleketi	yeşil	bilmiyor	kale	kale
12	ata toprakları	e	yaşanacak	çam ormanları	orman	orman	nasrullah
13	doğduğu yer	e	güzellik,	tarihi eserler,	şerife bacı,	-	şerife bacı
14	ekonomik	e	havası hoş	kale	kale	el tezgahlarının	orman
15	sakin, huzurlu	e	yabancıtlık	kale	-	kale	kale
16	doğduğu ve	e	soyagacı	çarşaf	şerife bacı	-	helva
17	konfor, olanaklar	e	kanbağı,	türk evi	kale	evleri	-
18	teknoloji, sosyal	e	bakir	şehitter diyarı	kale	-	şapka devrimi
19	doğduğu yer	e	memleket	yatırırlar	kale	eski hali	çarşaf
20	doğduğu yer	e	-	havası, insanları	şerife bacı	şerife bacı	havası
21	huzurlu	e	temiz hava	orman	şehitleri	orman	şehitleri
22	ailvi	e	doğduğu yer	havası	orman	orman	orman
23	hiçbirşey	e	doğal	temiz hava	bezleri	-	temiz hava
24	memleketi	e	rahatlık	kale	kale	kale	kale
25	ailvi	e	geçmiş	orman	orman	-	kale

Kimlik	sözcük2	sözcük3	en çok sevilen yer	neden4	olumsuz değişim	ne tür mahalle
1	deniz	dürüstlük	abana	orman, deniz	tarihi evlerin yıkılması	-
2	emeklilik	orman	inebolu	denizi, tarihi evler	dışarı göç	geleneksel
3	orman	doğa	ilçeleri	-	sanayinin olmaması	geleneksel
4	yeşil	vatan sevgisi	ilçeleri	-	sanayinin olmaması	geleneksel
5	doğa	insan	tosya yolu	kültürel	göç	-
6	deniz	dürüstlük	inebolu	doğduğu yer	yapılışma	geleneksel
7	doğa	insanlar	her yerini	heryer güzel	şehirleşmenin negatif	geleneksel
8	orman	deniz	doğası	doğa tarih bir bütün	tarihine sahip çıkmadığı	geleneksel
9	tarih	turizm	araç yolları	-	köyden göç	geleneksel
10	ova	kuyu kebabi	frengşah hamamı	meydanda	kuçuk sanayi sitesi	yeni
11	güzel	otogar	İsmailbey kül. Parkı	güzel	bilmiyor	yeni
12	orman	kale	nasrullah ve çevresi	-	plansız yapılaşma	geleneksel
13	krom	orman	kuzeykent	doğal	büyük kentlere göç	geleneksel
14	çekme	dokuma	çeşme	-	düzensiz yapılaşma	geleneksel
15	simit	sarımsak	kale	-	betonlaşma	geleneksel
16	sarımsak	simit	nasrullah camii	-	mimarinin değişmes	geleneksel
17	kültür	imkansızlıklar	vallik, kale çevresi	geleneksel doku	büyük kente göç	geleneksel
18	orman	çarşaf	kale	sakin	eski evlerin	geleneksel
19	orman	lake	nasrullah camii	-	betonlaşma	geleneksel
20	doğası	yöresel	nasrullah çevresi	huzurlu	binalar	geleneksel
21	orman	kale	kale çevresi	-	artık sakin değil	geleneksel
22	mantı	çarşaf	nasrullah çevresi	-	betonlaşma	geleneksel
23	çarşaf	insanları	ilgaz yolu	-	çirkin binalar	geleneksel
24	orman	dokuma	vallik öü	-	çirkinleşmiş	geleneksel
25	havası	etlikmek	nasrullah çevresi	huzurlu	insanları evleri	geleneksel

Ek 6 İstanbul'da Yaşayan Kastamonulular ile Yapılan Anketin Döküm Cetveli 3

Kimlik	neden5	mahalle adı	mah sevgi	neden6	sembol farkı	ist söz1
1 -		keçecikarabaş	e	-	-	güzel
2 tarihi dokuyu seviyor	toptaşı		e	çocukluğu geçmiş	kentsel / tarihsel	gürültülü
3 konakta yaşamak ister	acıbadem		e	çarpık yapılaşma yok	ikisinde de eski	güzel
4 -	acıbadem		e	çarpık yapılaşma	ikisinde de eski	güzel
5 -	çiğdem		e	45 yıldır yaşıyor	-	güzel
6 eskiye özlem	muhteşir iskender		e	orda oturduğu için	hırka-ı şerif, rum	güzel
7 sade, samimi	erenköy		e	kolaylık	-	güzel
8 sade yaşam	suadiye		e	kolaylık	-	güzel
9 eski evde yaşam	dudullu		e	eski hali köye benziyor	valide sultan	ferah
10 havası	abbasağa		e	iş yerine yakın	ist' da üniversite	güzel
11 komşuluk, yapı güvenliği	abbasağa		e	alışkanlık	ist ilhamur camii	güzel
12 geleneklere bağlılık	göztepe		e	25 yıldır yaşıyor	güzellik	güzel
13 gelenekleri taşıdığı için	kavacık		e	havası temiz	kast güvenli, kale	güzel
14 evler bahçeli	kavacık		e	bahçeli	ikisinde ağaçlık	güzel
15 yeni evler her yerde var	göztepe		e	sakin, iyi	yeşil, ferah	güzel
16 -	kavacık		e	oksijen	kast kale, ist hisar	güzel
17 o tür evde doğmuş	ataşehir		e	sakin	kast toplu yapılaşma	güzel
18 kendine özgü	kavacık		e	rahat, temiz	kast kale, hava	güzel
19 samimi	merdivenköy		e	sakin	ikisi çok farklı	ferah
20 güzel, ferah	selmanpak		e	komşuluk	-	güzel
21 sakin, rahat	nevbahar		e	gençlik anıları	betonlaşma	güzel
22 eski evler rahat, kullanışlı	yakacık		e	komşuluk	binaları	güzel
23 güzel, rahat	merter		e	sıcak ilişkiler	ortak yön yok	gürültülü
24 ferah	kavacık		e	sakin	yeşillik	güzel
25 eski evleri ister	kavacık		e	bahçeli, temiz hava	yeşillik benzer	güzel

Kimlik	ist söz2	ist söz3	ist söz4	ist söz5	kast söz1	kast söz2	kast söz3	kast söz4	kast söz5	düz	hoş	güz	gür
1 gürültülü	sağlıklı	-	-	güzel	sakin	sağlıklı	-	-	-	1	0	0	0
2 sağ	renkli	tekdüze	güvenli	güzel	ferah	esk	sağlıklı	güvenli	güvenli	2	1	1	1
3 ferah	yeni	sağlıklı	güvenli	güzel	ferah	sağlıklı	renkli	güvenli	güvenli	1	1	1	0
4 ferah	yeni	sağlıklı	güvenli	güzel	ferah	sağlıklı	renkli	güvenli	güvenli	1	0	1	0
5 ferah	sağlıklı	sağlıklı	güvenli	güzel	issiz	eski	sağlıklı	güvenli	güvenli	0	0	0	0
6 gürültülü	sağlıklı	tekdüze	sıkıcsık	güzel	ferah	sakin	sağlıklı	renkli	renkli	1	1	1	1
7 ferah	sağlıklı	renkli	güvenli	güzel	ferah	sağlıklı	sağlıklı	renkli	renkli	1	1	0	0
8 ferah	sağlıklı	renkli	güvenli	güzel	ferah	sağlıklı	sağlıklı	renkli	renkli	1	1	0	0
9 sakin	sağlıklı	renkli	güvenli	ferah	issiz	sakin	eski	sağlıklı	sağlıklı	0	0	0	0
10 ferah	eski	sağlıklı	mahrem	güzel	ferah	sakin	sıradan	sağlıklı	sağlıklı	1	1	1	2
11 ferah	umum	sakin	sıradan	güzel	ferah	sakin	sıradan	sağlıklı	sağlıklı	2	1	1	2
12 umum	sağlıklı	renkli	güvenli	güzel	sakin	eski	sağlıklı	güvenli	güvenli	0	1	0	0
13 sakin	sağlıklı	sağlıklı	güvenli	güzel	sakin	eski	sağlıklı	güvenli	güvenli	1	0	1	1
14 sakin	sağlıklı	sağlıklı	güvenli	güzel	ferah	sıradan	sağlıklı	tekdüze	tekdüze	0	0	0	0
15 ferah	sakin	sağlıklı	güvenli	ferah	sakin	sağlıklı	sağlıklı	güvenli	güvenli	0	1	0	0
16 ferah	sakin	sağlıklı	güvenli	güzel	sakin	sağlıklı	mahrem	güvenli	güvenli	1	0	1	0
17 sakin	yeni	sağlıklı	sağlıklı	güzel	sakin	eski	mahrem	sıkıcsık	sıkıcsık	1	1	1	2
18 sakin	sağlıklı	sağlıklı	güvenli	güzel	sakin	sağlıklı	sağlıklı	sıkıcsık	sıkıcsık	1	0	0	0
19 sakin	sağlıklı	renkli	güvenli	güzel	ferah	sakin	sağlıklı	güvenli	güvenli	1	0	0	0
20 sakin	sıradan	sağlıklı	sıkıcsık	güzel	sakin	sağlıklı	güvenli	-	-	0	1	0	0
21 gürültülü	renkli	güvenli	sıkıcsık	güzel	ferah	sakin	sağlıklı	güvenli	güvenli	0	0	0	1
22 umum	yeni	sağlıklı	güvenli	ferah	sakin	sağlıklı	sağlıklı	güvenli	güvenli	0	1	0	0
23 sıradan	yeni	sağlıklı	sıkıcsık	güzel	sakin	sağlıklı	sağlıklı	güvenli	güvenli	0	0	0	0
24 sakin	sağlıklı	sağlıklı	güvenli	ferah	issiz	sıradan	sağlıklı	güvenli	güvenli	0	0	0	0
25 gürültülü	sakin	sağlıklı	güvenli	ferah	sakin	eski	sağlıklı	güvenli	güvenli	0	0	0	0

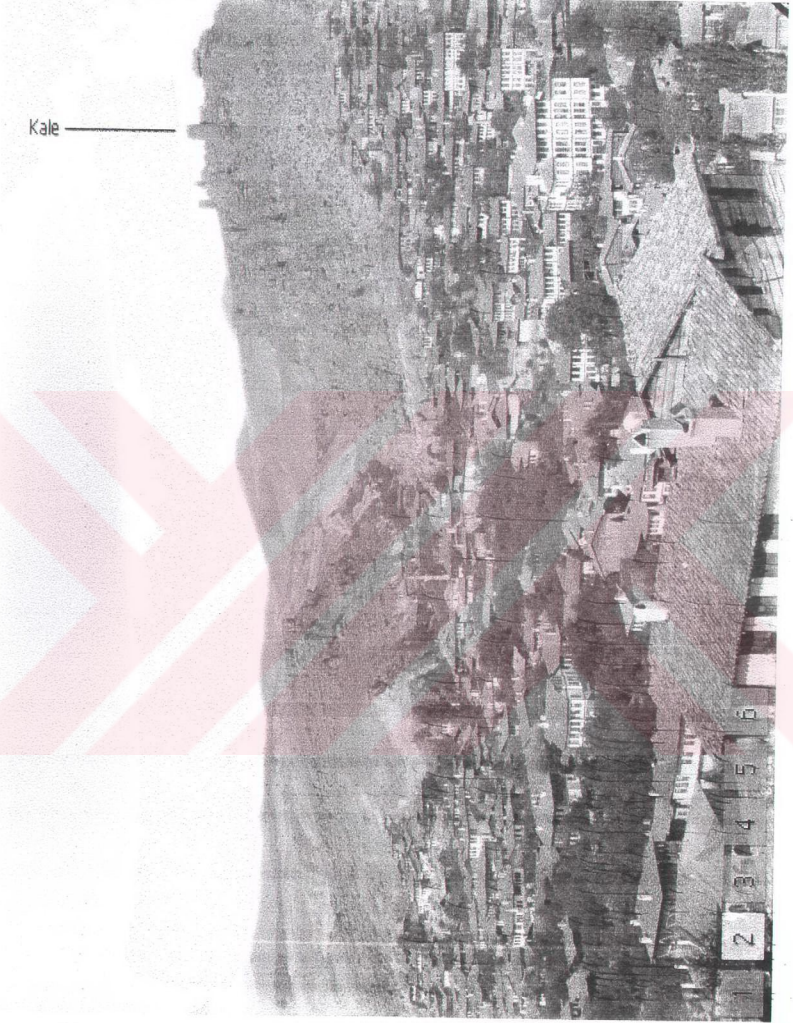
Ek 4.1 Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Batı Yamaçları 1

Sanat Okulu

Ek 4.2 Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Batı Yamaçları 2

Kale

Ek 4.3 Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Batı Yamaçları 3

Yakupaga Camii

Atabey Camii

Ek 4.4 Sebah ve Joallier Fotoğrafları – Kastamonu Batı Yamaçları 4

Kastamonu Çayı

Nasrullah Camii

Ek 4.5 Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Batı Yamaçları 5

Kışla

Ek 4.6 Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Batı Yamaçları 6

Ek 5.1 Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Doğu Yamaçları 1

kışla

Ek 5.2 Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Doğu Yamaçları 2

Nasrullah Camii

Kastamonu Çayı

Yakupaga Camii

Ek 5.3 Sebah ve Joaillier Fotoğrafları – Kastamonu Doğu Yamaçları 3

Ek 9. 1 Kastamonu – Batı Yamaçları 1, Nisan 2000

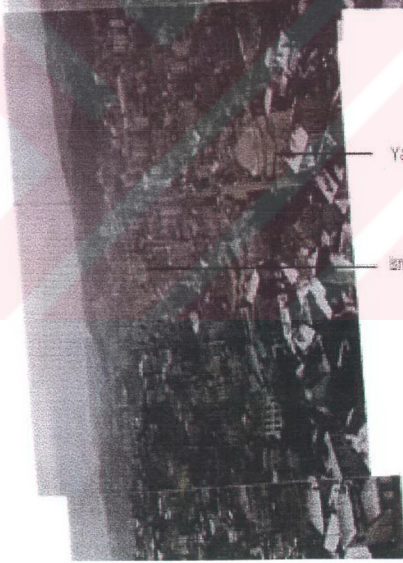

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Ek 9.2 Kastamonu – Batı Yamaçları 2, Nisan 2000

Nasrullah Camii

Yakuppaça Camii

İsmailbey Külliyesi

5

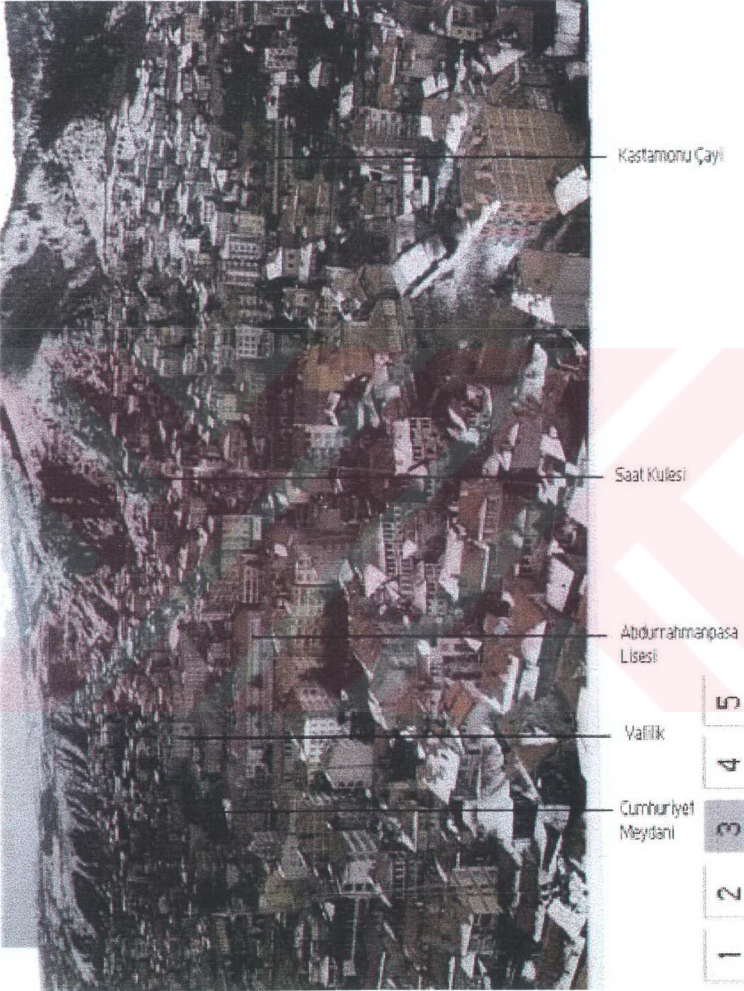
4

3

2

1

k 9. 3 Kastamonu – Batı Yamaçları 3, Nisan 2000

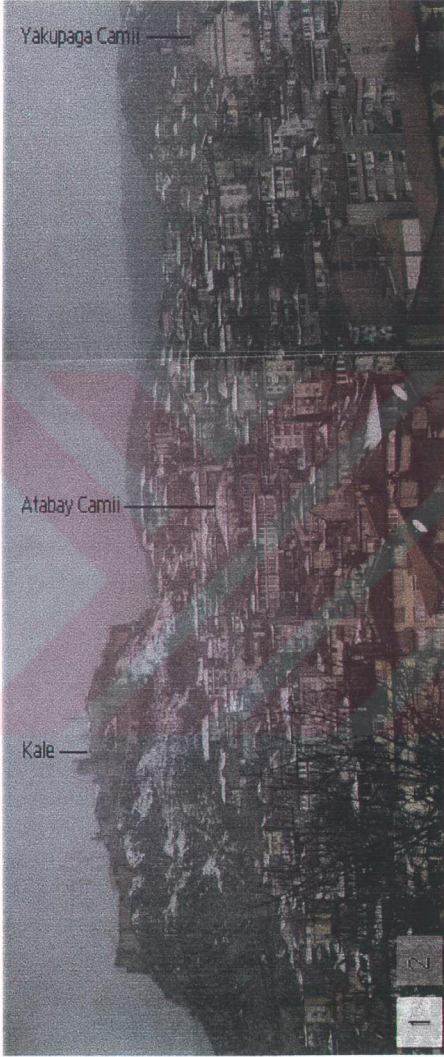
Ek 9. 4 Kastamonu – Batı Yamaçları 4, Nisan 2000

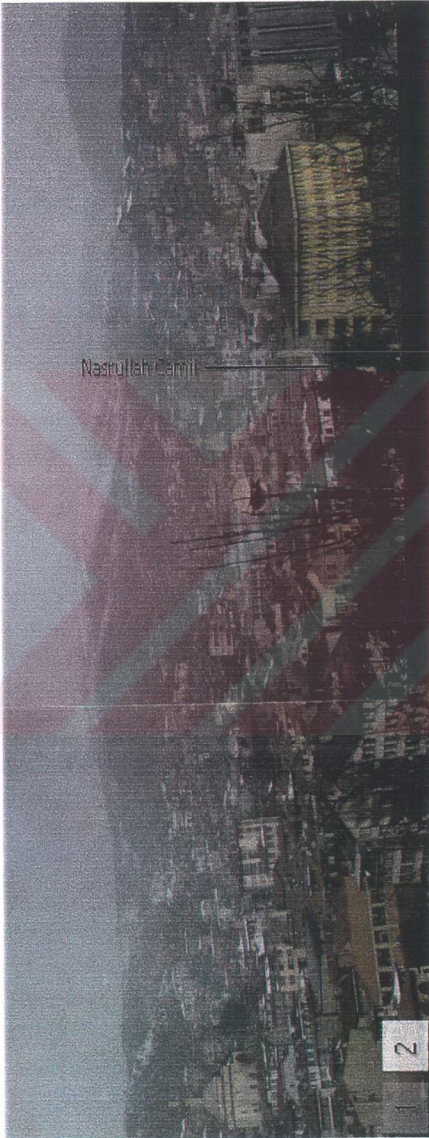
Ek 9. 5 Kastamonu – Batı Yamaçları 5, Nisan 2000

Ek 10. 1 Kastamonu – Doğu Yamaçları 1, Nisan 2000

Ek 10. 2 Kastamonu- Doğu Yamaçları 2, Nisan 2000

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi:	21.04.1971	
Doğum yeri:	Köln / Almanya	
Lise:	1986-1989	Yalova Lisesi
Lisans:	1989-1993	Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Yüksek Lisans:	1993-1996	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Şehir ve Bölge Planlama Programı
Doktora:	1996-2002	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Şehir ve Bölge Planlama Programı
Çalıştığı Kurum:	1995-devam ediyor	YTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Araştırma Görevlisi
Görevi:		
Yabancı Dil:		Almanca İngilizce

Bilimsel Eserler

ERKAN, Nilgün Ç., (1996), **Çevre Psikolojisi Bağlamında Çevresel İmaj ve Beşiktaş Meydanı Örneği**, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, (yayımlanmamış).

ERKAN BİÇER Nilgün, Sırma TURGUT (1999), **Bugünkü Kent Yönetimi ve Planlama Sistemi Türkiye Kentlerini Üçüncü Bin Yıla Taşyabilecek mi?**, 23. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası ve YTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul

YENEN, Zekiye, Nilgün ERKAN BİÇER, Esin AKTUĞLU AKTAN, **Kampüs Tasarımında Ölçütler**, 1. Kentsel Tasarım Haftası, 29 Mayıs – 2 Haziran 2000, MSÜ, İstanbul, ss. 131-139.

ERKAN BİÇER, Nilgün (2001), **Nazi Almanyası'nda Mimarlık ve Planlama Anlayışı**, Mimarist Dergisi, Yıl: 1, Eylül 2001, Sayı: 3, TMMOB Yayını, İstanbul, ss. 96-100.

Katıldığı Bilimsel Aktiviteler

Atölye Çalışmaları

'Metropolis – A Scenery for a Global Future', PlaNet-Congress and Workshop, Berlin, 23 –31 Ağustos 1998, PLANEK (Avrupa Planlama Öğrencileri Birliği)

'Kastamonu Workshop on Tradition and Built Form', Kastamonu, 1-10 Temmuz 1999, İTÜ Mimarlık Fakültesi

Sergi

'The Historic İstanbul Peninsula', Exhibition >Best of Planning<, PlaNet-Congress
'Metropolis– A Scenery for a Global Future', Erkan Bıçer, N. & Yaman A. G., 29 August 1998, Berlin

Araştırma Projeleri

DPT Araştırma Projesi, İstanbul Tarihi Cami Yapılarına İlişkin Bilgi Bankası Oluşturulması, 1997 – 99
Zekiye YENEN, İclal DİNÇER, Zeynep ENLİL, Nilgün ERKAN BİÇER, Elif ÖRNEK

Geleneksel Dokularda Mekan Algısını Etkileyen Etmenlerin Araştırılması
Zekiye YENEN, Nilgün Ç. ERKAN BİÇER 2000 – 2002

Yurtdışı Eğitimi

Uluslararası Kadın Üniversitesi – IFU (Internationale Frauen Universität), 'Kent ve Kadın' konulu yaz sömestri eğitimi, Almanya - Kassel, 15 Temmuz – 10 Ekim 2000.

Kazandığı Burslar

Türk Amerikan İlmî Araştırmalar Vakfı, Doktora Tezi Araştırma Bursu 2000.

DAAD – Deutsche Akademische Austausch Dienst (Alman Akademik Değişim Servisi) Bursu 2000.